

Falso, ut vere patuit.
 Unus, qui non superfuit,
 Cum audivit, indoluit
 Occubuisse socium
 Natura sibi proximum.
 Patrator tanti sceleris
 Sub umbra falsi militis
 Promisit his aliquando
 Manibus et perjurio.

A

Ut fidem eis congruam,
 Si et pacem continuam
 Servaret omni tempore,
 Dum viveret in corpore.
 Si firma stent hæc foedera,
 Deus, qui novit omnia,
 Ipse scit, ipse judicet,
 Ut sibi placet, vindicet.

Et exsultabit lingua mea justitiam tuam, Deus.

Finis tomi quarti et ultimi Operum B. Petri Damiani, S. R. E. cardinalis, episcopi Ostiensis, ex ordine S. P. Benedicti, doctoris disertissimi ac sanctissimi.

COLLECTANEA IN VETUS TESTAMENTUM

EX OPUSCULIS

B. PETRI DAMIANI

AB ANONYMO ILLIUS DISCIPULO EXCERPTA

CURA ET STUDIO

DOMNI CONSTANTINI CAJETANI

EX MS. CODICE SUE BIBLIOTHECÆ ANICIANÆ PRIMU EVULGATA.

65-70 CAJETANI PRÆFATIO.

Hæbent hoc, lector optime, catholicorum Patrum scripta præcipuum, quod in iis, tanquam in amœnissimis hortis, sacrarum flores passim redolent Scripturarum: in quibus postea colligendis, et in ordinem redigendis, posteriorum non sine laude exercentur ingenia. Sic ex Augustino doctore gravissimo ac sanctissimo, Beda noster, vir etiam non minus religione quam doctrina insignis ac sanctitate clarus, Epistolas Pauli interpretatus, quæ ille sparsim multis in locis dixerat, miro ordine in unum volumen congressit. Non aliter S. Paterius, episcopus Brixiensis, et Alulphus etiam monachus, ambo Benedictini, quæ ex Magni Gregorii scriptis quæ ad sacrarum litterarum explicationem pertinebant, selegerant, in posteriorum gratiam promulgarunt. Taceo reliquos, qui pari cura et non dissimili industria idem ex aliorum operibus præstiterunt. Horum igitur exemplum secutus quidem S. Petri Damiani discipulus, et in ejus scriptis multum, ut apparet, versatus, ex iis quemdam quasi centonem locorum sacræ Scripturæ contexit et elaboravit. Hoc autem opus, ut ex inscriptione liquet, Damiano abbati, ipsius sanctissimi cardinalis episcopi Damiani ex sorore nepoti, ad quem duæ exstant ejus-

dem beatissimi avunculi epistolæ, direxit. Hic est ille Damianus abbas cujus, ut opinor, S. Brunus, ex abbate cænobii Casinensis episcopus Signinus (initio suorum in Apocalypsim Commentariorum, quæ ante aliquot annos in vetustissimo codice Langobardis litteris scripto, apud Horatium de Valle J. C. ac de me deque Romana antiquitate optime meritum, vidisse me scio). honorifice meminit, ejusque rogatu se Commentaria scripsisse in Isaiam prophetam commemorat; alteri tamen monasterio, quam Fontis Aveliani, ipsum præfuisse necesse est, quandoquidem qui illius caput erat, et, ut ita dicam, cænobiarcha, non abbatibus sed prioris nomine vocabatur: eumque morem non solum vivente S. Petro Damiano servatum fuisse ex ejus scriptis apparet, sed etiam apud posteros perdurasse, auctor Vitæ S. Ubaldi episcopi Eugubini, Theobaldus ejus successor, ejusdem monasterii prior, patenter ostendit. Præterquam quod ex scriptis monumentis cænobii Nonantulani, in agro Mutinensi exstructi, Damianum hunc nostrum ejusdem monasterii fuisse abbatem, animadvertimus, atque etiam S. R. E. cardinalem; 71-72 ut Rangerius, scriptor Vitæ S. Anselmi episcopi Lucensis, ejusque in spiri-

ualibus filius, dum ejusdem obitus parentalia describit, testatur: « Aderat, inquiens, Magalonensis episcopus, nomine Godefredus, et Benedictus Mutinensis episcopus, atque Aribertus Regensis episcopus, et ejusdem civitatis episcopus, scilicet Mantuanus, Ubalduſ vocatus: sed et Damianus cardinalis Romanæ Ecclesiæ, qui et abbas Nonantulanensis cœnobii. Hi omnes ad audiendam ejus sapientiam, ad capiendum ipsius consilium, sicut sæpe ipsi ac cœteri catholici consueverant, advenerunt. » Hæc Rangerius: qui cum id accidisse testetur anno Christi millesimo octogesimo, ac mensibus novem post felicissimum Gregorii papæ VII transitum, haud quidem dubium erit Damianum abbatem istum S. R. E. cardinalem creatum fuisse ab eodem Gregorio summo pontifice; atque et in primis ob eximiam, qua sanctissimum illius avunculum prosequabatur, benevolentiam, gratissimam memoriam, apostolicas virtutes atque in-

gentia in Romanam Ecclesiam merita. Hæc breviter dixisse volui, ut quis iste Damianus abbas fuerit, aliquo modo innotesceret.

Sed enim scriptoris hujus, qui opus istud ex S. Petri Damiani libris deprompsit, nomen etsi codices non exprimant, nihilominus maximam habere hunc illius laboris utilitatem, ex eo præsertim patet quod dum ex singulis quibusque sanctissimi cardinalis opusculis testimonia in medium affert, ejusdem utpote discipulus, tanquam testis oculatus, ea ipsa opuscula de quibus forsitan dubitare posset, tantum doctorem conscripsisse, constanti fide nobis aperiret. Verum et hoc quod in præsentia damus in lucem, et alia quæ, Deo auspice, edenda paramus, tuis lector, studiis non inutilia nec ingrata fore speramus. Vale, et me Christo Domino tuis precibus commenda.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ TRINITATIS.

INCIPIIT LIBER

TESTIMONIORUM VETERIS AC NOVI TESTAMENTI.

quæ de Speculis reverendi Petri Damiani quidam suus discipulus excerpere studiose curavit.

70 74 INCIPIIT PROLOGUS.

Domino suo et Patri, domno DAMIANO, reverendo abbati, ultimus monachorum servus, sinceræ devotionis obsequium.

Dum vestra nuper industria beatæ recordationis Patris nostri, Petri episcopi, avunculi vestri acta, velut quibusdam nectareis epulis oblectata, crebra meditatione percurrerem, insignè in eis reperi, quod utilitate quam maxima redundare persensi. Dum itaque vir illustris arrogantem illorum eloquentiam temnendam duceret, qui singulis ingenii famam captantes, quidquid fingunt multiplici gestiunt opacitate densare, modo videlicet sententiarum perplexione, modo dictionibus inusitatis summopere nitentes obstruere, ne quilibet, quæ dicunt, intellectus capere, vel absque improbi laboris conatu illorum sufficientia intima penetrare queat: ipse vero contra, cunctis viam legentibus pandere ac enucleare cupiens, altiora quæque complanare, seu obscuriora non modo rationibus, verum etiam Scripturarum exemplis dilucidare instantissime satagebat. Porro autem si quid tulisset, quod minus forte peritis nutalundum foret, earundem testimoniis Scripturarum velut jactis anchoris fortiter ambiens, ne cuilibet ultra fluctuare valeret, iam mobili stabilitate figebat, atque adversus omnes impugnantium impetus insuperabiliter mu-

niens, omnem insidiandi aditum obturabat, ut nulli prorsus jaculo pervius patere posset accessus. Quam denique Scripturarum sulturam adeo in suis tenere consueverat actis, ut verbis etiam, quæ prolatis jam rationibus clausa undique et inconcussa consistarent, eam nonnunquam adhibendam decerneret. Ut sicuti urbs quælibet post vallorum ambitum, post impenetrabile fortium murorum munimentum, sublimium distinguitur adhuc constructionibus mœnium, non tam videlicet ob necessariæ munitionis fortitudinem quam ob inhiandæ pulchritudinis decorem: ita quoque is, pleraque Scripturarum solius ornatus gratia suis sæpe gestis inseruisse videatur; seu forte, quod non absurde æstimari potest, ut, occasione super eis disserendi taliter admissa, ejus sermocinatione claresceret, quia existerent introitus secunda quæ forinsecus patebant inania. Nemo sane qui Scripturarum limina terit, ambigere permittitur, quod hæc, tam frequenter illius actis adhibita, plurimum sæpe mystici sacrique intellectus occultarent, quæ, nisi reserata fuissent, ea magis obruere quam illustrare valerent. Quorum itaque interiora lucifluæ dissertationis manu penetrando discutiens, atque abdita quæque suis e penetralibus funditus eruens, clariora luce patefacta reddebat. Quibus dum sola plerumque rationis verba

non viderentur satisfacere, alia rursus testimonia deducebantur in medium, quæ cum sui quoque intellectum sive sub allego-
 riarum typo, sive sub cuiuslibet mysterii sæpe tegerent arcano, in suam iterum
 declarationem eundem laborare cogebant; sicque divina provisione gestum est ut plura sacræ paginae
 abstrusa, illius opera evidentissime reserata, perspicuæ nobis intelligentiæ nitore resplendeant. Dum
 solers itaque vir diligentia memorata Scripturæ sacræ testimonia tam eleganti considerasset enodatione
 disserta, dignum fore valdeque perutile censeo, quatenus ex codicibus illis excerpta in singulare proprii
 voluminis corpus redigerentur, ne inter tot scilicet voluminosa condensa laterent detrimenta incognita.
 Qua plane consideratione quanquam non parum universis in quorum manus olim hæc ventura erant præstiterit, illis tamen præcipue consuluisse cernitur
 quibus plura legere non conceditur; ut, dum ad capessendam operis totius plenitudinem hi tales nequeunt
 consurgere, his saltem modicis intenti nequaquam valeant illustri tanti viri doctrina prorsus
 esurire jejuni: et qui minus sufficiunt de vasti gurgitis alveo fertilem capaci sagena prædam educere,
 non eos pigeat vel tenuis hami seta ex parvo isto sinu seorsum, tanquam in suo alveo reducto, facilem
 capturam suspendere, qua suæ refectio-
 nis mensuram sufficientibus possint dapibus infarcire. Hujus ergo rei negotium vestra mihi sanctitas
 injungere dignata est; non sane quod mei sensus eam lateret inopia, sed ideo forte magis quoniam
 id ipsum, quod juxta propriam me capacitatem valere putavi, fideliter prosecutum fore speravi;
 quippe nec immerito, quæ dudum me functum agnoverat quadam dilectionis ejusdem Patris prærogativa
 sola ipsius pietate gratuita. Unde et egomet, licet ariditatis meæ **75** non immemor idoneum me fore
 nequaquam ad istud adverterem, oneri tamen huic obedientiæ humerum nulla subducere
 excusatione tentavi; non equidem quia temerarie de propriæ facultatis præsumerem viribus,
 sed quando et obedientiæ, qua gestiebam vestræ parere jussioni, ac sæpediti Patris
 meritis, cujus nimirum præconio deesse non poterat quidquid in hoc mihi opere
 proveniret, obnixè me suffragandum sperabam. Huc accedit quod idem ipsum
 opus, cujus esset difficultatis, nondum clarebat, dum eo solum videlicet ordine præfata
 suaderet excipere testimonia, quo ita suis reperirentur in schedulis. At vero postquam,
 jam parte sic decursa, consulto advertissem quod cœpto tenore magis operis ordo
 confunderetur quam claresceret, quique lectorem magis ad soporem quam ad
 meditandum excipere posset, ratus sum longe satius fructuosum me quantumlibet
 difficultatis, laborem arripere, quam infructuosam illam amplectendo facilitatem
 sectari. Relicta igitur cœpti tenoris prosecutione, qua vetera novis, agiographa,
 seu regum acta commiscebantur prophetis, ea sic denuo ordinare aggressus sum,
 ut unaquæque testimonia per suos libros componendo distinguerem, quatenus quisquis ea studiosius requi-

ere velit, eodem valeat ordine singula reperire, quod suis sunt sita codicibus; istiusque diligentiam nec ipsis quoque prælibatis
 incidentibus abnegans, simplicem modo eorum textum cæteris interserui,
 ne si ea cum suis ibi expositionibus ponerem, mihi met laborem geminarem,
 et lectori fastidium incuterem, cum eadem repeteret quæ jam se superius
 legisse cognosceret. Præterea sic eadem prætitulare studui, ut quæ
 singula schedarum suarum loca teneant, nominatim expresserim. Ast tamen
 caveat lector ne, dum in cuiuspiam titulo legerit in epistola ad personam
 illam, sive in sermonem illius sancti, et in una epistola, unove sermone
 minime forsitan requisita repererit, prope me mendacii redarguendum
 censeat, cum et ad unam personam illius plures sint epistolæ, et in unius
 sancti præconio plures nihilominus elimati sermones. Quocirca quæ
 inveniuntur in his, reperienda non dubitetur in aliis; quanquam et
 super hoc plerumque valcat in ipsis prætitulationibus edocere. Hoc quoque
 attendendum quia, dum nonnulla diversis **76** locis sita repererim, atque
 alibi compendiosius exposita, vel etiam styli permutatione, seu ordinis,
 licet sub eodem intellectu, tamen aliquatenus disparata; aliquoties, quæ
 competere videantur, aliter elegi, et in unius sententiæ formam deducta
 composui. Aliquoties vero utramque expositionem, cum res videlicet
 exposceret, sicut ibi comperi, ita nihilominus hic integram sigillatim
 apposui. Porro nec istud prætereundum quoniam quibusdam sententiis
 tam congruentia illic proposita reperi, quæ suis in præfationibus hic
 minime deberent mutari; quibusdam vero non modo ex aliquanto longius
 præfatis, verum etiam ex subsequentibus, quæ forent aptanda, sumere
 necesse habui; aliis denique noviter solum edita coaptare cogebam.
 Nec tamen quis super hoc mirandum ducat, dum istarum præcedentia
 sententiarum nequaquam passim ad ipsas tanquam necessario subsecuturas
 spectaverint, licet rationem eas introducendi præstiterint. Unde non
 necessarium fuisse perpenditur ut quælibet his ubique sententiis hærerent,
 quæ suis hic aptari prælocutionibus possent. Sed jam cum extremis
 propinquo, mea ad te, Pater, verba converto, ut, cui militans prima,
 jure quoque famulentur ultima. In primis itaque veniam super erratis,
 quibus in hoc forsitan videor deliquisse negotio, submis-
 se coram vestræ sanctitatis magnitudine imploro; quam simul quoque
 mihi cum hoc fœnore largiri depono, quatenus quæ corrigenda sunt
 nullatenus incorrecta relinquat; ne quid extra de cætero manus
 inveniat quod mei cum insultatione decerpatur. Nequaquam enim reor
 sic me cucurrisse ut per omnia irreprehensibilis usquequaque
 reperiar. In quibus ergo quandoque redarguendus apparco, propriæ,
 ipsemet confitens, imperitiæ deputare quam procaciter defendere malo.
 Si quid vero, quod forte placeat, gesserim, obedientiæ vestræ
 sanctitati exhibitæ, ejusdemque sæpe recolendi patris meritis,
 post Deum, cui principaliter cuncta, quæ ipse distribuit, dona reddenda sunt, de-

votus attribuo. Apud cujus, quæso, majestatis clemenciam, vestra me pietas suis dignis orationibus commendare dignetur. Quod sane mercedis a cui-

Explicit Prologus.

77—78 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI GENESIS.

1. Dixit Deus : Fiat lux, die prima.
2. Quod secunda die fecit firmamentum et divisiones aquarum.
3. Congregentur aquæ quæ sub cælo sunt in locum unum, et appareat arida.
4. Quod quarto die facta sunt luminaria in firmamento cæli.
5. Quod quinto die pisces et volucres sint creati.
6. Quod sexto die creatus est homo.
7. Quod Sabbato Dominus, consummatis omnibus, requievit et hominem requiescere præcepit.
8. Immisit Dominus soporem in Adam; cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, etc.
9. Quod deambulante Domino in paradiso, Adam, quia nudus esset, se abscondit.
10. Quod de Cain septuplum ultio dabitur; de Lamech autem septuagies septies.
11. Fac tibi arcam de lignis lævigatis, et bitumine linies intrinsecus et extrinsecus.
12. De mensura arcæ diluvii.
13. Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat.
14. Quod diluvium post centum quinquaginta dies cæpit imminui.
15. Requievit arca mense septimo, xxvii die mensis, super montes Armeniæ.
16. De corvo et columba ex arca dimissis.
17. Expectatis autem septem diebus aliis, rursus dimisit Noe columbam ex arca.
18. Venite, faciamus nobis civitatem, et turrinam cujus culmen pertingat ad cælum.
19. De quinque regibus, Sodomæ scilicet et Gomorrhæ et cæterarum subversarum urbium, qui a quatuor sunt regibus superati.
20. Quod Abraham, cum Domino sacrificium offerret, pecora per medium divisit, aves vero non divisit.
21. Quod Abraham volucres super sacrificium descendentes abigebat.
22. Cumque sol occumberet, sopor irrupit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum.
23. Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.
24. Quod Sodomitæ, dum conarentur ad angelos violenter irrumpere, cæcitate percussi sunt.
25. Quod Abraham unicum sibi filium sacrificandum Deo obtulit.
26. De Lia et Rachel, uxoris Jacob.
27. De Bala et Zelpha ancillis.
28. Quod Rachel nomen filii sui Benoni vocavit; pater vero appellavit eum Benjamin.
29. Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui.
30. Descendit Judas in Thamna ad tondendas oves, cum Hira opilione gregis sui Odolamitæ.
31. Jussit Joseph ministris ut implerent saccos fratrum tritico, et reponerent pecuniam singulorum in saccis suis; in Benjamin vero sacco scyphum quoque cum pecunia includerent.

Finiunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI GENESIS.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum cardinales in qua docet qualiter rationalis anima ad perfectionem veniat.

Qualiter homo valeat consummari, quomodo debeat perfici, libet succincte perstringere, prout in ipso mundanæ creationis datur ordine reperiri. Nam quia homo microcosmus, hoc est, minor mundus asseritur, necesse est ut, ad suæ plenitudinis incrementa contendens, ipsam mundanæ conditionis speciem imitetur, ut, sicut visibilis atque corporeus hic mundus per suarum molem ac multitudinem consummatus est partium, sic et homo noster interior paulatim ad sui plenitudinem veniat per augmenta virtutum. De qua nimirum plenitudine specialiter dicit Apostolus : « Donec occurramus omnes in C virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi (Ephes. iv). » Age igitur, dixit Deus : « Fiat Lux (Gen. i). » Tunc autem in homine dicitur ut lux fiat, cum datur ut illuminatio sibi credulitatis in-

B fulgeat. Prima quippe mentis lux, fides est. Unde jam fidelibus dicit Apostolus : « Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino (Ephes. v). » Et hoc est primum in lege præceptum : « Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est (Deut. vi). » Tunc itaque in homine prima dies fit, cum novus ad fidem venit.

CAPUT II.

In eadem epistola.

Secundo die fecit Deus firmamentum, quod est cælum, fecitque divisiones aquarum, ut aliæ per inferiora defluerent, aliæ in superioribus remanerent. Quid autem firmamentum, nisi robur est Scripturarum? Unde legitur : « Quia cælum in die judicii plicabitur sicut liber (Isa. xxxiv). » Quid autem aquæ inferiores, nisi multitudines hominum? quid superiores, nisi chori sunt angelorum? Angeli enim Scripturarum 79 cælum non habent super se, sed sub se; quia non egent ut verbum Dei legentes audiant, quia ipsum Dominum præsentem manifeste

conspiciunt, et in ejus semper amore flammescunt. Cum igitur homo per firmamentum, hoc est, per cœlestis eloquii documentum, jam incipit inferiores aquas superioresque videre, id est, carnalia a spiritualibus, terrena a cœlestibus separare, tum in eo secundus fit dies: quia non modo fidei lucem, sed et rerum incipit habere discretionem.

CAPUT III.

In eadem epistola.

Deinde dixit Deus: « Congregentur aquæ quæ sub cœlo sunt, in unum locum, et appareat arida (*Gen. 1.*) » Facta igitur divisione inter terrena, sicut dictum est, atque cœlestia, necesse est ut humana mens hæc eadem terrena adhuc inter se minutius dividat, et sic reprobos homines, hujus terrenæ sapientiæ salsugine prurientes, a justis, fontem fidei sitientibus, tanquam ab arida mare, discernat. Infideles enim, sive carnales, quilibet amarum tentationum fluctibus quatuntur, et tanquam procellis cupiditatum vel arrogantiae tempestatibus intumescunt. Sancti vero quique ac justis, velut arida, Dominum sitiunt, et tanquam ferax terra virentes bonorum operum fructus germinare contendunt. Ideoque præcepit Deus ut eodem die germinaret terra herbam virentem, facientem semen, et lignum pomiferum, faciens fructum (*Gen. 1.*). Quisquis ergo hoc solerter exsequitur, quisquis hoc subtiliter meditat, huic procul dubio tertius jam dies exoritur. Unusquisque ergo se ab amara carnaliter sapientium salsugine dividat; fontem vitæ Dominum, factus arida, medullitus sicut; bonorum fructuum germina proferat, ut sibi dies tertius illucescat.

CAPUT IV.

In eadem epistola.

His enim ita compositis et salubriter ordinatis, anima hominis, quasi dimotis atque sopitis tenebris vitiorum, incipit radiare nitore virtutum. Atque ideo dicitur quia quarto die facta sunt luminaria in firmamento cœli (*Gen. 1.*). Quid est enim quia prius germinat terra et protinus luminaria sunt creata, nisi quod, prodeunte germine boni operis, lux in anima copiosior oritur, ut imitari valeat sui vestigia Redemptoris? Acceleret ergo terra mentis humanæ spiritualium segetum germinare proventum, et rutilantibus intimæ lucis radiis illustretur, quatenus, dum quarti diei luce perfuitur, etiam ad contemplanda cœlestia more spiritualium volucrum rapiatur.

80 CAPUT V.

In eadem epistola.

Unde est quod in quinta die creati sunt pisces, per quos designantur hi qui baptismatis sacramenta suscipiunt; volucres etiam, quæ significant eos qui virtutum pennis ad cœlestia se contemplanda suspendunt. Quintum ergo diem cum volucris habet quisquis, sæculi hujus amore contempto, quasi dignatur cœnum calcare terrenum, ac per contemplationis gratiam ad cœlestis gloriæ se provehit appetitum. Hic itaque jam non in terra graditur, sed

A per aerem volat, quia, terrena quæque despiciens, ad cœlestia sitibundus anhelat: « Sitivit, inquit, anima mea ad Deum vivum; quando veniam, et apparebo ante faciem Dei (*Psal. xli*)? » Hic ergo quasi vir perfectus ad Conditoris merito formatur imaginem; nimirum qui tantam spiritualium charismatum possidet dignitatem, ut non jam solummodo quorumlibet normam præcipiatur tenere sanctorum, sed et ipsum, in quantum fas est, imitari conetur exemplum; sicut dicit Apostolus: « Estote imitatores Dei, sicut filii charissimi, et ambulate in dilectione, sicut et Christus dilexit nos (*Ephes. v.*) » Differentia quippe erat inter Paulum, - qui imitabatur Christum, et eos quos vocabat ad imitandum seipsum: « Imitatores, inquit, mei estote, sicut et ego Christi (*I Cor. xi.*) »

CAPUT VI.

In eadem epistola.

Unde sexta die creatus est homo ad sui similitudinem Creatoris. Quod utique sicut tunc factum est per humanæ conditionis exordium, ita nunc agitur per restaurationis intimæ sacramentum. Hic præterea inter omnia terræ, aquæ, similiter et aeris animalia quasi monarchiam accipit, et quemdam sublimioris excellentiæ principatum; quia vir quisque perfectus, ac virtutibus consummatus, novit de singulis rectum proferre iudicium, sicut Apostolus ait: « Spiritualis autem iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur (*I Cor. ii.*) » Hunc itaque Deus omnipotens perfectum virum, mundo scilicet mortuum sibi que viventem, suum constituit thronum, ac per eum sæpe justitiæ suæ promulgat edictum. Hinc est et quod ordo ille angelicus, per quem frequentius iudicia sua decernit omnipotens Deus, thronus vocatur; quia in eis summus arbiter præsidet, cum iudicia per eos æquitatis exercet. Perfectum itaque virum Deus suum constituit solium, ut in eo suaviter requiescat. Unde per Prophetam: « Super quem, inquit, requiescit Spiritus meus, nisi super humilem, et mansuetum, et timentem sermones meos? » (*Isa. lxvi.*) Et notandum quod per unumquemque diem dicitur: « Factum est vespere; et mane. » Vespere scilicet, ipsa boni operis est perfectio; mane vero lux mentis. Nam cum bonum opus pervenit ad perfectionem, tunc in **81** operantis mente lux gratiæ spiritualis exoritur; ut, dum lucidum opus foris exsequitur, intrinsecus ipsa gratia Spiritus illustretur.

CAPUT VII.

In eadem epistola.

Sic itaque pervenitur ad Sabbatum, in quo Deus et ipse consummatis omnibus requiescit, et hominem requiescere præcipit. Hoc itaque modo et homo fit Sabbatum Dei, et Deus Sabbatum hominis, cura et ipse in Deo, et Deus requiescit in eo. « Manete, inquit, in me, et ego in vobis (*Joan. xiv.*) » Ipse quippe nobis et intemporale tempus, et illocalis est locus. Illocalis scilicet quia non circumscribitur; intemporalis, quia nunquam finitur. Tempus itaque

nobis est, dum dicit: « Nonne duodecim horæ sunt diei? » (*Joan. xi*) Scilicet diem; duodecim autem horas, totidem dicit apostolos. Locus vero illic indubitanter exprimitur, ubi Propheta, cum præmisisset: « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient, » protinus addidit: « Filii servorum tuorum habitabunt (*Psal. cx*); » ibi haud dubium, quando in te. Fecit itaque Deus cælum et terram; et requiescere non dicitur. Fecit omnia quæ pascuntur in terris, et quæ moventur in aquis; et in omnibus his nunquam legitur requiescere: sed, plasmato ad imaginem suam homine, Sabbatum protinus quietis illuxit, et sic universitatis Conditor requievit. Et cum ipse per prophetam dicat: « Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (*Isa. xlix*), » quod in illorum conditione non dicitur, in sola hominis conditione quiescere perhibetur. Et ut magis ac magis insignem hujus diei stupeas dignitatem, dicit Scriptura: « Quia benedixit Deus diei septimo, et sanctificavit illum, quia ipse cessaverat ab universo opere suo (*Gen. ii*); » quod in cæteris diebus fecisse nullo modo reperitur. Quid est enim Deo Sabbatum sanctificare, nisi templum sibi in sancti atque perfecti viri mente construere? Sicut et Apostolus: « Templum, ait, Dei sanctum est, quod estis vos, et Spiritus sanctus habitat in vobis (*I Cor. iii*). » Porro autem, sicut de Sabbato diximus, ita quoque ratio exigit ut de templo dicamus quia et Deus templum hominis, et homo est templum Dei; sicut in Apocalypsi Joannes ait: « Templum non vidi in Cælo: Deus enim omnipotens templum illius est et Agnus (*Apoc. xxi*). » Templum itaque hominis Deus; templum Dei fit homo. Hoc hominis templum, spiritualis est paradus: mens scilicet sancta, mens perfecta, mens munda, atque ad sui Conditoris imaginem signanter expressa. Hæc, inquam, mens, sive rationalis anima, jure dicitur paradus, quæ et cælestium charismatum est fluentis irrigua, et tanquam fertilium arborum vel herbarum, sic virentibus sanctarum virtutum vernat germinibus adornata. Fons enim ille sive fluvijs, qui illic dicitur egredi de loco voluptatis ad irrigandum paradus, quique dividitur in quatuor capita, ratio mentis est, ex qua velut originali fonte quatuor virtutes, justitia videlicet, fortitudo prudentia, similiter **82** et temperantia, quasi totidem salutiferi gurgites profluunt, qui terram nostri cordis fertilem reddunt. Lignum vero vitæ, ipsa honorum mater est sapientia; de qua et Salomon ait: « Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam, et qui tenuerint eam, beatus (*Prov. i*). » Lignum vero scientiæ boni et mali, transgressio est legis indictæ experimentumque miseriæ. Sed quia nobis propositum non est exponere cuncta per ordinem, sufficiat hic succincte quæ huic negotio competunt prælibasse.

CAPUT VIII.

In sermone de S. Columba.

At hæc Dei virtus exinanita est, ut infirma nostra

firmaret; ad hoc sublimitas inclinata est, ut dejectos erigeret; ad hoc vita mori dignata est, ut mortis imperium destruens ad vitam mortuos revocaret. Quod nimirum etiam in ipso generis humani declaratur exordio. Scriptum est enim: « Quia misit Dominus soporem in Adam; » cumque obdormisset, tulit unam de costis ejus, et replevit carnem pro ea; et ædificavit Dominus Deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem (*Gen. ii*). » Super quo cum loqueretur Apostolus, dicens: « Relinquet homo patrem, et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una, » præsto subjunxit: « Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo et in Ecclesia (*Ephes. v*). » Et vere magnæ virtutis indicium, mirandæ profunditatis est sacramentum. Per Adam siquidem Christus, per Evam designatur Ecclesia. Quid est autem quod prius Adam Dominus soporavit, deinde costam ex ejus latere, unde mulier formaretur, eduxit, nisi quia prius Redemptor noster in morte dormivit, sicque de latere ejus in Ecclesiæ sacramentum sanguis et aqua profluxit? Translata est Eva de viri latere dormientis, exivit Ecclesia de latere Christi in cruce pendentis. Sed quid est quod omnipotens Conditor, cum mulierem de viro, id est, fragilem sexum de fortiore propagare disponderet, non viri carnem, sed os potius ad faciendam feminam sibi voluit materiam exhibere? Potuit enim Deus homini carnem detrahere, unde femina formaretur, et hoc certe congruentius videretur; fiebat enim sexus debilius, qui nimirum consequentius de carnis infirmitate quam ex ossis procederet fortitudine: et, ut magis stupeas divini operis sacramentum, non pro osse os redditur, sed carne potius, quod in viri corpore vacabat, implevit. Unde Scriptura, cum dicit: « Tulit unam de costis ejus, » mox addit: « et replevit carnem pro ea (*Gen. ii*). » Poterat nempe ad mulierem plasmandam carnem viro detrahere, poterat osse ossis dispendium immutato corpore restaurare; sed os tulit, et carnem reddidit, sicque fragilem de virtute formavit. Debilis itaque factus est Adam, ut fortis fieret Eva: infirmatus est Christus, ut roboraretur Ecclesia; illius enim infirmitas, nostra est fortitudo, et ad hoc ille nostram perdidit infirmitatem, ut ad suam nos statueret fortitudinem. « Quod **83** infirmum est Dei, ait Apostolus, fortius est hominibus (*I Cor. i*) » Et alibi: « Nam si crucifixus est Christus ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. » Nam et si nos infirmi sumus in illo, sed vivimus in eo ex virtute Dei (*II Cor. xiii*). » Enimvero sæculi hujus homines, qui bellorum ambiunt virtute clarescere, qui per ora vulgi suas optant victorias celebrari, cum ingressuri sunt prælium, in corpore suo quod infirmum est et molle, subjiciunt; quod durum est atque ad penetrandum difficile, superponunt: loricis quippe se ferreis induunt, et carnem, quæ facile cedit ictui, custodire contendunt; ut illud durum ac forte, quod foris est, defendat molle, quod

intus est. Redemptor autem noster cum hujusmodi A
campum pugnaturus ingreditur, cum ad debellandas
aeris hujus nequitas fortis præliator armatur, quia
novum debebat instituere prælium, novum induit
genus armorum: videlicet ut quod infirmum est
superponeret, et quod robustum est occultaret. Lo-
ricam siquidem imbecillæ carnis induit, et insupe-
rabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic, sic
per carnem diabolus a secundo homine perdidit, qui
per carnem dudum primum hominem superavit; ea-
demque sibi nunc ruinæ facta est causa, quæ vic-
torix fuerat de primo parente materia.

CAPUT IX.

*In epistola ad Aripandum. in qua hortatur ut, Dei
servus, sæcularibus non studeat litteris.*

Frigus conceptum pectore vocem intercipere con- B
suevit. Hoc denique frigus jam tunc ille conceperat,
qui deambulanti Domino ad auram paradisi post
meridiem rancis quodammodo vocibus respondebat:
«Audi, inquit, vocem tuam, et timui, eo quod nudus
essem, et abscondi me (Gen. iii).» Porro, quia meri-
dianus ab illo jam fervor abierat, aura, quæ frigo-
ris est alumna, huc accedebat; quia et illum jam in-
nocentia sublata nudaverat. Hæc omnia quid aliud
innuunt quam quod illius viscera extincti amoris
algor obstrinxerat, atque idcirco vox illius in auri-
bus Domini raucum sonabat? Ab hoc plane frigore
Abraham alienus exstiterat, de quo Scriptura pro-
nuntiat: «Quoniam apparuit ei Dominus in ipso
fervore diei (Gen. xviii);» et Sponsus ille cælestis, C
sicut in Canticis legitur: «Pascit et cubat in meri-
die (Cant. i).»

CAPUT X.

In sermone S. Lucæ.

Et beatus Lucas, ut expiari nos a nostris scele-
ribus per adventum nostri Salvatoris ostendat, non
ab evangelicæ narrationis exordio, sed a baptismo
duntaxat Christi cognationis ordinem inchoat;
quem per LXXVII cognationum gradus ascendendo
describit. Quod etiam in libro Geneseos evidenter
ostenditur, ubi Lamech uxoribus suis dixisse nar-
ratur: «Septuplum ultio dabitur de Cain (Gen. iv);»
de Lamech 84 vero septuagies septies danda dicitur,
quia LXXVII hominis de femoribus ejus perhibentur D
egressi, ac postmodum diluvio vorante referuntur
absorpti. Sed quia Lamech *percutiens* sive *percussus*
exprimitur, quid per hoc, nisi primus parens hu-
mani generis figuratur? qui nimirum peccati telum,
quo primus ipse percussus interiit, universo quoque
generi successuræ posteritatis inflixit. De hoc ergo
Lamech septuagies septies ultio data est, quia pec-
catum, quod primus homo contraxit, per LXXVII ge-
nerationes in humano genere vixit usque ad Chri-
stum, siquidem peccatum originale permansit, quod
ipse per baptismi sui, unde Lucas incipit, sacra-
menta delevit: ubi videlicet de illo dicitur: «Ecce
Agnus-Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i).»

CAPUT XI.

In libro de perfectione monachorum.

Arcam, quæ octo animas inter cataclysmi fluentia
continuit, intrinsecus et extrinsecus liniri bitumine
vox divina præcepit. Sancta scilicet Ecclesia, quæ
ad resurrectionis gloriam tendit, sic intra et extra
bitumine linitur, ut et foris blandiatur in fraterna dul-
cedine, et intus cohæreat in dilectionis mutux veritate.
Quisquis enim intus amat, sed foris a fratri-
bus morum inconsona asperitate discordat, intrin-
secus quidem bitumen habet, sed extrinsecus non
habet. Quisquis vero se specie tenus affabilem præ-
bet, amicitiam simulat, sed in cordis occulto veri-
tatem amicitix non conservat, damnabiliter intus
hiat, cum forinsecus superducti bituminis simula-
tione cohæreat. Quorum videlicet a diluviali nau-
fragio neuter eripitur, quia duplici charitatis bitu-
mine, ut divinitus præceptum est, non munitur.
Qui autem et se foris præbet amabilem et intus
conservat amorem, foris cum ramis verbi fructus
exhibet beneficii, intus altam radicem figit, quia
medullitus diligit; hic profecto et intus et extra bi-
tumine linitur, quia duplici charitatis glutino cum
proximis foederatur. Porro autem quia de lignis læ-
vigatis prius fieri arca præcipitur, et sic deinceps
ut bitumine liniatur, per hoc aperte nobis innuitur
ut ligna nostra, duri videlicet mores et inculti, prius
debeant poliri per spiritualis exercitii disciplinam,
ut compactæ dehinc fabricæ bitumen accedat. Enim-
vero quædiu mores hominum asperi sunt et inculti,
inaniter eis charitatis gluten apponitur, quoniam
ab invicem cito dissiliunt, dum in eis politæ morta-
litas æquata confœderatio non tenetur.

CAPUT XII.

In sermone de exaltatione sanctæ crucis.

Crucis mysterium illa in se diluvii arca continuit,
cujus longitudinem trecentorum fuisse cubitorum
Scriptura definit. Qui videlicet numerus in *Thau*
littera, quæ crucis exprimit speciem, continetur.
Porro sicut Noe cum suis per aquam lignumque
salvatur, 85 sic et Christi familia aqua salvatur
et ligno, dum et baptismo salutis abluitur, et vivi-
ficæ crucis impressione signatur. Quæ videlicet
arca, ut in sacramento Christi humani corporis
videatur æquiparare mensuram, trecentos habuisse
cubitos in longitudine, quinquaginta in latitudine,
triginta vero in altitudine perhibetur. Trecenti
namque quinquagenarium numerum sexies, et tri-
cenarium in se decies includunt; et humani corpo-
ris longitudo; a vertice videlicet usque ad pedes,
sexies tantum habet, quam latitudo quæ est ad
dexteram usque ad sinistram, et decies tantum
quam altitudo quæ est ante et retro. Sic nimirum
arca et in trecentenario longitudinis suæ numero
speciem crucis, et in totius suæ dimensionis habi-
tudine figuram tenet Dominici corporis; et, sicut
septem animæ donantur Noe, ut per lignum salven-
tur in undis, sic septem Ecclesie septiformi Spiritu

repletæ salvantur in Christo per lignum crucis et aquam baptismatis. Per lignum nempe nos servituti princeps superbæ subdidit; per lignum hoc humilitatis Auçtor in libertatis titulos revocavit.

CAPUT XIII.

In sermone de sancto P.

« Quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat (*Gen. vii.*) » Quindenarius plane numerus, quia ex septem constat et octo, mysterium in se continet beatæ quietis et futuræ resurrectionis, quoniam omnipotens Deus et octavo die cum mundum conderet, requievit, et octavo cum redimeret, resurrexit; virtusque hujus numeri sacramentum continet specialiter in baptismo, ubi scilicet et novi de vetustate resurgimus, et deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur. Hoc denique septimæ quietis et octavæ resurrectionis mysterium non intelligunt qui vel gloriæ mundanæ jactantia, vel terrenæ sapientiæ vanitatibus intumescunt. Unde aperte hic dicitur quia « quindecim cubitis altior fuit aqua super omnes montes, quos operuerat; » montes scilicet, superbos significant et elatos. Altum ergo atque profundum resurrectionis et quietis intimæ sacramentum omnem transcendit intellectum sapientium superbiorum.

CAPUT XIV

In eodem sermone.

« Reversæ sunt aquæ super terram euntes et redeuntes, et cœperunt minui post centum quinquaginta dies (*Gen. viii.*) » Quoniam in generationis nostræ mysterio septima requies cum octava resurrectionis jungitur, bene in Genesis libro dicitur quia reversæ fuerunt aquæ de terra, et cœperunt minui post centum quinquaginta dies. Septuaginta namque, quia septem, et octoginta, qui ab octo dinumerantur, simul juncti, centum quinquaginta faciunt.

CAPUT XV.

In eodem sermone.

« Requievit arca, mense septimo, vicesima septima die mensis, super montes Armeniæ (*Gen. viii.*) » quia nimirum septenarii requies bene in baptismo commendatur. Quod videlicet per diluvium illud figuratum esse dignoscitur, in quo, novi de vetustate resurgentes, deinceps quiescere a mundani strepitus perturbatione jubemur.

CAPUT XVI.

In libro de perfectione monachorum.

In hujus quippe mundi salo justii laborant, ubi suam reprobi possident requiem. Quam videlicet diversitatem bene corvus ex arca dimissus, et columba significant. « Corvus » quippe « cadaveribus insidens ad arcae claustra non rediit; columba autem reversa est, quia ubi pes ejus requiesceret non invenit (*Gen. viii.*) » Hic enim ubi pravi quique carnalibus se voluptatibus satiant, sancti viri reperire nequeunt ubi ad quiescendum desiderii sui pedem ponant.

CAPUT XVII

In sermone in cœna Domini.

Dum mundi crimina diluvio quondam expiarentur effuso, futuri muneris columba similitudinem prætulit, cum per olivæ ramum pacem terris reditam nuntiavit. Ait enim Scriptura: « Expectatis autem septem diebus aliis, rursus dimisit Noe columbam ex arca: at illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo (*Gen. viii.*) » In emissionem ac reversionem columbæ septenarius numerus ponitur, quia septem esse procul dubio Spiritus sancti dona noscuntur. Vespertina vero hora ad arcam columba revertitur, quia Spiritus sanctus, qui in mundi principio ferebatur super aquas, jam vesperscente sæculo sanctam replevit Ecclesiam.

CAPUT XVIII.

In epistola ad Hirmisindin sanctimoniam; in qua dicitur quod ædificium humanæ superbæ cito destruitur.

« Cum profiscerentur de Oriente, invenerunt campum in terra Sennaar, et habitaverunt in eo, dixitque alter ad proximum suum: Venite, faciamus lateres, et coquamus eos igni: habueruntque lateres pro saxis, et bitumen pro cœmento (*Gen. xi.*) » Porro autem cum Christus vere sit Oriens, propheta testante, qui ait: « Ecce vir, Oriens nomen ejus (*Zach. vi.*) » de Oriente veniunt qui a Christi consortio, male vivendo, vel proximos lacerando, recedunt. Sennaar interpretatur *excussio dentium*, sive *fetor eorum*. In campo igitur Sennaar habitant qui, non constituti in arce virtutum sed potius in convalle vitiorum, et dentes excutiunt, ut proximos suos **§7** detractionibus quasi mordicus rodant, et fetores emittunt, dum in cœnosæ conversationis squaloribus computrescunt. Sed eorum dentes Deus omnipotens excutit, dum perversorum quorumlibet et facta similiter et verba confundit. Unde et illic dicitur: « Idcirco vocatum est nomen ejus Babel (*Gen. xi.*) » quia ibi confusum est labium universæ terræ; et ideò dispersit eos Dominus super facie cæterarum regionum. Recte ergo dicitur, quia superbi illi homines ac vanæ gloriæ captatores, nimirum dicentes ad alterutrum: Venite, faciamus nobis civitatem, et turrim, cujus culmen pertingat ad cœlum, et celebremus nomen nostrum, antequam dividamur in universas terras; et habitaverunt in campo Sennaar: quod apud nos, sicut dictum est, sonat *excussio dentium*, vel *fetor eorum*. Quoniam perversi quique, dum contra divinæ legis mandata superbiunt, dum adversus Dominum cervicem cordis arroganter attollunt, et proximis nonnunquam damnabiliter detrahunt, et ipsi proclivius in obscenæ vitæ sterquilinio volutantur. Et de excussione quidem dentium per David dicitur: « Tu percussisti omnes adversantes mihi sine causa; dentes peccatorum contrivisti (*Psal. iii.*) » Et alibi: « Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus (*Psal. lvii.*) » De fetore quoque eorum alius

propheta dicit : « Computruere jumenta in stercore suo (Joel. 1). » Et Isaias : « Erit, inquit, pro suavi odore fetor (Isa. III). » Enimverò quisquis vult ædificium condere quod facile ruinæ non sit obnoxium, necesse est eum non lateres et bitumen habere, quæ repente dissiliant; sed lapides potius ac saxa, quæ parietes erigant, et calcis ac sabuli cæmentum, quod ipsos parietes inviolata lapidum compage constringat. Quod ergo jam dicti Babylonii lateres pro saxis et bitumen habuerant pro cæmento, carnalis vitæ significat ædificium, ad vim ventorum vel impetum fluminum quantocius obruendum.

CAPUT XIX.

In epistola ad Bonifacium Causidicum; ubi dicitur ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientia præferatur.

« Prudentia hujus mundi inimica est Deo: legi enim Dei non subicitur nec enim potest (Rom. VIII). » Hinc est quod, sicut in libro Genesis dicitur quod quinque reges, qui subesse noluerunt Chodorlahomor, a quatuor regibus superati sunt, et ubi? in vallè Silvestri, quæ nunc est mare salis (Gen. XIV). Qui sunt enim quatuor reges, nisi quatuor virtutes, quas Scriptura sacra nominat principales? Quid vero per quinque reges, nisi totidem sensus corporis, ac per eos exterior scientia designatur? Sicut autem illæ quatuor virtutes velut ex originali matris suæ, rationis scilicet fonte procedunt; sic istæ in terrenæ sapientiæ vanitate, velut in convalle salsuginis immorantur, ibique a suis hostibus sunt prostrati, quia dignum est ut in anima hominis spiritualis sapientia vincat et carnalis prudentiæ calliditas pereat. Hinc et de David legitur quia fecit sibi nomen cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum cæsis duodecim millibus (II Reg. I).

CAPUT XX.

In epistola ad Alexandrum papam

« Qui tollens, » inquit Scriptura, « universa hæc, divisit ea per medium, et utriusque partes contra se altrinsecus posuit; aves autem non divisit (Gen. XV). » Terrena quidem animalia contra se et altrinsecus opponuntur; quia terreni quique contra proximos jurgiis et contentionibus sæviunt, vel certe occultis adversus eos odiorum fomitibus inardescunt. At contra, qui sese in altum cœlestis desiderii pluma sustollunt, dum sacrificium Deo semet ipsos offerunt, a mutæ dilectionis glutino non recedunt.

CAPUT XXI.

In epistola ad Desiderium abbatem Cusinensem.

Maligni spiritus, vel orationes nostras prævis cogitationibus polluere, vel opera bona peccati cujuslibet attaminatione corrumpere nituntur. Unde scriptum est quia, « cum Abraham Deo sacrificium de pecoribus et volucris devotus offeret, descenderunt volucres super cadavera, et abigebat eas Abraham (Gen. XV). » Quid enim exprimunt volucres, nisi reprobos spiritus per aera volantes? Volucres ergo a sacrificio nostro repellimus, cum ora-

tionem, seu operum nostrorum victimas, a malignis spiritibus eos foedare tentantibus, provide custodimus.

CAPUT XXII

Ad Alexandrum papam; ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.

« Cum sol occumberet, sopor irruit super Abraham, et horror magnus et tenebrosus invasit eum (Gen. XV). » Solis occubitus mundi designat casum: horror vero magnus et tenebrosus vitiorum figurat criminumque caliginem: quæ quotidie pestilenter inhorrescunt per æstuantem reproborum hominum pravitatem. Unde et illic paulo post additur: « Cum ergo occubisset sol, facta est caligo tenebrosa, et apparuit clibanus fumans. » Sicut enim fumus ex igne clibani vaporantis egreditur, ita vitiorum omnium flagitiorumque caligo de camino æstuantis avaritiæ generatur. Sicut dixit Apostolus: « Quia radix omnium malorum avaritia est (I Tim. VI). » Et hoc circa finem diei, hoc est, circa terminum mundi. Fumans ergo clibanus tenebrosam caliginem generat, quia caminus avaritiæ, qui in pravorum hominum pectoribus æstuat, multis perversitatum tenebris mundum pestilenter obscurat. An non mentes infelicitum cæcat [deest luxuria, cupiditas aut quid simile, aut avaritia], quæ scilicet et fidem tollit, et omnium virtutum in eorum cordibus lumen extinguit? Unde, cum illud præmisisset Apostolus, præsto subintulit: « Quam videlicet avaritiam quidam appetentes erraverunt a fide, et inseruerunt se doloribus multis (I Tim. VI). » Multo quippe se doloribus inserunt, dum propter temporalia lucra infœderabili a se invicem simultate dissiliunt; et plerumque, dum pro corporalibus in arma concurrunt, corporibus animas exuunt. Qui vero solis cœlestibus inardescunt, pro doloribus, oblectationibus potiuntur, quia in fraternæ charitatis dulcedine unanimiter vivunt. Hinc est quod in illo sacrificio vespertino, quod tunc Abraham obtulit, pecora quidem terrena ab invicem sequestrata posuit, sed volatilia non adjunxit. Unde Scriptura: « Qui tollens, inquit, universa hæc, divisit ea per medium, et utriusque partes altrinsecus contra se posuit; aves autem non divisit (Gen. XV). »

CAPUT XXIII.

In epistola ad Leonem papam, ubi accusatum se esse conqueritur.

Si Creatoris nostri facta vigilanter attendamus, ad credenda cujuslibet mala fidem adhibere facile non debemus; ipse enim, cujus oculis nuda et aperta sunt omnia, non dedignatus est, cum loqueretur ad Abraham super Sodomorum clamore, qui ad eum venerat dicere: « Descendam, et videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint; annon est ita, ut sciam? » (Gen. XI.) Quod profecto ad nil aliud dictum videtur, nisi ut humana doceatur ignorantia, sine experimentis audita, non credere, incognita non leviter judicare, nec ante sententiam promere quam rem dubiam testimoniis approbare.

CAPUT XXIV.

In libro Gomorrhiano.

« Et ecce, » inquit Scriptura, « miserunt manum viri, et introduxerunt ad se Loth, clausuruntque ostium; et eos, qui foris erant, percusserunt cæcitate a minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent (Gen. xix). » Sodomitæ namque ad angelos conantur violenter irrumperere, cum immundi homines ad Dominum tentant per sacri ordinis officia propinquare. Sed ii profecto cæcitate percipiuntur; quia justo Dei judicio in tenebras interiores cadunt, ita ut nec ostium invenire prævaleant, quia a Deo peccando divisi, unde ad eum revertantur, ignorant. Qui enim non per humilitatis iter, sed per arrogantiae et tumoris anfractus ad Dominum accedere gestiunt, patet profecto, quia unde ingressio aditus pateat, non agnoscunt. Vel quia ostium Christus est, sicut ipse dicit: « Ego sum ostium (Joan. x). » Qui Christum exigentibus peccatis amittunt, quasi intrare caelestium civium habitaculum possint, ostium non inveniunt. In reprobum ergo sensum traditi sunt, quia, dum reatus sui pondus in propriae mentis statera subtili consideratione non trutinant, gravissimam plumbi massam pennarum inanum levitatem putant. Quod ergo illic dicitur: « Percusserunt eos, qui foris erant, cæcitate; » hoc **SO** Apostolus manifeste declarat, cum dicit: « Tradidit eos Deus in reprobum sensum. » Et quod illic subjungitur: « Ut ostium invenire non possent; » hoc isto patenter exponit, cum ait: « Ut faciant quæ non conveniunt (Rom. 1); » ac si diceret, ut intrare **C** tentent, unde non debent.

CAPUT XXV.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

Abraham dum immolare Deo filium voluit, cuncta pene per ordinem passionis Christi sacramenta signavit. Sicut enim Abraham, qui pater excelsus dicitur, unicum et dilectum filium offerre Deo non dubitavit; ita et summus Pater unigenitum Filium pro nobis omnibus tradidit. Et sicut Isaac ipse sibi ligna portavit, quibus erat imponendus (Gen. xxii); ita quoque Christus crucis suæ gestavit in humeris lignum, in quo erat pro nostra salute passurus. Duo autem servi illi procul dimissi Judæos significant; qui cum serviliter viverent et carnaliter saperent, non intellexerunt altissimam humilitatem Christi, **D** atque ideo ascenderunt in montem, locum videlicet sacrificii. Cur autem duo servi, nisi quia, peccante Salomone, ex una Israelitica plebe duo facti sunt populi? (*III Reg. xi.*) Quibus utique sæpe per Prophetam dicitur: « Adversatrix Israel et prævaricatrix Juda (Jer. iii). » Asinus autem ille, quo tunc utebatur Abraham, insensata erat stultitia Judæorum; illa plane bruta stultitia omnia sacramenta portabat; quæ tamen quid ferret, velut irrationale animal ignorabat. Jam vero quid est quod dictum eis est: « Expectate hic cum asino; postquam autem adoraverimus, revertemur ad vos? (Gen. xxii.) » Atque Apostolum: « Cæcitas, inquit, ex parte in

A Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret et sic omnis Israel salvus fieret (Rom. xi). » Quid est enim quod dicitur: « Cæcitas ex parte in Israel facta est? » hoc est videlicet, « expectate hic cum asino, ut plenitudo gentium intraret: » hoc est, postquam adoraverimus, ubi videlicet sacrificium Dominicæ crucis impletum, per omnes gentes fuerit prædicatum. Quod autem, sequitur: « Et sic omnis Israel salvus fieret; » hoc est, revertemur ad vos. Quid est autem quod aries inter vepres hærens cornibus invenitur, qui pro Isaac immolatus offertur? Crux nempe cornua habet; duo siquidem ligna invicem compinguntur, et sic crucis speciem reddunt: hinc est enim quod de Christo scriptum est: « Cornua sunt in manibus ejus (Habac. iii). » Hærens ergo **B** cornibus aries, Christus est crucifixus inter aculeatas et vulnificas Judæorum iniquitates. Sicut ipse per Jeremiam conqueritur, dicens: « Spinis peccatorum suorum circumdedit me populus meus hic. » Peracto sacrificio dicitur Abraham: « In semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxii). » Et postquam Dominus dicit: « Foderunt manus meas et pedes meos; » paulo post in eodem psalmo subiecit: « Reminiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriæ gentium: Quoniam Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium (Psal. xxi). » Oblato itaque Abraham filio, et **SI** pro eo ariete immolato, appellavit nomen loci illius: « Dominus videt. » Quia Redemptor noster, postquam in ara crucis **C** oblatas, mortis nostræ debitum solvit, videndum se deinceps fidelium suorum obtutibus præbuit, ut mirum redempti omnes illum jam per fidem videant, qui eatenus fidei oculos non habebant.

CAPUT XXVI.

De Lia et Rachel, in libro De perfectione monachorum.

Porro non est obscurum quod Laban duas filias habuit, quarum juniorem Jacob in conjugium concupivit; ad cujus tamen amplexus pervenire non potuit, donec majorem ignarus atque adeo invitatus accepit (Gen. xxix). Sed quia rem scientibus loquor, non mihi multis elaborandum est verbis. Laban quippe dealbatio interpretatur; quis autem ad Dominum convertitur, nisi ut deposita peccatorum nigredine per remissionis gratiam dealbetur? Sicut ipse pollicetur, dicens: « Si fuerint peccata vestra quasi vermiculus, tanquam nix dealbabitur (Isa. i). » Quod felix ille peccator postulabat, cum diceret: « Mundabor, lavabis me, et super nivem dealbabor (Psal. l). » Lia interpretatur laborans: Rachel, verbum, sive visum principium. Sed si Scripturam diligenter attendimus, nec uno quidem die servisse Jacob propter Liæ desiderium reperimus; sed per totas illas annorum hebdomadas pro sola Rachel servituti subjacuit; insuper et ipsam Liam ad illius intuitum toleravit. Quis enim ad Dominum idcirco convertitur, ut labores, et æruinas, ac tentationum certamina patiatur? Omnis enim Dominum querentis intentio hoc sperat, ad hoc spectat,

ut ad requiem quandoque perveniat; et in summæ contemplationis gaudiō, velut in pulchræ Rachel amplexibus requiescat, videlicet ut per verbum quod audit, ascendat ad videndum principium quod quæsit. Sed necesse est ut hunc diversorum certaminum labor exerceat, antequam ad quietis intimæ suavitatem, quam concupiscit, attingat. Prius servitute deprimitur, ut jure postmodum ad perfectæ libertatis titulos provehatur. Septem vero annis sub dealbationis gratia servit, cum septem ea, quæ ad proximi dilectionem pertinent, Decalogi mandata custodit; videlicet ut primo timore constrictus, atque ideo servitutis jugo depressus, saltem a vetustæ legis incipiat institutis; ut nimirum parentes honoret, ut non mœchetur, non occidat, non furetur, non falsum testimonium proferat, non uxorem alterius, non rem proximi concupiscat (*Exod. xx*).

Quibus rite servatis, non mox, ut sperabat, ad contemplationis oblectamenta perducitur, ut velut expectata diu Rachel pulchritudine perfruatur, sed Lia sibi per noctem inopinate supponitur; quia inter humanæ hujus ignerantiæ tenebras tolerantia sibi laboris injungitur, ex qua tamen jam numerosam sobolem suscipit; quia uberes spiritualis lucri per hunc laborem fructus acquirit. Hanc itaque tolerando, ad illam quandoque perveniet, quam perseveranter amat. Suadetur ergo, ut alios septem annos servire desudet; quia profecto necesse est, ut adhuc alia septem præcepta conservet, sed jam aliquando liberior, non legalia tanquam servus, sed evangelica sicut gener, videlicet ut sit pauper spiritu, sit mitis, luceat, esuriat, sitiaturque justitiam, sit misericors, mundum cor habeat, sit postremo pacificus (*Matth. v*). Enimvero, vellet homo, si fieri posset, nullas laboris molestias agendo, vel patiendo perferre, sed protinus in ipsis sui tirocinii rudimentis ad pulchræ contemplationis delicias pervenire; verumtamen hoc non in terra morientium fit, sed in terra viventium. Quod significare videtur illud, quod ad Jacob dicitur: « Non est, inquit Laban, in loco nostro consuetudinis, ut minores ante tradamus ad nuptias (*Gen. xxix*); » nec absurde major appellatur, quæ prior est tempore. Prior est enim in hominis eruditione labor boni operis quam requies contemplationis. Expletis itaque duabus hebdomadibus, altera videlicet legis antiquæ, altera evangelicæ gratiæ, mox ad diu desideratæ Rachelis ervenitur amplexus; quia quisquis pertingere ad divinæ contemplationis oblectamenta desiderat, prius necesse est utriusque Testamenti peragere mandata contendat.

CAPUT XXVII.

De Bala et Zelpha, in eodem libro.

Sed quia electus quisque perfectionis suæ limite non contentus, filios etiam Deo gignere spirituali fecunditate desiderat, postquam conjugale fœdus Jacob cum duabus sororibus iniit, ad propagandum uberius germen sobolis ancillas quoque ad generandi usum suscipere non refugit (*Gen. xxx*);

atque ut omnia spiritualibus intelligantur redundare mysteriis, ipsarum quoque ancillarum nomina sub mysticis sunt pronuntiata figuris. Nam Bala interpretatur *inveterata*. Sane quia intellectum spiritualis substantiæ nudis verbis humana lingua nequit exprimere, quandoque doctrina sapientiæ per quasdam corporeas similitudines audientem nititur informare. De veteri autem vita et carnalibus sensibus dedita, corporeæ cogitantur imagines; quarum videlicet ad docendum usus assumitur, cum aliquid ex incomprehensibili et incommutabili essentia divinitatis auditur. Rachel itaque maluit utcumque filios ex ancilla suscipere, quam omnino sterilis permancere. Quia doctrina sapientiæ sive gratia contemplationis per exteriorum scientiam vel visibilium rerum formas auditoribus intimat quidquid de visibilibus intra arcana mentis occultat; et sic quodammodo per ancillam filios accipit, dum per eam, quæ sub se est scientiam, spirituales Deo filios parit. Zelpha vero interpretatur *os lians*. Hæc igitur ancilla illos figurat, quorum in prædicatione evangelicæ fidei os quidem hiat, sed os non hiat; de quibus videlicet scriptum est: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (*Matth. xv*); » et de quibus Apostolus: « Qui prædicat, inquit, non furandum, furaris (*Rom. ii*). » Verumtamen ex hac ancilla hæredes futuros alios Lia filios accepit; quia sæpe etiam per tales prædicatores activa vita multos regni filios adoptavit; de quibus Veritas: « Quæ dicunt, inquit, facite: quæ autem faciunt, facere nolite (*Matth. xxiii*). » Et Apostolus: « Sive, inquit, occasione, sive Christus veritate annuntietur, et in hoc gaudeo, sed et gaudebo (*Philip. i*). » Hoc autem in his considerandum esse perpendimus: Quia sicut Jacob solius Rachelis intuitu omnes illas mulieres accepit, ex quibus filios genuit; sic quisquis sub dealbationis gratia constitutus, fructificare Deo spirituali fecunditate desiderat, necesse est ut per omnia quæ agit ad contemplationis semper gratiam tendat.

CAPUT XXVIII.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicitur: Cur Paulus ad dexteram, Petrus ad sinistram in pictura ponatur.

« Egremente anima Rachel præ dolore, et imminente jam morte, vocavit nomen filii sui Benoni, id est filius doloris mei; pater vero appellavit eum Benjamin, id est filius dexteræ (*Gen. xxxv*). » Per Rachel namque, quæ ovis vel *visum principium* dicitur, Ecclesia non immerito designatur. Quæ nimirum et ad instar ovis innocenter vivit, et per studium contemplationis ad videndam Redemptoris sui speciem inedulitius inardescit. Qui de se requirentibus Judæis ait: « Ego principium, qui et loquor vobis (*Joan. viii*). » Per Benjamin vero, quo nascente, Rachel mater emoritur, designatur Paulus, quem de ejus stirpe exstitisse nemo dubitat. Et bene Benjamin nascente, mater emori dicitur, quia appropinquante ad lucem novæ regenerationis Saulo, persecutio-

nibus Ecclesia per eum graviter impugnatur; sicut Lucas in Actibus apostolorum ait: «Saulus, inquit, devastabat Ecclesiam, per domos intrans, et trahens viros, et mulieres trahebat in custodiam (Act. viii).» Congruè itaque Rachel Benoni, id est filium doloris mei, vocat, quem Jacob Benjamin, id est filius dexteræ nuncupat. Quia Paulus, qui Matris Ecclesiæ dolor exstiterat, qui eam quodammodo dum nasceretur, impugnando peremit, a Deo Patre filius dexteræ est vocatus; dum per eum divina potentia adversus gentes, quasi per fortem suam dexteram, dimicavit, verborum jacula valenter intorsit, salubres cordium plagas intulit, et per eum devictis atque prostratis hostibus, cum gloria triumphavit. Hinc est quod idem Paulus ad Galatas ait: «Cum autem complacuit ei, qui me segregavit ex utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, et evangelizarem eum in gentibus, continuo non acquievi carni et sanguini (Gal. i).» Non ergo immerito filius dexteræ Paulus vocatur, per quem omnis gentium multitudo, quæ ad dexteram Dei ponenda est, ad fidei sacramenta colligitur.

§4. CAPUT XXIX.

Ad Desiderium abbatem, ut vacet studio contemplandi.

«Iste est Ana, qui invenit aquas calidas in solitudine, dum pasceret asinos Sebeon patris sui (Gen. xxxvi).» Hoc plane, quantum ad litteram, vanum videtur et frivolum. Quid enim ad sacram Scripturam pertinet, ut referat, quia custos asinorum aquas reperit in deserto? Sed ubi in litteris nulla videtur utilitas, ad spiritualem intelligentiam necesse est mens recurrat. Quid est enim per figuram, Ana in solitudine patris sui asinos pascere, nisi spiritualem quempiam virum, cui Deus pater est, simplices fratres sub disciplinæ remotioris studio custodire? et quid est, aquas calidas invenire, nisi in compunctionis lacrymas, quæ de fervore sancti Spiritus eliciuntur, erumpere? Nam et ipsa interpretatio nominum hujus figuræ non refugit intellectum. Onan siquidem *dolor*, vel *tristitia eorum*, sive *etiam mussitatio*, vel *murmuratio* interpretatur. Quisquis enim vere compunctionis dolore tristatur, quasi sub quadam querula inussitatione adversum pravitatem vitæ suæ murmurare compellitur. Sebeon autem interpretatur *stans in æquitate*; quod Deo congruere nemo prorsus ignorat. Ipse quippe in æquitate principaliter stat, qui a justitiæ rectitudine nulla necessitate coactus exorbitat. Onan ergo dum patris sui Sebeon asinos in solitudine pascit, aquas calidas reperit; quia quisquis se per vitæ rectitudinem Deo filium exhibet, ac de peccatis suis medullitus dolet, dum se reddit in pervigili fratrum cura sollicitum, divino munere percipit gratiam lacrymarum. Nam et beata illa peccatrix prius pedes Domini unguento perunxit, postmodum etiam alabastrum unguenti pretiosi super caput recumbentis effudit (Matth. xxvi; Marc. xiv; Joan. xii). Caput Christi Deus; pedes Christi, servi Dei. Sicut enim

A illa dum humanitati Christi dependit obsequium, ad divinitatis attingere meruit intellectum. Sic nimirum, sic doctor Ecclesiæ, dum Christi membra custodit, contemplandæ divinitatis gratiam percipit.

CAPUT XXX.

In sermone de S. Joanne Baptista.

«Descendit Judas in Thamnas ad tondendas oves cum Hira opilione gregis sui Odollamite (Gen. xxxviii).» Thamnas autem *deficiens* interpretatur; per quam videlicet Synagoga, in qua reges et prophetæ defecerant; simul et unctio, donec veniret, cui repositum erat, ostenderetur. Unde et per prophetam dicitur: «Cum venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio (Dan. ix).» Quid itaque per Judam, qui ad tondendas oves in Thamnas venit, nisi Redemptor noster intelligitur, qui ut oves quæ perierant domus Israel exoneraret peccatis, ad Synagogam venisse cognoscitur? Unde et sponsus ad sponsam in Canticis: «Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro (Cant. iv).» Venit itaque Judas ad tondendas oves, non quidem solus, sed cum pastore suo Odollamite, cui nomen erat Hiras. Quem per Odollamitem intelligimus nisi Joannem? Interpretatur autem Odollamites *testimonium in aqua*; cum hoc plane testimonio venit Dominus ad aquam baptismatis, habens quidem testimonium majus Joanne, sed propter infirmas oves hoc testimonio uti dignatus est in aqua. Unde cum videret eum ad Jordanis fluentia propinquantem, protinus exclamans, ait: «Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. i).» Et evangelista dicit: «Testimonium perhibuit Joannes dicens: Quia vidi Spiritum descendentem tanquam columbam de cælo, et manentem super eum; et ego nesciebam eum; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem et manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto (Ibid.).» Cui scilicet visioni etiam nomen pastoris illius aptissime congruit; interpretatur enim Hiras *fratris mei visio*. Erat quippe Dominus frater Joannis, non modo secundum semen Abraham, sed etiam juxta cognationem Mariæ et Elisabeth. Vidit itaque Joannes fratrem suum adhuc clausus in utero; vidit in baptismo; vidit oculis carnis hominem; vidit in spiritu majestatem. Unde et utriusque hujus nominis interpretationem, Hiras videlicet, quod est fratris mei visio; et Odollamitis, quod sonat *testimonium in aqua*; idem Joannes sub unius sententiæ versiculo comprehendit, dicens: «Et ego vidi, et testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei (Ibid.).»

Veniente igitur Juda ad oves tondendas, Thamar mutat habitum, quia mutat spirituale vocabulum. Thamar quippe *commutans* interpretatur, nam de Synagoga fit Ecclesia. Sed juxta litteram, idem nomen amaritudinis manet, non illius in qua Domino fel ad bibendum miles obtulit (Matth. xxvii), sed ejus potius in qua Petrus post lapsum amare flevit. (Ibid.). Judas autem *confessio* dicitur. Thamar ergo

cum Juda dormiens, protinus concipit, quia cum confessioni amaritudo miscetur ad proferendos poenitentiae fructus, sancta mox Ecclesia fecundatur. Unde et Joannes: « Facite, inquit, fructus dignos poenitentiae (Joan. iii). » Qui nimirum poenitentiae fructus in Hierusalem primus erupit, sicque postmodum per omnem mundi latitudinem pullulavit. Hinc Veritas dicit: « Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis die tertia, et praedicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes, incipiendo ab Hierusalem (Luc. xxiv). » Nam et ipse meretricis habitus confessionem significat peccatorum, sive quia Thamar ex duobus corruptis componitur verbis, thamna scilicet, quod *deficiens* dicitur, et mara, quod est *amaritudo*. Bene in ea amaritudo defecit, cum fecunda facta de sterili, dulcem novi germinis sobolem procreavit. Thamar igitur a non cognoscente fetatur, quia sancta Ecclesia quantum ad gentilitatem in primordio, dum novae fidei semen accipit, non agnoscitur. Unde et canitur: « Populus, quem non cognovi, servivit mihi (Psal. xvii). » Et Isaias: « Ecce, ait, gentem quam nesciebas vocabis, et gentes quae te non cognoverunt, ad te current (Isa. lv). » Porro autem, quod illi haedus per eundem Odellamitem mittitur, quid nisi per Joannem facta peccatorum exprobratio designatur? Quasi enim haedum meretrici portitor afferebat, cum properanti ad baptismi lavacrum turbæ per increpationem dicebat: « Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? » (Matth. iii.) Requirebat autem Hiras Odellamites a Thamar annulum, armillam et baculum. Per annulum, signaculum fidei; per armillam, labor operis; per baculum vero designatur requies spei. Quasi enim fidei annulum requirebat, cum diceret: « Qui credit in Filium Dei, habet vitam æternam; qui autem incredulus est Christo Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super ipsum (Joan. iii). » An non etiam ad annulum pertinebat, cum diceret: « Qui habet sponsam, sponsus est? (Ibid.) » Armillam vero laboris exagebat, cum diceret: « Poenitentiam agite (Matth. iii). » Baculi quoque requiem, cum præsto subjungeret: « Appropinquavit enim regnum cælorum (Ibid.). » Ac si perspicue loqueretur: Nolite sub injunctæ vobis poenitentiae labore lassessere, sed potius firma spe de regni cælestis appropinquatione animum roborate.

Quæsivit autem eam Judas in bivio, sed invenire non potuit; quia quæ in publico, juxta Prophetam, et sub omni ligno frondoso fuerat prosilita (Jer. iii), jam se in domo paterna, sub Christi videlicet constraxerat disciplina; nec eam peccati reperit exprobratio, quam confessionis mutaverat amaritudo. Viduitatis se vestibus induit, quia præter cælestem Sponsum, qui pro ea mortuus est, alterum non admittit. Quod autem gemini apparuerunt in utero, duæ sunt populi in Ecclesiae gremio per sancti Spiritus gratiam generati. In ipsa vero effusione nascentium, unus manum protulit, et ligato coccino,

A mox retraxit, sicque ante se nascendi alteri aditum patefecit. Quia nimirum Judaicus populus, qui ad lucem Spiritus nasci primitus coepit, ostendit opera sua prophetarum præcedentium, et ipsius Domini cruore polluta. Unde et Zara *oriens* interpretatur; quia Hebraicus ille populus prior ortus est ad litteram legis, sed posterior factus est ad suscipiendam gratiam Evangelii. Hoc itaque modo retraxit manum, qui nasci jam per Spiritum coeperat populus Judæorum; et mox prorupit ac factus est primogenitus populus gentium, scilicet ut, juxta sententiam Veritatis, futuri essent novissimi qui erant primi, et primi fierent qui erant novissimi. Bene igitur Phares *divisionis* nomen accepit. Unde et obstetrix eo nascente clamavit: « Quare divisa est propter te maceria? » (Gen. xxxviii.) Omne quippe genus humanum, quasi distorta silvarum virgulta, adversus venientem in carne Dominum maceriam fecerat, et ne ad peragendum mysterium redemptionis ingrederetur, unanimiter obsistebat. Unde et Paulus: « Nos, inquit, prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam (I Cor. i). » Sed gentilis populus hanc divisit quasi nascendo maceriam, cum per Cornelium centurionem aliosque (Act. x), primitias fidei, baptismi suscipiens lavacrum, sub Christi titulum convolvit. Hanc alternitatem nascendi 97 considerabat beatus Joannes, cum Judæorum turbis undique confluentibus diceret: « Ne coeperitis dicere: Patrem habemus Abraham; dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ (Marc. iii). » Ac si patenter dicat: Gentiles populi, qui lapides sunt quia lapides colunt, primogeniti vobis fient ad regenerationis et novae gratiae sacramentum; quorum vos per legales caeremonias videbamini tenuisse primatum.

CAPUT XXXI.

In sermone de S. Luca evangelista:

« Jussit Joseph ministris, ut impleverent saccos tritico, et reponerent pecunias singulorum in saccis suis (Gen. xlv). » Quæ namque sunt fruges quas Joseph fratribus contulit, nisi evangelica apostolicaque doctrina, unde videlicet esuriens populus vivat, unde grex Christi viventia salutis alimenta decerpat? Hæc illa plane est pecunia, quam in ore sacci præcepit imponi; hæc pecunia nunc in Ecclesiae mensa proponitur, ut usura postmodum a negotiatoribus requiratur. Sed et Benjamin hoc etiam præ cæteris additur, ut sacco ejus etiam seyphus cum pecunia reponatur (Ibid.). Quem enim Joseph per mysterium indicat, nisi Redemptorem nostrum, quem suo jam tunc ille mysterio præfigurabat? Ait enim Scriptura: « Quia vertit nomen illius Pharao, et vocavit eum lingua Ægyptiaca, Salvatorem mundi (Gen. xli). » Quid per fratres, nisi sancti designantur apostoli? Quid per Benjamin, nisi Paulus, qui de tribu Benjamin originem duxit? Omnes ergo fratres fruges prædicationis accipiant, quas serere per mundum debeant, et pecuniam, quam ad usuræ lucrum in fidei mensa proponant. Soli vero Benjamin etiam sey-

plus adjicitur, ut per Paulum, quem ille signabat, A non tabernaculi cyathus gentibus, sed amplum et patulum verbi poculum propinetur. Hinc est enim quod ait : « Os nostrum patet ad vos, o Corinthii, cor nostrum dilatatum est, non angustiamini in nobis (II Cor. vi). » Ac si dicat : Quia me vobis verbi potum per uberem scyphum large videtis influere, et vos sitibundi cordis ad hauriendum ora, laxate, ut decurrens unda non inaniter fluat, sed capacia vasa, in quæ transfundantur, inveniat. De quo videlicet potu per Isaiam Dominus cicit : « Glorificabit me bestia agri, dracones et strutiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo (Isa. xliii). » Scyphum itaque evangelicæ prædicationis, in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat B et ariditatem ejus largo sanctæ prædicationis imbre perfundat. De quo scilicet imbre scriptum est : « Qui operit cælum nubibus et parat terræ pluviam (Psal. cxlvi.) »

CAPUT XXXII.

In Sermone de S. Vitale.

Si inveni, » inquit Jacob, « gratiam in conspectu tuo, pone manum sub femore meo, et facies mihi misericordiam et veritatem, ut non ☉ sepelias me in Ægypto, sed dormiam cum patribus meis, etc. (Gen. xlvii). » Quid est hoc, fratres mei, quid sibi vult a tanto viro tam anxia sepeliendi corporis sollicitudo? Si enim hoc ex humana consuetudine metiamur, profecto nihil dignum tanta propheticæ mentis excellentia reperimus. Ubicunque enim corpus hu- C manum sepeliatur, non ideo vel minus perfecta, vel minus gloriosa ejus resurrectio futura procul dubio creditur; sed si mystici sacramenti profunditas in hujus dubietatis caligine requiratur, perspicuum lumen intelligentiæ ipsi qui invenerit oriatur. Cadavera quippe mortuorum peccata significant injuste viventium. Sicut enim post contactum corporum mortuorum lex præcipit homines purificari (Num. xix), ita etiam post perpetrationem delictorum jubemur per poenitentiam ablui. Hinc nimirum illa sententia dicta est : « Qui baptizatur a mortuo et iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus? » (Eccli. xxxiv.) Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fietibus a peccato, sed post baptismum mortuum D tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Sed sepultura mortuorum remissionem significat peccatorum. Unde per Prophetam dicitur : « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (Psal. xxxi). » Ubi ergo sepelienda erant cadavera patriarcharum, nisi in illa terra ubi erât crucifigendus cujus sanguine facta est remissio peccatorum?

CAPUT XXXIII.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Lavabit in vino stolam suam, et in sanguine uvæ pallium suum (Gen. xlix). » Stola Christi et pallium multitudo est gentium, quas tunc Dominus induit, quando sibi eas per gratiam redemptionis adjunxit, sicut per Prophetam pollicetur, dicens : « Vivo ego, dicit Dominus, nisi hos omnes induam sicut vestimentum (Isa. xlix). » Stalam ergo suam Dominus in vino, et pallium in sanguine uvæ lavit quando, sicut botrus, in crucis ligno pependit? tunc enim ex latere ejus sanguis et aqua profluxit; sed aqua nos abluit, sanguis redemit, nimirum ut exhiberet sibi sponsam non habentem maculam neque rugam (Ephes. v).

CAPUT XXXIV.

In sermone de S. Eleucadio.

« Pulchriores sunt oculi ejus vino, » inquit Jacob ad filium de Christo, « et dentes ejus lacte candidiores (Gen. xlix). » Oculi nempe Christi Apostoli et Evangelistæ sunt, qui universo corpori sanctæ Ecclesiæ lumen sapientiæ præstiterunt, quorum doctrina, dum rigorem atque duritiam prisæ legis emollit, quodammodo austeritatem vini veteris eorum pulchritudo præcellit. Evangelica quippe præcepta mandatis Veteris Testamenti longe sunt clariora. Dentes vero sancti prædicatores sunt, qui conversos homines a pravorum societate præcidunt eosque in Christi corpus, tanquam in sua membra suscipiendo, quasi mandendo trahunt. Porro, nomine lactis, doctrina legis innuitur, quæ carnalem ☉ populum lactis poculo tanquam parvulos alere videbatur. Quorum nimirum lacte candidiores sunt doctores Ecclesiæ, quia fortem et solidum verbi cibum et ipsi comedunt, et aliis tradunt; de quibus ad Hebræos dicit Apostolus : « Perfectorum est solidus cibus (Hebr. ii). » Et bene candidi esse dicuntur doctores Ecclesiæ, quia et a pravitatis macula liberi et conspicuæ conversationis videntur operibus clari. Quapropter cavendum est, fratres mei, ne qua nos vitiorum nigredo dedecoret, qui candidos in Christi militia duces habemus. Periculose nimirum IGO rerum species fluctuant, ubi cum ducibus subsequentis exercitus insignia non concordant. Beati siquidem patres nostri promptos se exhibebant ad perferenda supplicia; nos autem, dum a proximo ledimur, compescamus saltem animos vindicta. Moyses nempe ad ultionis indicium descendens de monte, cornutus apparuit (Gen. xxxiv); super Dominum autem in mansuetudinis Spiritu columba descendit (Matth. iii). Illi decreverunt pro Christo propria cuncta contemnere; nos autem discamus saltem quæ aliena sunt non ambire.

Finiunt testimonia libri Genesis.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI EXODI.

1. De urbibus tabernaculorum Phithon et Ramessæ, quas Pharaon luto et palea construxit.
2. De virga Moysi in serpentem conversa.
3. Unde supra.
4. De manu Moysi, quæeducta de sinu apparuit leprosa.

5. Cum esset Moyses in itinere, occurrit ei Dominus, et volebat eum interficere.
 6. Projecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quæ versæ sunt in dracones, sed devoravit eas virga Aaron.
 7. De decem plagis Ægypti: 1, de aquis in sanguinem versis; 2, de plaga ranarum; 3, de ciniphe; 4, de muscis; 5, de nece animalium; 6, de ulceribus et vesicis; 7, de grandine et tonitruis et igne; 8, de plaga locustarum; 9, de tenebris; 10, de primogenitorum interfectionibus.
 8. Postulet vir ab amico suo, et mulier a vicina sua, vasa argentea et aurea et vestes.
 9. Sument de sanguine agni, et ponent super utrumque postem.
 10. Cum emisisset Pharaon populum, non eos deduxit Dominus per viam terræ Philisthiim, quæ vicina erat, ne si bella in via consurgerent, pœniteret eum et reverteretur in Ægyptum.
 11. Sumpsit Maria prophetissa soror Aaron tympanum in manu.
 12. De aquis amaris, quæ ligni, quod ostendit Dominus Moysi, admistione, sunt in dulcedinem versæ.
 13. De XII aquarum fontibus et LXX palmis in He'lim.
 14. Quod sexta die duplex mensura jubebatur de manna colligi.
 15. Quod filii Israel, cum vidissent manna, dicebant: Manhu, id est, Quid est hoc?
 16. Quod manna in crastinum reservatum putrescebat.
 17. Quod pugnante Israel contra Amalech, Moyses habens virgam in manu brachia erexit.
 18. Quod Dominus in monte Sinai populo suo per Moysen legem dedit.
 19. Altare de terra facietis mihi.
 20. Non ædificabitis mihi altare de sectis lapidibus.
 21. Facies bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eriges.
 22. Facies columnas quatuor et bases earum vestitas argento.
 23. Ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, XII pretiosi lapides ponerentur, terni per quaternos angulos inclusi auro.
 24. Arripiens Moyses vitulum aureum igne combussit et usque ad pulverem contrivit; et in aquam spargens potum populo dedit.
 25. Quod Moyses XXIII millia hominum ob culpam constati vituli perimere fecit.
 26. Ecce locus apud me, stabis super petram, cumque transierit gloria mea, videbis posteriora mea.
 27. Fecit Moyses in tabernaculo VII lucernas cum emunctoriis suis et vasa.

Finiunt capitula.

101-102 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI EXODI

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Hermisindem sanctimoniam, ubi dicitur quod ædificium humanæ superbicæ cito destruitur.

Urbes illæ tabernaculorum, quas Pharaon Iuto paleaque construxit, nimirum Iuto, quod iniquat, palea, quæ destinatur ad flammam, Phiton et Ramesses sunt non sine mysterio nuncupatæ; Phiton siquidem interpretatur os abyssi, vel subito. Quisquis enim, juxta Pauli sententiam, supra fundamentum, quod est Christus Jesus, ligna, fenum, stipulam nunc ædificat, quale cujusque opus sit, ignis probabit (I Cor. III); et quo magis in altum hæc carnalis vitæ structura subrigitur, tanto proclivius, veluti in abyssi voragine mersa, subito dissipatur. Unde scriptum est: « Ducunt in bonis dies suos, et in puncto ad inferna descendunt. (Job XXI). » Bene ergo dicitur et os abyssi et subito, quia de carnalis vitæ, quæ per eum innuitur, culmine non segniter, sed cito corrumpitur; et illud est os abyssi quod ascensus videbatur esse fastigii, Propheta testante qui ait: *Dejecisti eos, dum alleverentur (Psal. LXXII)*. Ramesses vero pabulum dicitur, vel tineæ. Pabulum namque diaboli sunt omnes reprobi, quibus ille tanquam lupus ovibus vescitur, eorumque perniciem velut epulis saginatur. De quibus etiam per David dicitur: « Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (Psal. XLVIII). »

CAPUT II.

In epistola ad Hermisindem, ubi dicitur quod ædificium humanæ superbicæ cito labatur.

« Dixit Dominus ad Moysen: Projice virgam, quam

A in manu gestas, in terram; et projecit, et factus est serpens. Expavit illico Moyses et fugit. Et ait illi Dominus: Apprehende caudam illius, et apprehendit, factaque est iterum virga (Exod. IV). » Cuncti liquido novimus quia serpens suasit homini mortem; ergo mors a serpente. Quis autem virga, nisi Christus? de quo propheta dicit: Quia « egredietur virga de radice Jesse (Isa. II). » Virga itaque in serpentem, Christus in mortem. Moyses autem expavit et fugit, quia suspenso in cruce, sive moriente Domino, omnis ille apostolorum numerus tremefactus expavit, et a certæ spei ac firmæ fidei soliditate recessit. Quia vero cauda extrema pars est corporis, quid, nisi finem Dominicæ significat passionis? Moyses igitur caudam apprehendit et nihil in virga ultra serpentis apparuit, B quia, completo Dominicæ passionis crucisque mysterio, et fidelis quisque tunc ad fidem rediit, et Christus, consumpta morte, idipsum in se quod fuerat per resurrectionis gloriam reparavit.

CAPUT III.

In sermone de S. Columba.

« Dixit Dominus ad Moysen: Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virgam. Ait: Projice eam in terram etc. (Exod. IV). » Quis per Moysen, nisi Judaicus populus: et quid per virgam, nisi potestas divinitatis? et quid per serpentem, nisi mortalitas nostri Redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors, recte mortalis in serpente; vel certe, cum scriptum sit: « Estote prudentes sicut serpentes (Matth. X). » quia ipsa summa prudentia, id est C Dei Sapiencia, incarnari dignata est, recte ejus mortalitas in serpente figuratur. Unde et in Evangelio

de passione sua loquitur, dicens: « Sicut exaltavit A Moyses serpentem in eremo, ita exaltari oportet filium hominis (Joan. III). » Moyses ergo virgam tenuit, quia Judaicus populus ante Redemptoris adventum in divina potestate confisus est; sed virgam in terram projecit, quia idem populus per patriarchas ac prophetas Dominum incarnandum esse nuntiavit. Virga ergo in colubrum vertitur, quia Redemptor noster Deus in se permanens mortalis inter homines factus est: sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit et fugit, quia Judaicus populus, dum Redemptorem humani generis talem vidit Dominum; credere quasi formidolosus expavit. Cui jubetur ut colubrum cauda teneat, quia perfidus ille populus, qui modo credere recusat, in extrema parte Domini corporis, id est, posteriori tempore sanctæ Ecclesie, videlicet in fine mundi, sese ad fidem recolligit. Et colubrum cauda tenet, quia eum, quem mortalem ante despexerat, Redemptorem suum in ultima jam parte Ecclesie confitetur. Sed mox serpens in virgam redit, quia statim ut Judaicus populus in Redemptorem nostrum crediderit, idem Redemptor ad judicium in potestate suæ divinitatis apparebit, ut ei jam serpens virga sit, quia is qui in terra homo despectus est, de cælo veniens super angelos videbitur Deus. Sicut ergo Dominus et sine lepra leprosus, et sine veneno serpens per mysterium dicitur, ita nihilominus et sine fatuitate stultus, et sine imbecillitate perhibetur infirmus, quia nimirum sic se nostræ infirmitati componit atque contemperat, ut et cum dimicantibus certet et cum patientibus similiter supplicia toleret.

CAPUT IV.

In eodem sermone.

« Mitte, inquit Dominus, manum in sinum tuum. Qui, cum misisset in sinum, protulit leprosam instar nivis. Retrahe, ait, manum in sinum tuum; retraxit et protulit iterum, et erat similis carni reliquæ (Exod. IV). » Quid hoc loco per manum Moysi designatur, nisi Filius Dei? Unde dicitur in psalmo: « Fiat manus tua, ut salvet me (Psal. cxviii); » ac si diceret: Fiat ille, per **103** quem facta sunt omnia, ut, dum ille creatur, creatura a reatus sui contagio liberetur. Hæc manus in sinu Patris est, sicut Joannes Baptista dicit: « Filius, qui est in sinu Patris, ipse enarravit (Joan. I). » Sed manus hæc cum de sinu prolata est, hoc est, cum per mysterium incarnationis apparuit, peccatorem eum et tanquam sceleris lepra perfusum is, unde processerat, populus æstimavit. Unde dicit Isaias: « Et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo, et humilitatum (Isa. LIII). » Sed manus hæc cum in sinum rediit, lepram prorsus amisit, quia Redemptor noster, postquam ad Patrem, calcato mortis imperio, rediit, jam in fine sæculi non peccator homo, sed vere Deus et homo Judæis omnibus apparebit.

CAPUT V.

In epistola ad canonicos Fanensés.

« Cumque esset in itinere in diversorio Moyses,

occurrit ei Dominus et volebat occidere eum (Exod. IV). » Mirum valde, cur eum repente Dominus occidere voluisse describitur, quem assecrætem sibi jam et symonistam familiariter fecerat, cui consilii sui ac voluntatis arcana panderat, et nunc in executione suæ obedientie dirigebat. Sed procul dubio datur intelligi quia quantamlibet contagii maculam ex diuturna Madianitarum cohabitatione contraxerat, atque idcirco terrore ac negligentie correctione purgandus erat, qui corrigendis aliis cælestium mandatorum bajulus accedebat. Quod scilicet uxor ejus Sephora prudenter intellexit de qua Scriptura protinus addidit: « Tulit illico Sephora acutissimam petram, et circumcidit præputium filii sui (Ibid.). » Absurdum quippe fuerat, si videretur gentilis in filio qui Israelita erat in semetipso. Qui erga alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est enim quod Israeliticus populus ad ulciscendum scelus Benjamin zelo rectitudinis inflammatur, et tamen idem populus Benjamin gladiis ante prosternitur (Jud. xx).

CAPUT VI.

In epistola ad Bonifacium, ubi dicitur ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientia præferatur.

« Projecerunt malefici Pharaonis in terram virgas suas, quæ versæ sunt in dracones: sed devoravit virga Aaron virgas eorum (Exod. VII). » Virga quippe Aaron maleficorum absorbit virgas, quia sapientia Christi, quam illa signabat, omnes hujus mundi sapientias annullavit mundique sapientes sui corporis, quod est Ecclesia, visceribus conivit. Terrenam itaque sapientiam nostram sapientia spiritualis absorbeat eamque velut in sui corporis arcana convertat. Absurdum namque est et satis inhonestum ut eadem prudentia eademque subtilitas rebus adhibeatur humanis quæ spiritualibus impenditur et divinis.

104 CAPUT VII.

De decem plagis Ægypti, in epistola ad discipulum Joannem.

Plagæ autem factæ in Ægypto, quia humanæ animæ in mundo infliguntur vulnera. Unde quot plagæ fuerant tot præcepta sunt divinitus promulgata ut, quot sunt vulnera cordis ægroti, totidem sint medicamenta quæ illi valeant adhiberi.

Age igitur; prima plaga est cum aquæ vertuntur in sanguinem (Exod. VII). Porro autem istæ plagæ non sunt nisi in Ægypto, id est, in corde tenebroso et caligine cæcitatatis oppresso. Cui scilicet aquæ convertuntur in sanguinem, cum cæca mens, quantum ad se, confundit ac violat rectæ fidei puritatem; sicut enim per aquam omnes de visceribus terræ segetes prodeunt, sic ex fide spiritualia proferuntur alimenta virtutum. Tunc igitur aqua in sanguinem vertitur, cum cæcitate perfidiæ cor insipiens obscuratur. Sicut de quibusdam dicit Apostolus: « Quia cum cognovissent Dominum, non sicut Dominum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt

in cogitationibus suis; et obscuratum est insipiens A cor eorum (*Rom. 1*). » Cui primæ plagæ, hoc est, pestilentissimo vulnere, mox adhibetur primi medicina præcepti: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus unus est (*Deut. vi*). » Hoc est enim medicinale vinculum, quo perfidiæ vulnus debeat alligari, ut hoc audiens unum solummodo Deum colas et in plures Deos marcescentis perfidiæ putredinem non effundas. Et justo Dei iudicio, juxta litteram factum est ut illius fluvii sanguine potarentur Ægyptii, in quo primitus pueri necabantur Hebræi.

Secunda vero plaga, ranarum est abundantia (*Exod. viii*). Rana clamosum est animal, et in limosis vociferatur ex more paludibus; cui similes judicantur hæretici ac philosophi, qui velut super paludes limosas, hoc est inter turbas squalore per- B fidie sordidas, vanis adversus Christum vociferantur obloquiis, et, dum per argumenta fallaciæ non desinunt importunis garrere clamoribus, inane quidem in auribus tædium, sed nullum mentibus vivendi afferunt cibum. Cui morbo, qui videlicet in anima lethaliter sævit, secundum præceptum tanquam poculum salutis occurrit. Secundum autem præceptum est: « Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum (*Exod. xx*). » In vanum namque Christi nomen assumit qui eum non Creatorem, sed tantummodo creaturam credit: « Vanitati enim creatura subjecta est (*Rom. viii*). » Et ideo tales homines sunt procul dubio vani, quia veritatem Dei commutantes in mendacium, fidem adhibent vanitati.

Tertia vero plaga ciniphe sunt (*Exod. viii*). Hoc C autem animal tam minutum est ac perexiguum ut dum se per aerem librat et huc illucque vagabundis anfractibus instabiliter volat, visum cernere volentes effugiat; in corpore tamen nostro dum sederit, pungit, adeo ut, cum eas nequeas videre dum volant, compellaris sentire, dum stimulant; et dum circumvolant esseque importunius ingerentes vultus nostros infestare non desinunt, volentes quiescere non permittunt. **105** Quamobrem hæc plaga vagationis et inquietudinis vitium manifeste designat. Quo videlicet morbo quidam laborantes inutiliter huc illucque discurrunt, et velut malis vertumnis obnoxii per impatientiam non quiescunt. Sed quoniam ciniphe istæ perexiguæ sunt et noxiæ, ut non tam pondus videantur habere quam morsus, qui vitio vagationis inserviunt, D quod per ciniphe designatur, leve quidem arbitrantur esse peccatum, sed non levireatus fodiuntur aculeo. Non aggravat pondus, sed penetrat morsus, quia, quanto vitium hoc levius deputant, tanto majore necesse est ut peccati stimulus animæ languentis interiora transfigat. Huic itaque languori tertii præcepti obviat medicina, cum dicitur: « Memento ut diem Sabbati sanctifices (*Exod. xx et xxxi, Deuter. 1*); » sabbatum, id est *requies*. Ubi est sanctificatio sabbati, ibi procul dubio Spiritus Dei. Unde scriptum est: « Super quem requiescet Spiritus meus, nisi super humilem et quietum et timentem sermones meos? » (*Isai lxxvi*.) Pensanda sunt verba

quia si Spiritus sanctus requiescit tantummodo super quietum, ergo deserit inquietum. Enimvero, sicut secundum præceptum refertur ad Filium, ita hoc tertium pertinet ad Spiritum sanctum, qui nihilominus tertia est in sancta Trinitate persona. Nam et illam tertiam plagam Spiritui sancto incantatores ascribunt, cum et ipsi ciniphe excitare non possunt, dicentes ad Pharaonem: « Digitus Dei est hic (*Exod. viii*). » Ad colendum hoc sabbatum discipulum suum provocabat Apostolus, cum dicebat: « Attende lectioni et doctrinæ (*I Tim. 1*). » Et alibi: « Orate sine intermissione (*I Thess. v*). » Ad hujus sabbati cultum Dominus nos provocat per prophetam, cum dicit: « Vacate et videte, quoniam ego sum Dominus (*Psal. xlv*). » Ac si dicat: Spirituale sabbatum colite, vagationis inquietudinem devitate; ut per Spiritus sancti gratiam fixos, non vos ciniphe inquietent, sed spirituali sabbati cultura sanctificet. Notandum præterea quoniam tria duntaxat ista præcepta in una descripta sunt tabula; alia vero septem continebantur in altera. Ista siquidem ad charitatem Dei, illa vero ad amorem pertinent proximi. Et ideo non amplius quam duæ sunt tabulæ, quia geminæ sunt charitatis impressione distinctæ. Tria plane præcepta in una tabula, septem vero descripta fuisse in alia, ex hoc maxime colligitur quod B. Apostolus ad Ephesios ait: « Filii, obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim justum est. Honora patrem et matrem; quod est mandatum primum in promissione, ut bene sit tibi et sis longævus super terram (*Ephes. vi*). » Cur autem primum hoc mandatum dicitur, nisi quod in principio secundæ tabulæ positum est? Quod etiam in promissione dicitur, quia quod in aliis præceptis non invenitur, hoc præceptum longævitatis promissio sequitur, præmisso nimirum hoc quod dicitur: Honora patrem et matrem, ut bene sit tibi et sis longævus super terram. Hoc ergo præceptum, quod quartum est in generali numero mandatum, in secunda tabula ponitur primum.

Cui contraria est quarta plaga, hoc est, cynomyia quæ dicitur *musca canina* (*Exod. viii*). Nihil enim tam caninum est quam ignorare parentes et illis qui nos genuerunt, reverentiam non deferre. **106** Eos etiam tanquam muscæ circumvolitantes canini mores exagitant, qui, dum deferre parentibus nesciunt, per levitatis inconstantiam a naturali gravitate recedunt, eosque tanquam caninæ muscæ dilacerant, dum se contra genitores suos, quasi ringentes et oblatrantes, per impatientiam vexant. Ut hæc ergo plaga curetur, digna parentibus reverentia deferatur.

Quinta plaga mors peccatorum est (*Exod. ix*). Omnes enim qui spreto conjugali toro alienarum se mulierum foeditatibus polluunt et per obscenæ libidinis passim fluxa resolvunt, quid aliud quam bruta dicendi sunt pecora atque a ratione spiritualis intelligentiæ penitus aliena? « Facti sunt enim sicut equus, et mulus, quibus non est intellectus (*Psal. xxxi*). » Et

per Jeremiam dicitur : « Saturavi eos et mœchati sunt, et in domo meretricis luxuriabantur ; equi amatores in feminas emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat (*Jer. v.*) » Hæc ergo pecora necesse est ut funditus extincta depereant, nisi divinæ legis medicamen occurrat. Dicitur ergo : « Non mœchaberis (*Exod. xx.*) » Hoc utique quintum præceptum quintæ plagæ tanquam medicinalis nexus opponitur, ut dum proprio toro quisque contentus esse compellitur, nequaquam in extraneæ carnis amplexus intemperantia diffrenatæ libidinis extendatur.

Sexta plaga sunt vulnera et vesicæ turgentes atque ferventes (*Exod. ix.*). In vulneribus scilicet arguitur dolosa odientium ac purulenta malitia ; in vesicis tumens et inflata superbia ; in fervore, æstuans et inflammati furoris insania. Sunt enim animæ quædam homicidales, in quibus hæc pestes oriuntur et acerrime sæviunt, easque, nisi humanum sanguinem fundant, quiescere non permittunt. Huic itaque furenti morbo et immaniter sævienti, sextum præceptum tanquam medicina cœlestis occurrit, quo dicitur : « Non occides (*Exod. xx.*) ; » ut hoc quilibet audiens exortam malæ voluntatis in semetipso perniciem reprimat, nec extrinsecus ad effundendi cruoris effectum conceptum malitiosæ conscientiæ virus erumpat.

Post hæc plaga grandinis ponitur, ubi scilicet grando et ignis pariter ferebantur (*Exod. ix.*). Porro autem duo hæc contraria sunt, frigus in grandine ; calor in igne. Sic qui aliena furantur, et a fraterna charitate sunt frigidi, et ardore cupiditatis accensi. Ubi etiam fulgura atque tonitrua mista fuisse cum grandine perhibentur. Quid autem per tonitrua et fulgura, nisi pavor intolerabilis designatur ? Et hoc faribus familiare est ut, primo capi, deinde puniri, tremefactis visceribus paveant ; nec tamen a semel conceptæ nequitiae perpetracione quiescant. Istæ nimirum pestes, hoc est, grando, ignis, fulgura, simul atque tonitrua, eorum corda qui clam aliena diripiunt, tanquam quædam arva devastant, et si qua sunt, omnia bonæ voluntatis fruges et germina dissipant. Huic itaque pessimo vulnere septimi succurrit medicina mandati, cum dicitur : « Non furaberis (*Exod. xx.*) ; » ut hoc quisque cognoscens, cordis sui segetes hac multiplici peste non perdat, sed bonorum operum frugibus animæ suæ cellarium repleat, implens illud apostolicum : « Qui furabatur, jam non furetur, sed laboret manibus suis, ut habeat unde tribuat necessitatem patientibus (*Ephes. iv.*) »

Octava autem plaga locustæ sunt (*Exod. x.*). Per hæc animalia, quæ segetum germina destruunt et pestifero fruges ore corrodunt, qui possunt melius designari quam hi qui fratribus detrahunt et falsum illis crimen opponunt ? Nam quasi alienæ segetis germen devorant, dum fratrum suorum non modo bona supprimunt quæ prædicare debuerant, sed ultimo etiam nota eos falsi reatus inflammant.

A Rodunt itaque, quia non modo eorum verba bona per iuventiam contegunt, sed eis etiam stigma fictæ pravitatis inurunt. An isti tanquam locustæ non rodunt, quibus per Apostolum dicitur : « Si mordetis et comeditis invicem, videte ne ab invicem consumamini ? » (*Gal. v.*) Huic itaque plagæ mandatum illuc competenter opponitur, quo dictum est : « Non falsum testimonium dices (*Exod. xx.*) » Ut videlicet falsus quisque testis, qui non erit impunitus, ab alienæ vitæ morsu se reprimat, locustinos dentes abjiciat et virentia segetis alienæ germina non abredat.

Jam nona plaga est densitas tenebrarum (*Exod. x.*). Nemo magis in interiores tenebras labitur quam is qui conjugalis thalami violat fidem et alienam invadere quærit uxorem. Sed has tenebras quas utique cor luxuriæ deditum tolerat, divinæ legis splendor illustrat, cum dicitur : « Non concupisces uxorem proximi tui (*Exod. xx.*) » Ubi notandum quia non dicitur, non tolles ; sive, non pollues, sed quod plus est, « non concupisces uxorem proximi tui. » Superius dictum est : « Non mœchaberis : » hic dicitur : « Non concupisces uxorem proximi tui ; » ergo de re una duo videntur esse mandata : illic enim mœchiciæ alienum torum violantis effectus ; hic etiam violare volentis prohibetur affectus. Illic spurcus et illicitus condemnatur adulterii coitus ; hic etiam adulterinæ concupiscentiæ compescitur appetitus. Et revera ipsa concupiscentia violandi alieni matrimonii adulterium est, sicut Dominus ait : « Qui viderit uxorem alterius ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo (*Matth. v.*) » Non ergo quispiam alienam concupiscat uxorem, ne palpabilium tenebrarum patiatur in corde caliginem, quam etsi forte jam patitur, coruscantem radium mandati legalis admittat et sic tenebras conscientiæ cæcutientis abjiciat.

Postremo decima plaga est mors primogenitorum (*Exod. xii.*). Duos filios habet homo, nimirum cum facit opus quod ad hanc pertinet vitam, et cum spirituale quid operatur quod ad vitam tendit æternam. Sed spirituales fructus, quasi primogenitus noster, in nostris operibus debet obtinere primatum. Unde et Dominus : « Primum, inquit, quærite regnum Dei, et hæc omnia adjicientur vobis (*Matth. vi.*) » Ac si dicat : Gignite spirituales fructus, qui vester sit utique primogenitus ; qui vero ad hujus vitæ pertinet necessaria, sit in hæreditate secundus, huic enim primogenito cum Jacob debetur benedictio (*Gen. xxvii.*) ; de Esau vero ejusque similibus Scriptura dicit : « Hæreditas, ad quam in principio festinatur, in novissimo benedictione carebit (*Prov. xx.*) » De his duobus liberis in Deuteronomio per figuram dicitur : « Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam **108** et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios suos dividere, non poterit filium dilectæ facere primogenitum, et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogeni-

tum dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia; A iste est enim principium liberorum ejus, et huic debentur primogenita (*Deut. xxi*). » De quibus omnibus verbum illud hic duntaxat ducimus exponendum, quod uxor dilecta sit vita mollis, deliciosa, carnalis; odiosa autem uxor est vita spiritualis, ut pote rigida, districta et omnium carnalium delectationum illecebris inimica. Hujus ergo filio primogenita debentur, quia spiritualis vitæ fructus illum habere meretur in præmium qui est, juxta Joannem, « primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ, qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apoc. i*). » Sed hic primogenitas, id est, spiritualis fructus illi procul dubio moritur, qui suis non contentus, alienis rebus intendit; quod fraterni juris est appetit, et bona proximi succensus avaritiæ facibus B concupiscit. Sed decimum Legis præceptum est: « Non concupisces rem proximi tui (*Exod. xx*). » Hoc igitur ille mandatum diligenter audiat, ne primogenitum perdat, ut de primogenito suo gaudeat, nequaquam quod alienum est concupiscat.

CAPUT VIII.

In sermone S. Eleuchadii.

« Postulet vir ab amico suo, ait Dominus, et mulier a vicina sua, vasa argentea, et aurea, et vestes; dabit autem Dominus gratiam populo suo coram Ægyptiis (*Exod. xii*). » In quo videlicet, ne diutius immorer, mystice aurum et argentum cum vestibus petimus, unde Domino tabernaculum fabricemus, cum mundanos poetas ac philosophos legimus, ut in C divinis eloquiis luculentius proficere valeamus; sive etiam, quod perspicacius est, aurum et argentum, animæ sunt pretiosæ, quæ cum vestibus simul, id est, suis corporibus populo Dei se copulant, ut tenebrosus hoc sæculum, velut Ægyptum, deserant et terram promissam perpetuæ felicitatis acquirant.

CAPUT IX.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Sument de sanguine agni et ponent super utrumque postem (*Exod. xii*). » Quid est, quod Israelitica plebs postibus domorum de sanguine agni jubetur imponere, nisi ut nos præfiguret crucem Christi, qui verus est agnus, in fronte portare? Ad vesperam siquidem immolabatur agnus; et in vespera mundi passus est Christus. Liniantur utique postes, ne vastator angelus audeat inferre perniciem; et nos crucis vexillum in corde gestamus et fronte, ne repentinus hostis veniens valeat auferre salutem; unde et securi canimus: « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (*Psal. iv*). »

102 CAPUT X.

In Epistola ad Blancam comitissam.

« Cum emisisset Pharaon populum, non eos deduxit Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne forte pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, et reverteretur in Ægyptum (*Exod. xiii*). » Ex Ægypto itaque recedentibus, e vicino pugna subtrahitur, quia derelinentibus sæculum quædam pacis tranquillitas datur; ne in ipsa

suæ teneritudinis novitate turbati atque conterriti ad ea quæ contempserant revertantur. Prius ergo securitatis suavitate mulcentur, prius pacis quiete nutriuntur. Post cognitam vero dulcedinem tanto jam tolerabilius tentationum certamina sustinent quanto in Deo altius agnovere quod ament.

CAPUT XI.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Sumpsit autem Maria prophetes, soror Aaron, tympanum in manu (*Exod. xv*). » Nos quæque iubro jam mari transmissio et hoste demerso tympanum cum Maria ferrè debemus. Quid est autem tympanum portare? Audi Dominum dicentem: « Qui vult, inquit, venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me (*Luc. viii*). » Qui enim carnem suam cum viliis et concupiscentiis crucifigit, qui membra sua, quæ sunt super terram, abstinendo mortificat (*Galat. v*), ille vere cum Maria tympanum portat, quia semetipsum a noxiis terrenæ voluptatis humoribus aridum servat.

CAPUT XII.

In eodem sermone.

Præterea et illud non inconvenienter occurrit. Quod videlicet Israeliticus populus in Mara adversus Moysen murmurat, vociferans scilicet non se posse reperire quod bibat (*Exod. xv*). Tunc ostendit Moysi Dominus lignum, quod cum ille misisset in amarissimas aquas, in dulcedinem protinus sunt conversæ. Quid enim amaræ illæ aquæ, nisi occidentis litteræ, et duræ atque insipidæ legis speciem tenent? Scriptum est enim: « Constituit populo suo Dominus legem et judicia, et tentavit eum (*Ibid.*). » Et alibi: « Ego dedi eis præcepta non bona et judicia, in quibus non vivent (*Ezech. xv*). » Cui tamen legi si confessio crucis et Dominicæ passionis mysterium copulatur, protinus quod amarum fuerat in spiritualis intelligentiæ dulcedinem vertitur.

CAPUT XIII.

In eodem sermone.

Notandum autem, juxta veritatem historice, quod, aqua in dulcedinem versa, subinde populus venit in Helim, ubi erant duodecim fontes aquarum et septuaginta palmæ. Quid 110 enim duodecim fontes, nisi duodecim sunt apostoli (*Matth. x*), quos Dominus ad hoc constituit ut arida et squalentia humani generis pectora suæ prædicationis inundationibus irrigarent? Quid vero septuaginta palmarum arbores, nisi totidem sunt discipuli, quos ante faciem suam idcirco misit (*Luc. x*), ut per eos victoriæ suæ palmas mundus agnosceret? Et certe satis congrue videtur consequentium rerum ordo dispositus ut primo populus duceretur ad litteram legis, a qua nimirum, dum amara fuit, transire non potuit. At postquam est per lignum vitæ dulcis effecta et intelligi spiritualiter coepit, illico Dei populus de Veteri Testamento ad Apostolicos fontes et palmarum arbores, id est, ad Evangelii gratiam transiit. Et bene post acceptum Decalogum septuplus prædicatorum numerus constituitur, quia per septiformem sancta

Spiritus gratiam omne mandatum divinæ legis impletur. Nec immerito plane prædicatores crucis palmarum videntur nomine designari, dum et ipsa crux jure dicenda sit palma; quia in ea scilicet facta est de prostrato mundi hoste victoria; sicut de ipsa cruce sponsus ad sponsam: « Dixi, inquit, ascendam in palmam, et apprehendam fructus ejus, etc. (Cant. VII) »

CAPUT XIV.

In sermone de S. Eleuchadio.

« Die sexta parent, ait Dominus, quod interant, et sit duplum quam colligere solebant per singulos dies (Exod. xvi). » Sexto die duplex mensura colligi jubebatur, ut ex eo in Sabbatum medietas servaretur. Porro autem sexta dies sexta mundi ætas intelligitur, in qua nunc sumus. In hac ergo die duplum pro venturo Sabbato colligit, qui pro gloriæ cœlestis intuitu, ubi perpes Sabbatum et vera est requies, verbum Dei et audit et facit. In hac duplum recondit qui et bene vivit, et aliis exemplum salutis ostendit; sive, quod expeditius est, duplicem mensuram colligit qui tantum in bona operatione desudat, unde et hic Conditori suo ejus anima placeat, et cum eo postmodum perpetualiter vivat. Quod igitur reponebatur pro Sabbato corrumpi non poterat; quia bona opera, quæ pro desiderio supernæ quietis fiunt, perpetuo manebunt.

CAPUT XV.

In epistola ad fratres Cluniacenses.

« Cum vidissent filii Israel manna datum, dixerunt ad invicem: Manhu? quod significat, quid est hoc? Quibus ait Moyses: Iste est panis, quem dedit vobis Dominus ad vescendum (Exod. xvi). » Illi ergo manna, id est, quid est hoc, veraciter comedunt qui, dum legunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter inquirunt. Qui nimirum intra literalis paleæ thecam, dulcem intelligentiæ spiritualis ambiunt enucleare medullam. Illic certe quid est hoc veraciter vescitur, qui in assidua Scripturæ sacræ solerter inquisitione versatur. Quasi enim quæstionem **III** quamdam, et quid est hoc avido cordis ore comedimus, cum ad penetranda mysteria Scripturarum vigilantè insistimus, cum epulas cœlestis eloquii subtiliter ruminamus.

CAPUT XVI.

In sermone de S. Eleuchadio.

(Serm. 6.)

Præsenti necessitati hodierna cura sufficiat, nec diem crastinum sollicitudinis rancor anticipet. Israeliticus sane populus, sicut sacra testatur historia, cum manna colligeret, scaturiebat vermibus atque computrescebat, si quis infideliter agens, ex eo in crastinum reservaret (Exod. xvi). Sic nimirum quisquis ardore cupiditatis accensus, ut tanquam corpori suo alimenta provideat, terrenam sibi substantiam thesaurizat, huic ille vermis ebullit, qui conscientiam fodiat et arcana pectoris rodat. Enimvero ii sollicitudinum vermes, quos avaritia generat, illos denuo vermes parant, de quibus scriptum est:

« Ignis eorum non exstinguetur et vermis non morietur (Isa. xvi), » ut ignem igne cupiditatis accendat, et vermis ex verme procedat. Quanquam et sic valeat non inconvenienter intelligi, quia sicut ipse Christus, qui dicit: « Ego sum vermis, et non homo (Psal. xxi), » provenit aliis in ruinam, aliis in resurrectionem; ita nihilominus verbum ejus sit manna mellisque dulcedo fidelibus; infidelibus autem et prave viventibus vermis fit, non videlicet qui animam reficiens alat, non qui conscientiam terendo ac minitendo remordeat.

CAPUT XVII.

In sermone de exaltatione sanctæ crucis.

Habens Moyses virgam in manu, brachia in modum crucis erexit (Exod. xvii): sicque factum est, ut catervarum adversantium acies ligno et signo, hoc est, pleno crucis mysterio superaret. Hoc enim sacra testatur historia cum dicit: « Dum levaret manus Moyses, vincebat Israel: sin autem paululum remisisset, superabat Amalech (Ibid.). » Hoc plane factum non solum spiritualis intelligentiæ sacramentum, sed et virtutis nobis saluberrimum convectat exemplum. Nam dum crucem post Dominam tollimus; dum corda nostra cum manibus ad Dominum levamus, rectores tenebrarum protinus corruunt et in ima prostrati fractis viribus eliduntur. Si vero manus remittimus et obliti cœlestium terrena sectamur, protinus hostis victor insequitur et nos amissa victoria persequentium gladiis obruncamur. In omni sane spirituali certamine crucis debemus præferre vexillum, quod nimirum si visibiliter agentes attollimus, procul dubio victores existimus; alioquin si segniter vivendo deponimus, ad primos persequentium impetus necesse est enerviter concidamus. Unde et insignis ille militiæ spiritualis instructor Paulus ait: « Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ne claudicans quis erret (Hebr. xii). »

III CAPUT XVIII.

In sermone synodali primo.

Sicut in monte Sinai Dominus Israeliticæ plebi, per Moysen legis edicta proposuit; ita in sancta Ecclesia per ministerium sacerdotum idem legislator et iudex Christiano populo vivendi mandata depromit; Sinai quippe interpretatur *rubus* sive *tentatio*. De rubi siquidem Dominus, ut Scriptura testatur, apparuit, et Moysi ad filios Israel deferre mandata præcepit (Exod. iii). Et in Ecclesia Deus procul dubio cernitur, sicut eidem Moysi roganti quatenus sibi semetipsum ostenderet, pollicetur, dicens: « Ecce locus apud me, stabis supra petram; cumque transierit gloria mea, tunc videbis posteriora mea (Exod. xxxiii). » Quod autem Sinai, etiam tentatio dicitur, quid per hoc aliud debet intelligi, nisi quia in Ecclesia, ibi lex datur, ibi tentatio maligni spiritus aliquando pestilenter oboritur, ut ad violandam recti iudicii regulam, modo spes quæstus obrepat, modo rigorem justitiæ laus vel humanæ gratiæ favor emolliat; modo ad nocendum, iræ vel odii livor

impellat; modo metus a libertate recte iudicandi cor reprimat, modo crudelitas mensuram dignationis excedat?

CAPUT XIX.

G. G.

« Ait Dominus filiis Israel: Altare de terra facietis mihi (*Exod. xx*). » Altare scilicet de terra Domino facere est in nostri Redemptoris incarnatione sperare. Tunc quippe a Deo nostro munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est, super Dominicæ incarnationis fidem posuerit quidquid operatur. Altari ergo de terra oblatum munus imponimus, si actus nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus. De quo altari per Isaiam dicitur: « In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti, et titulus juxta terminum ejus domini, et erit in signum et in testimonium Domino exercituum in terra Ægypti (*Isa. xix*). »

CAPUT XX.

In epistola ad canonicos Fanenses:

« Si autem lapideum altare mihi facies, non edificabitis illud de sectis lapidibus, si enim levaveris cultum tuum super eum, polluetur (*Exod. xx*). » Secti quippe lapides sunt, qui fraternæ societatis consortium respuunt; quod vivere cum fratribus et conversari concorditer nolunt. Tales autem Christus in suo non recipit corpore, quia a membrorum suorum sectos iudicat unitate. De illis porro lapidibus altare est potius fabricandum, quibus Petrus dicit apostolus: « Et ipsi tanquam lapides vivi superedificamini in domos spirituales (*I Petr. ii*). » Cui videlicet domui ille fundamentum est, præter quod non potest aliud poni; ille summitas qui factus est in caput anguli.

CAPUT XXI.

In sermone de S. Andrea apostolo.

« Facies, ait Dominus, bases argenteas, et tabulas deauratas desuper eviges. (*Exod. xxvi*). » Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videtur ordo signari? Qui dum primi de sacramento Ecclesiæ sunt locuti, quasi quasdam bases eos aspiciamus a fundamento consurgere et superposita fabricæ pondera sustinere. Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum prædicatione sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basibus prophetice prædicationis innititur eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctæ binæ bases in singulis tabulis supponuntur, quia dum prophetæ sancti in verbis suis invicem de futuræ tunc Ecclesiæ sacramento concordant, subsequentes apostolos ædificantes ædificant, et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophetæ signantur, ut ex argento debeant fundi, præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur, sine usu autem in negredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta, antequam apostolica prædicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiæ non erant, dum con-

spici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicæ prædicationis manus vaticinia obscura deterisit, quidquid lucis in eis latebat inclaruit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse expõsita perspicue nuntiavit. Jure igitur præcipiuntur fieri et bases argenteæ et tabulæ deauratæ; quia videlicet apostolica præcepta prophetarum oraculis longe sunt clariora.

CAPUT XXII.

In sermone de S. Matthæo evangelista.

« Facies columnas quatuor et bases earum vestitas argento (*Exod. xxvii*). » In argento enim quid aliud quam claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ (*Psal. xi*). » Bases ergo argento vestitæ quatuor columnas tabernaculi sustinent, quia prædicatores Ecclesiæ divino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor evangelistarum dicta et ore et operibus portant. Matthæus itaque primum obtinet locum; Joannes ultimum. Qui nimirum et in apostolico sunt culmine constituti, et ex his quæ scripserunt, non auditu duntaxat, sed visu potius atque contactu, sunt præsentialiter informati, sicut unus eorum dicit: « Quod audivimus, quod vidimus, quod oculis nostris perspeximus, quod manus nostræ tractaverunt de Verbo vitæ (*I Joan. i*). » Marcus autem et Lucas, qui evangelici catalogi meditullium sortiuntur, non quidem sunt apostoli; verumtamen præcipuorum apostolorum alter Petri, alter Pauli relationibus sunt edocti. Omnes tamen sancti evangelistæ unius auctoritatis, unius sunt fidei, nec in aliquo dispare in tēxendis sincerissimæ lineis veritatis, ac per omnem suæ descriptionis articulum, inexpugnabile similiter erigunt propugnaculum adversus omnia quarumlibet hæreseon spicula præmunitum.

CAPUT XXIII.

In sermone de S. Bartholomæo.

Præceptum est ut in rationali, quod sacerdos ferebat in pectore, dum ingrederetur Sancta sanctorum, ponerentur duodecim lapides, terni per quater nos angulos inclusi auro, quia nimirum sancti apostoli per quadrifidum orbem de Trinitate, quæ Deus est, prædicarunt catholicæ fidei veritatem. Qui etiam lapides auro deferuntur inclusi, quia et beati apostoli in sapientiæ cœlestis arcano perseverant inviolabiliter confirmati. Legitimum ergo est ut sacerdos, cum ingreditur sanctuarium, duodecim pretiosos lapides in rationali pectoris deferat, quatenus quisquis sacris altaribus appropinquat, apostolicæ sibimet rectitudinis exempla proponat; ut quorum ministerio fungimur, eorum vitam, in quantum prævalet, imitemur; et quorum gerit officium, in eis sanctæ æmulationis studia defigat obtutum.

CAPUT XXIV.

In sermone de S. Eleuchadio.

« Arripiens Moyses vitulum aureum, quem fece-

runt, igne combussit, ad pulverem usque contrivit, fluctibusque conspergens, Israeliticum ex eo populum propinavit (*Exod. xxxii*). » Quid est enim per figuram vitulus ille conflatus, nisi corpus diaboli, homines scilicet in omnibus perfidiæ simul et idololatriæ errore decepti ac sub ipso suo pestifero capite, tanquam diversa membra sacrilega conspiratione conjuncti; super quos nimirum ille nequitiae spiritus velut auctor præsidens insolenter erigitur, et tanquam caput per tyrannidem suo corpori dominatur? Aureus autem vitulus fuisse describitur, quia videtur idololatriæ ritus velut a sapientibus institutus. Auro quippe sapientia designatur, sicut per Salomonem dicitur: « Thesaurus desiderabilis in ore sapientis (*Prov. ii*). » Aureus itaque fuit vitulus, quia mundi sapientes ante novæ gratiæ fidei dæmoniacæ culturae fuisse probantur auctores. De quibus nimirum Apostolus: « Quia, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis et obscuratum est insipiens cor eorum, dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt, et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum et serpentium (*Rom. i*). » Per hanc itaque vesanæ sapientiæ vanitatem, poetæ, philosophi, magi, siderum rimatores omniumque disciplinarum liberalium instructi peritia, prodigiosa dæmoniorum solebant adorare figmenta. In vitulo igitur significatum est totum corpus, id est, omnis societas gentilium idololatriæ deditorum. **¶** Moyses itaque vitulum igne combussit, quia Redemptor noster, quem ille signaverat, male conspirata corda gentilium flamma suæ charitatis accendit. Unde et ipse dicit: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur? (*Luc. xii*). » Et Prophetia: « Non est, inquit, qui se abscondat a calore ejus (*Psal. xviii*). » In mente ergo gentilium repente divinus ignis accenditur, ut in eis irrationabilis idololatriæ forma solvatur. Totum deinde corpus vituli hujus in pulverem comminuitur, quia gentilis illa societas diabolicæ conspirationis in unum arte conflata, ad adventum Christi quodam velut malleo salutiferæ correptionis extensa atque a rigoris sui duritia divini verbi est virtute contrita; ad verbum siquidem veritatis salubriter comminuitur, quæ male integra in superbiæ suæ forma insensibiliter stare videbatur. Deinde in aquam spargitur, ut Israeliticus ex eo populus bibat. Comminutus denique vitulus in aquam mittitur, quia humiliatus gentilis populus, lavacro salutiferi fontis necesse est abluatur. Quem protinus Israelitæ bibunt, quia sancti prædicatores Evangelii, qui vere Israelitæ sunt, quos Dominicum corpus, quod est Ecclesia, transferunt in sua membra suscipiendo, quasi bibendo convertunt; quorum videlicet Israelitarum primo dictum est: « Macta et manduca (*Act. x*); » quod tantumdem est ac si diceretur: Tere et bibe. Sic sic ille vitulus per ignem zeli, et aciem verbi, aquaque baptismatis ab eis potius absorptus est quos conatus est

A absorbere; in eos ipse transfusus est quos in sua, hoc est, diabolica tentaverat membra transferre.

CAPUT XXV.

In eodem sermone.

Verumtamen, quia Moyses non in hoc metam ultionis fixit ut idolum duntaxat infringeret, sed insuper addidit ut et viginti tria millia hominum trucidaret, mystice docuit nequaquam sufficere, si ab idololatriæ cultu vel pravitate vitæ quisquis convertitur, nisi et propria vitia gladio spiritus mortificare conetur. Unde et prædicator egregius: « Mortificate, inquit, membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, luxuriam, concupiscentiam malam et avaritiam, quæ est idolorum servitus (*Coloss. ii*; *Galat. v*). » Et notandum quia sicut hic vitia membra nostra esse dicuntur, ita et illic qui perempti sunt cum intersectoribus suis propinquitatis necessitudine jungebantur; sicut per Moysen dictum est: « Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ponat vir gladium super femur suum, ite et redite de porta usque in portam per medium castrorum, et occidat unusquisque fratrem et amicum et proximum suum (*Exod. xxxii*). » Si quem ergo delectat in arma consurgere, quisquis anhela adversus hostium cupios dimicare, vertat manus in se et illic plures inveniet adversarios obtruncandos. Unde videlicet post victoriam non homicidæ sœdum nomen incurrat, sed gloriosus potius triumphator appareat; unde certe non sanctuarii mereatur excludi liminibus, sed consecrans semetipsum Domino divinæ gratiæ benedictionibus augeatur; **¶** sicut et illis dictum est: « Consecratis, inquit, manus vestras Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (*Ibid.*). » Quod autem ii qui cæsi sunt viginti tria millia fuisse referuntur, numerus trium millium peremptorum triplicem formam indicat peccatorum. Omne quippe peccatum, aut facto, aut verbo, aut cogitatione committimus. Sed quoniam illic et denarius numerus geminatur, datur intelligi quia sicut Decalogum præceptorum culpa carnis simul et animæ servare contempsimus, sic etiam utriusque vitia virtutum, armis atterere et mortificare debemus.

CAPUT XXVI.

In sermone synodali I.

« Ecce locus apud me est, et stabis supra petram, et tunc videbis posteriora mea (*Exod. xxxiii*). » Quis autem iste locus, ubi statim super petram Dominus cernitur, nisi sancta intelligatur Ecclesia, ubi, dum petrae fidei constantem innitimur, simul cum Apostolo gloriam Domini speculamur? Hæc est enim de qua dicitur: « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi*). »

CAPUT XXVII.

In epistola ad Damianum de scurrilitate vitanda.

« Fecit Moyses in tabernaculo septem lucernas cum emunctoriis suis et vasa, ubi quæ emuncta sunt extinguuntur, de auro purissimo (*Exod. xxxvii*). » Septem lucernas in tabernaculo facimus, si in mente

nostra sancti Spiritus charismata ex divino munere componamus. Sed quia ipsis sanctis operibus, quibus per afflationem sancti Spiritus ardentes insistimus, quaedam superflua se terrenae corruptionis interserunt, cum lucernis etiam emunctoria necessario fiunt. Quid enim per emunctoria nisi districtio poenitentiae designatur? emunctorio namque quod supervacuum est in lucerna decerpitur et districtione poenitentiae humanae pravitate culpa deletur. Unde et Petrus quibusdam superflua perpetrantibus ait: « Poenitemini igitur, ut deleantur peccata vestra (Act. 11), » ac si aperte dicat: Emunctorium stringite, et excessus pravi operis amputate. Recte ergo cum lucernis et emunctoria fiunt, quia etsi per sancti Spiritus gratiam bonorum operum lumine resplendere contendimus, dum tamen humana corruptio superflua generat, poenitentiae remediis indigemus. Sed quoniam haec ipsa superflua,

quae disciplina poenitentiae resecat, necessarium est ut contriti cordis fletus exstinguat, non immerito Moyses praeter lucernas et emunctoria, etiam vasa fecisse memoratur, ubi quae emuncta sunt exstinguantur. Vasa autem nostra sunt corda, quae lacrymarum semper et fletus debent esse inundatione repleta; in quibus nimirum vasis et oleum illud reconditur, de quo in Evangelio perhibetur quia: « Prudentes virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus (Matth. xxv). » Si ergo et hi qui claris operibus splendent adhuc tamen fletibus indigent, quid de me misero meisque similibus **LII** sentiendum, qui tenebrosa multa commisimus, et bona quae luccant non habemus? Quam uberrimis lacrymarum rivis debemus **LII** semper affluere, quam continuo mœrori necesse fuerat jugiter insudare?

Expliciunt testimonia libri Exodi.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI LEVITICI.

1. Vitulum de armento masculum, immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii.
2. Ut in omni sacrificio sal misceatur; fermentum vero, sive mel, nunquam.
3. Tollet sacerdos pugillum similitæ, quæ conspersa est oleo, et totum thus, quod super similitam positum est, adolebitque illud.
4. In altari Moyses tabernaculum fœderis frequenter intrabat et exhibat.
5. Quod Nadab et Abiu, filii Aaron, obtulerunt ignem alienum coram Domino et divino sunt igne consumpti.
6. Quibus debeat Aaron vestibus indui quando ingreditur tabernaculum.
7. Pontifex offerat hircum viventem, et posita utraque manu super caput ejus, confiteatur, omnes iniquitates filiorum Israel.
8. Omne animal, quod vel contritis, vel tusis, vel sectis testiculis est, non offeretis Domino.
9. Ut septem lucernæ jugiter ardeant in tabernaculo fœderis coram Domino.
10. Comedetis vetustissima veterum et vetera, novis supervenientibus, projicietis.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI LEVITICI.

CAPUT PRIMUM.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Vitulum de armento masculum immaculatum offeret ante ostium tabernaculi testimonii (Levit. 1). » Per vitulum namque, qui de armento offerri præcipitur, Redemptor noster, qui de patriarcharum descendit progenie, figuratur. Hic nimirum aratro crucis suæ terram carnis nostræ perdomuit et ex Spiritus sancti semine virtutum nos fruge ditavit (Isa. lxx). Hic vitulus sine macula, non in tabernaculo, sed ante ostium ejus a filiis Aaron offerebatur, quia et Dominus, qui sine peccato est, sub Anna et Caïpha extra portam est crucifixus. Ipse agnus, qui mundi peccata deterisit (Joan. 1). Ipse hædus, qui auctorem peccati diabolum crucis gladio jugulavit (Psal. 11). Ipse columba, in cuius nimirum specie Spiritus sanctus super eum ad Jordânis fluentia descendit. Ipse etiam turtur, quia perpetuæ castitatis auctor existit, sicut sibi a sponsa dicitur: « Speciosæ genæ tuæ sicut turturis (Cant. 1). »

CAPUT II.

In sermone virginum.

« Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiet, nec quidquam fermenti et mellis ado-

lebitur in sacrificio Domini (Levit. 11). » Quisquis enim vel rapinam in opus pietatis impendere, vel vanæ gloriæ causa bonum videtur aliquid exercere, hic non azyam sinceritatis et veritatis, sed fermentum malitiæ atque nequitiae conatur offerre. Mellis quoque sacrificium Dominus non approbat, quia luxuriæ voluptatem omnemque carnalis illecebræ dulcedinem damnat. Sal autem omnibus præcipitur oblationibus adhiberi, ut quidquid Domino super aram devoti cordis offerimus, rationis semper atque intelligentiæ sapore condire studeamus. Ait enim: « Quidquid obtuleris sacrificii sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo (Lev. 11). » Et ut quod dicebat arctius inculcaret, et ne mens nostra fortassis aliquando insulsa desiperet, adhuc ingemians dicit: « In omni oblatione tua offeres sal (Ibid.). » Hoc plane illud est sal de quo Apostolus ait: « In sapientia ambulate ad eos qui foris sunt, tempus redimentes; sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere (Col. 11). » De hoc sale et Dominus ait: « Si sal infatuatum fuerit, in quo condietur? » (Matth. v.) Et de quo loquens ad discipulos: « Vos estis, inquit, sal terræ (Ibid.). »

CAPUT III.

In sermone S. Donati

« Tollet sacerdos pugillum similæ, quæ conspersa est oleo, et totum thus, quod super similam positum est, adolebitque illud in altari, in monumentum odoris suavissimi Domino (*Levit. vi*). » Quid enim per similam nisi sancta electorum designatur Ecclesia? quæ nimirum dum convenientibus invicem credentium colligitur membris, quasi similia ex multis frumenti conspergitur **119** granis. Et sicut similia inter molam utramque conteritur ut a farinæ sili-gine cantabrum separetur, ita velut inter duas legis scilicet et Evangelii molas sancta Ecclesia stringitur, ut litteræ superficies a medulla spiritus discernatur. Quæ videlicet Ecclesia, ut revera spiritualis similia, dum per aquam Baptismatis adunata et oleo **B** chrismatis est conspersa, igne quoque sancti Spiritus solidata sit, juxta Apostolum: « Hostia Deo bene placens et perfecta (*Rom. xiii*). » Thure autem, quod positum super similam dicitur, ejusdem Ecclesie oratio designatur, sicut in Apocalypsi Joannis ostenditur, cum dicit: Quia, « phialæ plenæ odoramentorum sunt orationes sanctorum (*Apoc. v*). »

CAPUT IV.

Ad Desiderium abbatem.

« Moyses tabernaculum fœderis frequenter intrabat et exibat (*Exod. xxxiii*). » Quid est enim quod ille crebro tabernaculum ingreditur et egreditur, nisi ut exemplum præbeat; quod is, qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis frequenter urgetur. Intus Dei arcana considerat; foris onera **C** carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit ac coram testamenti arca Dominum consulit, formam procul dubio rectoribus præbens, ut, cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum adeant, et velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de iis in quibus dubitant apud semet ipsos intus sacri eloquii paginas requirunt. Unde et ipsa Veritas, per susceptionem nobis nostræ humilitatis ostensa, noctibus in monte orationibus vacat (*Luc. vi*); die vero in urbibus per miraculorum signa coruscat; imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens, ut, si jam summa contemplanda appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur, quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, et quo benigne descendit ad infima, valenter recurrit ad summa.

CAPUT V.

In epistola ad Cunibertum Taurinensem episcopum, de incontinentia clericorum.

« Arreptis Nadab et Abiu, filii Aaron, thuribus suis, posuerunt ignem et incensum desuper, offerentes coram Domino ignem alienum, quod eis præceptum non erat; egressusque est ignis a Domino et devoravit eos, et mortui sunt coram Domino (*Lev. x*). » Quid est enim alienum ignem Domino sacerdotes offerre, nisi ardere libidinis inflammatos sacro-

A sanctis altaribus propinquare? Et cum Scriptura dicat: « Spiritum nolite extinguere (*I Thess. v*); » isti, quantum in se, Spiritum sanctum, qui in eis ardere debebat, extinguunt, et alienum ignem offerunt, dum ad altare Domini flamma libidinis æstuan-tes accedunt; sed repente super eos ignis divini furoris **120** accenditur, quo terribiliter exuruntur, Scriptura testante, quæ dicit: « Et nunc ignis adversarios consumit (*Hebr. x*). » Et certe legitimum est ut qui sordentes sacris altaribus appropinquant gladio divinæ ultionis intereant; dicente ad Moysen Domino: « Docebitis filios Israel, ut caveant immunditiam; et non moriantur in sordibus suis, cum polluerint tabernaculum meum, quod est inter eos (*Lev. xv*). »

CAPUT VI.

In sermone S. Georgii.

« Tunica, » inquit Dominus, « linea vestiatur, femi-nalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus, cum lotus fuerit, induetur (*Lev. xvi*). » Quisquis enim in tabernaculo Christi, quod est Ecclesia, semetipsum Deo sacrificare contendit, necesse est, ut postquam lavacro sacri fontis abluatur, diversis etiam virtutum vestibus induatur, sicut scriptum est: « Sacerdotes tui induantur justitia (*Psal. cxxxi*); » quatenus qui in Christo per baptismum novus homo renascitur, non jam pelliceas tunicas, mortalitatis videlicet indices vestiat, sed deposito veteri homine, novum induat, et in eo per mundæ conversationis studium innovatus vivat. Et notandum quod omnes illæ vestes lineæ describuntur. Linum quippe ad candorem cum labore perducitur, et virtutum vita non acquiritur sub torpore desidie, sed in laboriosæ potius exercitio disciplinæ.

CAPUT VII.

In sermone S. Bonifacii.

Pontifex viventem hircum hoc modo jubetur ex lege offerre ut, posita super caput ejus utraque manu, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel et universa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti ejus emittat illum in desertum (*Lev. xvi*). Quid est autem hircum utrique pontificis subjici, nisi filium hominis in similitudine carnis peccati venientem per voluntatem Dei (*Rom. viii*), utriusque populi, Judaici videlicet et gentilis, persecutione gravari? Plane utriusque se voluit manibus subdere qui de jugo diaboli utrumque venerat populum liberare. Quid vero est quod, post confessionem atque imprecationem omnium iniquitatum filiorum Israel super capita ejus, hircus mittitur in desertum, nisi quia is qui peccata nostra portavit, qui legis maledicta sustinuit, protinus in desertum, ubi nonaginta novem reliquerat, ovem centesimam reperavit? (*Math. xviii*.) Unde et Apostolus: « Ut nos, inquit, liberaret a maledicto, ipse factus est maledictum (*Gal. iii*). »

CAPUT VIII.

Ad Cunibertum Taurinensem episcopum, de incontinentia clericorum.

« Omne animal quod vel contritis, vel tunsis, vel sectis ablatisque testiculis est, **121** non offeretis Domino (*Lev. xxii*). » Porro si tanto Deus odio habet sterilitatem in animalibus brutis, quæ sibi per sacerdotale ministerium offeruntur, quanto magis hanc aspernatur in sacerdotibus, qui sibi sacrificium offerunt, nimirum ut, sicut in illis fetus exigitur carnis, ita sacerdotes in alios propagines germinent castitatis.

CAPUT IX.

In sermone in cæna Domini.

« Præcipe filiis Israel, ait Dominus ad Moysen, ut offerant tibi oleum de olivis purissimum ac lucidum **B** ad concinnandas lucernas jugiter extra velum testimonii in tabernaculo fœderis; ponetque eas Aaron a vespere usque in mane coram Domino cultu ritue perpetuo in generationibus vestris; super candelabrum mundissimum ponentur semper in conspectu Domini (*Lev. xxiv*). » Quid autem per septem lucernas in tabernaculo, nisi septem significantur Ecclesiæ in uno populo Christiano, in quibus nimirum oleum jubetur indesinenter ardere, quia in his sincera charitas, quæ per Spiritum sanctum datur, gemini debet amoris igne fervere, et claris atque conspicuis semper operibus coruscare? Sed cum una sit procul dubio catholica et universalis Ecclesia, sicut per Salomonem dicitur: « Una est columba

A mea, una genitricis suæ (*Cant. vi*), » quid est quod in sacris eloquiis septem esse referuntur Ecclesiæ, nisi quia, quæ **122** una est per unitatem fidei, septiformis est per totidem dona Spiritus sancti? Hæ sunt enim septem illæ mulieres quæ, juxta prophetæ vaticinium, acceperunt virum unum (*Isai. iv*). Vir autem Ecclesiæ, Christus. Hoc plane sancti Spiritus oleo cuncta sacrarum Scripturarum pabula condiuntur, ut animarum nostrarum viscera saginentur. Hoc oleum vitalibus epulis eloquiæ cœlestis infusum sapit in faucibus animæ, cujus et stomachum recreat, et gustum percipientis obdulcat. Nam scriptum est: « Littera occidit, spiritus autem vivificat (*II Cor. iii*). » Unde sciendum est quia omnes sacrarum voluminum pagine sancti Spiritus oleo sunt conditæ.

CAPUT X.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum.

« Comeditis vetustissima veterum, et vetera novis supervenientibus projicietis (*Levit. xxvi*). » Vetustissimum quippe nobis est primos homines Domini in paradiso conspiciere; vetus autem, Israeliticum populum circumcisionis ac sacrificiorum ritum diversarumque cæremoniæ mandata servare. Tunc itaque vetustissima veterum mentis ore comedimus, cum, ad instar primi parentis, Dei speciem contemplamur. Vetera vero novis supervenientibus procul abjicimus, dum Evangelii gratia coruscante Mosajcæ legis observantiam non curamus.

Expliciunt testimonia libri Levitici.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI NUMERI.

1. Applica tribum Levi, et fac stare in conspectu Aaron, dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus.
2. Quod populus colligens manna frangebatur mola, sive terebatur in mortario, et faciebat ex eo tortulas.
3. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes sint populi.
4. Pergentes exploratores usque ad torrentem Botri, absciderunt palmitem cum uva sua, quem portaverunt in vecte duo viri.
5. Item, unde supra.
6. Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem, quam vastabat incendium.
7. Præcipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam ruffam, ætate integram, sine macula, quæ non pertulerit jugum.
8. Aperi thesaurum tuum fontem aquæ vivæ, ut saturati, cesset murmuratio eorum.
9. Audite, rebelles et increduli. Num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere?
10. Quod Dominus misit in populum serpentes propter murmur eorum.
11. Quod Israel misit nuntios ad Seon dicens: Obsecro, transire mihi liceat per terram tuam.
12. Quod præcipua urbs regni Seon dicitur Esebon.
13. Tolle cunctos principes populi, et suspende eos in patibulo contra solem, ut avertatur furor meus ab Israel.
14. Quod tribus Levi ad repromissionis terram pervenerit, cæteris tribubus in deserto prostratis.
15. Quod Salphaat non filios, sed quinque tantum filios moriens dereliquit.
16. De octo festivitibus, quas per unumquemque anni circulum Dominus observari præcepit.
17. Armate ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expetere de Madianitis.
18. Quod filii Israel venientes ad fontem Judicium, qui est Cades, interfecerunt omnes principes Amalech et Amorrhæos.
19. Quod Israel in quadraginta duabus mansionibus ad hæreditatis principium pervenerit.

Expliciunt capitula.

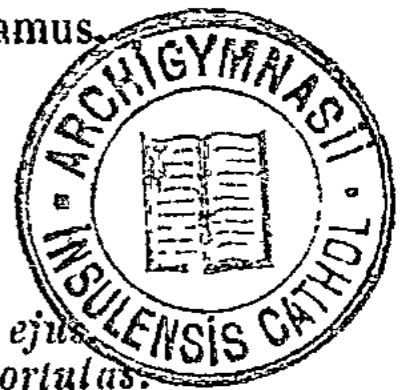
123-124 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI NUMERI.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Alexandrum papam, ut canonicis proprietatem tollat.

« Applica, inquit Dominus Moysi, tribum Levi, **PATROL. CXLV**

C et fac stare in conspectu Aaron sacerdotis, ut ministrent ei. » Et infra: « Dabisque dono Levitas Aaron et filiis ejus, quibus traditi sunt a filiis Israel (*Num. iii*). » Aaron quippe et filios ejus quis

ambigat ius habuisse pontificum? Tribum vero Levi quis nesciat prætulisse ordinem clericorum? Levitæ ergo Aaron et filii ejus a filiis Israel dono traduntur, cum ex omni Christiano populo clericalis ordo in excubias ecclesiastici cultus assumitur et, ut assistant atque ministrent, suis pontificibus offeruntur. Sed quisquis servus est mammonæ, ritus abhorret ecclesiasticæ disciplinæ. Néc prætereundum est quod illic præsto subjungitur: « Ego, ait Dominus, tuli Levitas a filiis Israel pro omni primogenito quod aperit vulvam in filiis Israel, eruntque Levitæ mei (Num. III); » ut liquido pateat clericorum ordinem Dei omnipotentis esse peculium, sicut et ipse Deus specialis est hæreditas clericorum. Sed cui Deus in hæreditate non sufficit, quid eum satiare possit ignorat, quia mentis ejus oculum furiosa cupiditas cæcat.

CAPUT II.

In sermone de cœna Domini.

« Circumibat populus, et colligens manna frangebatur mola, sive terebat in mortario, coquens in olla et faciens ex eo tortulas saporis quasi panis oleati (Num. XI). » Porro autem quasi per multa in cellario Domini dolia transitum habuimus, ut ad solum oleatum, velut olei vasculum, pervenire possemus. Manna denique, quo plebs vivebat Israelitica, sacrum designabat eloquium, quo nutritur et vegetatur religio Christiana. Quod utique veraciter oleatum est, quia mystica sancti Spiritus est unctione conspersum. Notandum vero quia idem manna, quo in libro Numeri dicitur oleatum, in Exodo legitur non olei, sed mellis potius habuisse saporem: « Gustus, inquit, ejus erat quasi simillæ cum melle (Exod. XVI). » Quidnam est, quod angelicus ille cibus prius dicitur mellis exhibuisse dulcedinem, et postmodum non mellis sed olei præbuisse suavitatem, nisi quod Redemptor noster, sacrarum omnium auctor et conditor Scripturarum, quem videlicet illud manna principaliter figurabat, et ante passionem velut mel dulcedinem exhibuit miraculorum, et post ascensionem suam tanquam oleum in discipulos suos effudit Spiritum sanctum? (Act. II.) Nam quasi mellis videtur propinasse dulcedinem, dum signis atque virtutibus coruscavit; olei vero tunc suavitatem dedisse, cum in apostolos suos sancti Spiritus paracliti dona diffudit. Quem videlicet ordinem Moyses congrue tenuit, cum in Deuteronomio de petra, quæ et nihilominus manna erat, typice decantavit: « Suxerunt, inquit, mel de petra, et oleum de firma petra (Deut. XXXII). » De hoc mysticæ unctionis oleo sponsa ad sponsum dicit in Canticis: « Unguentum effusum nomen tuum (Cant. I). » Unguentum quidem effusum sponsi nomen asseritur, quia sicut a chrismate Christus, ita consequenter a Christo dicitur Christianus.

CAPUT III

In Libro Gratissimo.

« Congrega mihi, ait Dominus, septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes po-

puli sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquar tibi, et auferam de spiritu tuo, tradamque eis (Num. XI). » Ubi notandum quod non ait, auferes de spiritu tuo, tradesque eis; sed potius, auferam et tradam, ut profectio ostenderet quia non homo homini Spiritum sanctum tradit, sed solus ipse est qui, prout vult, gratiæ suæ dona distribuit. Unde et paulo post subditur: « Descenditque Dominus per nubem, et locutus est ad eum, auferens de spiritu qui erat in Moysè, et dans septuaginta viris (Ibid.). » De spiritu autem Moysi viris dedisse Dominus dicitur, ut et ordinatores et ordinatos unum debere spiritum habere perspicuum doceatur, quatenus rectores Ecclesiæ nequaquam inter se diversa sentiãnt, unde schismata, quod absit! aut hæreses pestilenter emergant, sed unum omnes concorditer doceant atque in unitate spiritus unanimiter vivant. Porro autem, sicut septuaginta illi, quos Dominus post apostolos ordinavit (Luc. X), totidemque fere isti, quos cum Moysi sustentare populi onus voluit, typum prætendebant presbyterorum; ita nihilominus Moyses primum, et, post, apostoli dignitatem videntur obtinuisse pontificum; et, sicut nequæ illi ab apostolis neque isti a Moysè Spiritum sanctum accipere potuerunt, sic etiam de episcopis cæterisque ecclesiasticæ dignitatis ordinibus procul dubio sentiendum est: nimirum quia unus omnipotens Deus, qui eos per diversos ordinum gradus moderaminis sui dispensatione distinxit, solus etiam, prout ipse novit, Spiritus sui gratiam in unumquemque diffudit. Neque enim in illa Spiritus datione aliud sibi Moyses arrogare privilegium potuit quam quod illi vox divina præcepit, nimirum ut viros eligeret, eosque ducens ad ostium tabernaculi, cum eis staret; hæc est summa operis Moysi. Quid ergo suæ virtutis in hoc Dei munere Moyses recognoscere potuit, cum insuper et duo ex his qui descripti fuerant, Scriptura teste, in castris positi et ad tabernaculum non venerunt, et tamen, eo nesciente, æque ut cæteri spiritum perceperunt? In eo sane quod de spiritu Moysi tolli dicitur atque 125 aliis dari, nullum Moyses dispendium sui spiritus pertulisse credendus est: velut ab ardente lucerna lumen quælibet materia mutuatur, nullo propter hoc lucerna proprii splendoris detrimento minuitur.

CAPUT IV.

In sermone secundo de S. Mattheo.

« Pergentes exploratores Israel usque ad torrentem botri absciderunt palmitem cum botro suo, quem portaverunt in vecte duo viri (Num. XIII). » Duo scilicet viri, duo sunt populi, Judæus et gentilis. Hi botrum posuerunt in vecte, quia Salvatorem suspenderunt in cruce. Sed præcessor quod portabat non aspiciebat; qui sequebatur intuebatur. Et Judæorum populus, qui nos temporibus antecessit, Dominum, quem in prophetis et lege portaverat, dum obedientiæ vultum semper avertit, videre non potuit; gentilis autem, qui sequitur, tanquam præ oculis positum assidue contempletur.

CAPUT V.

In sermone de nativitate S. Mariæ.

Hunc plane mediatores Dei et hominum, hominem Christum Jesum, qui per semetipsum in Evangelio testatur: « Ego sum, inquit, vitis vera (Joan. xv), » botrus ille signaverat quem de terra promissionis exploratores in phalanga ad filios Israel deferebant (Num. xiii). Duobus autem portitoribus hinc inde suppositis, altero videlicet præcedente, altero subsequente, botrus in medio ferebatur, quia Redemptor noster, dum a Patribus Veteris Testamenti venturus esse prædicatur, a Novi vero prædicatoribus jam venisse nuntiatur, quasi botrus in phalanga defertur, ut ad capessendam supernæ repromissionis terram mens fidelium accendatur. Phalanga quippe delata humeris portitorum, divina lex est imposita cervicibus hominum, cuius partes botrus ille medius continuavit; quia Salvator noster, « qui fecit utraque unum (Ephes. ii), » cum evangelica doctrina legis et prophetarum mandata conjunxit. Sed qui præcedebat, quod humeris portabat, oculis non videbat; qui autem sequebatur, onus suum semper intuebatur. Per illum ergo qui præcedebat, populus Judæorum: per illum vero qui sequebatur, non incongrue designatur multitudo gentium. Ille enim per sacræ Scripturæ paginas quasi in humeris Christum portavit, sed quia præsentem in carne, impediente infidelitatis suæ caligine, non cognovit, dorsum ei quodammodo in faciem misit; iste vero qui sequitur aspicit, quia gentilis populus Redemptorem suum, in quem fideliter credit, manifeste cognoscit. Potest etiam per repromissionis terram non incongrue ipsum beatissimæ Dei Genitricis corpus intelligi, ex quo Redemptor noster velut singularis botrus voluit humanitus germinari, juxta illud quod scriptum est: « Veritas de terra orta est (Psal. lxxxiv). » Et bene caro beatissimæ Virginis terra repromissionis est dicta, quæ longe ante paritura Salvatorem mundi a prophetis multifariam est promissa. **126** Quæ vere lœ et mel manavit, dum Deum et hominem intemerata virginitate profudit. Unde et per Isaiam prophetam dicitur: « Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel; butyrum et mel comedet, ut sciat reprobare malum et eligere bonum (Isai. vii). »

CAPUT VI.

In epistola ad Hermisindim sanctimoniam.

« Tollens Aaron thuribulum, cucurrit per mediam multitudinem quam vastabat incendium, et, stans inter mortuos ac viventes, thymiama obtulit, sicque desæviens plaga cessavit (Num. xvi). » Quem sane Aaron, nisi Redemptorem nostrum significabat? Ipse namque quoniam ad currendam viam quasi gigas exsultavit (Psal. xviii), arrepto passionis suæ thuribulo, inter mortuos et viventes occurrit, et objectu crucis suæ, in qua thymiama sacri corporis concrematum est, et Agnus ille cœlestis assatus est, vivos ac mortuos separavit, ignisque perniciem ab

A eis, quasi quidam interveniens murus, exclusit, ut vorax flamma deglutiat infideles quosque, de quibus scriptum est: « Nunc ignis adversarios consumit, et justî, qui fide vivunt, incendium damnationis evadunt (Hebr. x). » Quorum mortuorum atque viventium jam et ipsi latrones noscuntur fuisse primitiæ, inter quos Dominus crucifixus est, quorum alter electus, alter est merito perfidiæ reprobatus. Hæc itaque thymiama sacrificii salutaris atque singularis, quod in ara crucis oblatum est Deo Patri, mons ille fortitudinis inter mortuos viventesque portavit, cum odorem suæ notitiæ per fideles et infideles effudit. Unde est illud in Canticis: « Unguentum effusum nomen tuum (Cant. i). » Et Apostolus: « Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ semper manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo in iis qui salvi fiunt et in eis qui percuti; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam (II Cor. ii). »

CAPUT VII.

In sermone de inventione sanctæ crucis.

« Præcipe filiis Israel ut adducant vaccam rufam, ætate integra, sine macula, quæ nunquam pertulit jugum (Num. xix). » Rufa nimirum vitula caro est Salvatoris, rosea scilicet sanguine passionis. Perfectæ quidem ætatis Dominus ad passionem venit; sed ejus collum jugum peccati cujuslibet non attrivit. Qui vitulam offerunt, immundi sunt; et qui Christum crucifigunt, unde mundus abluatur, ipsi damnabiliter inquinantur. Qui vero, cinerem colligens, extra castra projicit, mundus est; quia quicumque crucis Dominicæ passionisque mysterium per mundi latitudinem prædicant, a peccatorum se contagio per ædificationis fraternæ ministerium purgant.

127 CAPUT VIII.

In sermone de exaltatione sanctæ crucis.

« Aperi, Domine, thesaurum tuum, fontem aquæ vivæ, ut satiati, cesset murmuratio eorum (Num. xx). » Neque enim tam magnificis atque divinis verbis elementum describeret, ex cavernis videlicet terræ profluum ac deinceps in secessuum cuniculos egerendam. Nunquid enim dignum fuit viles aquas appellare Dei thesaurum? Sed Dei thesaurum illum procul dubio nominat; de quo Apostolus dicit: « Quia in pectore Jesu sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (Coloss. ii). » Fontem etiam aquæ vivæ illum perhibet, de quo dicitur: « Qui biberit aquam quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv). » Alioquin quæ rationis consequentia diceret: « Ut satiati, cesset murmuratio eorum, » cum postmodum idem populus murmurans dicat: « Cur eduxisti nos de Ægypto, ut moreremur in solitudine? Deest panis, non sunt aquæ (Exod. xv); » et alia multa, quæ prodigiosa dementia tumultuatus evomuit. Sed affectus lædio Moyses tam duræ ac seditiosæ multitudinis, adventum anxie flagitat Salvatoris: sicut

et tunc petierat, cum dicebat: « Obsecro, Domine, mitte quem missurus es (Exod. iv). »

CAPUT IX.

In eodem sermone.

« Congregata multitudine ante petram, Moyses ait: Audite, rebelles et increduli, num de petra hac vobis aquam poterimus ejicere? » (Num. xx.) Tanquam diceret: Nos non valemus quod supra humanitatis vires est facere, quia vos non acquiescitis quod humanum est adimplere. Nec signum possumus ex virtute divinitatis ostendere, quia vos nunquam desinitis Deo per rebellionis contumaciam contraire. Propter peccata namque populi, quod et ipse jam fecerat, quando videlicet in Cades largissimas aquas silicem percutiendo produxit, rursus se facere posse diffidit. atque ideo in re promissionis terram eundem populum, Domino prohibente, nullatenus introduxit. « Sed petra illa, juxta Apostolum, Christus erat (II Cor. x). » Accedit igitur virga ad silicem, et haurienda populis aqua producit. Adhibetur crux Christo, et omnia corda credentium gratia sancti Spiritus rigantur. Hic est enim lapis, de quo per Zachariam dicitur: « Super lapidem unum septem oculi sunt (Zach. iii). » Quod autem petram non credendo percussit, atque ideo ad promissam terram cum populo non pervenit, populum significat Judæorum, qui, profecto Christum Dei virtutem esse non credens, in feno suspendit, atque ideo in terram viventium intrare non meruit.

CAPUT X.

In eodem sermone.

« Murmurante aliquando populo adversus Moysen, ac dicente: Deest panis, **123** non sunt aquæ, anima nostra jam nauseat super cibo isto levissimo; tunc immisit in eos Dominus ignitos serpentes. Cumque poenitentia ducti indulgentiam peterent, ex præcepto Domini fecit Moyses serpentem æneum, et pro signo posuit; ad quem quicumque percussi fuerant aspicientes protinus sanabantur (Num. xxi). » Enimvero per consilium serpentis est homo delapsus in mortem; æs vero cæteris metallis durabilius invenitur. Æneus itaque serpens Dominum figuravit, qui infusum nobis venenum diabolicæ suggestionis abegit. Et apte æneus serpens, ut per serpentem mortuus, et per æs Dominus significaretur æternus. Qui enim ex humanitate crucis supplicium pertulit, ex divinitate perpetuus et impassibilis vivit. Porro autem serpens æneus similitudinem quidem serpentis habet, sed venenum serpentis non habet. Et Redemptor noster in similitudine quidem carnis peccati apparuit, sed peccati venenum in eo locum habere non potuit, quippe, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Petr. ii). » Nec prætereundum est quod congrue satis mensio illa, ubi hæc facta sunt, Salmona dicitur, quæ videlicet *imaguncula* interpretatur; quia illic nimirum, in hujus aenei serpentis forma, imago est nostri Salvatoris expressa. Unde et idem Salvator ait: « Sicut exaltavit Moyses serpentem in de-

A serpo, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam (Joan. iii). » Recte ergo serpens æneus pro signo ponitur, et populus aspiciens a morsu serpentium liberatur, quia quicumque in Salvatore, qui in cruce suspensus est, ex desiderio imitationis intendunt, omne mox virus et lethiferos morsus veternosi serpentis evadunt. Et notandum quod serpens ille pro signo dicitur positus. Nam et Simeon ille justus, delato ad templum Domino, vaticinans ait: « Ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in Israel, et in signum cui contradicetur (Luc. ii). » In signum namque contradictionis Redemptor noster est positus, quia in cruce erat pro humani generis salute passurus. Cui nimirum cruci omnis mundi sapientia contradixit, sed Regi per eam gloriæ triumphanti tandem devicta succubuit, sicut in Actibus apostolorum dicitur: « De secta autem hac scimus quia ubique ei contradicetur (Act. xviii). »

CAPUT XI.

In sermone S. Christophori.

« Misit Israel nuntios ad Seon, dicens: Obsecro ut transire mihi liceat per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas; non bibemus aquas ex præcis, via regia gradiemur donec transeamus terram tuam (Num. xxi). » Qui concedere noluit ut transiret Israel per fines suos; quin potius, ut eadem sacra testatur historia, exercitu congregato, Seon egressus est obviam in desertum, et venit in Isaar [Isis] pugnavitque contra Israel, a quo percussus est in creglacii, et possessa est terra ejus ab Israel. Sed quod tunc sub Moyse fuit historialiter factum, sub Christo quotidie fit per **123** spiritualis militiæ sacramentum. Hanc enim pugnam ille tum populus adumbrat, quia nunc sancta Ecclesia jugiter contra diabolum dimicat. Seon quippe duplicem habet interpretationem. Dicitur enim *arbor infructuosa*, dicitur et *elatus*. Quis enim est iste elatus, quis est iste superbus, nisi reprobus ille Spiritus, qui dicit: « In coelum conscendam, super astra cœli exaltabo solium meum; ascendam super altitudinem nubium, et similis ero Altissimo? » (Isai. xiv.) Quis, inquam, iste elatus est, nisi ille, de quo Scriptura dicit: « Quia ipse est rex super omnes filios superbiæ? » (Job xli). Adeo ut, juxta Apostolum, « in templo Dei aliquando sedeat, ostendens se tanquam sit Deus (II Thess. ii). » Quod autem idem sit arbor infructuosa, expositione non indiget, dum ipse tanquam lignum aridum æternis sit ignibus deputatus. Hic itaque Seon rex est Amorrhæorum, qui et ipsi interpretantur *vel in amaritudinem adducentes*. Nam quicumque maligno spiritui per reprobam vitam subjacent ejusque ditionis legibus parent, loquentes quidem sunt, sed non sapientes. Plerique scilicet amatorum mundi, dum in terrena sunt sapientia vacui, per leporem exterioris eloquentiæ sunt disertii. De quibus per Salomonem dicitur: « Omnis labor in ore hominis, sed anima ejus non implebitur.

tur (*Eccle. vi*). » Sanctorum autem regnum non est in sermone, sed in virtute. Sed qui sunt eloquentes, iidem sunt et in amaritudinem adducentes, qui, sicut sancti quique cœlestis eloquii mella distillant, sic reprobi quilibet suis auditoribus virus terrenæ versutiæ amaritudinemque propinant. Itis enim in persona sanctæ Ecclesiæ dicitur : « Favus distillans labia tua, sponsa (*Cant. iv*). » Qui etiam in figura ejusdem Ecclesiæ concinunt : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel et favum ori meo ! » (*Psal. cxviii*.) De quorum etiam doctore sponsa dicit in Canticis : « Guttur ejus dulcedines, et totus concupiscentia (*Cant. v*). » De illis autem e contrario dicitur : « Quia linguis suis dolose agebant; venenum aspidum sub labiis eorum (*Psal. xiii*). » Ubi mox sequitur : « Quorum os maledictione et amaritudine plenum est (*Ibid*). »

Unde et vineam illam Dominus per prophetam conqueritur in amaritudinem esse convertam (*Isai. v*; *Jer. ii*); quæ nimirum illi, a quo ducum perceperat terram lactis et mellis, postmodum obtulit amaritudinem aceti simul et fellis (*Deut. xi*). Horum itaque loquentium, vel in amaritudinem adducentium, Seon rex est, qui elatus asseritur, quia vaniloquis et amaris hujus mundi amatoribus diabolus auctor superbiæ principatur. Unde et ipse princeps mundi dicitur (*Joan. xii, xiv*), illius videlicet de quo dicit Joannes : « Mundus in maligno positus est (*I Joan. v*). » Et Dominus promittit illum discipulis Spiritum mittendum, quem hic mundus non potest accipere (*Joan. xiv*). Dicit ergo Israel ad Seon : « Transire nobis liceat per terram tuam; non declinabimus in agros et vineas (*Num. xxi*). » Nos, plane nos sumus, qui per hunc mundum ad terram cupimus transire viventium. Nos, inquam, per terminos superbi regis humiliter incedere volumus ad patriam divinæ promissionis. Et quoniam Hebræus interpretatur *transiens*, nos qui discipuli sumus illius « qui non habitavit, sed pertransivit benefaciendo et sanando omnes oppressos a diabolo, quoniam **130** Deus erat cum illo (*Act. x*), » nunquam nos habituros cum Seon rege promittimus, sed via tantummodo regia processuros nos esse spondemus. Sed quando nos regi Seon ita promissimus? Quando cohabitationi ejus repudium dedimus? quando divisionis æternæ fœdus cum eo pacti sumus?

Recolamus itaque diem sacri baptismatis; ipsum novæ regenerationis exordium ad memoriam reducamus, et ibi nos procul dubio renuntiasse diabolo ac cunctis ejus pompis et operibus invenimus. Commemoret unusquisque fidelium, cum primum ad fontem lavacri salutaris accessit, cum signacula fidei prima suscepit. Nonne, per catechismum sacerdotalis officii, his usus est verbis quibus se significaret lethiferas mundi hujus cupiditates abjicere, ac diabolicæ societatis contubernium profiteretur a se funditus abdicare? Et hoc est quod in historiæ sermonibus adumbratur, quia non declinabit Israel,

neque in agrum regis Seon, neque in vineam, neque de lacu ejus se pollicetur aliquo modo potaturum. Per agrum scilicet, operis exercitium; per vineam et lacum, vanarum artium intelligitur poculum, astrologiæ scilicet, magicæ, necromantiæ et quidquid est quod vanum aliquid vel sacrilegum dogmatizat contra catholicæ fidei pietatem. De quibus utique pestilentibus poculis contra perversum populum per Jeremiam Dominus conqueritur, dicens : « Duo mala fecit populus meus; me dereliquerunt, fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas (*Jer. ii*). » De quibus et per Salomonem dicitur : « Aquæ furtivæ dulciores sunt (*Prov. ix*). » Habet autem Israel fontes suos : « In ecclesiis, inquit, benedicite Deo Domino de fontibus Israel (*Psal. lxxvii*). » Superbi ergo Seon aquas respuat, hæreticorum dogmatum fluentia contemnat, et « hauriat aquas in gaudio de fontibus Salvatoris (*Isai. xii*). » Qui enim dirupit fontes et torrentes (*Psal. lxxiii*), hic in Evangelio dicit : « Qui biberit aquam quam ego do, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan. vii*). » Sed et via regia, sicut est pollicitus, gradiatur : « Via, inquit, regia gradiemur. » Quæ est autem via regia, nisi illa quæ dicit : « Ego sum via? » (*Joan. xiv*.) Qui etiam in ipso passionis suæ articulo se regem perhibet, dum ait : « Tu dicis, quia rex sum ego (*Joan. xviii*). »

Promissimus ergo superbo regi Seon ejus fluentia non bibere, non in agros vel vineas declinare, regia via nos incedere, hoc est, ad Christum per ipsum properantes, ab omnibus diaboli pompis et operibus abstinere. Sed elatus ille Seon exercitum colligit, et Israel per suos fines habere transitum non permittit. Quis est autem populus ille quem Seon congregat adversus Israel, nisi reprobi quique qui persequuntur Ecclesiam? Ex his sunt tyranni, duces et principes mundi, qui vel catholicis viris per hæreticam pravitatem opponunt contradictionis obstacula, vel sanctis martyribus moliuntur inferre tormenta. Sed quid ad hæc facit Israel? Interrogemus historiam : « Venit, inquit, in Issar [Jasa], et pugnavit contra eum (*Num. xxi*). » A quo percussus est Seon in ore gladii, et possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [Jeboc]. Ecce superbus, ecce elatus congressus est, sed contritus commisit et perdidit, in arma prosiluit et succubuit. Qui noluit **131** dare viam, perdidit vitam, et dum contempsit annuere publicæ viæ transitum, amisit proprium regalis gloriæ principatum. Israel autem, qui transitum non obtinuit, ad hæreditariæ possessionis jura pervenit; et, cui transire non licuit, de via patriam fecit.

Sed ubi, quæso, fratres mei, ubi hæc est perfecta victoria? Felix scilicet locus, qui tantæ gloriæ meruit videre triumphum! Ubi, inquam, superbum regem obtinuit Israel? In Issaar. Issaar autem interpretatur *mandati adimpletio*. Et nos, si ad hunc locum Deo duce pertingimus, diabolum procul dubio,

qui caput et origo est superbiæ, superamus. Tunc enim diabolum vincimus, cum Redemptoris nostri mandata complemus, quanquam quod est diabolum vincere, hoc ipsum sit divina mandata complere. Nam, dum carnis illecebras frangimus, dum pravis viscerum passionibus reluctamur, dum divinæ jussionis imperio subdimur, et non nostra vota sed illius jussa servamus, tunc absque dubio mundi principem et totius nequitiae debellamus auctorem. Tunc apostolica illa oratio completur in nobis, quando dicitur: « Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris (Rom. xvi). » Et illud nobis Dominus quod promisit imperit: « Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis nocebit (Luc. x). » Sed cum Seon exprimat antiquum hostem, populus autem ejus quosque reprohos, vel Ecclesiæ persecutores, qui armis ab Israel, hoc est, a sanctis prædicatoribus sunt prostrati, quo mucrone perfossi, quo denique gladio sunt perempti? Sed audi Apostolum, spiritualis utique militiæ ducem, et strenuum intestini prælii bellatorem: « Vivus est, inquit, sermo Dei, et efficax et penetrabilior omni gladio ancipiti, pertinens usque ad divisionem animæ ac spiritus, compagum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum et intentionum cordis (Hebr. iv). » Hunc divisionis gladium evaginabat dux et auctor ille certaminum ac Dominus bellatorum, cum dicebat: « Nolite putare quia veni mittere pacem in terram; non enim veni pacem mittere, sed gladium (Matth. x). » Audisti gladium dividens; audi consequenter et ipsam divisionem: « Veni, inquit, separare hominem adversus patrem suum, et filiam adversus matrem suam, et nulum adversus socrum suam; et inimici hominis domestici ejus (Ibid.). » Hoc itaque gladio et Seon est peremptus, et omnis ejus exercitus communi cæde prostratus, quia nimirum gladio spiritus, quod est verbum Dei (Ephes. vi), et diabolus corruit, et subjectus sibi populus ab infidelitatis suæ vita defecit.

Cum itaque Scriptura perhibeat quod illi in ore gladii sunt perempti, de istis non incongrue dici potest quoniam interfecti sunt gladio oris. Et cum Dominus dicat « quia princeps mundi ejicietur foras (Joan. xii), » mox ut Seon ejicitur, illico per omnem mundi latitudinem Israel, id est sancta Ecclesia, propagatur; mox enim ut cum principe suo infidelitas exstincta collabatur, fides triumphantis Ecclesiæ dilatatur: et qui fuerant eatenus exsules, sunt post victoriam possessores. Unde et eidem Ecclesiæ per Isaiam dicitur: « Populus autem tuus, omnes justi, in perpetuum **132** hæreditabunt terram (Isai. xlvii). » De quo populo et postmodum dicit: « Et habitabunt, et plantabunt vineas, et comedent fructus earum (Isai. lxxv). » Adhuc etiam idem propheta quod sancta debet Ecclesia per fines gentium dilatari manifeste denuntiat: « Dilata, inquit, locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende;

ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida (Isai. liv). » Cur autem hæc agere debeat, aperit, cum subjunxit: « Ad dexteram enim et ad lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit (Ibid.). » Omnis ergo terra Seon cecidit in hæreditatem Israel, qui dum princeps mundi hujus gladio divini verbi confossus egreditur, sancta universalis Ecclesia per ejusdem mundi terminos dilatatur. Nec prætereundum arbitrò esse quod dicitur quia possessa est terra ejus ab Arnon usque Laboch [Jaboc]. Arnon itaque, quæ est initium regni Seon, interpretatur *maledictiones eorum*. Omnis enim mundus, qui ante Salvatoris adventum sub diaboli premebatur imperio, maledictionis habebat originem, quia benedictionis ignorabat auctorem; de quo nimirum per Prophetam dicitur: « Benedictionem dabit qui legem dedit (Psal. lxxxiii). » Unde et Apostolus ait: « Quicumque enim ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt (Gal. iii). » An non maledictionis habebamus initium, de quibus dicitur: « Eramus, inquit, natura filii iræ, sicut et cæteri (Ephes. ii). » Finis autem regni illius est Laboch, quod interpretatur *luctamen*. Necesse est enim omnes qui volunt exire de regno diaboli et ejus fines evadere, tentationum ingruentium certamina tolerare. Quod si quisquam legitime certaverit, et viriliter obluatus evicerit, jam non erit Laboch civitas Seon, sed civitas Israel; non scilicet qui in carne sit Israel, nec in manifesto Judæus, sed qui in Christo sit Israel, circumcisis corde, non carne.

CAPUT XII.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis cohibendis

Præcipua quidem urbs regni Seon vocatur Esebbon, quæ nimirum *cogitationes* interpretatur; per quod datur intelligi quia maxima pars diabolicæ potestatis in cogitationibus regnat. Per Seon quippe nequitiae spiritus figuratur; sed Esebbon ex ditione Seon in Israelitarum jura transfertur, cum cogitatio nostra, quæ superbiæ peste tumuerat, ad reprehensionis suæ judicium per gratiam severæ humilitatis inclinatur, ut, quæ se dudum arroganter extulerat, jam sua dijudicans ac diligenter examinans, humiliter reprehendit. In Cades ergo, qui est *fontis judicii*, Amalecitas et Amorrhæos gladio vorante dejicimus; quia tunc vitiorum omnium barbariem sternimus, tunc potestates aereas invictissime debellamus, si et innocenter vivimus, et tamen reos nos ac peccatis obnoxios judicamus, dicentes cum Apostolo: « Si dixerimus quia peccatam non habemus, nosmetipsos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. i). » Et tunc Esebbon, quam *cogitationes* interpretari diximus, in Israelitarum cogitur transire **133** dominium; cum mens nostra de superbia vel omni terrena concupiscentia transfertur in amorem regni cælorum. Cogitationum quippe certamen nunquam Christi potest deesse militibus, quoniam operis nostri nos rectitudo non liberat, si pravis suis

cogitationibus mens armata virtutibus non resultat. A Sufficiebat quidem legis antiquæ cultoribus, ut recta duntaxat extrinsecus agerent; nobis autem Evangelio terribiliter intonante præcipitur ut, dum operibus pravis exuimur, etiam cogitationibus pervigiles oblectemur. « Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis quia quicumque viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo (Matth. v.). » Hinc est quod Joannes Baptista, per quem lex vetus exprimitur, zonam pelliceam in lumbis habuisse perhibetur (Matth. iii.). Salvator noster, qui auctor est Evangelii, inter septem candelabra aurea visus est a Joanne vestitus podere et præcinctus ad mamillam zona aurea (Apoc. i.). Quid est ergo zona pellicea circa lumbos, nisi quod anti- B quis dictum est: « Non mœchaberis? » (Exod. xx.) Et quid est zona aurea ad mamillam, nisi quod Christianæ fidei cultoribus dicitur: « Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo? » (Matth. v.) Hinc etiam per prophetam divina voce præcipitur: « Leva, Hierusalem, a malitia cor tuum. Usquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? » (Jer. iv.) Et alibi: « Attendi, inquit, et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur (Jer. viii.). » Et Salomon ait: « Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, et aufert se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (Sap. i.). » Arripiamus ergo gladium spiritus, et contra cogitationum nos infestantium, cuneos infœderabiliter dimicemus.

CAPUT XIII.

In eadem epistola.

Cum Israeliticus ille populus initiatus esset Beelphegor in deserto, et in scorta Moab turpiter corruisset, iratus furore Dominus adversus Israël dixit ad Moysen: « Tolle cunctos principes populi et suspende eos in patibulis contra solem, ut avertatur furor meus ab Israël (Num. xv.). » Quid est quod populus in luxuriæ voraginem labitur, et in eorum præpositos vindicatur? Subditi delinquent, et principes in patibulis suspenduntur? Scilicet alius est qui peccat, alius ille qui vapulat. Cur hoc, nisi quia culpa subditorum in præpositorum redundat opprobrium, et quod ab ovibus erratur, negligentia pastoris ascribitur? Et vide quam formidolosa sit conditio D præsentium, ut non modo pro suis, sed et pro subditorum puniantur offensis. Arguit eos Moyses, quia lex Dei negligentia illos ac torporis accusat. Qui suspendit eos ad solem, quoniam ad examinandum producentur, et arguuntur a luce: « Omnis enim, ut Dominus ait, qui mala agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus; qui autem facit veritatem, venit ad lucem (Joan. iii.). » Ad lucem quippe venit qui occulta sua per puræ confessionis aditum p. indit.

134 CAPUT XIV.

In epistola ad Albertum, in qua de mansionibus Israelitarum scribit.

« Hic est numerus filiorum, qui descriptus est a Moyse et Eleazaro sacerdote, inter quos nullus fuit eorum qui antea numerati sunt a Moyse et Aaron in monte Sinai. Prædixerat enim Dominus quod omnes morerentur insolitudine (Num. xxvi.). » Quibus videlicet historiæ verbis patenter ostenditur quia, cæteriis in deserto prostratis, ad repromissionis terram Levi tribus incolumis et illibata pervenit. Quisquis ergo se potuerit in sacerdotum vel levitarum ordine constituere, quisquis noluerit cum reliquis hominibus in terra sortem hæreditariæ portionis acquirere, sed solum cum tribu Levi contentus sit Dominum possidere, iste profecto in hujus mundi deserto non moritur; sed terram repromissionis ingredi vivus et incolumis promeretur. Qui ad promissiones ergo Patrum pervenire desiderat, hæreditatis in terra funiculum cum tribu Levi possidere contemnat. Nam qui se pro terrenis in terram dejicit, qui sese, ubi cum amaritudine Pascha celebrandum est ac velociter transeundum, diutius gaudere confidit, « Anima, inquiens, habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, epulare (Luc. xii.); » non sine causa meretur audire: « Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te; quæ autem parasti, cujus erunt? » (Ibid.) Hic itaque non die, sed nocte perimitur, sicut primogenita Ægyptiorum. Nimirum qui non sprevit Ægyptum, sed obsequium præbuit rectoribus tenebrarum, qui et ipsi nocte animam ejus repetunt, quoniam odivit lucem, nec justitiæ consecutus est veritatem.

CAPUT XV.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, quæ est de quinque sensibus corporis cohibendis.

Quisquis per injunctæ prædicationis officium ad pugnandum alios incitat, sed ipse non pugnat, illi similis est qui buccinæ clangoribus obstrepat, sed congregari cominus non præsumit. Hic itaque non virilem generat sexum, dum sit pater ignavus. Quem profecto Salphaath ille signavit, qui non filium, sed quinque filias moriens dereliquit (Num. xxvii.). Salphaath siquidem interpretatur umbra in ore ejus. Quisquis enim fortia prædicat, et enerviter vivit, ne turpis appareat, quasi sub foliis se honesti sermonis occultat; sub umbra se proprii sermonis abscondit, dum in campum certaminis per sui torporis ignaviam non procedit. Hic itaque, quantum ad se, non virilem, sed muliebrem sobolem, et hanc sub quinario numero generat, dum sequaces suos non ad robur spiritualis audaciæ, sed ad otium educat ignobilis vitæ. Quos utique dum non curat industria spiritualis pugnæ imbuere, cogit exterioribus negotiis quasi quinque corporis sensibus deservire.

135 CAPUT XVI.

In epistola ad V. episcopum et suos canonicos; quæ est de octo festivitibus Veteris Testamenti.

Octo præcipuas solemnitates per unumquemque anni circulum in lege veteri Dominus instituisse legitur. Quæ profecto festivitates et nobis sunt et illis pro temporum diversitate communes. Illorum quippe sunt per carnalis observantiæ ritum; nostræ quoque nihilominus sunt per spiritualis intelligentiæ sacramentum.

Prima siquidem eorum festivitas est jure sacrificium, quod utique per continuos dies matutinis ac vespertinis horis jubetur offerri (*Num. xxviii.*) Ille nimirum jugis sacrificii solemnitatem Domino celebrat, qui in cœlestis eloquii meditationibus assidue perseverat. Et quia mane lucis nostræ lex est et prophætæ; vesperum autem lucis hujus, quantum ad ordinem temporum, Evangelium est; sicut dicit Apostolus: « Nos, in quos fines sæculorum deveniunt (*I Cor. x.*); » et ipse David: « Elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum (*Psal. cxi.*) » Matutinum semper et vespertinum offert Domino sacrificium qui, semetipsum a sæcularibus negotiis mactans, versatur assidue in novarum ac veterum meditationibus Scripturarum. Sive matutinum ac vespertinum Domino sacrificium jugiter immolamus, cum et dignas ei gratiarum actiones de nostra redemptione referimus, ejusque terribile judicium formidantes, jam quasi tribunalibus præsidenti tremens astamus.

Post jure vero sacrificium, Sabbatum ponitur, videlicet ut ab omni operis servilis executione vacetur. Christiano vero spirituale sabbatum agere est a laboriosa rerum temporalium cupiditate quiescere, solis orationum ac lectionum studiis insistere, sæcularium negotiorum pondus de mentis cervice projicere, ad contemplanda cœlestia tota cordis intentione vacare, carnis oblectamenta contemnere, de sola spe cœlestium spirituali jucunditate gaudere. De hoc enim dicit Apostolus: « Relinquitur ergo sabbatismus populo Dei (*Hebr. iv.*) » Ille porro sabbatum Domini veraciter celebrat, qui sic ab his quæ mundi sunt operibus vacat, ut a spiritualibus tamen actibus non quiescat. Unde Veritas ait: « Aut non legistis quia sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt? » (*Matth. xii.*) Qui ergo ab actionum sæcularium laboribus cessat, et divinæ servitutis operibus vacat, ille Christianæ religionis sabbatum celebrat, iste non servile opus facit, quia se a peccati perpetracione custodit. « Qui enim facit peccatum, servus est peccati (*Joan. viii.*) » Iste non in domo sua ignem accendit, quia omnes vitiorum fomites, et iræ et simultatis igniculos ex domicilio suæ mentis exstinguit, ab illo cavens igne de quo scriptum est: « Ite in lumine ignis vestri et in flamma quam accendistis (*Isai. l.*) » Hic denique pondus in via non portat, quoniam incurvantium se iniquitatum ruderibus cor per poenitentiam levigat. De quibus per Prophetam dicitur: « Quo-

am iniquitates meæ superposuerunt caput meum, et sicut **136** onus grave gravatæ sunt super me (*Psal. xxxvii.*) » Et paulo post: « Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque (*Ibid.*) » Iste præterea, in loco suo residens, longius non procedit, quia Christum sibi fundamentum ponit, in quo scilicet firmissimum suæ quietis habitaculum construit. Ipse quippe locus est, de quo scriptum est: « Filii servorum tuorum habitabunt ibi (*Psal. cxi.*) » Ipse fundamentum, de quo dicitur quia fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, Christum Jesum (*I Cor. iii.*) »

Tertia vero festivitas est Neomeniæ, id est novæ lunæ. Tunc autem innovari luna dicitur cum soli conjungitur, ut ab eo ad concipiendum splendorem velut amissi luminis reparatur. « Sol justitiæ Christus. » Luna autem primo sancta universalis Ecclesia, deinde quæque fidelis est anima, ejus, qui splendor est gloriæ et figura substantiæ (*Hebr. i.*), radiis illustrata. Cum ergo sancta quælibet anima Redemptori suo veraciter in amore conjungitur, cum ei denique velut in sponsali thalamo per oblectationis intimæ glutinum copulatur, tunc procul dubio solemnitatem Neomeniæ celebrat, dum reformatam se a superno lumine fratrum suorum aspectibus repræsentat, sicut dicit Apostolus: « Qui adhæret Domino, unus spiritus est (*I Cor. vi.*) » Nam si in his omnibus solum exterior ille solemnitatum ritus accipitur, non jam ex his utilitatis aliquid nobis videtur posse conferri, sed superstitiosa potius exigent ac frivola judicari. Hinc est quod Apostolus ait: « Nemo dijudicet vos in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomenia, aut in Sabbato, quæ sunt umbra futurorum (*Col. ii.*) » Quod ergo tunc erat umbra futurorum Judæo, nunc est exhibitio præsentium Christiano; et quod illis datum est sub exterioribus cæremoniis, nobis factum est instrumentum intelligentiæ spiritualis. Tunc enim Neomeniam, hoc est novæ lunæ colimus ortum, cum veterem deponimus hominem, et sanctæ conversationis induimus novitatem.

Quarto loco paschalis apud illos festivitas ponitur, in qua nunc apud nos « Agnus ille qui tollit peccata mundi (*Joan. i.*) » pro totius sæculi salute mactatur. Nam « pascha nostrum immolatus est Christus (*I Cor. v.*) » Huic continuatur festivitas, quæ dicitur Azymorum, in qua præcipitur ut a cunctis domibus abjiciatur omne fermentum; quam utique festivitatem, quæ videlicet una cum Pascha dicenda est, nos veraciter celebramus, si fermentum malitiæ et nequitiae de tabernaculo nostri cordis abjicimus, et sinceritatis ac veritatis azyma custodimus (*Ibid.*) Cavendum est ergo ne sit in mentibus nostris adumbratio fuci, corruptela fermenti, caverna mendacii, sed potius in domo nostri pectoris vigeat et puritatis integritas et soliditas veritatis.

Post hanc, illa festivitas sequitur quæ dicitur Novorum, cum primitiæ scilicet de novis frugibus offeruntur. Dum enim ad maturitatem segetum per-

venitur, tunc, in perfectione honorum fructuum, Auctori honorum Deo festivitas agitur. Nos quoque Novorum solemnia gerimus, si, prius agrum nostri cordis disciplinæ vomere proscindentes, virtutum germina spargimus, ut boni postmodum operis frumenta metamus. Unde per prophetam dicitur: « Novate **137** vobis novale, et nolite serere spicas (*Jer. iv.*) » De bono scilicet agricola Salomon ait: « Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum, et qui operatur justitiam, ipse exaltabitur (*Eccli. xx.*) » De negligenti quoque operario idem dicit: « Per agrum hominis pigri transivi, et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverunt urticæ; operuerunt superficiem ejus spinæ, et maceria lapidum destructa erat (*Prov. xxiv.*) » Et iterum: « Præpara, inquit, foris opus tuum, et diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam (*Ibid.*) » Sed quisquis interiorum hominum suorum de die in diem, secundum Apostoli sententiam, renovat, quisquis cor suum divini terroris ligonibus sulcat, iste non super spinas, sed super novalia seminat, ut centesimi proventus segetem metat. Unde dicit Apostolus: « Qui qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam (*Gal. vi.*) » Qui vero fructus et in hac vita de spiritu colliguntur, idem alibi diligenter enumerat, dicens: « Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (*Gal. v.*) » Quisquis igitur hos fructus intra suæ mentis horreum colligit, hic procul dubio solemnitatem Novorum salubriter colit.

Deinde sequitur festivitas mensis septimi, quæ dicitur Clangoris, sive Tubarum. Sic enim inter dies septimus quisque dicitur Sabbatum; ita nihilominus et inter menses, qui septimus est, dicitur Sabbatum mensium, ut etiam Sabbatum sabbatorum. Quis est autem clangor ille tubarum, cui debeamus annua festa persolvere, nisi evangelica simul et apostolica doctrina, quæ, tanquam cœlestis tonitruum ac terribilis buccina, nos ad procinctum spiritualis militiæ provocat, atque ut pro castris Imperatoris æterni contra nequitie spiritus infœderabiliter dimicemus instigat? Quis est ergo qui tubarum sive clangoris festum legitime celebret, nisi qui Scripturas Veteris ac Novi Testamenti studet in armario suæ mentis includere, ac præcepta cœlestia tenaci semper memoriæ commendare? Hæc itaque festa celebrantibus rite per Prophetam dicitur: « Canite initio mensis tuba, in die insigni solemnitatis vestræ (*Psal. lxxx.*) »

Post hanc est et illa festivitas quæ celebratur decima die mensis septimi, in qua videlicet animas suas Judæi præcipiuntur affligere. Nos etiam hanc rite solemnitatem colimus, cum carnem nostram maceratione castigamus inedia, cum nosmetipsos reprimimus sub arctæ custodia disciplinæ, cum denique petulantes carnalium passionum illecebras crucifigimus, cum corpus nostrum pro Domino laboibus et ærumnis atterimus, cum interiorum hominum per compunctionis ac fletuum lamenta macta-

mus. Hanc igitur nobis hoc modo festivitatem celebrantibus repropitiatur ille quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine suo.

Octava vero, quæ et ultima solemnitas est, dicitur *Scenopegia*, hoc est *tabernaculorum*, quæ videlicet quinto decimo die ejusdem septimi mensis incipit celebrari. Lætatur enim Deus in te, cum te quasi peregrinum cernit et exulem, et non in patriæ domibus, sed in exsili tabernaculis conspicit habitantem. « Non enim hic habemus **138** manentem civitatem, sed futuram inquirimus (*Hebr. xiii.*) » Cum enim hic cernimur per molem corporis, habitamus in cœlo per stadium intentionis; cum, tanquam viatores quidam et advenæ, per despectum mentis præsentia cuncta transcurrimus, ad supernam vero patriam anxii desideriorum gradibus festinamus, tunc a nobis spiritualiter *Scenopegia* colitur, quæ dudum apud illos per legitimi ritus cæremonias carnaliter agebatur. Hæc porro festivitas quintodecimo die septimi mensis incipit, et, quia per octo dies colitur, decimo Kalendarum Octobris procul dubio terminatur. Dicitur enim in libro Numeri: « Quinta decima die mensis septimi, quæ vobis erit sancta et venerabilis, omne opus servile non facietis in ea, sed celebrabitis solemnitatem Domino septem diebus (*Num. xxix.*) » Et aliquanto post subiicit: « Die octavo, qui est celeberrimus, omne opus servile non facietis in eo (*Ibid.*) »

CAPUT XVII.

In epistola ad V. episcopum et ejus canonicos, de quinque sensibus corporis.

« Armate, inquit Moyses, ex vobis viros ad pugnam, qui possint ultionem Domini expeterè de Madianitis. Cumque pugnassent contra Madianitas, ut sacra narrat historia, atque vicissent, omnes mares occiderunt et reges eorum, Evi, et Recem, et Sur, et Bar, et Rebe, quinque principes gentis (*Num. xxxi.*) » Evi, plane *belluinus* sive *ferinus* interpretatur. Hunc itaque regem in nobis spirituali mucrone transfigimus, cum ferinos a nobis mores abscindimus, cum bestialis iracundiæ rabiem a nostro pectore detruicamus. Nam cum Dominus dicat: « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (*Matth. v.*) » quomodo poteris mansuetorum obtinere beatitudinem, nisi belluini spiritus in te cõhibeas feritatem? Recem vero, sive, sicut in veteri translatione dicitur, Rocon, interpretatur *inanitas*. Et quid est aliud quidquid in mundo pro mundi concupiscentia geritur, nisi quod Scriptura loquitur: « Vanitas vanitatum, et omnia vanitas? » (*Eccl. i.*) Vanitas siquidem efficit vanitates et ipsæ vanitates faciunt vanitatem, dum et mundus, qui transitorius est, homines, quos decipit, vanos efficiat; et homines mundum, quem insane diligunt, in vanitatem vertant. Hunc ergo regem Dei miles perimit, verus Israelita concidit, si nil superflue, nil inaniter, vel quod ad rem non pertinet, gerat, sed graviter et rationabiliter divinæ legis implere mandata contendat. Tertius autem Madianitarum rex, Sur dicitur; quod profecto *murus*

sive *robustus*, vel etiam *angustia* interpretatur. Quid A vere per murum sive robustum, nisi duræ mentis obstinatio vel pervicacia debet intelligi? Quod vero et angustia interpretari dicitur, neque hoc longius a vitio duritiæ separatur, quoniam quisquis ad dimittenda proximo debita durus et obstinatus est, angustia constringitur mentis, dum nulla dilatatur amplitudine charitatis. De qua nimirum charitate per Prophetam dicitur: « Latum mandatum tuum nimis (*Psal. xi*). » Sive etiam hoc valeat intelligi, quia duritiam mentis sequitur angustia damnationis. Unde per **139** Salomonem dicitur: « Beatus vir qui semper est pavidus; qui autem mentis est duræ, corruet in malum (*Prov. xxviii*). »

Quartus præterea Madianitarum rex Bur dicitur, quod *irritatio* interpretatur. Vides ergo quia nomina B regum umbræ sunt et imagines vitiorum. Qui enim onera gravia per portas suas inferunt, profecto forinsecus obstrepentia, per sensuum suorum aditus, in pectorum suorum arcana transfundunt, Deum indubitanter irritant, quem videlicet his ad inferendam ultionis sententiam provocant. Unde scriptum est: « Simulatores et callidi provocant iram Dei (*Job xxxvi*). » Et de quibus sæpe ad Ezechielem dicitur: « Quia domus exasperans est (*Ezech. ii*); » et Psalmista: « Ut quid, Deus, improperavit inimicus, irritat adversarius nomen tuum in finem? » (*Psal. lxxiii*.) Rebe vero, qui *ordinatus* dicitur, non aliter hic procedit, nisi ut per ironiam vel antiphrasim dictum intelligatur quatenus, qui ordinatus dicitur, e contrario inordinatus sit et confusus. Vitio- C sus enim quisque, etsi superficie tenus quasi recte vivendi prætendat ordinem, confusæ tamen et inordinate cogitationis versat in corde caliginæ. Per quinque ergo reges Madianitarum, quinque signantur corporis sensus; quia omne vitium quod regnat in corpore, ab istis quinque sensibus corporis pendet. Si ergo tunc a nobis extinguendi sunt et gladiis obtruncandi, cum adversum nos in bellum consurgunt, cum nos scandalizare non desinant. An non istos reges extinguere et spiritus mucrone occidi præcipit Dominus, cum scandalizantem oculum erui, cum manum vel pedem jubet abscindi? « Melius est, inquit, cum uno oculo, vel debilem ad vitam ingredi, quam duos oculos, pedes ac manus habentem in inferna demergi (*Matth. v*). » Si plane sunt reges Ma- D dianitarum; Madian autem interpretatur *de judicio*. Quicumque enim reges spiritu non reguntur, sed sensibus carnis obediunt, non ad misericordiam sed ad iudicium se pertinere testantur, sicut de quolibet incredulo dicitur: « Qui autem non credit, iam iudicatus est (*Joan. iii*). » At contra de eo qui verbum Salvatoris audit, dicitur: « Quia in iudicium non venit, sed transit de morte in vitam (*Joan. v*). » Illud potius unicuique studendum est ut se in operibus sanctis exercent, ut sese in omnibus purificare ac sanctificare contendat. Hoc tantummodo semetipsum insuggillare et dijudicare non desinat. Nam qui semetipsum perfecte dijudicat, iudicium non

exspectat. Perfecte autem semetipsum dijudicare est et reprehendenda non agere, et quæ irreprehensibiliter acta sunt, timide retractare. Porro autem quisquis hoc agit, ille vere Madianitarum reges perimit, ille Amalecitarum principes sternit, et omnes a se vitiorum pestes excludit.

CAPUT XVIII.

In eadem epistola.

Hinc est quod eadem sacra testatur historia: « Quoniam egressi filii Israel venerunt ad Fontem iudicii, hoc est, Cades: et interfecerunt omnes principes Amalec et Amorrhæos, qui habitabant in Tharansem. » Cades autem *sanctificatio* interpretatur. In Cades **140** ergo, qui Fons est iudicii, Amalecitas simul et Amorrhæos spiritualiter interficimus, cum et vitam nostram piis operibus sanctificare satagimus, et tamen ipsi nos tanquam nocentes ac reprehensibiles iudicamus. Cum elaboramus semper irreprehensibiliter vivere, per sollicitudinem tamen districti examinis opera nostra non desistimus accusare. Et notandum quoniam et Fons iudicii et Cades, qui sanctificatio dicitur, unus idemque locus est, quia nimirum justus quisque semetipsum, dum sancte vivit, accusat, et se dijudicando vel accusando magis magisque sanctificat. Hoc itaque modo vita sanctorum et in propriis cogitationibus reprehenditur, et tamen in operibus irreprehensibilis invenitur.

CAPUT XIX.

In epistola ad Hildebrandum.

« In quadraginta duabus mansionibus pervenerunt filii Israel, usque ad principium capiendæ hæreditatis (*Num. xxxiii*). » Principium vero capiendæ hæreditatis fuit ubi Ruben et Gad, et dimidia tribus Manasse, accipiunt terram Galaad in possessionem. Porro autem, sicut illi ascenderunt per quadraginta duas mansiones, ita Salvator noster in Ægyptum mundi hujus descendit per totidem patres. Quod si jam intelligimus quantum sacramenti numerus iste contineat, humanæ scilicet ascensionis et divinæ descensionis, incipiamus jam per ea quæ descendit Christus ascendere, et primam eam nobis mansionem, quam ipse novissimam habuit, ædificare. Si quis enim ad nos per loca quælibet veniat, ut mox rediens per loca nos eadem ducat ubi desinit ille, nos iter incipimus; et ubi ille cœperat, nos finimus. Prima scilicet generatio Christi cœpit ab Abraham; ultima vero velut postrema mansio terminavit in Virginem. Et quoniam Abraham interpretatur *pater excelsus*, nos hoc iter incipimus a Virginis partu, ut, peragrantes sequentia deinceps mansionum loca, postremo ad Deum, Patrem videlicet perveniamus excelsum. Partus ergo Virginis nobis ex Ægypto exire volentibus in primis occurrit, cum, Verbum Dei carnem factum in hunc mundum venisse credentes, relictis omnibus caducis et transitoriis, in illo loco requiescimus, in illo nostræ quietis et spei habitaculum collocamus. Post hæc jam si perficere, et ad singulos quosque fidei et virtutum gradus ascendere

nitimur, tandiu debemus immorari, donec valeant virtutes in consuetudinem verti. Et tunc non quasi transcurrere spiritualis vitæ deserta conspiciuntur, sed mansiones facere, vel etiam habitare in ipsis virtutum profectibus judicamur. Nam qui bonum opus non perseveraturus incipit, quasi viam properando transeurit; qui vero in ea quam semel arripuit permanet sanctitate, ibi quodammodo ædificat mansionem. Et notandum quia, cum ire et manere, ac, per hoc, iter et mansio a se sint penitus dissona, nec sibi invicem congruant, utrumque tamen in illo Israelitico procinctu convenisse Scriptura confirmat, ut illi per desertum et iter habuisse dicantur, **141** et mansiones; quia nimirum nos, qui terram viventium intrare contendimus, et manere debemus per fixum professionis nostræ propositum, et ire semper per meliorandæ conversationis et cumulandi profectus augmentum.

In primis ergo proficiscuntur filii Israel de Ramese. Ramese, sicut nonnullis videtur, in nostra lingua *commotio turbida* vel *commotio tineæ* dicitur. In quo datur intelligi quod omnia quæ mundi sunt, in commotionibus et perturbationibus constituta et corruptelæ, quam tinea designat, probantur obnoxia. In quibus utique non oportet animam residere, sed incunctanter exire. Quidam vero Ramese interpretari *commotionem* vel *tonitruum* putaverunt. Quod utique nobis aptari non incongrue poterit, quia, dum ad prædicationem evangelicæ tubæ commoti fuimus, velut ad tonitruum cœlestium nubium excitati, ex Ægypto mundi hujus eximus. Exierunt autem illi mense primo, quinta decima luna, in ipso scilicet plenilunio ac veris exordio. Et nos, cum summæ lucis radiis illustramur, cum in nobis bonæ voluntatis flores erumpunt, cum omnia renovantur, cum præta denique nostrorum cordium superni solis fomite recalescunt, tunc ex Ægypti tenebris egredi festinamus.

Secunda mansio fit in Sohot. Sohot autem interpretatur *tabernacula*. Primus igitur animæ profectus est ut a terrenis se commotionibus dividat, sibi que tanquam peregrinæ et incolæ non habitaculum figat, sed exsiliî tabernaculum struat, iugens cum propheta: « Heu me! quia incolatus meus prolongatus est (*Psal. xi*). »

Deinde veniunt in Ethan, sive ut septuaginta interpretes dicunt, Buthan, quæ est in extremis finibus solitudinis. Ethan, *fortitudinem* sonat. Qui ergo jam pro Deo peregrinantur in mundo, qui se incolas et exsules recognoscunt, necesse est ut quanto magis se præbent in terrenis actibus debiles, tanto sint in humilitate ac patientia fortiores. Buthan autem *vallis* interpretatur, quod ab eodem sensu nequaquam discrepat. Oportet enim ut quisquis ad terram viventium properat, ad perferenda tentationum jacula in humilitatis et patientiæ convalle persistat.

Inde profecti sunt in Phiairoth, quæ respicit Beelphegor, et castrametati sunt ante Magdalum.

A Phiairoth interpretari dicitur *os nobilium*, per quod exprimitur lingua doctorum. In convalle quippe patientiæ constitutus, quo gravius vel persecutionum vel carnalium tentationum flagellis atteritur, eo magis necesse est ut ei ab ore nobilium, id est a sanctorum doctorum exhortationibus, succurratur. Si vero non Phiairoth, sed Osirath, proferendum est, ut aliâ testatur editio, sciendum est quod Irath vicus interpretatur. Ad os ergo, hoc est, ad primum vici hujus venit ingressum; quod significat novæ conversationis initium. Unde non ad urbem, sed ad vicum veniunt; quia necesse est ut novitii quique interim se intra suburbanæ vitæ colibeant modum, nec præcipitanter adhuc audeant senatoriæ perfectionis attentare fastigium. Unde bene dicitur quoniam Airoth respicit Beelsephon. Beelsephon siquidem interpretatur *ascensio speculæ* **142** sive *turris*. A parvis enim ad magna conscenditur. Non enim hæc mansio fuit in ipsa specula, sed respiciebat speculam. Quia novitius quisque, etsi ad speculativam vitam jam per desiderium tendat, necdum tamen ad speculativæ perfectionis culmen aspirat. Quamobrem illic apte subjungitur: « Et castrametati sunt ante Magdalum (*Num. xxxiii*). » Magdalis, *magnificentia* dicitur. Noviter enim quis ad Dei servitium veniens ascensionem speculæ et magnificentiam jam quidem in conspectu suo per intentionem tenet, sed per effectum virtutis nondum possidet; quia, licet spe contemplationis et perfectionis jam pascat et nutriatur, necdum tamen consummatæ munditiæ vel supernæ gratiæ nitore perfruitur. Ut, si Beelsephor interpretatur *dominus aquilonis*, sicut a quibusdam dicitur; quid per hunc aquilonis dominum, nisi antiquus hostis exprimitur, qui frigidis et ab amore Dei alienis cordibus principatur? Ante hunc ergo, id est contra hunc, castrametamur, cum adversus eum infœderabili dimicatione confligimus.

Inde profecti per mare Rubrum venerunt in Mara, quæ interpretatur *amaritudo*. Rectus scilicet ordo est ut qui ad terram properant melle manantem, in deserto vitæ hujus laboris et tentationis amaritudinem hauriant, et per disciplinæ præsentis asperitatem perveniant ad remunerationis internæ dulcedinem. Unde dicit Apostolus: « Omnis, inquit, disciplina in præsentem quidem non videtur esse gaudium, sed mœroris; post autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet justitiæ (*Hebr. xii*). » In procinctu siquidem spiritualis militiæ constitutis, modo amara dulcibus, modo dulcia miscentur amarioris, ut per hæc experiatur humana conditio, et quid a se patiat infirmitatis, et quid a Deo debeat sperare virtutis. Sicut eidem populo dicitur: « Afflixit te et cibavit te manna in deserto, quod nesciebant patres tui, donec dignosceretur quod esset in corde tuo (*Deut. viii*). »

Unde sequitur quia, profecti de Mara, venerunt in Elim, ubi duodecim erant fontes aquarum et septuaginta palmæ. Vides, post tentationis amaritudinem, ad quantam deveniunt et dulcium pomorum

et aquarum profluentium amœnitatem. Per tenta- A
 tionis itaque pugnam perducuntur ad palmas, et
 per sitis intolerandæ penuriam a l'irriguam veniunt
 a uarum viventium affluentiam. Animarum quippe
 medicus omnipotens Deus sic omnia ordinate dispen-
 sat, ut, tanquam melle pigmentis infuso, et tristibus
 læta et lætis tristitia misceat, quatenus mens infirma
 et aliquando percussa nunquam de prosperitate
 superbiat, et aliquando refota in adversitatibus non
 succumbat. Elim præterea interpretatur *aristes*, qui
 nimirum sunt gregum sequentium duces. Qui vero
 sunt duces rationalis gregis, hoc est populi Chri-
 stiani, nisi sancti apostoli? Hi nimirum sunt duode-
 cim fontes, ariditatem mentium doctrinæ cœlestis
 fluoribus irrigantes. Verum quia non illos duodecim
 duntaxat apostolos Salvator noster elegit, sed et B
 alios septuaginta constituit, idcirco non solum duo-
 decim fontes, sed et septuaginta describuntur illic
 arbores fuisse palmarum. Nam et ipsi apostoli nomi-
 nantur 143, sicut et in B. Pauli verbis agnoscitur.
 Cum enim de resurrectione Salvatoris ageret :
 « Visus est, inquit, Cephæ, et post hæc illis unde-
 decim; deinde apparuit apostolis omnibus (I Cor.
 xv). » Ex quibus verbis manifeste colligitur quod,
 præter illos duodecim, et alii discipuli non inconve-
 nienter apostoli nominentur

Sed egressi de Elim, juxta mare Rubrum fixere
 tentoria. Nota quia non mare rursus ingrediuntur,
 sed juxta mare tabernaculum figunt, ut mare tantum
 et procellarum cumulos procul aspiciant, nequaquam
 tamen motus ejus aut impetus pertimescant. Nos C
 etiam post tentationum fluctus, post undisoni maris
 formidolosa naufragia, eadem sæpe mala quæ pertu-
 limus ante oculos ponimus, ut jam, velut in littore
 constituti, dignas ereptori nostro Deo gratias refera-
 mus.

Profecti quoque de mari Rubro, applicuerunt in
 desertum Sin. Sin interpretatur *rubus* sive *tentatio*.
 Incipit ergo Christiano militi jam prosperitatis spes
 arridere, colloquutionis divinæ verba promittere. De
 rubo siquidem Dominus apparuit, et Moysi ad filios
 Israel perferre mandata præcepit (Exod. iii). Illic
 ergo tibi datur sperandæ clementiæ signum, ubi fa-
 ctum est Israeliticæ visitationis initium. Sed non
 otiose Sin etiam tentatio dicitur. Solet enim sæpius D
 et in visionibus intervenire tentatio, dum nonnun-
 quam spiritus iniquitatis transfiguratur se in angelum
 lucis (II Cor. xi). Et ideo subtiliter est agendum,
 ut discernantur genera visionum. Sicut et Jesu Nave,
 cum angelum cerneret, et tentationes aliquando hu-
 jusmodi visionibus inesse nullatenus dubitaret, pro-
 tinus ab eo qui apparebat requisivit, dicens : « Ho-
 ster es, an adversariorum? » (Jos. v.) Nam et per
 Apostolum discretio spirituum inter dona sancti Spi-
 ritus enumeratur (I Cor. xii). Quod autem Sin etiam
odium interpretari dicitur, neque hoc quidem a spi-
 rituali exorbitat intellectu. Quisquis enim pervenit
 ad visionem vel allocutionem Dei, confestim con-
 cipit odium mundi.

Sed et inde progressi venerunt in Deptheca, sive,
 ut alia translatio perhibet, Raphaca. Deptheca deni-
 que *pulsatio* dicitur. Et nos, postquam pertingimus
 ad Ecclesiam, quam videlicet rubus ille significat,
 ubi Dei meretur homo colloquium, ubi visio conspi-
 citur angelorum, tunc incipimus petere, quærere,
 ac regni cœlestis arcana pulsare; Domino præci-
 piente et pollicente, qui ait : « Pulsate, et aperietur
 vobis (Matth. vii; Luc. xi). » Si vero Raphaca quis
 malit' admittere, quæ *sanitas* dicitur, hoc nomen
 animæ jam dudum languidæ, sed jam per donum
 sanctæ Ecclesiæ languoris nexibus absolutæ conve-
 nienter aptatur. Hæc est enim anima cui dicitur :
 « Benedic, anima mea, Domino, et omnia interiora
 mea, nomini sancto ejus (Psal. cii). » Quem, quæso,
 Dominum? « Qui sanat, inquit, omnes languores
 tuos, qui redimit de interitu vitam tuam (Ibid.). »
 Languor scilicet animæ, vitia sunt; mors animæ,
 peccata criminalia sunt. « Peccatum enim, cum con-
 summatum fuerit, generat mortem (Jac. i). »

Deinde veniunt in Halus. Halus interpretatur *la-
 bores* sive *fermentum*. Et certe sanitatem labores
 sequuntur; quoniam ad nil aliud sanitatem sancta
 anima debet concupiscere, nisi ut 144 labores pro
 Deo valeat pressurasque perferre. Ideo nempe so-
 cerus Petri de febre convalescit, ut Domino per seduli-
 tatis obsequium ministraret (Matth. viii). Ideo per
 Ananiam sanatus est Paulus, ut continuis postmo-
 dum laboribus insudaret. Hinc est quod eidem
 Ananiæ de illo dictum : « Ego enim ostendam illi
 quanta oporteat eum pro nomine meo pati (Act. ix). »
 Quod autem Halus etiam *fermentum* interpretari di-
 citur, et hinc nobis congruæ significationis intelle-
 ctus offertur. Hoc est enim fermentum illud quod
 tollens mulier commiscuit in farinæ satis tribus,
 donec fermentaretur totum (Matth. xiii), id est
 sanctum Evangelium. In hac siquidem solitudine po-
 pulus murmuravit, et manna simul et coturnices
 accepit. Et cum non modo fermentum, sed et man-
 na sacrum significet Evangelium, miro modo hæc
 simul in decima mansione conveniunt, ut post legis
 præmissæ Decalogum panis Evangelii succedere, vi-
 deatur.

Post hæc veniunt in Raphidin. Interpretatur ita-
 que Raphidin *laus judicii*. Et certe satis congruit ut
 et labor antecedit laudem, et laus proveniat post
 laborem. Verum non cujuscunque rei, sed laus judi-
 cii, videlicet de rationis judicio prodeat; non laus
 quæ de superbiæ vanitate procedat : « Spiritualis
 enim homo judicat omnia, et a nemine judicatur
 (I Cor. ii). » Reperiuntur et aliæ horum nominum
 interpretationes. Sed si cuncta, quæ nobis in hac
 materia suggeruntur, amplectimur, jam non serva-
 bitur epistolaris ordo compendii, sed onerosi con-
 surget enormitas libri. Israelitarum ergo mansiones
 succincte transeurimus, non ut earum scrutemur
 arcana cubicula, sed ut in earum nominibus tan-
 quam exteriora parietum simpliciter ostendamus.

Deinde veniunt in desertum Sinai. Sin, quam su-

perius diximus, et Sinai unum non ambigitur esse A desertum; sed Sin dicitur ipsa planities, Sinai vero mons est in eadem supereminens solitudine: in quo nimirum Dominus legis edicta promulgat, et Moyses tabernaculum fabricat (*Exod. xx, xxv et xxvi*). Et hoc aptissime congruit, ut, postquam rationalis anima rectum ac per hoc laudabile cœperit habere iudicium, tunc in se Deo suo construat tabernaculum, et, digna jam Creatoris alloquio, cœlestium percipiat mysteria mandatorum.

Post hæc profecti sunt ad sepulera concupiscentiæ, ubi scilicet pulcher ordo contexitur. Nam cum felix animam suo sit tabernaculum Creatori, cum, mandatis divini legis intenta, jam cœperit cœlestia contemplari, mox æstuantium vitiorum ardor exstinguitur, et omnis carnalis illecebræ concupiscentia sepelitur; ut non jam caro se adversus spiritum moveat, non adversus carnem spiritus concupiscat.

Inde transitur in Aseroth, quod interpretatur *atria perfecta*, vel *beatitudo*. Et, o quam pulcher ordo mysterii, quam decora series spiritualis incrementi, ut, postquam sepelieris concupiscentias carnis, præsto pervenias ad atrium perfectionis et præmium beatitudinis! Felix anima quæ nullis jam vitis carnis urgetur, quia mox ad beatitudinem percipiendæ remunerationis ingreditur!

Post hæc venerunt in Rethma, sive Pharam. **145** Rethma, ut opinamur, interpretatur *visio consummata*; Pharam vero, *visibile os*. In quibus quid aliud intelligitur, nisi ut sancta quælibet anima, post sepultas jam carnis concupiscentias, perducta iam ad atrium perfectionis, secunda de præmio beatitudinis, ad consummatam mox Dei visionem veniat, ejusque visibile os, hoc est præsentem Dei speciem, cernat? « Nunc enim videmus eum, sicut dicit Apostolus, in speculo et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem; et nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (*I Cor. xiii*). » Quæ tamen omnia quia sancti quilibet, in carne constituti, habere nequeunt pleniter in re, jam habent in spe; quam scilicet spem jam firmissimam tenent, quia Spiritum sanctum, qui eos in vitæ hujus laboribus roborat, pignus habent. Unde et illa interpretatio, qua Rethma *sonitus* sive *juniperus* dicitur, non incongrua judicatur. Ferunt enim lignum hoc ignem in se longo tempore conservare, adeo ut si prunæ ejus fuerint cineribus adopertæ, usque ad annum ignitæ perveniant. Quia ergo Spiritus sanctus, sicut legitur, scientiam habet vocis (*Sap. i*), et in apostolos missus est in specie ignis (*Act. ii*), hæc interpretatio, qua Rethma sonitus vel juniperus dicitur, aptissime Spiritui sancto convenire videtur.

Hinc itaque digressi, castrametati sunt in Rhemon Phares; quod apud nos *excelsa intercisis* dicitur. Nam cum animæ redeuntis ad Deum intellectus augeatur, mox ei datur perfecta notitia, qua scilicet excelsæ atque sublimiter novit et terrena a cœlestibus intercideret, et caduca quælibet ac transitoria a

perpetuis separate. Si vero Rhemon Phares, ut alibi reperitur, *mali punici divisio* dicitur, per hoc procul dubio sancta designatur Ecclesia, quæ tanquam multa grana uno cortice contegit, dum omnem credentium turbam inseparabili catholicæ fidei unitate concludit.

Deinde transeunt in Lebna, quod interpretatur *dealbatio*. Non autem ignoramus dealbationem aliquando pro crimine poni, sicut dicuntur monumenta dealbata et paries dealbatus; sed hic illa dealbatio debet intelligi, de qua per Isaiam dicitur: « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur, et si fuerint rubra quasi vermiculus, ut lana alba erunt (*Isai i*); » et in Psalmo: « Nive dealbabitur in Selmon (*Psal. lxxvii*). » Et in Apocalypsi: « Capilli Jesu tanquam lana albi referuntur (*Apoc. i*). » Quapropter hic dealbatio convenienter intelligitur de veræ lucis splendore prædare et de summæ visionis claritate descendere. Quod si Lebna, ut quidam dicunt, in laterem vertitur, in quo videlicet opere Israeliticus in Ægypto populus coactus est laborare, hoc datur intelligi quia, sicut illi post tam sublimia loca rursum in laterem veniunt, ita nos, quoadiu in hujus mundi deserto peregrinamur, necessitate compellimur aliquando a summis ad ima descendere, et a spiritualibus ad terrenæ actionis opera transigrare.

Post hæc veniunt in Ressa, quod *infrenos* vertitur, et non incongrue. Si enim post perfectionis culmen ad opera lutulenta descendimus, disciplinæ nexibus et poenitentiae loris infrenandi sumus, ne vagemur per abrupta præcipientes, sed cito redeamus ad consuetæ munditiæ **146** puritatem. Interpretatur etiam Ressa *visibilis* sive *laudabilis tentatio*. Quamvis enim mens cujuslibet justi viri jam ad alta proficiat, tentatione tamen adhuc in ima deprimitur, ne per tumorem superbiæ de virtutibus extollatur. Stimulus enim tentationis ad custodiam adhibetur humilitatis. Unde dicit Apostolus: « Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Satanæ, ut me colaphizet (*II Cor. xii*). » Hæc ergo tentatio visibilis est, quia manifesta; laudabilis, quia salutifera.

Inde progressi veniunt in Ceelatha, quod interpretatur *Ecclesia*; ut videlicet instabiles quique, qui se per vitiorum abrupta præcipienter impellunt, sacræ Scripturæ frenis in Ecclesiam retrahantur; sive, quod alia tenet editio, Machebat, quod est *principatus virgæ*. Quod utrumque potestatem videtur exprimere. Carni quippe, qui tentatur, necesse est ut prædens spiritus principetur, ut, cum illa abjiciat pugnam, iste quasi desuper intentet minaciter virgam, dum rigidi terroris adhibet disciplinam.

Exinde venit in montem Sepher sive Sephar, quod *tubicinatio* appellatur. Tuba, signum est belli. Equus enim Dei odoratur bellum, et cum audierit buccinam, dicit vah; et miles Christi, cum se persenserit vitiorum ingruentium tentatione vallatum, virtutum prolious arma cortipiens, procedit ad bellum, et co-

minus in bella congregatur, ne, degeneri torpore solutus, ab adversariis facile perimatur, et tunc poterit gloriosius tuba canere, hoc est ad spirituale certamen et alios provocare.

Unde illic dicitur quia, inde profecti, venerunt in Harada, sive, quod alibi dicitur, in Charadath, quod in nostra lingua sonat *idoneus effectus*, ut ipse nimirum jam prædicator factus, merito valeat cum Apostolo dicere: « Quod idoneos nos fecit mini.ros Novi Testamenti (II Cor. III). »

Sed et inde proficiscentes, veniunt in Macelot; quod interpretatur *ab initio*. Quisquis enim ad perfectionis summam contendit, omnium rerum contemplatur initium, dum cuncta viscerum suorum vota convertit ad Deum. Et dum cor ad Auctorem suum jugiter dirigit, a rerum omnium initio non recedit. Vel, si Maceloth, ut quidam sentiunt, dicatur esse *conventus*, per hoc Ecclesia intelligitur, in qua videlicet a cunctis fidelibus convenitur. Unde canitur: « Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum! » (Psal. CXXXII.)

Deinde venit in Thaath, vel sicut alibi legitur, in Caath, quod est *patientia vel confirmatio*. Quisquis enim desiderat terram viventium per præsentis vitæ labores ingredi, necesse est eum ad toleranda mundi pericula per patientiam confirmari. Vel si Thaath, ut a quibusdam dicitur, vertitur in *pavorem*, dicatur unicuique certanti, vel jam forte per divinam gratiam triumphantis: « Noli altum sapere, sed time (Rom. XI). »

Sed, inde profecti, veniunt in Thare, quod Græce quidem *exstasis* interpretatur, in nostra vero lingua dicitur *contemplatio*. Consequens est enim ut quisquis antea probatur per patientiam, proinde ad contemplationis perveniat gratiam; et qui prius in tribulatione deprimitur, **147** postmodum ad visionis intimæ lætitiâ sustollatur. Sin autem Thare, sicut quidam putant, *astutia* vel *malitia* debet intelligi, hoc ad Ecclesiarum præpositos non immerito videtur posse referri; ut ipsi suis auditoribus timeant, qui in tentationum tribulatione laborant. Astutia enim et malitia illius cavenda est de quo dicitur: « Quoniam adversarius noster tanquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret (I-Petr. V). »

Deinde procedunt in Methca, vel, sicut alibi legitur, Maathica, quod interpretatur *mors nova*. Nunquam tam perfecte diabolica cavetur astutia, quam si Christo commorimur, ut tanquam insensibiles ad hostis callidi tentamenta redeamus. Quam novam mortem contemplatio parit, quæ scilicet et mundum nobis, et nos mundo mortuos efficit. Quod si Methca, ut quibusdam placet, in *dulcedinem* vertitur; quid mirum si de contemplatione ad dulcedinem veniatur, cum ipsa contemplatio nihil aliud sit quam ineffabilis et immensa dulcedo?

Post hæc venit in Hesmona, quæ *festinatio* dicitur. Nam, postquam pertingimus ad dulcedinem contemplationis, moram non ferimus tarditatis. O quam moleste moram patiebatur ille qui dicebat:

A « Utinam dirumperes cælos et descenderes, et liquefierent mortis a facie tua! » (Isai. LIV.) Quam graviter hanc moram ferebat ille qui dicebat: « Cupio dissolvi et esse cum Christo (Philip. I), » multo magis melius! Sin autem a Senna dicatur quod *ossa* significat, hoc ad robur constantiæ pertinet, quod necesse est ut Christi amator habeat, ne per amorem nimium impatiens fiat.

Hinc jam transitur in Moseroth, quod significare putatur *excludens*. Anima quippe, quæ ad perfectum Sponsi sui amorem pervenit, tentationes a se callidi corruptoris excludit. Unde et Apostolus: « Nolite, inquit, locum dare diabolo (Ephes. IV). » Quod si Moseroth, juxta quosdam, interpretatur *vincula*, sanus per omnia et congruus intellectus elucet: B nimirum sancta quælibet anima, quæ cœlesti Sponso in amore conjungitur, necesse est ut ei assiduis Scripturarum meditationibus, quasi quibusdam vinculis insolubiliter connectatur. De quibus vinculis Christo per Isaiam dicitur: « Viri sublimes ad te transibunt, et tui erunt, et post te ambulabunt colligati vinculis (Isai. XLV). »

Unde non immerito jam venit in Banacim, quod significat *fontes vel excolationes*, id est, ubi divinarum Scripturarum fontes anima bibit et excolat, hoc est subtiliter tractat ac ruminat. Excolat, inquam, cum illud evangelicum servat: « Ut ne unus quidem apex aut unum iota de lege prætereat, quin omnia fiant (Matth. V). » Si vero bene Jaacan, sicut quidam dicunt, transfertur in *filios C necessitatis* sive *stridoris*, hoc significat, quia quisquis divinis eloquiis eruditus est et affluenter instructus, necesse est ut post se et alios trahat ac filios gignat, quibus nimirum dum fletus et stridorem dentium minaciter objicit, quodammodo necessitatem eis ut ad Deum convertantur imponit. II sunt ergo filii necessitatis vel stridoris, de quibus propheticè canitur: « Afferte Domino, filii Dei, afferte Domino filios arietum (Psal. XXVII). »

Post hæc ascendunt in montem Gadgad, quod **148** interpretatur *nuntius*, vel *accinctio*, vel certe *concisio*. Quibus enim verba Dei annuntiamus, eos procul dubio commonere debemus ut et se virtutum armis accingant, et invisibilium hostium spiritualibus gladiis terga concidant. Quod cum eos agere non D segniter edocemur, cum eis simul ad montana conscendimus. Quod si Gadgad, ut quidam putant, *tentamenta* significat, datur intelligi quoniam his qui ad cœlestem patriam tendunt, tentationes deesse non possunt. Et sæpe tentatio virtutibus admiscetur, ut laborioso Christi militi merces uberior acquiratur.

Et quia per mala tentationum ad præmiorum bona transitur, congrue sequitur quoniam, inde profecti, venerunt in Jatebatha, sive, ut alibi legitur, Jatbatha, quod interpretatur *bonitas* sive *bonum*. Ergo per experimenta tentationum za bonitatem, quæ procul dubio Christus est, nitur.

Inde profecti sunt in Ebrona, quod *transitus* appellatur. Animo quippe transeunda sunt omnia, et in eum solum debes obtutum mentis infigere, cum quo sine transitu valeas permanere.

Post hæc veniunt in Asiongaber, quod interpretatur *consilia viri*. Postquam enim nos in Christum omnino projicimus, postquam in eum omnem cordis nostri fiduciam collocamus, esse pueri sensibus ulterius non debemus, imitantes Apostolum, qui dicit : « Cum autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli (II Cor. XIII); » et iterum : « Nolite pueri effici sensibus (I Cor. XIV). »

Sed quoniam qui apponit scientiam, apponit dolorem, iterum veniunt in desertum Sin, quæ est Cades. Sin autem *tentationem* interpretari jam jam superius diximus. Sicut enim vas aureum vel argenteum sæpe malleus percussit, sæpe lima hinc inde poliendo circumdat, ut clarius fiat; sic iterata tentatio constantis et non cedentis animæ rubiginem purgat. « Vas enim figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Eccli. XXVII). » Et quia Cades *fructificatio sancta* dicitur, vides quoniam tentationum sulcos sancta fructificatio subsequatur.

Sed et hinc applicuerunt in montem Hor, in extremis finibus Edom. Hor *montanus* interpretatur. Quisquis enim tentatus non labitur, sed de tentatione fructificat, consequens est ut ad montem, qui Christus est, victor ascendat. Hic est enim mons ille coagulatus, mons pinguis (Psal. LXVII), de quo per Prophetam dicitur : « Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes (Isai. II). » Hic mons dicitur montanus, quia ubi Christus, ibi et procul dubio Christianus : « Ubi sum, inquit, ego, illic et minister meus erit (Joan. XII). »

Deinde veniunt in Salmona, quod interpretatur *umbra portionis*. Et merito, postquam in montem, qui est Christus, ascendimus, vitiorum fugientes ardorem, sub defensionis ejus umbraculo residemus. De qua videlicet umbra per Jeremiam dicitur : « Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus : In umbra tua vivemus in gentibus (Thren. IV). » Et Angelus ad Mariam : « Virtus, inquit, Altissimi obumbrabit tibi (Luc. I). » Salmona etiam, ut alicubi reperitur, *imaguncula* dicitur; quod utique **149** loco illi non absurde congruit, dum ibi æneus ille serpens appensus sit, qui crucifixi representat imaginem Salvatoris.

Fit præterea transitus in Phinon, quod interpretatur *os*, vel *oris parcimonia*. Et os quidem, quia, mox ut passionis Christi sacramenta cognoscimus, quod corde credimus, ore pronuntiamus, sicut scriptum est : « Credidi, propter quod locutus sum (Psal. CXV). » Et Apostolus : « Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. X). » Oris vero parcimonia dicitur; quia, dum tam profunda redem-

ptionis humanæ mysteria penetrare non possumus, quasi ori nostro digitum superponimus, ut, divinitatis Christi celsitudinem majoribus relinquentes, de sola tantum ejus cruce tractemus, sicut dicit Apostolus : « Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, et hunc crucifixum (I Cor. II). »

Post hæc profecti sunt in Oboch, quod utique vertitur in *magos* sive *pythones*. Propter quod datur intelligi quia post imaginem Dei, quæ in cordis ratione concipitur, post acceptam fidem, quæ oris confessione profertur, consurgunt adversum nos hæretici errorem venenatæ perfidiæ dogmatizantes, tanquam pythones et magi malefica incantationum carmina conspergentes.

Hinc transitur in Gebarim, quæ est in finibus Moabitæ: Gebarim significat *acervos lapidum transeuntium*. Isti porro sunt lapides vivi, sancti scilicet, ex quibus non modo Hierusalem superna constructur, sed et præsens Ecclesia tanquam margaritis coruscantibus adornatur. Qui merito transeuntes dicuntur, quia terrena quælibet ac transitoria mente calcant, atque ad cœlestia transire festinant. Si vero non Gebarim, sed Gai dicatur, quod alia testatur editio, et hoc ab intellectu transeuntium non aberrat. Gai siquidem interpretatur *chaos*. Dicit autem Abraham diviti : « Quia inter nos et vos chaos magnum firmatum est (Luc. XVI). » Ad illum ergo sancti semper transire desiderant, ut in ejus sinu, sicut et beatus ille Lazarus, feliciter requiescant.

Unde satis apte consequitur ut post chaos pythorum atque magorum, quod est tenebrosa calliditas hæreticorum, præsto veniant in Dibongad, quod significare dicitur *apiarium tentationum*. Apes enim ore mella ferunt, sed aculeis pungunt; sic et hæretici verbis quidem manifeste blandimenta prætendunt, sed quasi post se erroris aculeos contegunt. Primo distillant ore dulcedinem, sed postmodum spargunt aculeatæ falsitatis errorem. Unde Propheta conqueritur, dicens : « Circumdederunt me sicut apes, et exarserunt sicut ignis in spinis (Psal. CXVII). »

150 Inde profecti sunt in Helmondeblathaim, quod vertitur in *contemptum palatarum*, hoc est ficuum, sive *contemptus opprobrii*. Ficus autem deliciosus est fructus; per quod intelligitur necessarium esse ut qui jam donis cœlestibus appropinquant, cuncta carnalis illecebræ blandimenta contemnant. Quod si contemptus opprobrii magis admittitur, per hoc jam dubitanter instruimur ut, si quando hæreticorum vel reproborum quorumlibet dehonestamur injuriis, non turbemur. Per quod scilicet utrumque salubriter edoceamur, ut nos nec inhonesti contemptus irrisio moveat, nec ulla terrenæ dulcedinis oblectamenta resolvant; quatenus de hoc mundo valeamus dicere cum Propheta : « Sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus (Psal. CXXXVII). »

Inde commigrant ad montes Abarim contra Nabo, Abarim, *transitus*, Nabo *abscissio* interpretatur; ubi scilicet anima quasi per omnes itineris mansiones, ita per cunctas fuerit progressa virtutes, quia

jam aî culmen perfectionis ascendit, mente mox A transit ex hoc sæculo, et abscedit. Quæ nimirum et si adhuc manere videatur in mundo, in carne tamen, non secundum carnem ambulans, jam recessit e mundo. Sicut de Enoch dicitur : « Et non inveniebatur, quia transtulit illum Deus (Gen. v). » Ita quisquis sanctitate perfectus, et mundo jam mortuus, pertransit mundum, et habitat in regione virtutum.

Postrema vero mansio est in campestribus Moab, super Jordanem contra Jericho. Ad hoc enim tam longi itineris transitus agitur, ad hoc totus ærumnis ac laboribus per vastam hujus mundi solitudinem suspiratur, ut applicemus ad Jordanem, hoc est, accedamus ad inexhaustam cœlestis sapientiæ plenitudinem. Juxta quam peregrinationis nostræ taber-

na aculeum construens, ejus fluentis a cunctis nos Ægypti squaloribus properemus abluere. ut purificati terram repromissionis valeamus intrare, ut simus, sicut de sponsa in Canticis dicitur : « Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ et resident juxta fluentia plenissima (Cant. v). » Et notandum quod profectio ista non in montibus, sed in campestribus desinit, quoniam sancti quique quanto celsiori perfectione sunt præditi, tanto majori sunt humilitate fundati. Qui etiam contra Jericho mansiones ædificant, quoniam adversus mundum, qui per eam designatur, infœderabiliter pugnant. Quibus dicitur : « Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus (Joan. xv). »

Expliciunt testimonia libri Numeri.

151-152 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI DEUTERONOMII.

1. Quod lex in monte Horeb data sit.
2. Ait Dominus Moysi : Vade, et dic populo : Revertimini in tentoria vestra; tu vero hic sta mecum.
3. Ait Moyses populo : Dedit tibi Dominus cibum, manna, quod ignorabas tu et patres tui.
4. Non est, inquit Moyses, terra, quam ingredimur possidendam, similis terræ Ægypti, de qua existis, sed de cœlo pluviam expectans.
5. Quod præcipit Dominus ut, appropinquante jam prælio, sacerdos ante aciem staret, et exhortaretur populum.
6. Ut homo formidolosus et corde pavido non egredieretur ad bellum; sed revertatur in terram suam, ne alios pavere faciat.
7. Ut mulieri in bello captæ et in conjugium victoris electæ corporis superfluitas abscindatur.
8. Quod si filius odiosæ conjugis primogenitus fuerit, non possit electæ filius ei præferri, ut primogeniti locum teneat.
9. Ut si acceperit homo uxorem, et illa non invenerit gratiam ante oculos ejus, scribat ei libellum repudiî, et dimittat eam de domo sua.
10. Ut si eum qui peccavit iudices dignum viderint plagis, prosternant, et coram se faciant verberari.
11. De justo pondere et æquali modio habendis.
12. Moyses de Aser : ferrum, inquit, et æs calceamentum ejus.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI DEUTERONOMII.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Alexandrum papam, ubi de insolentia malorum.

Mens humana, terrenis obtenebrata negotiis, frustra se in contemplationis culmen attollere nititur, dum actionum sæcularium merito quasi congestis lapidum rudibus aggravatur. Sicut enim alata, postquam per limosa luti fluentia transierit, non admittit arvinam, sic mens humana, nisi ab humore fuerit curæ sæcularis exsucca, non percipit supernæ pinguedinis gratiam. Pellis enim sicca pinguedinem combibit, humefacta repellit. Et humanum cor, donec curarum sæcularium madore turgescit, saginas internæ gratiæ non admittit. Unde et lex in monte Horeb data legitur (Exod. xx), quod videlicet siccitas interpretatur. Illa denique mens quæ per amorem spiritus in alta sustollitur, mons est in quo lex Domini irreprehensibilis, quæ procul dubio charitas est, divinitus promulgatur. Et hic mons veraciter est Horeb, qui siccitas dicitur, in quo videlicet omnium vitiorum humor excoquitur, et ad radios solis justitiæ cunctum libidinis atque carnalis illecebræ rheuma siccat. Hinc est quod vasa templi in ar-

B gillosa terra, quæ videlicet aquam sitienter imbibit, Hiram ad Salomonis imperium fabricavit (III Reg. vii); ex quibus nimirum vasis et illud est quod imbre cœlesti concupiscit impleri, dicens : « Anima mea sicut terra sine aqua tibi (Psal. cxli); » ad quod ideo æstuans clamat : « Sitivit anima mea ad Deum vivum : quando veniam et apparebo ante faciem Dei? » (Psal. xli).

CAPUT II.

In epistola ad fratres Cluniacenses.

Caveant hi qui prodire fortassis adhuc in publicum concupiscunt ne, dum inania cernere liberis obtutibus inhiant, dextrum oculum, hoc est vim intimæ contemplationis, extinguant. Nec pruriat eorum gula cum illo carnali Israel porros, cepas et allia (Num. xi), quarum videlicet herbarum vehemens acrimonia oculos turbat et ad lacrymas provocat, quia nimirum sæcularis actio, dum multis pressurarum angustiis ciagitur, dum laborum ingruentium crebra perturbatione vexatur, quibus gaudere promisit, sæpe flere compellit. Plane si laboris delectat exercitium, habet sancta quies laborem suum. Unde Dominus ad Moysen : « Vade, inquit, et die

eis : Revertimini in tentoria vestra ; tu vero hic sta **A**
mecum, et loquar tibi omnia mandata, caerimonias
atque judicia (*Deut. v.*) » Cæteris quippe in carnis
suae tentorio delectabiliter quiescentibus, servus Dei
non residere jubetur, sed stare cum Domino, ut quo
remotius a mundi laboribus cessat, eo vigilantius
in divinis obsequiis ipse se sanctæ quietis fervore
exerceat.

CAPUT III.

In eadem epistola.

« Dedit tibi Dominus cibum manna, quod ignora-
bas tu et patres tui, ut ostenderet tibi quod non in
solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egre-
ditur ex ore Domini (*Deut. viii; Matth. iv; Luc. iv.*) »
ubi et præsto subjungit : « Vestimentum **153** tuum,
quo operiebaris, nequaquam vetustate defecit, et pes **B**
tuus non est subtritus, en quadragesimus annus
est : ut recogites in corde tuo, quia sicut erudit ho-
mo filium suum, sic Dominus Deus tuus erudit te,
ut custodias mandata Domini Dei-tui, et ambules in
viis ejus, et timeas eum (*Deut. viii.*) » In quibus
verbis illud est solertius attendendum quod ait :
« Dedit tibi manna, ut ostenderet quod non in solo
pane vivit homo, sed in omni verbo, quod egreditur
ex ore Dei. » Ubi luce clarius constat quia illud
manna, quo illi carnaliter alebantur, hoc divini
verbi significabat pabulum, quo nunc in anima re-
creamur. Et notandum quod de hoc manna in libro
Exodi legitur : « Quod cum vidissent, inquit, filii
Israel, dixerunt ad invicem : Manhu? quod signifi-
cat : Quid est hoc? » (*Exod. xvi.*) Illi ergo manna, **C**
id est quid est hoc, veraciter comedant qui, dum
legunt, vel audiunt, divini verbi mysterium solerter
inquirunt, qui nimirum intra litteralis palææ thecam
dulcem intelligentiæ spiritualis ambiunt enucleare
medullam. Hic certe quid est hoc veraciter vesci-
tur, qui assidue in Scriptura sacra solerti meditatio-
ne versatur.

CAPUT IV.

In sermone de S. Bartholomæo.

Moyses mystice de sancta dicit Ecclesia : « Non
est, inquit, terra, ad quam ingredimini possiden-
dam, similis terræ Ægypti, de qua existis, ubi jacto
semine in hortorum morem aquæ deducuntur irri-
guæ, sed de cælo pluvias expectans, quam Deus **D**
suis invisit omni tempore (*Deut. xi.*) » Sæcularis
enim prudentia quasi coluber per humum serpit et
huc illucque lubrica varietate declinat, divina vero
sapientia de cœlestibus intonat. Hortus etiam hic
sinistram habet significationem. Nam carnalis scien-
tiæ videtur designare lasciviam; sicut et illic, ubi
Achab petiit vineam Naboth : « Da mihi vineam tuam,
ut faciam mihi hortum olerum (*III Reg. xxii.*) »
Ille quippe in hortum conatur vineam vertere, qui
rigorem virtutis jucunda carnalis illecebræ vult
amœnitatē mutare. Et Psalmista reprobos oleri-
bus comparat, dicens : « Tanquam senum veloci-
ter arescent, et sicut olera herbarum cito cadent
(*Psal. xxxiii.*) »

CAPUT V.

In sermone de S. Anastasio.

« Appropinquante, ait Dominus, jam prælio, sta-
bit sacerdos ante aciem, et sic loquetur ad popu-
lum : Audi, Israel : vos hodie contra inimicos ve-
stros pugnam committitis, non pertimescat cor ve-
strum, nolite metuere, nolite cedere, nec formidatis
eos, quia Dominus Deus vester in medio vestri est,
et pro vobis contra adversarios dimicabit, ut eruat
vos de periculo (*Deut. xx.*) » Et notandum quod sacer-
dos qui, imminente jam bello, concionatur, non alibi,
sed ante aciem stare præcipitur, ut videlicet eos
ad pugnam, quos adhortationibus provocat, ipse
quoque prævius antecedit, ne dum alios **154** ad
bellum impellere nititur, ipse degeneri torporis otio
per negligentiam resolvatur, sicut de quibusdam
magna quidem prædicantibus, sed desidiose viven-
tibus, per Prophetam dicitur : « Filii Ephrem in-
tendentes arcum et mittentes sagittas suas conversi
sunt in die belli (*Psal. lxxvii.*) »

CAPUT VI.

In sermone de S. Georgio.

« Homo formidolosus et corde pavido non egre-
diatur ad bellum, sed vadat et revertatur ad terram
suam, ne pavere faciat corda fratrum suorum, sicut
et ipse perterritus est (*Deut. xx.*) » Quibus nimirum
verbis liquido perdocemur quia pro defensione fidei
dimicare fortiter et idonee nequeunt qui adhuc nu-
dari terrenis opibus pertimescunt; tolerabilius enim
est ut domum quodammodo redeuntē ignobili-
ter et imbelles vivant quam secum et alios a
triumphandi gloria per degeneris exempla timoris
avertant.

CAPUT VII.

In libro de perfectione monachorum.

Per Moysen lege decernitur ut mulieri in bello
captæ et in conjugium victoris electæ corporis cir-
cumfuitas abscindatur : « Quæ radet, inquit, cæsa-
riem et circumcidet unguis et deponet vestem in
qua capta est; sedensque in domo sua flebit patrem
et matrem uno mense, et postea intrabis ad illam dor-
miesque cum illa, et erit uxor tua (*Deut. xxii.*) » Mulieri
quippe cæsariem radimus, cum rationali disciplinæ
sensus superfluos amputamus. Unguis etiam circum-
cidimus, cum ab ea mortua quæque superstitionum
opera desecamus. Quæ etiam vestem deponere, in
qua est capta, præcipitur, ut superductam fabula-
rum et quorumlibet figmentorum exuat superficiem,
ac solidam veræ rationis exhibeat veritatem. Patrem
vero et matrem desset, quia liberalium auctores ar-
tium mens nostra mortuos deputat et eos in errore
periisse compatiendo deplorat. Consuetudo autem
feminarum est per unumquemque mensem sui san-
guinis effusione purgari : post mensem itaque ad hanc
mulierem intrare præcipitur, ut artem cujuslibet
disciplinæ omni superstitionum contagio defæcatam
velut in conjugium sortiamur, quatenus jam Israe-
litica facta consequenter in Israelitæ conjugium
trāseat et bene secundam spiritualium operum so-
lolem reddat.

CAPUT VIII.

In epistola ad Bonifacium, quæ est de eo quod exteriori prudentiæ spiritualis sapientia debeat præferri.

« Si habuerit homo uxores duas, unam dilectam et alteram odiosam, genueritque ex eis liberos, et fuerit filius odiosæ primogenitus, volueritque substantiam inter filios dividere, non **155** poterit filium dilectæ facere primogenitum et præferre filio odiosæ, sed filium odiosæ agnoscat primogenitum, dabitque ei de his quæ habuerit cuncta duplicia; iste est enim principium liberorum ejus et huic debentur primogenita (*Deut. xxi*). » Duæ scilicet hominis uxores sunt, virtus et voluptas, livoris et odii inter se invicem velut quadam zelotypia dissidentes; et voluptas quidem ad hanc vitam, virtus ad æternam pertinet gloriam. Illa plane dilecta est, quia virum suum, hoc est fragilem ejusque spiritum, malesuada jucunditate demulcet; ista vero dicitur odiosa, quia per arctam et angustam viam homines ire constituit et aspera semper ac dura proponit: sed filius odiosæ nobis primogenitus est, quia virtutem Conditor noster nobis originaliter indidit; voluptas autem et quælibet carnalis illecebra ex vitio nostræ pravitatis emersit. Sed quia non est istius temporis per singula verba hujus præcepti figuram enucleanter exponere, sufficiat hoc ad compendium dicere ut, si non possumus dilectam uxorem, quæ nobis procul dubio noxia est, a thalami nostri societate repellere, studeamus saltem quæ sobria est et honesta in primogeniti dignitate præferre, quantum si nobis difficile est quantularumcunque saltem hujus vitæ dulcedinem non sentire, prærogetur tamen domini palma virtuti, relinquatur servitus voluptati; illius filius in primogeniti dignitate præcellat, istius autem filius in subsequenda ordinis et sub disciplinæ semper refrenatione supersistat. Vis fortassis addiscere qui uxoris dilectæ sunt filii? Paulus inquiratur Apostolus: « Manifesta sunt, inquit, opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comessiones et his similia, quæ prædicæ vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur (*Gal. v*). » Vis enim consequenter audire quæ sit vox odiosæ? ausculta quod subdidit: « Fructus autem Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas (*Ibid.*). » Hic ergo filius tanquam primogenitus duplicia debet habere substantiæ, videlicet ut fructus Spiritus corpus simul et animam regat atque utriusque substantiæ, interioris scilicet, et exterioris hominis jura possideat.

CAPUT IX.

In epistola ad Cincium præfectum.

« Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos ejus, propter

A aliquam fœditatem, scribat libellum repudii, et dabit in manu ejus et dimittet eam de domo sua (*Deut. xxiv*). » Hæc igitur uxor nostra, carnalis scilicet vita, utinam in oculis nostris gratiam nunquam prorsus inveniat, sed ejus abominabilis fœditas mentium nostrarum nares, ut dignum est, semper offendat. Quæ, libello repudii per legem poenitiæ semel accepto, sic a connubii nostri liminibus excludatur ut in **156** nostros denuo non revertatur amplexus. Unde et vir sapiens ait: « Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam (*Eccli. ix*); » quæ quoniam aliena dicitur, merito cum Agar, non uxor, sed concubina intelligitur. Agar enim peregrina, vel accola interpretatur. Et quia per Salomonem hæc eadem impudica mulier dicit: « Aspersi cubile meum myrrha, et aloë et cinnamomo (*Prov. vii*); » merito cum altera concubina Abraham poterit comparari. Cethura siquidem dicitur odorifera. Vita quippe carnalis spirat odora mendacii. Unde et in Proverbiis dicitur: « Custodi te a muliere mala et a blanda lingua extraneæ; non concupiscat pulchritudinem ejus cor tuum (*Prov. vi*). » Hæc enim blanda lingua, videlicet carnalis vitæ, miseros homines dicere persuadet: « Venite, perfruamur bonis quæ sunt, et utamur creatura tanquam in juventute celeriter; vino pretioso et unguento nos impleamus, et non prætereant nos flos temporis, » etc. (*Sap. ii*). At contra de muliere, quæ religiosam signat vitam, scriptum est: « Mulieris bonæ beatus vir, numerus enim annorum illius duplex; mulier fortis oblectat virum suum, et annos vitæ illius in pace implebit (*Eccli. xxxv*). » Quomodo est numerus annorum hominis duplex, nisi quia et hic vivit in conversatione sancta et illic est victurus in gloria? Hæc plane duæ vitæ, spiritualis scilicet atque carnalis, quadam inter se invicem quasi zelotypia dissident et ad diversum vivendi finem corda hominum trahunt. Ista siquidem cohibet gulæ pruriginem, ne modum sobriæ refectionis excedat; illa ventres ingurgitat et per immoderata ciborum oblectamenta relaxat. Ista suspiriis ac gemitibus pascitur; illa cachinnis et ineptis lusibus delectatur. Ista sursum spiritum erigit et in cælestis desiderii arce suspendit; illa curis sæcularibus et opibus congregandis incumbit. Ista quidquid injuriarum, quidquid adversitatis ingeritur æquanimitè tolerat; illa graviores potius violentias accipit, judicia quæ tolerantur importat.

CAPUT X

In epistola ad Petrum monachum.

« Si eum qui peccavit iudices dignum viderint plagis, prosternent et coram se facient verberari; » ubi et mox additur: « Pro mensura peccati erit et plagarum modus, ita ut quadragenarium numerum duntaxat non excedant, ne fœde laceratus ante oculos tuos obeat frater tuus (*Deut. xxv*). » Quod videlicet illi populo legale præceptum nobis est allegoriæ mysterium. Quadragenarius siquidem numerus humanæ vitæ significat cursum. Hinc est quod

Israel annis quadraginta graditur per desertum (*Num. XIV, xxxii*). Hinc Moyses (*Exod. xxiv*) et Elias (*III Reg. xix*), insuper et ipse Dominus (*Matth. iv*), tot diebus protraxere jejunium. Qui etiam sicut horis quadraginta in sepulero mortuus jacuit, ita nihilominus post resurrectionem suam diebus totidem cum discipulis fuit, quatenus nos sua membra pius Magister edoceat, ut per capitis nostri vestigia gradientes et mortui mundo et velut peregrini hospitemur in sæculo. Mystice 157 quoque peccator in lege dum vapulare præcipitur, excedi quadragenarius plagarum numerus prohibetur, quia quisquis in hac vita perfectam egerit poenitentiam, nullam postmodum pro suis excessibus sentiet poenam.

CAPUT XI.

In sermone de S. Anastasio.

« Non habebis in sacco diversa pondera, majus et minus, nec erit in domo tua modius major et minor. Pondus habebis justum et verum, et modius æqualis et verus erit tibi (*Deut. xxv*). » Enimvero tunc in sacco diversa pondera non habemus, si intra secretum conscientiae nostrae, non aliter nobis atque aliter aliis judicantes, easdem legalium præceptorum mensuras appendimus, nimirum ut nos aliis regulam districtæ severitatis indicere, nosmetipsos vero studeamus remissioris indulgentiæ lege tractare. De quâ videlicet fraude et Salomon dicit: « Abominatio est Domino pondus duplex et statera dolosa (*Prov. xi*). » Necesse est ergo fruges verbi C nequaquam diversis, sed eisdem metiri ponderibus,

ut quæ aliis agenda præcipimus, ipsi etiam vivis operibus efficaciter impleamus.

158 CAPUT XII.

In sermone de S. Bartholomæo.

Æs aliquando sanctis congruere reperitur apostolis, de quibus sub Aser specie per Moysen in Deuteronomio dicitur: « Ferrum et æs calceamentum ejus (*Deut. xxxiii*). » Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimentum prædicationis accipitur, sicut scriptum est: « Calceati pedes in prædicatione Evangelii pacis (*Ephes. vi*). » Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia longanimitatis exprimitur, ferrum et æs apostolorum dicitur esse calceamentum, nec non et prædicatorum quorumlibet sanctorum. Per ferrum scilicet adversantia mala patienter tolerant; per æs vero bona præposita longanimitate servant. De quibus apostolis, sive apostolicis viris, prædicatoribus scilicet sanctis, ad eundem Aser cum præmisissent: « Ascensor cœli auxiliator tuus; » illico subdidit: « Magnificentia ejus discurrunt nubes (*Deut. xxxiii*). » Quis enim est ascensor cœli, nisi Salvator noster, qui, postquam mortis imperium moriens perdidit, cœlum, angelis comitantibus et discipulis suspicientibus penetravit? Hujus magnificentia nubes discurrunt, quia ejus auctoritate doctores sancti per mundum salutiferæ prædicationis imbrem pluunt. De quibus et propheta: « Qui sunt, inquit, isti qui ut nubes volant? » (*Isa. lx*.) Istæ nubes resolvuntur in aquam, cum terram cordis nostri doctrinæ suæ fluentis inebriant, ut eam ad proferenda pii operis germina fertilem reddant.

Expliciunt testimonia libri Deuteronomii.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI JOSUE.

1. Quod aquæ Jordanis divisæ sunt dum Israel, Josue ducente, transiret.
2. Quod præcepit Dominus ut tollerent duodecim lapides de medio Jordanis, ubi sacerdotes steterant, et ponerent in medio castrorum.
3. Quod Josue Dominus præcepit ut transiret in Galgala cum populo et illic eos cultris lapideis circumcideret.
4. Quod præcepit Dominus ut arcam fœderis viri bellatores armati præcederent, et sacerdotes septem buccinis clangerent et sic Jericho septem diebus circumirent.
5. Quod in Arca tria continebantur, urna aurea cum manna, et tabula testamenti, et virga Aaron.
6. Ait Josue ad populum: Vos autem cavete ne de factis vestris Jericho quidpiam contingatis.
7. Quod subversa Jericho domus Rahab meretricis, de qua funiculus coccineus dependebat, evasit.
8. Subversa Jericho Josue imprecatus est, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et ædificaverit Jericho in primogenito suo.
9. Quod Gabaonitæ pacis fœdus ab Israelitis fraudulenter extorserunt in terra Pherezæi et Raphaim.
10. Dixit Josue filiis Joseph: Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia ad habitandum.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JOSUE.

159 CAPUT PRIMUM.

In secundo sermone de S. Joanne evangelista.

« Cum populus ingrederetur Jordanem, jubente Josue, aquæ superiores ad instar montis intumescébant, inferiores vero in mare Mortuum delabebantur (*Jos. iii*). » Quia profectio ex eis, qui baptizantur, alii in accepta cœlestis gratiæ dulcedine perseverant, alii in peccatorum amaritudinem defluere reprobe vivendo non cessant, et velut in maris mortui salsuginem corruunt, dum sapiendo terrena per pravæ vitæ declivia ad mortem tendunt. Nos autem

non sic, dilectissimi, non sic, sed ad veram sapientiam animam transferentes sic per Dei misericordiam in virtutum studeamus alia proficere, ut in vitiorum pudeat voraginem declinare. Sic perseveremus semper ad superna properare quo tendimus, ut divini amoris dulcedinem in nostris jugiter mentibus conservemus.

CAPUT II.

In eodem sermone.

« Elige, » inquit Dominus ad Josue, « duodecim viros, singulos per singulas tribus, et præcipe eis ut tol-

lant de medio alvei Jordanis, ubi fixerunt sacerdotes pedes, duodecim lapides durissimos quos ponetis in loco castrorum, ubi fixeritis hac nocte tentoria (Jos. iv). » Ut autem non omnia, licet plena mysteriis, verba discutiam, quid per hoc factum nobis innuitur, nisi ut postquam mystici Jordanis fluentia transimus, postquam de lavacri salutaris fonte consurgimus, durissimos duodecim lapides, id est firmissima apostolorum exempla, ad imitationem nobis proponere studeamus? Lapidem quippe ubi sacerdotes pedes fixerant, in loco castrorum ponimus, si in procinctu spiritualis militiæ positi, apostolorum vestigia constanter et firmiter teneamus. Nam juxta Salomonis sententiam : « Qui mollis et dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dissipantis (Prov. xviii). » Nimirum qui in moribus suis molles ac fluidi sunt, more aquæ præcipites ad ima defluunt; qui vero constantes ac firmi, in arcem quotidie virtutis exerescunt.

CAPUT III.

In sermone primo de S. Bartholomæo.

« Post hæc autem protinus Josue jubetur ut in Galgala cum populo transeat atque illic eos cultris lapideis circumcidat (Jos. v). Petra, » ut ait Apostolus, « erat Christus (I Cor. x). » Per cultellos ergo lapideos circumcidimur, dum per Christum a nobis omnes carnis et spiritus illecebras amputamus. Et hac circumcissione, sicut illic dicitur, Ægyptiorum propulsamus opprobrium, quoniam deludentium nos elidimus petulantiam vitiorum. « Hodie, » inquit Dominus ad Josue, « abstuli opprobrium Ægypti a vobis (Jos. v). » Nec prætereundum **160** quod Galgala *revelatio* interpretatur. Vita quippe carnalis oculos mentis excæcat, spiritualis illuminat : « Revela, inquit, oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (Psal. cxviii). » Cum enim a suis homo vitiis circumciditur, ad divinæ legis consideranda mysteria mentis acies revelatur. In quo scilicet loco ab Israelitico populo Pascha celebratur et typice Agnus ille comeditur, qui tollit peccata mundi (Joan. i). Et nota ordinem rerum ac salutis humanæ perpende mysterium. Postquam de baptismo quasi de gurgite Jordanis eximus, apostolicæ virtutis et constantiæ lapides nobis in exempli testimonium constituimus, quos æmulationis studio contemplantes a pravitate nostræ præputio circumcidimur, sicque dimota procul atque deteresa caligine vitiorum, revelata facie spiritali, lætitiæ Pascha celebramus in luce virtutum. Illic primum populus de frugibus terræ comedit azymos panes; et manna, quo eatenus ali consueverant, ulterius non apparuit. Quia postquam panis ille vivus, qui de cælo descendit (Joan. vi), ex agro virginialis uteri prodiit, postquam granum tritici cadens in terram, mortuum est, ac plurimos fructus attulit (Joan. xii); mox typicæ legis manna defecit. Terra quippe repromissionis venter est Virginis; de qua terra per Isaiam dicitur : « Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant Justum; aperiat terra et germinet Salvatorem (Isa. xlv). » Cum ergo ad

A hunc panem pervenitur, legis veteris ulterius manna non quaeritur

CAPUT IV.

In sermone de sancto Andrea.

« Præcepit Dominus Josue ut arcam fœderis viri bellatores armati præcederent, sacerdotes autem septem buccinis clangentibus, sicque per septem nihilominus dies Jericho mœnia circumirent. Septimo itaque die dum vociferatio populi clangentibus tubis admiscetur, Jericho protinus a fundamento collapsa subvertitur (Jos. vi). » Quid est autem quod ad capiendam urbem non gladius educitur, non telæ vibrantur, non jaculum mittitur, non æcies militaris cunei ad irruptionis impetum constipatur; sed tubis duntaxat sacerdotalibus clangitur, et sic victoria non jam jure belli, sed virtute potius sacramenti de superatis hostibus obtinetur? Deliramenti sane videretur ineptia, si evidens non fuisset victoria subsequuta. Sed per Jericho, quæ dicitur *luna*, non incongrue mundus innuitur, qui sic per labentium momenta temporum tanquam per menstrua detrimenta finitur. Arca autem sancta erat Ecclesia; tubæ vero apostoli sunt, vel quique sancti doctores Ecclesiæ, quorum videlicet admonitionibus, dum pugnare semper contra carnis illecebras et antiqui hostis insidias nitimur, velut ad conflictus aciem et conserenda bella tubarum clangoribus incitamus. Quæ nimirum tubæ septem fuisse referuntur, quia prædicatores sancti septiformis Spiritus gratia sunt repleti. Septem quoque dierum vicissitudine omne **161** tempus nostræ mortalitatis evolvitur. Urbem ergo Jericho sacerdotes arcam ferentes et clangentes septem diebus circummeunt, et muri ejus per arcæ præsentiam et tubarum sonitum cadunt; quia in hujus mortalis vitæ decursu, dum circumquaque per orbem terrarum sancta movetur et dilatatur Ecclesia, per sanctæ prædicationis instantiam omnis elati mundi superbia frangitur et cuncta infidelitatis obstacula subruuntur. Et notandum quod armati milites cum sacerdotibus ire jubentur, nimirum ut illis quibus non est injunctum promendi clangoris officium nequaquam se remotos intelligant a congressione bellorum, quatenus et illi qui non prædicant contra occulti hostis insidias, armati nihilominus et circumspecti semper incedant. Hujus itaque belli duces ac principes sancti apostoli sunt, qui arcam fœderis Jerichontinis mœnibus cum tubarum clangore circumferunt, quia per totius mundi circulum, sanctæ prædicationis officio, Ecclesiæ sacramenta diffundunt. « In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). » Evolutis autem sex diebus, septimo tandem die rex Jericho cum omni populo gladio devorante consumitur, quia in die novissimo diabolus, qui est rex superbæ, cum omnibus suis sequacibus quasi quodam divinæ sententiæ gladio morti perpetuæ condemnatur. Tunc nempe fiet quod per Apostolum dicitur : « Quia, cum evacuaverit omnem principem

tum, et omnem potestatem et virtutem, novissime A inimica destruetur mors (*I Cor. xv.*) »

CAPUT V.

In sermone de S. Bartholomæo.

Arca vero illa ex imputribilibus lignis Sethian mystica fuerat arte composita; auro quoque purissimo resplendebat, intus et extrinsecus inaurata. In ea quoque erat urna aurea, in qua manna servabatur, tabulæ nihilominus Testamenti, et virga Aaron quæ fronderat. Quid est autem urna aurea, nisi caro Christi munda, nitida, sincera, absque omni reatus contagione purissima, quæ reconditum habet manna, angelicum videlicet panem, hoc est, divinitatis æternæ dulcedinem? Duæ vero lapideæ tabulæ inviolabilem utriusque Testamenti signant firmitatem. Quid autem Aaron virga, nisi summi veri Pontificis nostri B salutare vexillum et vivificæ crucis exprimit sacramentum? Quæ etiam in eo quod germinasse perhibetur, præfiguravit sanctam crucem immortalis memoriæ viriditate vernantem. Hæc sunt sacramenta universalis Ecclesiæ, hæc etiam salutaris instructio cujuscunque fidelis animæ Christianæ. Quod enim arca per adumbratam prætendebat imaginem, hoc nunc Ecclesia, vel quæque mens justi per efficacissimam et apertam possidet veritatem. Hæc beati apostoli mysticæ refectionis alimenta portabant, hæc tanquam panem parvulis exponendo frangebant. Nam postquam evangelicus ille sermo prorupit: Quoniam « aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv.*); » prophetica querela cessavit, qua dicitur: « Parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis (*Thren. iv.*); » Hic est panis illæ quotidianus, 162 fratres mei, quem nos Veritas docuit inhiante expetere; hoc cœlestis sapientiæ pabulum, quod debemus jugiter esurire.

CAPUT VI.

In sermone de S. Andrea.

« Ait Josue ad populum: Vos autem cavete, ne de facultatibus Jericho quidpiam contingatis (*Jos. vi.*) » Vetat et noster Jesus, verus utique Salvator, ut nemo ea quæ mundi sunt diligat: « Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra (*Matth. vi.*); » et per apostolum suum: « Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt (*I Joan. ii.*) » Non ergo ad exemplum infelicis Achæ (*Jos. vii.*) de anathemate Jericho aliquid defraudemus, ut videlicet nihil ex D dissolutis mundanæ conversationis moribus disciplinis ecclesiasticis inferamus. Non auferamus pallium, ut post indumentum fidei cultum conversationum sæcularium nullatenus induamus; non argenti siclos, ut qui æternum thesaurum in cœlo recondimus, nullam temporalem pecuniam per ambitionem in sudario reponamus; non denique regulam auream, ut in Ecclesiam Christi non accurata introducamus hæreticorum dogmata; non trutinata philosophorum acute disputantium studia, vel poetarum elaborata figmenta. Hæc est enim aurea illa regula, limato videlicet atque polito sermone directæ, et velut aureo luculentæ faciendæ nitore vestita. Hanc autem regulam furati

sunt Arius, Marcion, et Apelles auctore perversorum hominum pestes; qui, dum philosophorum sectas in Ecclesiam conati sunt introducere, iram Dei quodammodo super castra Israel visi sunt provocare: Sed ii obruti sunt cum Achæ sub acervo lapidum; quia oppressi sunt immanissimo pondere peccatorum. Nos autem, fratres charissimi, quia philosophia nostra Christus est: et hic crucifixus, atque ideo magistros habemus non oratores, sed piscatores, non versutos et eloquentes, sed mites ac simplices, despiciamus sapientiam quæ cæcat, appetamus stultitiam quæ discentes illuminat. « Quia enim, » ut Apostolus ait, « non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (*I Cor. i.*) »

CAPUT VII.

In eodem sermone.

« Cuncti autem habitantes Jericho gladio trucidante consumuntur; sola autem domus Raab meretricis evasit, quam videlicet funiculus coccineus in fenestra discrevit (*Jos. vi.*) » Domus autem illa unicam præfigurat Ecclesiam, quæ purificata est a turpitudine fornicationis per fenestram confessionis in sanguinis remissione. Hæc planè a communi pereuntis mundi liberatur excidio, quia in fenestra domus suæ coccineum ligat funiculum; dum in ore corporis sui portare non desinit passionis Dominicæ sacramentum: « Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (*Rom. x.*) » Porro autem funiculus ille ad domum erat ligatus, sed exterius videbatur, quia Dominicæ crucis fides in corde retinetur, 163 quæ oris confessione depromitur. Reliquis quidem pereuntibus, omnes qui in domo illa reperti sunt mortis evasere periculum; quia sicut intra Ecclesiam omnes salvantur electi, ita extra Ecclesiam nemo poterit salvus inveniri. Sed fortasse quaeritur quomodo et arca, quæ urbem circumiens obsidebat, et domus Raab; quæ ipsius mœnibus inhærebat, utraque nimirum res unam designet Ecclesiam, cui arca videlicet obsideat et expugnet, domus autem videatur obsessa? Sed hæc quæstio facile solvitur, si in membris Ecclesiæ, quæ sit diversitas, subtiliter attendatur. Ecclesia namque expugnat Ecclesiam, cum prædicatores, magistri et discipuli præsertim et obtemperantes ex uno divinæ regenerationis fonte procedere, unum denique corpus Ecclesiæ tanquam diversa videantur membra complere. Cui nimirum Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (*Psal. xliiv.*); » ipsi sane apostoli, qui ad capiendam humanæ superbiæ Jericho tam valida, tam robusta fulminea prædicationum suarum jacula contorsere, unius ejusdemque Ecclesiæ et patres quodammodo videntur et filii, filii videlicet patriarcharum et prophetarum, patres vero subsequentium omnium deinceps electorum.

Hinc est enim quod Moysi divina voce præcipitur: « Ut et bases argenteas fundat, et tabulas inauratas desuper erigat (*Exod. xxvi.*) » Quid autem per bases argenteas, nisi prophetarum videtur ordo signari,

qui dum primi de sacramento Ecclesiae sunt locuti, quasi quasdam bases eos aspicimus a fundamento consurgere et superposita fabricae pondera sustinere? Quid vero per tabulas, nisi sancti figurantur apostoli, qui extensa per mundum praedicatione sunt amplissime dilatati? Apostolorum namque doctrina, quasi quibusdam basibus propheticae praedicationis innititur, eorumque auctoritate ad status sui robur firmiter solidatur. Unde et conjunctae binae bases in singulis tabulis supponuntur, quia, dum prophetae sancti in verbis suis invicem de futurae tunc Ecclesiae sacramento concordant, subsequentes apostolos aedificantes aedificant; et cum a semetipsis in nullo dissentiant, illos in se robustius figunt. Nec immerito bases, quibus prophetae signantur, ut ex argento debeant fundi praecipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur; sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta antequam apostolica praedicatione clarescerent, quia in usu spiritualis intelligentiae non erant, dum conspici praesens obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant; at postquam apostolicae praedicationis manus vaticinia obscura detersit, quidquid lucis in eis latebat inclaruit sensusque eorum mysticos in usum dedit, quia verba jam rebus esse exposita perspicue nuntiavit. Jure igitur praecipuntur fieri et bases argenteae et tabulae deauratae, quia videlicet apostolica praecipua prophetarum oraculis longe sunt clariora.

Ut ergo ad superiora redeamus, non incongruum est si et arca, et domus meretricis, quae obsidetur, unam eandemque exprimere videantur Ecclesiam, cum ejusdem Ecclesiae, sicut dictum est, diversa sint membra: alia videlicet per sanctae praedicationis ambitum obsidentia; alia a suae infidelitatis vel pravitatis munimine salutaris doctrinae jaculis **164** obruenda; alia jam domestica, alia adhuc per aversionem pravi operis aliena. Hunc in testimonium spiritualis pugnae conflictum Isaias jam odoraverat, cum postquam Salvatoris adventum perspicue descripsisset, protinus addidit: « Et cor Aegypti tabescet in medio ejus, et concurrere faciam Aegyptios adversus Aegyptios; et pugnabit vir contra fratrem suum, et vir contra amicum suum, et civitas adversus civitatem, regnum adversus regnum; et dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus ejus (Isa. xix). » Cum igitur per apostolicae praedicationis obsidionem, fratres charissimi, de pereuntis Jericho sumus interfectionibus eruti, imo de subversa gentilitatis excidio divinitus liberati, non gravemur duces nostros subsequi quo praecedunt, non videatur onerosum quidquid nobis pro nostra salute praecipunt.

CAPUT VIII.

In epistola ad B. Causidicum, ut exteriori prudentiae spiritualis sapientia praeferatur.

« Subversa vero Jericho, Josue imprecatus est, dicens: Maledictus vir coram Domino, qui suscitaverit et aedificaverit civitatem Jericho; in primogenito suo fundamenta illius jaciatur et in novissimo liberorum ponat portas ejus (Jos. vi). » Nam quia per

A Jericho, quae in lunam vertitur, haec vita signatur, ille civitatem Jericho in primogenito suo suscitatur qui bona praesentis vitae principaliter amat. Et quia Veritas in Evangelio praecipit: « Primum quaerite regnum Dei, et haec omnia adjicientur vobis (Matth. vi); » merito maledictione damnatur quisquis ab hoc praecipito declinare convincitur, Propheta attestante, qui ait: « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (Psal. cxviii). » At contra ille portas Jericho ponit in novissimo liberorum, qui sic utitur temporalibus bonis ut haec non cum amore possideat, sed ad caelestis gloriae praemium medullitus inardescat. Qui caelestibus in amore suo terrena supponit, transitoria floccipendit. Hoc itaque faciens et odiosae uxoris filium, juxta mandata legis, efficit primogenitum, et secundum Josue sententiam, portas Jericho in novissimo suscitatur liberorum. Quo contra Cain in primogenito suo Henoch condidit civitatem (Gen. iv), quia futuram non sperabat hereditatem; et quia se quasi in Jericho hujus saeculi praepropere dedicavit, elogium perpetuae maledictionis incurrit. Unde scriptum est: « Hereditas, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit (Prov. xxvi). »

CAPUT IX.

In libro de perfectione Monachorum

Nonnulli namque, quod sine gemitu dicere nequeo, sic ad novae religionis transeunt ordinem ut tamen praeteritae vitae nunquam deserant vetustatem. Hi nimirum Gabaonitae sunt, non Israelitae. Notum quippe est quod Gabaonitae, mortis timore perterriti, ad Israeliticum populum cum fraude et calliditate venerunt, ita ut se veteribus vestimentis induerent, **165** panes etiam siccos, utres, saccos, calceamenta atque omnia simul inveterata portarent. Quibus scilicet postquam impetrato foedere vita donatur, consequenter etiam fraus patefacta cognoscitur. Quos Josue, comperto dolo, sub maledictione damnavit, et aquae gestatores lignorumque caesores perpetuo jure constituit (Jos. ix). Qui sunt autem Gabaonitae, qui ad Israelitas mortis formidine transeunt, nisi ii qui ad servitutis divinae militiam non perfectionis amore, sed tremefacti scelerum suorum immanitate confugiunt? Sed eorum nonnulli veste, non mente mutati, siccos panes ad esum portant, quia azyma adhuc sinceritatis et veritatis (I Cor. v) ignorant. Vetustis vestibus continguntur, quia in veteri adhuc homine constituti novum induere nesciunt, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv). Postremo omnia videntur inveterata quae gestant, quia in praeteritae vitae vitiis perseverant, non obtemperantes praecipienti Apostolo: « Renovamini, inquit, spiritu mentis vestrae (Ibid.). » Nec illa eis sententia congruit, qua dicitur: « Vetera transierunt, et ecce facta sunt omnia nova (II Cor. v). » Ad novitatem quippe superficiei tenus venientes reipsa in vetustate persistunt, quia emendationem et novam conversationem in suis moribus non ostendunt. Tales itaque maledictione plectuntur, nec ad

sortiendam cum Israelitis hæreditatem aliquatenus A
admittuntur. Non enim ex illorum numero sunt, quibus dicitur : « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (I Petr. III). » Aqua autem insipida est et ligna dura. Ligna ergo cadere et aquas vectare jubentur, quia gustus intelligentiæ spiritualis ignari, duris atque insensibilibus exterioris exercitii negotii occupantur. Sic igitur aliquam quidem in exterioribus videntur utilitatem Ecclesiæ serviendo conferre ; sed quia serviliter vivunt, hæreditatem inter Israelitas nequeunt possidere.

CAPUT X.

In epistola ad fratres Gamugni.

« Dixit Josue filius Joseph : Si populus multus es, ascende in silvam et succide tibi spatia in terra B
Phereszæi et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. Cumque ibi conquærentur et dicerent : Non poterimus ad montana conscendere, cum ferreis curribus utantur Chananæi qui habitant in terra campestri. Respondit Josue : Populus multus es et magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam, sed transibis ad montem, et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia ; et poteris ultra procedere cum subverteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus, et esse fortissimum (Jos. XVII). » Quæ nimirum multis indigentia verbis exponerem fortassis, si non 166 mihi meta compendii epistolaris obstaret ; hoc tantum quasi summotenus perstringendo sufficiat quia, cum Josue præcipit populo silvarum condensa succidere, hoc C
innuit quod noster Jesus, ejusdem scilicet nominis, sequentibus se jubet male pullulantes silvescentium vitiorum frutices extirpare. Hortatur ut non fœdera, sed bellum contra Chananæos gerant, ut montana conscendant, quatenus et vitiorum elaborent debellare barbariem, et arduum virtutum festinent obtinere cacumen. Porro autem, quod illi pusillanimitèr conqueruntur adversus eos qui ferreis utebantur curribus se non posse consurgere, hoc est, quod nos imbecilles et fragiles sæpe diffidimus tanquam ferreos currus, sic adversantes malignorum spiri-

tuum impetus suslinere. Nam cum petulantia gulæ, vorago luxuriæ, omniumque vitiorum pestes, tanquam frementium Chananæorum acies, constipatis adversum nos cuneis conglobantur, quid aliud quam Chananæi nos ferreis curribus impetunt, et ne de carnalis vitæ campestribus ad virtutum valeamus excelsa conscendere, salutis nobis aditus intercludunt? Sed bonus militiæ nostræ dux imbecillitatem nostram ad fortiter agendi constantiam erigit et contra hostium impetus, ut in altiora progrediamur, impellit.

Sed quomodo de inimicis nostris triumphare possumus, qui semper in epulis, semper in poculorum affluentium volumus ingurgitatione jace-
re? De quibus utique Salomon ait: « Qui diligit epulas, in egestate erit ; qui amat vinum et pingua, non ditabitur (Prov. XXI). » Et iterum : « Luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas ; qui his delectatur non erit sapiens (Prov. XX). » Ventrem namque vino et escis assuescere, quid est aliud quam hostibus animæ, ut ingrediantur, aditus aperire? Unde et idem Salomon : « Qui delicate, inquit, a pueritia nutrit servum, postea illum sentiet contumacem (Prov. XXIX). » Bene hunc servum loris cõhibebat inediæ, qui dicebat : « Castigo corpus meum, et servituti subjiçio (I Cor. IX). » Adversus hunc servum disputabat cum diceret : « Esca ventri et venter escis, Deus autem et hunc et illas destruet (I Cor. VI). » Hunc servum sub calcibus esse frenandum significabat, cum diceret : « Multi enim ambulat quos sæpe dicebam vobis, nunc autem et flens dico, inimicos crucis Christi ; quorum finis interitus, et quorum Deus venter est, et gloria in confusione eorum (Philip. III). » Notandum autem et hic duo terribilia dici, et in inimicos crucis Christi tremendam depromit idem Apostolus sententiam, dicens : « Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema Maran Atha (I Cor. XVI). » Qui vero ventrem pro Deo veneratur, Deum quodammodo negare convincitur, ac per hoc duo hæc terrore plenissima unum videntur, videlicet, quod absit, et Christi inimicum esse et unum Deum alium colere

Expliciunt testimonia libri Josue.

167-168 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI JUDICUM.

1. Quod Adonibezech manuum ac pedum summitates, dum capitur, amputantur.
2. Erat Debora prophetes, uxor Lapidoth, quæ judicabat populum illo tempore.
3. Quod Gedeon præcipitur ut cum trecentis tantum, qui aquam manibus lambuerant, ad bellum contra Madianitas pergat.
4. De eo qui in castris Mædian socio referebat se per somnium vidisse subcineritium panem hordei.
5. Quod melior est racemus Ephraim vindemiis Abiezer.
6. Abimelech, filius Jerobaul, occidit fratres suos septuaginta viros super lapidem unum.
7. Stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit : Audite me, viri Sichem, ita ut audiat vos Deus.
8. Abimelech, audiens viros turris Sichimorum pariter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum omni populo.
9. Quod dum Abimelech turrim, quæ erat in medio Thebes, amoto igne januis succendere coneretur, mulier molæ fragmentum desuper jaciens ejus capiti illisit.
10. Quod quidam de populo Ephraim olim venientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere Sebboloth, Galaaditarum gladiis cæsi sunt.
11. Cepit Samson trecentas vulpes caudasque earum vinxit, adjunxit ad caudas faces et in medio ligatas succendit.
12. Quod Samson mandibulam asini arripiens mille viros in ea Philistinorum interfecit.
13. Quod Dominus interrogatus bis ad ineundum contra Benjamin prælium, dedit assensum, et tandem Israel Benjamin gladiis sternitur.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI JUDICUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad V. abbatem.

« Fugiente Adonibezech coram filiis Israel, persequentes comprehenderunt eum, cæsis summitatibus manuum ejus ac pedum (*Jud. 7*). » Adonibezech nempe manuum ac pedum summitate præciditur, dum malignus inter sanctos viros spiritus et incendi et operandi virtute privatur. Qui nimirum dum sua vulnera patitur, hæc eadem sese aliis intulisse gloriatur : « Septuaginta, inquit, reges, amputatis manuum ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa mea ciborum reliquias; sicut feci, ita reddidit mihi Dominus (*Ibid.*). » Septuaginta scilicet reges, septuaginta sunt linguarum discrepantium nationes, quibus usque ad Salvatoris adventum antiquus hostis et recte gradiendi et bona faciendi prorsus abstulerat facultatem. Cui nimirum utrique gemino vulnere medetur animarum medicus Paulus, cum dicit : « Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris, ne claudicans quis erret, magis autem sanetur (*Hebr. XII*). » Adonibezech quippe *dominus fulminis*, vel *dominus contentus vani* interpretatur. Fulmen mox ut micare incipit, subito deficit. Per quod Judaicus potest intelligi populus, qui nimirum quodam quasi fulgore micant, cum dicerent : « Omnia quæ præcepit nobis Dominus et audiemus et faciemus (*Exod. XXIV*); » sed mox deficiens lux ista cadebat, cum cervices suas tenebrosis dæmonibus inclinabant. Per id vero quod dicitur, contentus vani, gentilitas designatur, quæ contenta visibilibus idolis non curabat reverti ad misericordiam Creatoris, et dum veritatis ignorabat cultum, vanis insistebat cæremoniis idolorum. De quibus dicit Apostolus : « Quia Deum non glorificaverunt aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis (*Rom. 1*). » Horum igitur duorum populorum ex maxima parte dominatus est Adonibezech, id est reprobis nequitiae spiritus; quia et iste quasi fulmen micare cepit et desiit, et ille dum vanitate dæmonum contentus exstitit, proprii Creatoris auxilium non quæsivit.

CAPUT II.

In sermone de S. Cassiano

« Erat autem Debora prophetes, uxor Lapidoth, quæ judicabat populum illo tempore, et sedebat sub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama et Bethel in monte Ephraim, ascendebantque ad eam filii Israel in omne iudicium (*Jud. IV*). » Sed sic ad exitum celerius pervenitur, si, dum historia textitur, per partes interim exponatur. Per Deborah sane, quæ *loquela*, sive *apis* interpretatur, prophetia non inconvenienter accipitur. Apis quippe mellificat; et de prophetia per Psalmistam dicitur : « Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum oris meo! » (*Psal. CXVIII*). Interim nolo vos lateat, dilectissimi, quia historia hæc, quam tractandam ex occasione suscepimus,

A pluribus indiget verbis, quia multis est repleta mysteriis; sed eam idcirco sub brevitate contrahimus, ut dilectionem vestram prolixitatis tædio non gravemus. Consideremus itaque ubi sedem habere prophetia describitur, videlicet sub palma, quia quos prophetica doctrina suis institutionibus erudit, ad palmam supernæ vocationis adducit, dumque per eam homines vivendi ordinem discunt, vitiorum rebellantium victores fiunt. Nec prætereundum quod inter Rama et Bethel sedisse perhibetur: Rama siquidem, *excelsa*; Bethel, *domus Dei*, sicut jam diximus, interpretatur. Recte igitur prophetia inter Rama et Bethel habitare describitur, quia quisquis prophetis studet invigilare doctrinis, quisquis sacrarum Scripturarum sincere vacat eloquiis, sic in domo Dei per desiderium æntis inhabitat ut non infima et momentanea, sed excelsa potius atque cœlestia semper inquirat. Hæc vocavit ad se Barac. Porro Barac interpretatur *coruscatio*. Coruscatio autem habet quidem lucem, sed non diutius permanentem; mox enim ut lucere incipit, illico deficit. Barac igitur iste Israelitici populi figuram tenet: qui primus omnium prophetis instructus oraculis aliquantulum quidem in accepta lege refulsit, sed brevi tempore coruscavit. In lege quippe, de qua dictum est: « Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis meis (*Psal. CXVIII*), » antiquus ille populus lucere cepit, sed desiit. Coruscum quasi claræ vitæ protulit, sed in lucidis operibus non permansit. Nam dum dicerent: « Omnia quæ præceperit nobis Dominus et audiemus et faciemus, » ecce quasi lux coruscationis exorta; sed dum repente curvarent genua ante Baal, ecce coruscatio videlatur extincta. Dixit ergo Debora ad Barac: « Præcepit tibi Dominus Israel: Tolle tecum decem millia pugnatorum et vade in montem Thabor: ego autem adducam ad te in locum torrentis Cison Sisaram principem exercitus Jabin, et currus ejus omnemque multitudinem, tradamque eos in manu tua (*Jud. IV*). » Tanquam si per prophetica doctrinam priori populo Deus omnipotens dicat: Decem præcepta legis assume et virtutum culmen ascende, sicque reproborum principem ac totius iniquitatis auctorem, me tibi vires administrante, prosterne.

Nec prætereundum quod princeps ille militiae Sisara, qui perditioni proximæ erat obnoxius, ad torrentem Cison promittebatur antea deducendus. Quid enim per torrentem Cison, nisi baptismus debet intelligi? Nam cum cateclumenus lavacro sacri fontis immergitur, tanquam Sisara cum suo exercitu, sic nequissimus spiritus cum his quæ sibi militant vitiis omnibus necesse est perimatur. Respondit autem Barac ad Deborah: « Si veneris mecum, vadam; si nolueris venire, non pergam (*Ibid.*). » Ac si carnalis ille Israel prophetiæ respondeat: Nisi, juxta litteras et quasi secundum muliebrem intel-

lectum, te mecum semper habuero, spirituale certamen aggredi non præsumo. Cui Debora : « Ibo quidem tecum, sed tibi victoria non reputabitur, quia in manum mulieris tradetur Sisara (*Ibid.*). » Velut si vetustus ille populus audiat : Tecum quidem erit exterior, ut postulas, prophætia, sed spiritualem ex antiquo hoste triumphum, non tu, sed sancta potius obtinebit Ecclesia. Illi certe, illi proveniet jure victoria, quæ in Scripturæ 170 mysteriis, dum spiritualis intelligentiæ medullam quærit, occidentis litteræ paleas magnopere non attendit. Commisso itaque bello, tandem fugit Sisara in domum Jahel, alienigenæ videlicet mulieris. Quæ profecto sitienti utrem lactis aperuit et potum dedit; deinde clavum in cerebrum ejus per tempus utrumque defixit, sicque in hominis specie perversorum hominum caput diabolum interfecit. Quid enim Jahel, quæ *ascensio* interpretatur, nisi sanctam designat Ecclesiam, per quam videlicet solam beatitudo cælestis ascenditur? Unde et Synagoga de eadem Ecclesia dicit in Canticis : « Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? » (*Cant. viii.*) Hæc mulier alienigena fuit, quia sancta Ecclesia de gentilitate processit. Hæc Israelitarum hostem prius lacte potavit, postea pilum capiti ejus infixit, quia humani generis inimicum, quem sancta prius Ecclesia carnaliter vivendo lactavit, postmodum spiritualiter conversando quodam acumine ac virtute crucis exstinxit. Nisi enim insatiabilis homicida perditionem humani generis inexplebili prorsus aviditate sitiret, de illo certe Scriptura non diceret : « Absorbebit fluvium, et non mirabitur; et habet fiduciam quod influat Jordanis in os ejus (*Job xl.*). » Lac vero fructus est carnis, et blandimenta carnalis significat voluptatis. Quandiu ergo gentilis populus juxta legem carnis voluptuose vixit, tanquam lac, ita vitæ suæ mollitiem sitiendi mortem nostram diabolo propinavit. At postquam sub spiritus se disciplina constrinxit, invictæ mox crucis arma corripuit, hostemque salutis humanæ, quem dudum voluptatis lacte potaverat, nunc poenitentia munita præsidio, ligno transfixit. Sic itaque quem Israelitica plebs superare non potuit, peregrina mulier, hoc est gentilis Ecclesia, solo crucis signo prostravit.

CAPUT III.

In sermone de exaltatione S. crucis.

Hoc crucis nempe vexillum et Gedeon sibi suisque commilitonibus typice protulit, qui contra arma aima deseruit, inermis armatos invasit et ad debellandum Madianitarum multitudinem, dimissa multitudine, cum paucis venit. Divina siquidem sibi admonitione præceptum est (*Jud. vii.*) ut ad fluvium veniens omnes, quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, a bellorum congressionibus amoveret. Factumque est et trecenti viri tantummodo, qui stantes manibus aquas hauserunt, remanserunt. Quid est autem quod Gedeon, trecentis contentus militibus, ad bella progreditur, nisi quia hic numerus in Tau

A littera, quæ videlicet crucis exprimit speciem, continetur? Cui profecto litteræ si super transversam lineam id adderetur quod in cruce superius eminet, non jam crucis species, sed potius ipsa crux esset. Quia igitur trecentenarium numerum Tau littera continet, quæ figuram crucis exhibet, non immerito in his trecentis Gedeonem sequentibus, illi omnes designati sunt quibus dicitur : « Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie et sequatur 171 me (*Luc. ix.*). » Qui nimirum sequentes Dominum tanto verius crucem tollunt quanto et ipsi acrius affliguntur, et erga delinquentes proximos vel egentes piæ compassionis incendio concremantur. Unde per Ezechielem dicitur : « Signa Tau super frontes vivorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus, quæ sunt in medio Hierusalem (*Ezech. ix.*). » Vel certe in his trecentis, qui Tau littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis ligno superetur.

CAPUT IV.

In sermone de sanctis virginibus.

« Cum Gedeon auscultandi gratia ad castra Madian, Domino præcipiente, dirigitur, Madianita quispiam, alter ad alterum vidisse se somnium confitetur. Videbatur, inquit, mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi et in castra Madian descendere; cumque pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit, et terram funditus coæquavit. Respondit auditor : Non est hoc aliud nisi gladius Gedeonis filii Joas viri Israelitæ : tradidit enim Dominus in manus ejus Madian et omnia castra ejus (*Jud. vii.*). » Per Gedeon, qui, non circuitus, sed *circuicns in utero* dicitur, ille merito designatur, qui, dum virginali clauderetur in alvo, totam mundi machinam suo circumdabat ac disponebat imperio. Per Madian autem, qui *de judicio* interpretatur, populus infidelis accipitur, de quo Dominus ait : « Qui non credit, jam judicatus est (*Joan. iii.*). » Porro autem usque ad Salvatoris adventum, more hordei, sub paleis litterarum, et legis præcepta et prophetarum tegebantur oracula; sed postquam ille veniens panes hordeaceos fregit, deditque discipulis ut turbis apponerent. Cujus etiam operis expositio est quod evangelista dicit : quoniam « aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas (*Luc. xxiv.*). » jam ex hordeo, quod brutis videbatur animalibus congruere, panem facere dignatus est animarum. Sicut enim hordeum inter molam utramque conteritur, ut a farinæ farragine cantabrum secernatur; ita velut inter duos, legis scilicet et Evangelii, lapides sanctæ Ecclesiæ doctrina commolitur; ut litteræ superficies a medullis spiritus discernatur. Sed ut in his verbis non diutius immoremur, hæc hordei farina sacri baptismatis aqua conspersa, sive conflata, et sancti Spiritus igne percocta fit panis; qui videlicet Madian castra subvertit, quia cunctas infidelium machinas destruit. Hic panis, juxta veri illius interpretis conjecturam, Gedeonis est gladius, quia sicut Apostolus ait : « Gladius spiritus est verbum Dei (*Ephes. vi.*). »

Hoc sancti Spiritus gladio rex exercituum Christus A suos armat milites; hoc etiam suas præcingit ac roborat bellatrices. Ex utroque siquidem sexu militiæ sive cuneos instruit aciesque componit, quia viros ac feminas ad præmium beati certaminis indifferenter admittit.

172 CAPUT V.

In sermone de S. Matthæo.

« Nonne, » inquit Gedeon, « melius est racemus Ephraim vindemiis Abiezer? » (*Jud. viii.*) Nam quia Ephraim, quod *secunditatem* sonat, Ecclesiam exprimit, quid per racemum Ephraim, nisi Christum? quid per vindemias Abiezer, nisi Judaicorum multitudine linem sacerdotum; sive etiam per racemum, parvus fidelium numerus primitivæ Ecclesiæ, per vindemiam vero multitudo intelligenda est Synagogæ? B Melior est ergo racemus Ephraim vindemiis Abiezer; quia beatorum primitiva Ecclesia, quæ usque in finem sæculi renascentium sobole fecundatur; quam Synagoga, quæ paulatim quotidie defectura minuitur. Unde et per Isaiam dicitur: « Lauda, sterilis, quæ non parit; decanta laudem et hymnos, quæ non pariebas, quoniam multi filii desertæ magis quam jus quæ habet virum; dilata locum tentorii tui et pelles tabernaculorum tuorum extende; ne parcas, longos fac funiculos tuos et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad lævam penetrabis, et semen tuum gentes hæreditabit (*Isa. lvi.*) » Hæc sane, cujus semen gentes hæreditat, Ecclesia est, quæ quotidie genus humanum per suos filios ad fidei unitatem vocat. Hæc est, de qua dicitur in psalmis: « Pro C cæ, quæ consequitur hæreditatem (*In tit. Psal. v.*) » Hæc est vinea quæ laudem decantare præcipitur; sicut et apud eundem prophetam alibi reperitur: « In illa die vinea meri cantabit ei: Ego Dominus, qui servo eam (*Isa. xxvii.*) » De hac vinea beatus quoque Matthæus Dominum dixisse commemorat: Quia « homo erat paterfamilias qui plantavit vineam, et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrim; et locavit eam agricolis et peregre profectus est (*Matth. xxi.*) » Hæc vinea ex illo prodiit botro, qui pedibus Judæorum, atque gentiliū in crucis calcatus est prælo, ex quo pretiosi sanguinis unda profluxit, quæ mentes hominum male sobrias vino spiritualis gratiæ salubriter debriavit. De quo scilicet vino cum diversis linguis per Spiritum sanctum loquerentur apostoli, dictum est: « Musto pleni sunt isti (*Act. ii.*) »

CAPUT VI.

In epistola ad Petrum archipresbyterum de incontinentia clericorum.

« Abimelech filius Jeroboal, » quem Scriptura genitum refert de concubina, quam habuerat in Sichem, et occidit fratres suos filios Jeroboal, septuaginta viros super lapidem unum (*Jud. viii, ix.*) » Quid enim per septuaginta viros, nisi prædicatorum Ecclesiæ libra signatur, de quibus ait Lucas evangelista: Quia designavit Dominus septuaginta et misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem et locum

quo erat ipse venturus? » (*Luc. x.*) Hic etiam prædicantium ordo jam figurabatur in illis, de quibus ad Moysen Dominus ait: « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint et magistri, et duces eos ad ostium 173 tabernaculi fœderis (*Num. xi.*) » Quid vero per Abimelech, qui eorum frater erat, sed spurius, nisi luxuriosi atque carnales intelligendi sunt clerici, qui catholicorum sanctorumque pontificum et fratres quidem sunt per acceptum ecclesiasticum ordinem, et tamen spurii judicantur per degeneris vitæ et ignobilium operum pravitatem? Hi fratres suos occidunt, cum sanctorum Patrum judicia destruant, cum sanctiones eorum atque decreta perverse vivendo confundunt. Et hæc interfectio fit super lapidem unum: B Lapis iste Salvatoris est Ecclesia, de qua per Zachariam dicitur: « Ecce ego adducam servum meum Orientem, quia ecce lapis, quem dedi coram Jesu; super lapidem unum septem oculi sunt (*Zach. iii.*) » Lapis iste utrobique unus aptissime dicitur, ut unitas Ecclesiæ commendetur; de qua sponsus ait in Canticis: « Una est columba mea, una est genitricis suæ (*Cant. vi.*) » Quid sunt autem septem oculi super lapidem unum, salvo tamen, si est, altiori mysterio, nisi illi septuaginta viri, hoc est, doctores sancti in ecclesiasticæ pacis unitate conjuncti et septiformis sancti Spiritus charismatibus illustrati? Per hos enim oculos sancta videlicet Ecclesia per hos conspicit ubi recti operis pedem ponat ac per viam mandatorum Dei gradiens normam rectitudinis non offendat. Abimelech ergo manzer et spurius septuaginta legitimos fratres super unum lapidem perimit, quando pars clericorum ab ecclesiasticæ castitatis nobilitate degenerans, obscenæ se luxuriæ legibus subjicit, et dum sacros canones reprobandos judicat, eorum conditores, sanctos videlicet viros ac per hoc nobles Gedeonis, id est, Salvatoris et Ecclesiæ filios impia quodammodo crudelitate trucidat. Quanquam non ignoremus non absurde significari posse per Jeroboal Christum; per Abimelech, Antichristum: qui nimirum sicut ille concubinæ, sic et iste est rejectæ filius Synagogæ; per septuaginta vero fratres, quos Abimelech occidisse narratur, septuaginta linguarum gentes, quas Antichristus in sæculi fine persequetur.

CAPUT VII.

In epistola ad Bonifacium episcopum de curialibus episcopis.

« Stetit Joathan in vertice montis Garizim, elevataque voce clamavit: Audite me, viri Sichem, ita audiat vos Deus: Ierunt ligna, ut ungerent super se regem, dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meam, qua et dii utuntur et homines, et venire; ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni et super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Nunquid possum dulcedinem meam deserere fructusque suavissimos, et ire, ut inter cætera ligna promovear? Locuta sunt quoque

ligna et ad vitem : Veni et impera nobis. Quæ respondit : Num possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum et homines, et inter cætera ligna promoveri? Deinde Scriptura subjungit : « Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum : **174** Veni et impera nobis. Qui respondit eis : Si vere regem me vobis constituitis, venite et sub umbra mea requiescite (*Jud. ix.*) » Longum est, si dicamus Gedeonem typum tenere Salvatoris; per plurimas ejus uxores, diversas debere nationes intelligi, quæ sibi cohæsere per fidem; per septuaginta filios, totidem linguarum populos; per concubinam, Synagogam; per Abimelech, Antichristum, qui Synagogæ filius erit. Unde et in Apocalypsi his qui credituri sunt dicitur : « Qui dicunt se Judæos esse et non sunt, sed sunt synagoga Satanæ (*Apoc. ii.*) » Et sicut ille peremit septuaginta fratres; sic iste persecuturus est omnes, quæ sibi non consentient, nationes. His, inquam, omiſſis quæ longioris styli videntur egere tractatu, in quantum patitur epistolare compendium ita duntaxat ceptæ disputationi congruere videatur, prolixæ historiæ figuram succincte perstringimus. Quid ergo per Joathan, qui interpretatur *consummatus*, sive *perfectus*, nisi sanctum et doctum quempiam prædicatorem debemus accipere? Hic in montem Garizim ascendit et voce magna clamavit. Prius ascendit et postmodum clamavit. Ante consurgit in montem et sic elevat vocem. Quia nisi doctor virtutum prius culmen ascendat, inaniter clamat; sicut per Isaiam dicitur : « Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion; exalta in fortitudine vocem tuam, qui evangelizas Jerusalem (*Isa. xl.*) »

Per Garizim autem sancta designatur Ecclesia, quæ virtutum omnium est schola et coelestium segentum ubertate fecunda. Hic est enim mons, qui dandis per Moysen benedictionibus deputatus est. Et Ecclesia mons benedictionis est, cujus filiis per Apostolum dicitur : « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (*I Petr. iii.*) » Hanc hæreditatem a vidua matre suscepimus, pro qua vir ejus mori dignatus est, de qua et per Psalmistam dicitur : « Viduam ejus benedicens benedicam (*Psal. cxxxi.*) » Et congrue Garizim, qui interpretatur *divisio*, vel *advena*, sanctam figurat Ecclesiam, quoniam Ecclesia gentium, quæ prius existit funditus a lege Dei divisa, in prima vocatione facta est advena jamque per incrementum gratiæ facta est omnino domestica. Unde jam firmiter radicatis et velut in urbe compositis Paulus ait : « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum et domestici Dei (*Ephes. ii.*) » Sed ut omittentes plurima quod propositum est transiliendo celeriter percurramus : Ligna silvæ sunt homines vani, et infructuosi ac flammis ultricibus merito suæ sterilitatis obnoxii. « Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur (*Matth. iii.*) » Quid per olivam vero, quæ et signum pacis ostendit oleique pinguedinem fundit, nisi illi designantur, qui Spiritus sancti pinguedine delibuti evangelizando pacem re-

A concilianthomines Creatori? « Quam, inquit, speciosi pedes evangelizantium pacem (*Rom. x.*) » Ficus autem sacræ legis imaginem tenet. Unde et in Evangelio dicitur quia « quidam paterfamilias plantavit vineam, in qua scilicet plantavit et ficum (*Matth. xxi.*) Vineam quippe Domini Sabaoth domus est Israel (*Isa. v.*); » in qua nimirum plantavit divina manus Decalogum legis. Sed hæc ficus priorem populum quasi **175** grossos suos, aridos scilicet et inutiles protulit et abiecit; novum vero Christianæ fidei germen ad maturitatem internæ pinguedinis suavitatemque perduxit. De quibus Jeremias ait : « Video ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint malæ (*Jer. xxiv.*) » Per ficus ergo illi possunt non inconvenienter intelligi qui sacræ Legis eruditione sunt sufficienter instructi. Vitis etiam idipsum pene videtur significare quod ficus. Dicit enim Dominus : « Ego sum vitis vera, et vos palmites (*Joan. xv.*) » Et quia de palmibus fiunt vites, quid mirum si et sancti doctores asserantur vites, ut quod Salvator mundi per naturam, hoc illi gloriantur habere per gratiam? Qui nimirum dum triumphum Dominicæ passionis prædicare non cessant, quasi per doctrinæ suæ botros arentia corda nostra vino beati cruoris inebriant.

De hoc vino per Jacob super Salvatore nostro allegorice dicitur : « Lavabit in vino stolam suam et in sanguine pallium suum (*Gen. xlix.*) » Stola Christi fuit in apostolis, et cæteris credentibus Synagoga; cujus etiam pallium gentilis est populus. De quibus sibi per prophetam dicitur : « Vivo ego, dicit Dominus, quia his omnibus velut ornamento vestieris (*Isa. xlix.*) » Hos itaque Christus in sanguine uvæ lavit, quem de semetipso contritus in prælo crucis expressit. Unde et Joannes ait : « Qui dilexit nos et lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apoc. i.*) » Cum igitur oliva, ficus ac vitis, hoc est, spirituales viri lignis præesse silvestribus, id est, terrenis hominibus atque carnalibus nullatenus acquiescant, offert se rhamnus, et ab eis consumendus et eadem, vel pravæ conversationis exemplo, vel erronei dogmatis incendio consumpturus. Rhamnus enim spinis crebrescentibus horret; per quem scilicet quilibet perversus innuitur qui sic peccatorum tanquam verprium asperitate densatur. Unde et primo homini dictum est : « Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi (*Gen. iii.*) » id est, corpus tuum aculeatis vitiorum punctationibus subjacebit. Et per prophetam Dominus : « Spinis, inquit, peccatorum suorum circumderunt me (*Thien. iii.*) » Lignis itaque petentibus regem, id est, pravis quibusque carnaliter eligentibus præsulem, rhamnus accedit in medium, quilibet videlicet reprobis, qui et ignem damnationis in se ex eorum pravitatibus augeat; et eos perverse vivendo, vel docendo reciproca combustionem consumat. Unde et illic dicitur : « Egredietur ignis ex eo, ut consumat habitatores Sichem et oppidum Mello, egredieturque ignis de viris Sichem et de oppido Mello et devoret Abimelech (*Jud. ix.*) » Hæc

autem Joathas constitutus in vertice montis eloqui-
tur; quia per sanctos in Ecclesia prædicatores addi-
seimus quomodo quibusque perversis ac reprobis
vana petentibus resistamus.

CAPUT VIII.

*In epistola ad Petrum archipresbyterum de incontinen-
tibus clericorum.*

Abimelech audiens viros turris Sichimorum pa-
riter conglobatos, ascendit in montem Selmon cum
omni suo populo et arrepta 176 securi præcidit
arboris rami, impositumque ferens humero dixit
ad socios: Quod me videtis facere, cito facite. Deinde sequitur: Igitur certatim ramos de arbori-
bus præcidentes, sequebantur ducem; quibus cir-
cumdantes præsidium succenderunt, atque ita factum
est ut fumo et igne mille hominum necarentur, viri
pariter et mulieres habitatores turris Sichem (Jud.
ix.) Non est hujus loci sacræ figuræ historię so-
lenter exponere; sufficit nobis, quantum ad proposi-
tum attinet, rem summatenus prælibare. Rami ar-
borum sunt sententiolæ Scripturarum, quas dum im-
pudici quique ad allegationis suæ robur violenter
inflectunt, fumo simul et igne numerosas hominum
catervas extinguunt: fumo scilicet erroris et igne
libidinis; ut deceptas male discentium mentes et
luxuriæ flamma succendat et pravi dogmatis caligo
confundat. Hæ sunt enim merces, quæ de Sodoma et
Gomorrhæa prodire visæ sunt post excidium. Abraham, inquit Scriptura, consurgens mane, ubi steterat
prius cum Domino, intuitus est Sodomam et Go-
morrhæam et universam terram regionis illius; vidit
que ascendentem favillam de terra, quasi fornacis
fumum (Gen. xix).

CAPUT IX.

In eadem epistola.

Porro autem dum et Thebes cum suis agminibus
obsideret oppidum, eundem contra castitatem Abi-
melech videtur figurasse conflictum. Erat autem
turris excelsa, ut Scriptura testatur, in medio ci-
vitatatis, ad quam confugerant viri simul ac mulieres,
et omnes principes civitatis, clausa firmissime janua,
et super turris lectum stantes per propugnacula (Jud.
ix.) Civitas, universalis Ecclesia; turris, castitatis
est eminentia; ad quam confugerant viri simul ac
mulieres, fortes scilicet et infirmi; principes etiam
civitatis, ordo videlicet clericorum, qui tenet Ecclē-
siæ principatum. Accedens itaque Abimelech juxta
turrim cœpit instantius dimicare, et appropinquans
ostio ignem conabatur apponere (Ibid.). Hoc itaque
modo clerici petulantes et infructu, turri castitatis
moliuntur incendium, dum multos ad suæ libidinis et
æstuantis insanix cehorantur exemplum. Ignibus
armati turrim castitatis impetunt, dum incesti castos
flamma pestiferæ persuasionis accendunt. Sed huic
certamini qui finis imponitur? quos victoriæ titulos
hæc pugna sortitur? Ecce, inquit, mulier fragmen-
tum molæ desuper jaciens illisit capiti Abimelech et
confregit cerebrum ejus. Qui vocavit cito armigerum
suum, et ait ad eum: Evagina gladium tuum et

A percutite me, ne forte dicatur quod a femina inter-
fectus sum Qui jussa perficiens, interfecit eum.
(Jud. lix.) Ut autem in his verbis non diutius im-
moremur, fragmen hoc molæ, quod Abimelech ce-
rebrum fregit, nihil est aliud quam saxum illud quod
Daniel sine manibus abscissum de monte conspexit
(Dan. ii); ipse videlicet Dominus, qui de se in Evan-
gelio dicit: Qui ceciderit super lapidem istum,
confringetur; super quem vero ceciderit, conteret
eum (Matth. xxi.) Mulier vero, de cujus manibus
mittitur, sacra lex est, 177 quæ flagitiosis pudici-
tiæ contemptoribus repentinum Christi judicium com-
minatur. De quo per Jeremiam dicitur: Nunquid
non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et
quasi malleus conterens petram? (Jer. xxiii.) Ar-
miger vero Abimelech, diabolus est, qui videlicet
omnibus qui turrim castitatis oppugnant arma libi-
dinis et acuta luxuriæ jacula subministrat. De qui-
bus jaculis dicit Apostolus: In omnibus sumentes
scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi
igneæ extinguere (Ephes. vi.) Et propheta: Ibi,
inquit, Assur cum armis suis (Ezech. xxxii.) Quem
ergo mulier fragmine molæ percussit, armiger ense
peremit, quia castitatis adversarios, quibus Scriptura
sacra judicium divinæ animadversionis intentat, dia-
bolus æternæ mortis internecone trucidat; ut quibus
fuerat minister in pugna eorundem sit postmodum
torcor in poena, quæque illis contra pudicitiam arma
suggererat, eadem exigentibus meritis in eorum
tunc jugulum vertat.

CAPUT X.

In sermone de sancto Antimo.

Quorundam plane fides est vana, flaccida, præ-
tendens quidem in superficie similitudinem, non
autem habens intrinsecus veritatem. Horum porro
tenuere figuram qui olim de populo Ephraim ve-
nientes ad vada Jordanis, dum nescirent exprimere
sebboleth [schibboletth], sed jebboleth [sibboleth]
potius, tanquam peregrina lingua proferrent, Ga-
laaditarum gladiis cæsi sunt (Jud. xii.) Quid enim
per Jordanem, in quo Salvator noster baptizari
dignatus est, nisi baptismus? Quid vero per sebbo-
leth, quod interpretatur spica, nisi fides est intelli-
genda? sicut enim spica victum præbet hominibus,
ita et de fide dicitur quia justus ex fide vivit
(Habac. ii; Rom. i.) Et sicut spica multa in suis
aristis grana recondit, ita et symbolum nostræ con-
fessionis plurima in se fidei semina colligit. Venien-
tes itaque ad Jordanem Ephratæi consuluntur a
Galaaditis quomodo spicam exprimant: venientes
etiam ad baptismi lavacrum catechumeni inquirun-
tur a sacerdotibus qualiter credant. Et quoniam
Galaad interpretatur acervus testimoni, recte per
Galaaditas sacerdotes Ecclesiæ intelliguntur qui
prædicationibus suis opera divina testantur. Per
Ephraim vero, quod secunditatem sonat, illi desi-
gnantur qui idcirco ad fidei perveniunt spicam ut
proventum fecunditatis per boni operis segetem
preferant. Sicut ergo ii qui ad Jordanem veniunt

spicam quidem intelligunt, sed, quia exprimere nesciunt, moriuntur: ita et qui fontem baptismalis expetunt, a vita funditus decidunt, nisi fidem ipsam, quam edocti sunt credere, studuerint etiam bonorum operum enuntiatione proferre. Ita nimirum alterum pendet ex altero ut semen fidei exurgere debeat in spicam operationis. Quod et Salvator noster evidenter ostendit. Nam cum præciperet discipulis, dicens: « Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; » protinus addidit: « Docentes eos servare omnia quaecunque mandavi **178** vobis (*Matth. xxviii*). » Ac si aperte dicat: Semen fidei in cordibus hominum serite, et mox mandatorum germinantium spicam qualiter operationis lingua exprimere debeant, edocete, ne solœcismum faciant in spica operis, qui se de monte Ephraim, hoc est de celsitudine esse testantur ecclesiasticæ fecunditatis. Quapropter, dilectissimi, caveamus ne fides nostra superducto nos solius professionis colore decipiat, et tanquam inanis spica, vacantibus culmis, absque dilectionis medulla follescat. Imitemur fidem martyrum, per quam vincentes regna terrarum adepti sunt præmia promissa cœlorum (*Hebr. xi*). Sit ergo fides nostra solida, sit vera, sit robusta, ut nunc eundo per fidem perveniamus ad speciem, viçendo per ænigmatis speculum, quandoque perducamur ad ipsius summæ veritatis obtutum (*I Cor. xii*).

CAPUT XI.

In epistola ad Adelaidem comitissam, qua eam confœderat episcopo propter incontinentiam clericorum.

Sicut vetus narrat historia: « Cepit Samson trecentas vulpes, caudasque earum adjunxit ad caudas, et faces ligavit in medio; quas igne succendens dimisit ut huc illucque discurrerent: quæ statim perrexerunt in segetes Philistinorum. Quibus succensis et comportatæ jam fruges, et adhuc stantes in stipula; concrematae sunt in tantum ut vineas quoque et oliveta flamma consumeret (*Jud. xv*). » Hæc plane historia licet principaliter designet hæreticos, qui quasi trecentenario numero continentur, quia sanctæ Trinitatis fidem verbotenus confitentur, sed dum sub velamento orthodoxæ fidei in prima sermonis sui fronte se palliant, ignem pravæ doctrinæ in posterioribus, quo fruges omnium bonorum operum exurantur, occultant; quamvis, inquam, per has vulpes designentur hæretici, his tamen incontinentes clerici cum suis pellicibus possunt non inconvenienter aptari, qui quasi solutis pedibus gradiuntur, dum honestatis aliquando speciem simulare prætendunt; sed cum accensis facibus combinantur in caudis, quia quasi postposito, et, in quantum valent, occulti igne impudici conglutinantur amoris. Hæc itaque vulpeculæ, igne interveniente conjunctæ, et libidinis facibus combinatæ, omnia Philistinorum sata consumunt: quia spirituales fructus Ecclesiæ destruant, et quantum ad se, bona opera fidelis populi divinæ indignationis igne succendant. De quo

A igne mystice per Psalmistam dicitur: « Tradidit grandini jumenta eorum, et possessiones eorum igni (*Psal. lxxvii*). » Quoniam sicut boni sacerdotes Deo quorumlibet fidelium oblationes et vota commendant, ita plerumque qui sacris altaribus indigni sunt, horribiliter gravant. Quod autem mali sacerdotes vulpibus comparentur, Ezechiel quoque propheta testatur, dicens: « Quasi vulpes in desertis prophetæ tui erant, Israel (*Ezech. xiii*). »

179 CAPUT XII.

In sermone de sanctis virginibus.

Salvator noster, in hujus mundi campum potestates aereas debellaturus adveniens, non elegit rhêtores et philosophos, sed simplices ac litteralis industriæ prorsus ignaros; quoniam, sicut ait Apostolus: « Quæ stulta sunt hujus mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma, ut confundat fortia (*I Cor. i*). » Hoc namque illa Samson victoria bene figuravit, qua mandibulam asini fervefactam arripiens, mille Philistinorum viros occidit. Quid enim per mandibulam asini, quod utique simplex est animal, nisi imperita simplicium hominum ora signantur? Samson itaque non cum armis, non cum diversis telorum generibus, sed cum mandibula asini mille viros occidit, quia Redemptor noster, quem ille signabat, cum imperitis et rudibus perfectum infidelium numerum a vita veteris erroris extinxit. Quid autem mirum, si sanctos prædicatores per asini maxillam sacrum designet eloquium, cum et ipsum prædicationis verbum per hordeum quandoque denantiet, quod est utique pabulum jumentorum? Quod certe non modo per Evangelicos quinque panes agnoscitur (*Joan. vi*), sed per illud quoque quod ille, qui in castris Madian se somniasse perhibebat, socio referebat: « Videbatur, inquit, mihi quasi subcinericius panis ex hordeo volvi, et in Madian castra descendere: cumque **180** pervenisset ad tabernaculum, percussit illud atque subvertit (*Jud. vii*). »

CAPUT XIII.

In epistola ad canonicos Fanenses.

Qui alios ad rectitudinis viam debet instruere, valde cavendum est ne ipse, quod absit, in aliquo videatur errare. Hinc est quod Israeliticus populus ad ulciscendum scelus Benjamin [Belamin] zelo, rectitudinis inflammat, et tamen idem populus gladiis Benjamin ante prosternitur (*Jud. xx*). Quem enim non moveat quod Dominus his interrogatus, his ad ineundum contra Benjamin prælium dedit assensum, et tamen in primo certamine viginti duo millia de Israelitis, in secundo vero decem et octo millia ceciderunt. Quid igitur in his intelligendum est, quid sentiendum, nisi quia prius curandi sunt a timore proprii vulneris qui ferire morbos alienæ gestiunt pravitatis, ut ipsi jam mundi per ultionem suimet veniant qui aliorum percutere prava festinant, sicut in Evangelio dicitur: « Qui sine peccato est vestrum prius in illam lapidem mittat? » (*Joan. viii*). Unde recte cum illi Dominum

consulentes dicunt : « Quis erit in exercitu nostro princeps certaminis contra Benjamin filios? Respondit : Judas sit dux vester (*Jud. xx*). » Quia enim Judas confessio interpretatur, recte dux illius belli

A judex constituitur, ut nimirum prius per confessionem propria studeant errata corrigere, qui aliis volunt errorem confitentibus subvenire.

Expliciunt testimonia libri Judicium.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI REGUM.

1. De Heli, qui filiorum peccata non digne corripuit.
2. Quod, dum cives Jabes Galaad sœdus ab Naas Ammonite, qui eam obsidebat, expeterent, Naas respondit in hoc se cum eis ferire sœdus, ut erueret omnium oculos dextros.
3. Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset : Robus autem annis regnavit super Israel.
4. Quod cum Saul regnare cœpit, faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel.
5. De Merob et Michol, filiabus Saul, quas ille sœderavit David in uxores; sed una subtracta, alteram sibi David uxorem conjunxit.
6. Quod David, a facie regis Saul fugiens, coram Achis rege Geth se furere simulavit.
7. De Pythonissa quæ regi Saul bona pro malis reddens vitulum coxit et edulium præparavit.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI PRIMI REGUM.

181-182 CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Nicolaum papam, de incontinentia episcoporum.

Heli, qui filiorum peccata cognovit, sed eos invectione qua digni erant acerrima non corripuit, eisdem filiis a Philistiim in bello peremptis, ipse quoque de sella retrorsum cecidit fractisque cervicibus exspiravit. Quin et arca Domini ab hostibus capta est, et prius quidem quatuor millia, deinde triginta millia virorum sunt Philistæo trucidante prostrata. Et quidem redarguit, et quidem corripuit; sed lenitate et mansuetudine patris, non severitate vel auctoritate pontificis : « Quare, inquit, facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo? Nolite, filii mei; non est enim bona fama quam audio (*I Reg. ii*). » Audierat enim, Scriptura testante, quia dormiebant cum mulieribus, quas observabant ad ostium tabernaculi. Porro quos inimicos Dei vidit in perniciem suam filios recognovit, et quos hostili ferire gladio debuit paternæ blanditiæ lenitate palpavit. Non sic ille fidelis in domo Domini famulus Moyses, magister videlicet ingenui Phinees. Stans enim in porta castrorum ait : « Si quis est Domini jungatur mihi; congregatique sunt ad eum omnes filii Levi, quibus ait : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ponat gladium vir super femur suum; ite et redite de porta usque ad portam castrorum, et occidat unusquisque fratrem, et proximum et amicum suum. Cæsis itaque viginti tribus millibus hominum, ait Moyses : Consecratis manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio et fratre suo, ut detur vobis benedictio (*Exod. xxxii*). » Plane sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt, ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur. Sicut per prophetam dicitur : « Maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine (*Jer. XLVIII*). » À sanguine quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis digna sententiæ animadversione coeret. Facti siquidem culpam habet, qui quod potest negligit emendare (*S. Gregor.*) Unde et præfato Heli, vir Dei, qui et Phinices fuisse putatur, ait : « Hæc

B dicit Dominus : Quare calce abjecitis victimam meam et munera mea, quæ præcepi, ut offerrentur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me? » (*I Reg. ii*). Si ergo Heli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine periit, qua arbitramur dignos esse sententia qui in aula ecclesiastica et solis judicantium præsentent et super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent; qui dum dehonore homines in publico metuunt, ad contumeliam superni Judicis divinæ legis mandata confundunt, et dum perditis hominibus amittendi honoris officium servant, ipsum ecclesiasticæ dignitatis Auctorem crudeliter inhonorant? Unde et eidem Heli, qui Deum, suos filios honorando, contempserat, divina vox ait : « Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnunt me erunt ignobiles. » Ubi mox subditur : « Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, et brachium domus patris tui (*I Reg. ii*); » ac si aperte dicat : Quia ego per pastoralis officii dignitatem contra inimicos meos brachium tibi fortitudinis contuli, sed tu ad eorum ultionem illud exercere noluisti, jam brachium a te præcidam, id est, vigorem tibi sacerdotalis culminis auferam, ut qui maniceps fueras ad pugnandum pro me, jam nec manum habeas ad tuendum te.

CAPUT II

In epistola ad fratres Cluniacenses.

Fugiendus est mundus, qui tenebras parturit; petenda remotio, ubi tanquam in deserto verum lumen erumpit. Prorsus a nostra repellendus est amicitia, qui nimirum dum tenebrarum, in quibus semper est, caligines inserit, consentientibus sibi atque obedientibus lumen exstinguit; imo delemus ei semper infœderabile bellum, qui suorum oculos obruit amicorum. Hinc est quod sacra Regum historia narrante didicimus : Quia « cum Naas Ammonites ascenderet, ut Jabes Galaad cum suis agminibus expugnaret, omnes viri Jabes ad Naas una voce dixerunt : Habeto nos sœderatos et serviemus tibi. Quibus ille respondit : In hoc feriam vobiscum sœdus,

ut etiam omnium vestram oculos dextros, ponamque vos opprobrium universo Israel. Dixeruntque ad eum seniores Jabes : Concede nobis septem dies, ut mittamus nuntios in universos terminos Israel; si non fuerit qui defendat nos, egrediemur ad te. Audiens hæc Saul exercitus multitudinem congregavit, arma corripuit et ex Ammonitis gravi admodum cæde percussis cum gloria triumphavit (*I Reg. xi*). » Quid itaque per Naas Ammonitem, superbum videlicet regem, nisi vel mundum Creatori suo rebellem, vel diabolum ejus intelligimus principem? De quo nimirum dicitur : Quia « ipse est rex super omnes filios superbiæ (*Job xli*). » Et quia Naas *serpens* interpretatur; recte per hunc venenosus ille et lubricus anguis exprimitur. Quid vero per Jabes, quæ civitas erat Israelitica, nisi anima innuitur Christiana, ad videndum Deum per studium contemplationis intenta? Et quia Jabes interpretatur *exsiccata*, vel *siccata*, congrue per Jabes illa intelligitur anima, quæ supernæ gratiæ pinguedinem deserit, et in æstu concupiscentiæ carnalis arescit. Recedens quippe ab inhiando divini muneris rore fit sicca, quem antea dum perciperet, vigeat salubriter irrigata, Domino per Isaiam dicente : « Effundam aquam super silientem et fluentia super aridam (*Isa. xlii*). » Sed Naas cum Jabes foedus aliter dedignatur inire, nisi oculus dextrum paciscatur eruere. Quia quisquis vel antiquo hosti in perversa suggestionem substernitur, vel mundi hujus inquietis actionibus implicatur, dum se tanquam superbo regi turpiter foederat, necesse est ut dextrum oculum, hoc est, lumen contemplationis amittat, et sic opprobrium in Israel ponitur, quia dum a contemplationis arce ad terrena vel immunda quælibet exsequenda devolvitur, consequens est ut in Ecclesia probrosæ derisionis obtreccionibus mordeatur. Petunt autem illi septem dies inducias, et quia Deus septimo die quiescisse a cunctis operibus legitur (*Gen. ii*), quid per septenarium numerum, nisi requies designatur? Istum numerum Saul inobediens ignoravit, cum per eum se Samuel præstolandum esse præcepit. « Septem, inquit, diebus expectabis, donec veniam ad te, et ostendam tibi quæ facias (*I Reg. x*). » Sed quia spiritualem requiem vir reprobus sprexit, exagitandum eum Spiritus malus arripuit (*I Reg. xvi*). Per septenarium ergo dierum numerum ab iniquo rege Jabes civitas liberatur, quia quælibet anima, quam suadente diabolo mundus ad se conatur attrahere ac negotiorum sæcularium tenebris excæcare, illæsum contemplationis oculum servat, si omnino resistens in suæ quietis proposito perseverat, eamque Redemptor noster de tentatione, quam patitur, eripit, cum eam in remotionis suæ censura quiescere deprehendit. Unde illic scriptum est : « Cum venisset, inquit, dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in vigilia matutina et percussit Ammon usque dum incalesceret dies (*I Reg. xi*). » Quid enim per Saul, qui *Christus Domini* dicebatur, nisi is, qui verus Rex est Israel, Dei homi-

numque mediator innuitur? Quid est quod populum in tres constituit partes, nisi quia tres sunt principales animæ virtutes, fides scilicet, spes et charitas? In trifariis itaque bellatorum partibus victoria certaminis obtinetur, quia tribus his virtutibus, dūce Christo, omnis diabolica tentatio vincitur. Porro nec ipse a mysterio vacat pugnantium numerus, quem Scriptura pronuntiat. « Fuerunt, ait, filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia (*Ibid.*). » Millenarius autem atque denarius, quia perfecti sunt numeri, sanctorum perfectionem; trecenti vero, vel triginta, quia a tribus oriuntur, divinam significant Trinitatem. Quid itaque per trecenta millia, vel triginta millia bellatorum, nisi sancti doctores intelliguntur Ecclesiæ, qui et fidè sunt orthodoxi et religiosi operibus consummati? Cum his ergo Saul hostiles regis Naas acies superat, quia cum doctoribus Ecclesiæ suæ Christus de veterosi serpentis versuta machinatione triumphat. Nam cum eorum præcepta vel exempla subtiliter attenduntur, mox corda torpentia, quæ jam noxius tepor invaserat, recalescunt et ab obtruncandas impugnantium vitiorum acies velut elato mucrone spiritus inflammatur. Unde et ipsi bellatores Israel et Juda nuntiis, qui ad se venerant, dicunt : « Sic dicetis viris, qui sunt in Jabes Galaad : Cras erit vobis salus, cum incaluerit sol. » Nam cum mens per desidiam primitus tabefacta jam in se reversa ad Conditoris sui desiderium recalescit, cum torporem negligentiae deserit et frigus insensibilitatis pristinae flamma sancti amoris accendit, tunc velut incalente sole victoria de hostibus sumitur, et obsessa civitas de superbi regis manibus liberatur. Hinc est quod de Abraham scriptum est **134** quia « apparuit ei Dominus in convalle Mambre in ipso fervore diei (*Gen. xviii*). » Hinc est quod Loth, « Sol, inquit, ortus est super terram, et Loth ingressus est Segor (*Gen. xix*). » Recte igitur sive mundi, sive principis ejus amicitias dedignamur, et cum eis simul societatis foedus habere contemnimus, ne, dum tenebris jungimur, luce privemur. Et notandum quod iniquus rex non duos inimicis eruere, sed unum duntaxat oculum flagitat, ut eos in Israel opprobrium ponat, quia sæpe malignus hostis consentienti sibi cuilibet reprobo homini potiore partem sanctitatis ac lucidi operis adimit : minorem vero artificiosa quadam suæ calliditatis industria derelinquit, ut in eo quod tollitur sit occasio damnationis, ut pereat; in eo vero quod remanet, de spe fiducia præsumatur, ut peccator ad poenitentiam non recurrat, sed ex ipsis sanctitatis amissæ reliquiis, quibus tanquam baculo transgressor innititur; ab his, qui cum cecidisse noverunt, infamia laceratur; sicque pii operis detrimentum dignæ sit irrisionis opprobrium.

CAPUT III.

In epistola ad Albericum, in qua ei super decem quæstionibus respondet.

« Filius unius anni erat Saul, cum regnare cœpisset; duobus autem annis regnavit super Israel

(*I Reg. xiii*). » Hoc nonnulli intelligi sic arbitrantur, quia regi Saul in exordio regni sui filius erat anniculus, qui teneram adhuc unius anni vagiebat infantiam, scilicet Isboseth, et hic duobus annis post mortem patris regnavit super Israel. Sed quoniam hic a doctioribus viris sensus exploditur, a nobis etiam alius inquiratur. Quod ita B. Hieronymus docet intelligi: Quoniam « sic erat innocens, tanquam puer unius anni cum regnare cepit, et duobus annis in ejusdem innocentiae simplicitate permansit. Sed qui tunc erat ex humilitate filius, postmodum per superbiam factus est servus. »

CAPUT IV.

In epistola ad Aliprandum; quæ est de correptione, quam sit utilis in sancti ordinis disciplina.

Spiritualis plane quisque conventus, si fraterni zeli frequenti correptione non utitur, Israeliticæ plebis mystica laborat inopia; quæ videlicet incipiente Saul regis imperio fabrum ferrarium non habebat. Dicit enim Scriptura: Quia « fœber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israel (*I Reg. xiii*). » Porro sicut ferrum reliqua metalla fortiter edomat, ita correptionis malleus vitia delinquentium reprimit et quasi cudendo rigidæ mentis duritiam frangit. Hinc est quod de ipso fabrorum spiritualium principe per Isaiam dicitur: « Ecce ego creavi fabrum sufflantem in igne prunam et proferentem vas in opus suum (*Isa. liv*). » De ferro quoque Ecclesiastes dicit: « Si retusum fuerit ferrum et hoc non ut prius, sed hebetatum erit, multo labore exacuetur, et post industriam sequitur sapientia (*Eccle. x*). » Sed Philistæi de terra Israel fabros **185** ferrarios tollunt, cum maligni spiritus falsæ pietatis obtentu zelum correptionis de fratrum labiis auferunt. Unde et illic subditur: « Caverant enim Philistæi, ne forte facerent Hebræi gladium aut lanceam (*I Reg. xiii*). » Unde paulo post: « Retusæ itaque erant acies vomerum, et ligonum, et tridentium et securium usque ad stimulum corrigendum (*Ibid.*). » Dum Philistæi timent gladios, tollunt fabros, ut dum armorum fabricatura compescitur, non sit etiam qui cætera exercendi laboris utensilia fabricetur. Apostolo quippe testante: « Gladius spiritus est verbum Dei (*Ephes. vi*). » Hunc gladium quia perversi timent spiritus, fabros de terra Israel auferunt, dum eos, qui redarguere delinquentium errata debuerant, a tenenda censuræ disciplina compescunt; et hæc negligentiae dissolutione contingit ut in servorum Dei quibusque convenientibus, non modo sacræ prædicationis sermo cesset audiri, sed et honestarum artium exercitia desinant frequentari. Nam quia districta magisterii eos disciplina non reprimit, propriis voluntatibus dediti scribere nesciunt; artis honestæ manuum exercitia nulla condisunt, cum Apostolus dicat: « Qui non laborat, non manducet (*II Thess. iii*). » Quæ nimirum cum sibi sint necessaria, sæculares viros, vel etiam reprobos ædeunt, quoniam hæc apud se reperire non possunt. Unde illic dicitur: « Descendebat ergo omnis Israel ad

A Philistiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, et ligonem, et securim, et sarculum. » Israel ergo ad Philistæos non ascendit, sed descendit, ut utensilia suæ necessitatis exacuat, cum sancti ordinis viri ad sæcularium ima declinant, ut ab eis sibi commodum cujuslibet utilitatis acquirant. Vides ergo quia si de sacro conventu correptionum censura subtrahitur, disciplinæ vigor funditus enervatur et religio tota destruitur, quia dum unusquisque propriæ sequitur voluntatis arbitrium, ad sæcularia rediens, spiritualis observantiæ violat institutum. Unde quisquis est, cui regularis vitæ fervor inæstuat, correptiones libenter amplectitur, et tunc etiam, cum innocens est, suis reprehensionibus delectatur, non ut eum conscientia peccasse remordeat, sed B quoniam hoc prodesse cæteris audientibus sperat, ut inde ipse innocens et mundus arguitur, alii, qui vel lapsi, vel lapsuri forte sunt, corrigantur.

CAPUT V.

In epistola ad Hermisindim, de eo quod ædificium humanæ superbiæ cito destruitur.

« Pactus quidem est Saul majorem filiam suam Merob David dare uxorem; sed cum tempus advenisset quod dari sibi debuisset, non ei data est, sed alii conjuncta est viro. Dilexit autem Michol filiam Saul alteram David eamque sibi uxorem conjunxit (*I Reg. xviii*). » Merob quippe interpretatur *de multitudine*; Michol autem, *a qua*, vel *ex omnibus*. Et quid per Merob, nisi illa duntaxat infidelium turba signatur, quæ est de multitudine, quæ repellitur? « Multi enim sunt vocati, pauci vero electi (*Matth. xx*). » Quid autem per Michol, nisi sancta figuratur Ecclesia, **186** a qua videlicet omnes oriuntur electi, vel quæ ex omnibus constat electis, quæ licet filium non genuerit, huic tamen intelligentiæ ejus sterilitas non obsistit? Aliud quippe mysterium est, quia regi David est in conjugalitate conjuncta; aliud, quia perstitit infecunda; aliud, quia Christi Domini est sortita conjugium; aliud, quia fecunditatis non meruit donum, sed pertulit in Israel sterilitatis opprobrium. Hanc sane David superbi regis Saul sibi filiam junxit, dum fortis manu Jesus ac merito desiderabilis eam de superbi hujus mundi principis obsequio sustulit sibi que confœderationis intimæ glutino cunctavit. Quam videlicet Michol, quæ sancta electorum est Ecclesia, superbus ille Saul, hoc est, malignus spiritus, ei Merob auferre minime valet, quia fidelis custos irrevocabiliter eam suæ dilectionis obstrinxit amplexibus; qui in Evangelio clamat: « Oves meæ vocem meam audiunt, et non peribunt in æternum, et non rapiet eas quisquam de manu mea (*Joan. x*). »

CAPUT VI.

In sermone de S. Columba.

Cum Redemptor noster hujus mundi campum pugnaturus ingreditur, ad debellandas aeris hujus nequicias fortis præliator armatur; quia novum debebat instruere prælium, novum induit genus armorum,

videlicet ut quod infirmum est superponeret, et quod robustum est occultaret. Loricam siquidem imbecillæ carnis induit et insuperabilem divinitatis fortitudinem occultavit. Sic sic per carnem diabolus a secundo homine perditur, qui per carnem dudum primum hominem superavit, eademque sibi nunc ruinæ facta est causa quæ victoriæ fuerat de primo parente materia. Hoc per allegoriæ mysterium res illa præmonuit quod David a facie regis Saul fugiens in præsentia Achis regis Geth se furere simulavit. Dicit enim Scriptura : « Quia defluebant salivæ ejus in barbam (I Reg. xxi). » Sane quia barba viri est proprium, quid est per mysticum intellectum, nisi virtutis indicium? Quid ergo per salivas, quæ nimirum fluidæ sunt et fluxæ, nisi carnis infirmitas? Quid vero per barbam nisi divinitatis innuitur fortitudo? Barba ergo salivis defluentibus operitur quia fragili carnis velamine divinitatis virtus induitur. Sed quod David dispensationis agebat industria, hoc a nescientibus putabatur insania. Unde Achis servis suis ait : « Vidistis hominem insanum, quare adduxistis eum ad me? an desunt nobis furiosi quod introduxistis istum, ut fureret me præsentem? (Ibid.) »

Nonne etiam vero David Redemptori nostro simile quid accidit, ut insanus ab insanientibus putaretur et miracula per dæmones agere a dæmoniacis diceretur? Hinc est quod Marcus evangelista dicit : « Et cum vidissent sui, exierunt tenere eum; dicebant enim quoniam in furorem versus est (Marc. iii). » Quibus verbis protinus addidit : « Et Scribæ, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant : Quoniam Beelzebub habet, et quia in principe dæmoniorum eiecit dæmonia (Ibid.). » Porro autem, quia salivæ frequenter ex infantium ore decurrunt, nonne velut infantilia videbantur verba, cum diceret : « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis? (Joan. vi.) » Quod audientes discipuli dicebant : « Durus est hic sermo, et quis potest eum audire? » Et sicut evangelista refert, « jam non cum illo ambulabant (Ibid.). » Sed istæ salivæ barbam David tegebant quia sub his infantilibus verbis virtus divina latebat. Factus est ergo Redemptor noster infirmus, ut nos fortes efficeret; visus est stultus, ut ad veram nos sapientiam revocaret. Unde dicit Apostolus : « Quia quod stultum est Dei sapientia est hominibus. » Et paulo superius : « Quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes (I Cor. i). » Nec indignum super Domino Salvatore nostro infirmitatem, vel stultitiam dici, cum etiam per leprosum, cum etiam per serpentem non dedignatus sit mystice figurari.

CAPUT VII.

In epistola ad Desiderium abbatem, quæ dicitur quod majori sit dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in ea persistit.

Quem non ædificet atque ad perfectionem charitatis excitet, quem, inquam, non solum ad officio-

sum piæ humanitatis studium exercendum, verum etiam ad bona pro malis redhibendum, non provocet hoc quod de Pythonissa illa magnæ profecto laudis digna præconio legitur, quæ videlicet, ad imitationem Dei, Saul tam bene tractavit, non modo regio jam culmine desperatum, sed et in crastino Philistinorum gladiis perimendum (I Reg. xxvii) : et tanquam prudens, juxta Evangelium, serpens (Matth. x), illi præstitit beneficium, a quo nullum se consequi posse sperabat emolumentum. Ille præterea, sicut ipsa conqueritur, omnes hariolos de terra Israel et magos erasit, ac per hoc eidem mulierculæ omnem quæstum solitæ divinationis ademit. Illa vitulum paschalem, qui sibi de consumpta vix paupertate supererat, coxit et azymos panes de perexigua farina commiscens illi, ut vesceretur, apposuit. Quod cum ille lugubris et contigua morte sperterritus sperneret ac cibum capere funditus recusaret, e contrario illa precibus obnixis et quibusdam velut argumentationibus incessabiliter insistebat, ut roganti talionem redderet. Et sicut illa jubenti paruerat, sic iste supplicantis precibus annueret : « Ecce, inquit, obedivit ancilla tua voci tuæ, et posui animam meam in manu tua, et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me; nunc ergo audi et tu vocem ancillæ tuæ, et ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas et possis iter facere (I Reg. xxviii). » Quis enim hoc coruscante faceret Evangelio, quod hæc mulier sub umbra legis egisse describitur, præsertim cum Vetus offerat instrumentum : « Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum, » evangelica vero tuba terribiliter intonet : Quia « nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris (Matth. vi; Marc. xi). » Saul enim ita divinantibus et hariolis inimicus existit ut passim omnes interficeret, et vix eorum quispiam, nisi hæc duntaxat paupercula mulier, remansisset; hæc etiam, quæ supererat, tanta regiæ persecutionis erat inmanitate constricta ut, dum nullatenus uti divinatione præsumeret, consuetum propriæ artis quæstum funditus amisisset. Hæc tamen idipsum quod remanserat reddens bona pro malis alacriter obtulit, et inimicum suum, velut Apostolo jam hæc præcipiente, cibavit (Rom. i). Et hæc eo tempore laudabilis mulier fecit, cum illum nossent illico moriturum, atque ideo nec speraret jam placidum, nec paveret iratum. Argumentis utuntur homines, ut a propriis domibus hospitari volentes ejiciant, ut ad tabernas, vel emptoria vicina transmittant. Siquidem locus iste deprecatur, ille præfertur; hic per inclementiam annotinæ tempestatis ægra seges negare fertur agricolis victum; ille feracium frugum dicitur exuberasse proventus. Modo brevitatis commendatur itineris, modo sol altiora coeli tenere spatia perhibetur. Hæc igitur accuratior verborum, nil aliud agitur quam ut supervenientes aliud sibi providere compellantur hospitium. Hæc autem prudens et ingenua mulier rhetoricatur, ut ita loquar et

oratorum orationibus utitur, ut inimicus ejus, dum respuit ac resultat, ad edulium provocetur.

Expliciunt testimonia primi libri Regum.

189-190 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI REGUM.

1. De eo quod David imprecatus est, ut non deficiat de domo Joab fluxum seminis sustinens et leprosus tenens fusum.
2. *Ista est lex Adam, ait David, Domine Deus.*
3. *Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum cæsis duodecim millibus.*
4. *Qui erant Celethæi, et Phelethæi.*
5. *De eo quod filii David sacerdotes fuisse dicuntur.*
6. *Quod Ammon filius Naas, nuntiis David ad consolandum eum super mortem patris directis, vestes scidit et barbas medias rasisit.*
7. *De pœnitentia David, quæ suscepta est; Saul vero, reprobata.*
8. *De eo quod David Rubath civitatem, quam Joab oppugnabat, victor obtinuit.*
9. *De eo quod David Absalon fugiens decem concubinas ad custodiendam domum reliquit.*
10. *Quod Absalon patrem persequens, concubinas quas pater domi reliquerat, consilio Achitophelis fœdavit.*
11. *De eo quod Sobi, et Machir et Berzellai Galaadites obtulerunt David in castris Madian stratoria, et tape-
tia, et vasa et quæque ad cibos necessaria.*
12. *De eo quod dicitur plures fuisse quos consumpserat saltus de-populo quam illi quos voraverat gladius.*
13. *Quod Berzellai Galaadites usque Jordanem cum rege David veniens et Hierusalem secum pergere recu-
savit.*
14. *Quod David decem concubinas, quas domi reliquerat, rediens in custodiam tradidit, nec est ultra
ingressus ad eas.*
15. *Unde supra.*
16. *De eo quod dicitur tertium bellum in Gob contra Philisthæos fuisse, in quo percussit Adeodatus filius sal-
tus polimitarius Bethleemites Goliath Gethæum.*
17. *David sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres; ipse quasi tenerrimus ligni vermiculus, qui
octingentas interfecit impetu uno.*
18. *Quod David aream Ornan Jebusæi et boves in holocaustum offerendo taxato pretio comparavit.*

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI SECUNDI REGUM.

I CAPUT PRIMUM.

In libro Gomorrhiano.

« Nec deficiat, ait David, de domo Joab Gomor-
rhian sustinens (II Reg. iii). » Pro quo secunda trans-
latio habet fluxum seminis sustinens et leprosus
tenens fusum, et cadens gladio et indigens pane.
Lepra quippe perfunditur qui gravis peccati labe
foedatur, fusum vero tenere est virilis vitæ fortia
facta relinquere et femineæ conversationis illece-
brosam mollitiem exhibere. Gladio cadit qui furo-
rem divinæ indignationis incurrit. Pane indiget,
quem a perceptione Christi corporis proprii reatus
pœna coercet. « Ille est enim panis vivus, qui de cœlo
descendit (Joan. vi). » Si ergo post fluxum seminis
leprosus factus præcepto legis extra castra manere
compelleris, cur adhuc in eisdem castris etiam ho-
noris primatum obtinere contendis? Nunquid non
Ozias rex cum superbe adolere incensum super al-
tare thymiamatis voluisset, postquam se plaga lepræ
cœlitus percussus agnovit, non modo a sacerdotibus
de templo expelli patienter tulit, sed et ipse celeriter
egredi festinavit? Scriptum quippe est: « Cumque
respexisset eum Azarias pontifex et omnes reliqui
sacerdotes, viderunt lepram in fronte ejus, et festi-
nato expulerunt eum. » Moxque subjungitur: « Sed
et ipse perterritus, acceleravit egredi, eo quod sen-
sisset illico plagam Domini (II Par. xxvi). » Si rex
corporali lepra percussus a sacerdotibus ejici de
templo non contempsit, tu leprosus in anima cur
tot sanctorum Patrum judicio a sacris altaribus re-
moveri non pateris? Si ipse, demisso regis digni-
tatis imperio, habitare in domo privata usque ad

A obitum non erubuit, tu cur a sacerdotalis officii con-
funderis arce descendere, ut in pœnitentiæ sepultura
conclusus te inter vivos studeas quasi mortuum de-
putare? Et ut ad illam Joab mysticam recurramus
historiam si ipse gladio corruisti, quomodo alium
per sacerdotalem gratiam suscitabis? Si ipse, exi-
gentibus meritis, indiges pane, id est, a Christi se-
paratus es corpore, quo pacto alium poteris cœlestis
mensæ dapibus satiare? Si tu Ozis lepra es percus-
sus in fronte, hoc est, infamiæ nota dehonestaris in
facie, quomodo alium poteris obducta perpetrati
criminis oblivione purgare? Erubescat ergo tume-
facta superbia, nec super se extolli inaniter appetat,
quam infra se proprii reatus sarcina non mediocri-
ter gravat.

191 CAPUT II.

In sermone de S. Matthæo.

Cum David per Nathan prophetam clementia di-
vina promitteret ex ejus semine nasciturum qui suo
sancto nomini construeret templum et Christum
manifeste denuntians adjecisset: « Ego ero illi in
patrem, et ipse erit mihi in filium (II Reg. vii); » mox-
que Ecclesiam, quæ corpus est Christi, qualis esset
futura, depromeret, dicens: « Et fidelis erit domus
tua, et regnum tuum usque in æternum ante faciem
meam, et thronus tuus erit firmus jugiter. » Ille
gratias agens, inter cætera orationis suæ verba sic
ait: « Sed et parum visum est in conspectu tuo,
Domine Deus meus, quia dilexisti me, nisi loquereris
etiam de domo servi tui in longinquum; » moxque
C subjunxit: « Ista est enim lex Adam, Domine Deus
(Ibid.). » Ac si perspicue dicat: Sicut in terreni mundi

huius exordio Adam constituisti posteritatis securæ parentem, atque ex hac radice totius humani generis decrevisti pullulare propaginem, ita nunc, cum mundum renovare disponis, me quasi novum Adam facis, dum Christum ex meo semine nasciturum, qui est auctor et caput Ecclesiæ, poll'ceris. « Ista est, inquit, lex Adam; » quia sicut ille erat in filiis suis hunc mundum visibilem possessurus, ita et ego populi spiritualis in Christo pater efficior, cum illo, qui in cœlis est, perpetuo regnaturus. Sicut enim de costa illius formata est viventium mater Eva (*Gen. ii*), ita de latere Christi, qui ex me nasciturus est, victura perenniter egreditur Ecclesia. De hoc novo et spirituali mundo scriptum est: « Domini sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem (*I Reg. ii*). » Orbis enim super terræ cardines ponitur, cum sancta Ecclesia tanquam super bases doctrinis evangelicis solidatur.

CAPUT III.

In epistola ad B., quæ est ut exteriori prudentiæ spiritualis prudentia præferatur.

« Fecit autem David sibi nomen, cum reverteretur, capta Syria, in valle Salinarum cæsis duodecim milibus (*II Reg. viii*). » Verum enim David Christus, fortis scilicet viribus et pulcher aspectu, in valle Salinarum duodecim millia hominum stravit, quia per apostolos suos de salsa, imo falsa huius mundi sapientia triumphavit. Qui enim duodecim spiritualis prælii bellatores habuit, quasi totidem per eos hominum millia trucidavit, dum stulte sapientes a frivole sapientiæ vanitate convertit. Quorum videlicet bellatorum unus ad Corinthios dicit: « In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus; nam arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionem munitionum consilia corporis destruentes, et omnem altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei, et in captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi (*I Cor. x*). »

192 CAPUT IV.

In epistola ad Albericum, qua super decem questionibus respondet.

Quæris quæ erant Cerethæi et Phelethæi, qui bellatores dicunt fuisse David? (*II Reg. viii, 20*.) Legitur in libro Numeri dixisse Dominum Moysi: « Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis faciesque ibi stare tecum; et auferam de spiritu tuo tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi et non tu solus graveris (*Num. xi*). » Ex istorum itaque stirpe duæ processerunt cognationes, quarum una Cerethæi, altera dicebatur Phelethæi. Et Cerethæi quidem *dans iudicium*, Phelethæi *puniens* interpretatur; ut quos illi adjudicarent morti promulgando sententiam isti punirent irrogando vindictam.

CAPUT V.

In eadem epistola.

« Filii autem David sacerdotes erant (*II Reg.*

xviii). » Cur filii David sacerdotes fuisse dicuntur; quia nullam cum filiis Aaron consanguinitatem, nisi sicut cæteræ tribus habuisse noscuntur? Sed sciendum quia dum sacerdotes venerabiles ac magistri constituuntur in populo, aliquando nomine sacerdotum designantur principes, vel doctores, sicut alibi reperitur: « Ira Jarites [*Ira Jairiles*] erat sacerdos David (*II Reg. xx*), » id est, magister. Ita quoque cum dicitur: « Filii autem David erant sacerdotes, » sic intelligendum est ac si dicat: Quia magistri erant fratrum suorum, vel certe principes inter cæteros, sicut habet antiqua translatio. Nam ubi nova dicit editio: Filii David erant sacerdotes; in veteri legitur: Filii autem David principes erant aulae regiae.

CAPUT VI.

In epistola ad Cluniacenses fratres.

« Faciam, inquit David, misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam. Misit ergo David consolans eum per servos super patris interitu, » utque historiam compendiosa relatione succingam « tulit Hanon servos David, rasisque mediam partem barbæ eorum, et præcidit vestes eorum medias usque ad nates et dimisit eos (*II Reg. x*). » Quid enim per Hanon, nisi nequitiae spiritus? quid per barbani, quæ viroam est propria, nisi sanctarum fortitudo virtutum? quid etiam per vestes, nisi sanctitatis intelligitur indumentum? Psalmista perhibente, qui ait: « Sacerdotes tui induantur justitiam (*Psal. cxxxii*). » Hanon ergo fœdus amicitiae reposcentibus, mediam barbæ partem radit, quia hostis antiquus aliquando fortiter operantis robur imminuit, sed postquam barbam rasis, etiam vestimenta præcidit, quia mox ut malignus spiritus interiorem adimit fortitudinem, consequenter etiam exteriorem conspicuæ conversationis exuit honestatem. Quid **193** est enim vestes hominum ad nates usque præcidere, nisi eos a superducto velamento justitiæ usque ad obsceni et inverecundi operis turpitudinem denudare?

CAPUT VII.

In epistola ad Marinum.

Cum David perpetrati reatus arguitur, mox ut in vocem confessionis erupit, dicens: « Peccavi Domino, » ex ore prophetæ protinus audivit: « Dominus transtulit peccatum tuum, non morieris (*II Reg. xii*). » Et quia se occasio præbuit, hoc etiam te fraudari non patiar, quia nonnulli a pueris in religionis ordine constituti sola inobedientia superbiæ mista depercut, cum in sæculo plurimi post-immanium-crimum perpetrata flagitia per humilitatis studium indulgentiam promerentur. Ecce enim David adulterium, homicidiumque commisit (*II Reg. xi*); Saul vero Samueli inobediens exstitit (*I Reg. xiii, xv*). Sed quid, quod ille nullo interveniente, vel in puncto veniam meruit; alterum vero nec propria confessio, nec prophetæ tam lugubris et amara atque prolixa supplicatio reconciliavit. Plane si Scripturæ series utrobique discutiatur, copiosior

Saul quam David in verbis pœnitentiæ reperitur. Iste siquidem duntaxat id quod præmissum est : « Peccavi Domino (*II Reg. xiii*); » ille autem ait : « Peccavi, inquit, quia prævaricatus sum sermones Domini, et verba tua, timens populûm, et obediens voci eorum (*I Reg. xv*); » atque idipsûm postmodum repetens, ait : « Peccavi. » Accessit autem et longanimis valde Samuelis oratio, de quo videlicet dicitur : « Contristatusque est Samuel et clamavit ad Dominum tota nocte illa (*Ibid.*). » Sed divina voce responsum est : « Usquequo, ait, tu luges Saul, cum ego projecerim eum, ne regnet super Israel? » (*I Reg. xvi.*) Quid est ergo quod alterius pœnitentia pie suscepta, alterius autem sub districtæ se veritatis est examine reprobata, nisi quod ille scelus inobedientiæ spiritu superbix parvipendens nequaquam pleno corde pœnituit; hic autem pauca quidem protulit, sed ejus viscera divini timoris gladio transfixa veri luctus amaritudo replevit? Hæc, quæso, considerare non negligant, qui cum inobedientiæ obediunt, de graviorum se immanitate criminum procaciter jactant. Quorum profecto nonnullos sæpe videmus ad agendæ confessionis judicium frequentare, solo se devote prosternere, tinnulis se et accuratis verbis magis facete quam humiliter accusare, atque ideo nunquam eorum mores ad idoneæ correptionis emolumenta procedere, quia videlicet cum Saul ore pœnitent, corde tument.

CAPUT VIII.

In epistola ad cardinales episcopos.

Sicut olim Romanorum consules ex diversis mundi partibus reportabant, peracta hostium cæde, victorias, sic isti nunc animas hominum de manu diaboli debent liberare captivas. Ad hos quippe victoriarum titulos, ad hos debent semper inhiare triumphos, videlicet **194** ut antiquo prædoni animarum pereuntium manubias rapere, et Regi suo Christo signa gaudeant victricia reportare. Hunc porro conflictum David signavit, cum Rabbath civitatem victor obtinuit (*II Reg. xi*). Rabbath quippe *multitudo*, vel *grandis* interpretatur, quod non inconvenienter universitatem hujus mundi significare cognoscitur. David itaque Rabbath obtinuit civitatem, cum suis legibus Christus grandem et copiosam hujus mundi subdidit multitudinem. Coronam vero de capite Regis illius David abstulit sibi, sicut Scriptura testatur, imposuit; quod tunc verus David Christus implevit, cum mundi sapientes, quibus quodammodo diabolus ornabatur, eripuit et in sui decoris et gloriæ diadema convertit. Multitudo quippe fidelium non modo Christi, sed et doctoris cujusque corona perhibetur, cujus prædicatione convertitur, sicut Paulus Philippensibus ait : « Itaque, fratres mei charissimi, gaudium meum et corona mea, sic state in Domino (*Philip. iv.*) » Sed et prædam, juxta Scripturam, asportavit multam valde. Præda quippe de Rabbath tollitur, cum ex hoc mundo quique fideles atque devoti ad Dei omnipotentis obsequium convertuntur. Vos,

A inquam, o sancti pontifices, vos potissimum hujusmodi debetis esse prædones, qui quotidie desudetis animas hominum de manibus reprobi possessoris eripere et triumphales Regi vestro David manubias reportare. Nec tamen sufficit, cum diabolo raptus, ad Deum quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam a status sui duritia quasi crebro sanctæ prædicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam : « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? » (*Jer. xxiii.*) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, calorem mentibus ingerunt; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et pervicaciæ duritiam molliunt.

B Congrue ergo sacra subnectit historia : « Populum quoque ejus adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta, divisitque cultris et transduxit in typum laterum (*III Reg. xii.*) » Quid enim per ferrata carpenta, quod utique genus est curruum, nisi sortem atque inexpugnabilem quadrigam sanctorum evangelistarum, ac per hoc omnium divinarum Scripturarum intelligere debemus eloquium? Nam, prout alibi jam diximus : Vile quidem ferrum, tamen edomat omne metallum. Sicut ferrum metallis omnibus dominatur, sic evangelica doctrina duras mentes emollire cognoscitur. Quid est ergo super captos homines ferrata carpenta circumagere, nisi sacræ Scripturæ roris humanarum mentium aream triturare, ut in eis sermo divinus et vitiorum reluctantium glebas obterat, et eas ad suscipiendas mandatorum cœlestium segetes complanare et exæquare contendat? Et quid est eos cultris dividere, nisi peccatorum hominum conscientiam ad confessionem divini verbi prædicationibus aperire? De quo verbo dicit Apostolus : « Gladium spiritus, quod est verbum Dei (*Ephes. vi.*); » tunc enim tanquam spiritualibus cultris homo dividitur, cum ad detegendas animæ suæ plagas divini verbi gladio desecatur. Cur autem eos in typum laterum **195** transduxisse narratur, nisi quia lateres et terreni sunt et decocti? Tunc enim peccator in typum lateris vertitur, cum ad prædicationis vocem sancti Spiritus ardorem concepit et veraciter humiliatus terram se ac lutum esse perpendit. Sic itaque quisque conversus ac pœnitens in lateris formatur imaginem, cum et humiliatur ex suæ fragilitatis luto, et quasi rubescit, sive flammescit in amore divino, ut dum se terrenum pulverem pensat, cor suum ad referendas Deo gratias, qui se revocavit, accendat. Unde et Adam interpretatur *terra rubra*, ut ex primi parentis nomine quisque condiscat, vel quid originaliter sit, vel quid eum actualiter esse conveniat. Ad hos itaque sacerdotes Ecclesiarum, ad istas sancti pontifices debuerant arhelare victorias non sumptuosas epularum ferculis, non resolvi Lenocinanti petulantia voluptatis. Post mundi quippe nascentis exordium, per mille ferme atque sexcentos annos humanum genus sine vini poculo et esu carniæ vixit; nec tamen quispiam, quem Scri-

ptura commemoret, usque ad obitum languore contabuit.

CAPUT IX.

In epistola ad Albericum, qua ei super decem questionibus respondet.

Egressus est autem rex David Hierusalem, fugiens Absalon, et dereliquit decem mulieres concubinas ad custodiendam domum (II Reg. xv et xvi). David a facie Absalon fugiens decem concubinas in domo relinquit, quas Absalon per incestum turpiter fecerat. Quia Redemptor noster, dum ejectus de civitate Judaica in desertum gentium properat, relinquit in domo legis Judæos non viriliter incedentes, sed muliebri conversatione viventes; qui nimirum per decem concubinas non incongrue figurantur, quia, dum enerviter legis præcepta custodiunt, non castum matrimonii merentur ascendere thalamum, sed absque fidei cœherentes annulo sortiuntur pro conjugio pellicatum. Quam Absalon lascivius polluit, quia malignus spiritus reprobas impiorum animas quasi prostituendo corrumpit, quia per excessus diversorum scelerum cum talibus fornicatur, et tanquam substrata sibi prostibula incestus violator amplectitur, dum adulterinis eorum operibus deletatur.

CAPUT X.

In epistola ad Desiderium abbatem quod majori sit dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in ea persistit.

Absalon siquidem interpretatur patris pax (II Reg. xiii), per quem designatur populus Judæorum, qui usque ad mortem persecutus est Christum. De quo populo per Isaiam dicitur: « Filios genui et exaltavi, ipsi autem spreverunt me. (Isa. 1); » qui patris pax jure dicitur, quoniam in illo specialiter populo per legem datam, per victimarum sacrificia, per tabernaculum denique, sive templum Deus quiescere videtur. Sicut 196 David: « Notus, inquit, in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. lxxv). » Atque ut iste populus patris pax esse videatur, audi quod sequitur: « Et factus est in pace locus ejus (Ibid.). » Sive per Absalon Judas traditor designatur, qui et ipse patris pax non immerito dicitur, sicut ipse de illo Christus in psalmo conqueritur, dicens: « Etenim homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat panes meos, magnificavit adversum me supplantationem (Psal. xl). » Nam et Christus non incongrue pater asseritur, sicut Propheta testatur: « Vocabitur, inquit, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis (Isa. ix). » Iste ergo dicitur princeps pacis et ille pax patris. Cui etiam, Judæ videlicet, in ipso persecutionis articulo pacis osculum non negavit (Matth. xxvi). Nec mirum si Judæ traditoris speciem Absalon tenuit, quem non solum in persecutione David, sed ipso quoque genere suæ mortis expressit (II Reg. xviii). Ille siquidem querui, dum transire vellet, inhæsit; iste se laqueo, Scriptura testante, suspendit. Ut quoniam uterque redundans vipereæ felle nequitiae et terra indignus erat et cœlo,

inter utrumque libratus et terram perderet et ad cœlum nullatenus aspiraret. Nam et Achitophel, qui David persequi non dissimiliter voluit, exigentibus meritis, idipsum genus mortis elegit (II Reg. xvii); hic enim Absalon persequenti David consilium dedit ut concubinas patris, quas dimiserat ad custodiendam domum, sacrilega permistione pollueret, ad foedandum patrem novercas suas turpiter incestaret (I Reg. xvi). Quid autem per decem concubinas David, nisi pars illa Judaicæ plebis exprimitur quæ Christum verum utique David fugientem in gentilitatis deserta non sequitur, quia legis se habere Decalogum gloriatur? Per numerum nempe concubinarum, numerus exprimitur mandatorum; concubinæ ergo, quæ non sequentes David, domum servant, hi sunt qui in veteris legis custodia perseverant. Absalon ergo ad has David concubinas ingreditur quia diabolus, qui in Absalon erat, per excessus diversorum scelerum cum talibus fornicatur. Et bene dicitur: Quia David eas dimiserat ad custodiendam domum; provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur ut quasi ad servandam domum legis Judæorum reliquæ reserventur; ut ipsi qui modo nostri sunt scribiari, et libros cœlestis eloquii in eadem in qua conditi sunt lingua ubique terrarum ferant, quatenus ipsi qui nobis inimici sunt, si quando scrupulus dubietatis emergerit, omne nobis ambiguum tollant. Unde per Psalmistam dicitur: « Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos, ne occidas eos, ne quando obliviscatur legis tuæ (Psal. lviii). » Hebraica quippe lingua, quæ toto orbe dispergitur, multum Christianæ fidei auctoritas adjuvatur. Unde et illic aperte subjungitur: « Disperge illos in virtute tua, et depones eos, protector noster, Domine (Ibid.). »

CAPUT XI.

In eadem epistola.

Curque venisset David in castra Madian, Sobi filius Naas, et Machir filius Amichel, 197 et Berzellai Galaadites obtulerunt ei stratoria, et tapetia, ac vasa fictilia, etc. (II Reg. xvii): Madianitæ vero, qui præbuere regi David stratoria et tapetia, quid aliud significant quam gentiles conversos ad fidem? qui dum piis actibus incessanter insistunt, quasi texturæ operis linteamina præparant, in quibus utique Dominus suaviter requiescat. Hæc enim sunt evangelica illa vestimenta, quæ apostoli super asinam ponunt et Jesum sedere desuper faciunt (Matth. xxi). Quod autem sequitur « quia dederunt David etiam vasa fictilia, frumentum et hordeum, farinam, et fabam, et lentem, et frixum cicer, et mel, et butyrum, oves etiam et pingues vitulos (II Reg. xvii); » plurimæ ciborum species diversi sunt sanctorum hominum mores, quibus nimirum David cum suis commilitonibus pascitur; quia Redemptor noster cum sanctis suis rectis justorum operibus velut esuriens epulatur.

CAPUT XII.

*In epistola ad Albericum, in qua super decem
quæstionibus respondet.*

« Fuit autem ibi prælium dispersum super faciem terræ, et multo plures erant, quos consumpserat saltus de populo, quam hi quos voraverat gladius (II Reg. xviii). » De qua sententia in libro Hebræicarum quæstionum hæc B. Hieronymi verba sunt: Saltum hunc, inquit, qui plures consumpsisse quam gladius vorasse legitur, bestias ferocissimas, quæ in saltu erant, Hebræi autumant, a quibus plures consumpti quam a gladio vorati fuerint. Verum hic, ut dicitur, Hebræorum fuit intellectus. Nobis autem videtur quia vesani quique, et infructi, qui cum Absalon perduelliones exstiterant, Deo deserente cæcati, arbustis occurrentibus impingebant, atque ideo dicatur quia plures ceciderint salu consumente perempti quam hi qui fuerint gladio trucidante vorati. Quod ita debere intelligi non ambigitur, si ipsa styli consequentia vel superficietenus attendatur. Nam postquam præmittit: « Multo plures erant quos saltus consumpserat de populo quam hi quos voraverat gladius in die illa; » præsto subjungit: « Accidit autem ut occurreret Absalon servis David sedens in mulo; cumque ingressus fuisset mulus subter condensam quercum et magnam, adhæsit caput ejus quercui, et, illo suspensio inter cælum et terram, mulus cui insederat pertransiit (Ibid.). »

CAPUT XIII.

In epistola ad D. abbatem, quæ paulo supra.

« Berzellai Galaadites senex valde, id est, octogenerius, ut sacra testatur historia, descendens de Rogelim, transduxit regem David Jordanem; cui rex: Veni, inquit, ut requiescas mecum in Hierusalem. Ille autem renuens, excusationem senectutis obtendit, et, relicto rege, mox ad propria repedavit (II Reg. xix). » Sunt namque nonnulli qui regem David, hoc est Salvatorem nostrum sequentes, Jordanis fluentia transmittant; hoc est, vel baptismi suscipiunt **193** sacramentum, vel, quod secundum est lavaerum, arripiunt spirituale propositum. Nam quia in Jordane auctor baptismi Christus est baptizatus (Matth. iii), recte per eum intelligitur baptismus. Sed hi vesicæ variata, non mente, habitum mutando, non animum, ad pristinos redeunt mores et sæculares repetunt actiones; et quia nequeunt a negotiorum sæcularium perturbatione quiescere, nolunt in Hierusalem, hoc est in visione pacis habitare cum rege; senes enim sunt, et inveterati, atque ideo nequeunt in novam de vetusta conversatione mutari. Nam et Jordanem transeunt et octogenerii sunt, quia et baptizati sunt et resurrectionem futuram, quæ per octonarium designatur numerum, credunt. Sed hi quanquam Regi humiliter et blande loquantur, Regem tamen deserunt et ad solitæ conversationis consuetudinem revertuntur. Quid est enim Regi blanda verba profere, nisi sicut in Evangelio dicitur, se callide potius quam humiliter excusare? « Rogo, inquit, te, habe me excusatum (Luc. xiv). »

A Dicebat enim Berzellai regi: Cur servus tuus sit oneri domino meo regi? paululum procedam famulus tuus ab Jordane tecum, nec indigeo hac vicissitudine.

Cujus figuram tenent qui spirituali cuiquam viro seseque ad altiora provocanti, quasi humiliter decantant: Peccatores quidem sumus tibi que, pater, obtemperamus, sed districtioris instituti regulam servare non possumus; infirmi sumus et fragiles, atque ideo melius judicamus sub levi nos fasce inglorios utcumque vivere quam sub gravis sarcinæ pondere quasi fortes interire. Nam et quod idem Berzellai superius dixerat, ab istorum interioris hominis senio non discordat: « Quot sunt, inquit, dies annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege in Hierusalem? » et adjecit: « Nanquid videntur sensus mei ad discernendum suave et amarum? aut delectare potest servum tuum cibus, et potus? vel audire possum vocem cantorum et cantatricum? » (II Reg. xix.) Veraciter enim talium hominum sensus intrinsecus obtusi sunt, quia spiritualia mentis edulia, vel intimæ jubilationis organa non discernunt; non enim eis sapit cibus ille cœlestis, ad quem Propheta spirituales convivas invitat: « Gustate, inquit, et videte quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii). » Nec illa fauces eorum mella discernunt, de quibus aiebat: « Quam dulcicia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et favum ori meo! » (Psal. cxviii.) Necdum ad illud Sapientiæ discubere convivium, de quo in libro Proverbiorum dicitur: « Quia sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam. » Ubi et sequitur: « Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, et ad mœnia civitatis: Venite, comedite panem meum, et bibite vinum, quod miscui vobis (Prov. ix). » Hi voces etiam cantorum et cantatricum non audiunt, quia quæ sanctorum martyrum, quæ sanctarum virginum ante Deum jubilet modulatio nullatenus comprehendunt. Nam quia carnaliter conversantes ad Dominum contemplationis corda non elevant, cœlestis harmoniæ modulos et mellifluas angelici concentus suavitates ignorant.

Unde non immerito senex ille Berzellai fuisse dicitur de Rogelim, quod interpretari dicitur *pedes*. Pedestres enim tales ambulant, et quoniam a terrenæ conversationis itinere se suspendere nesciunt, ad comprehendenda cœlestis melodiæ cantica non assurgunt, nolunt enim nisi pedites semper incedere atque ideo nequeunt alta jubilationis intimæ gaudia penetrare. Et quoniam terreni actus, in quibus sparsi sunt, duros eos atque insensibiles reddunt, spiritualis lætitiæ contemplari subtilia nequeunt. Hinc est etiam quod ille Berzellai Galaadites asseritur, quod *acervus testimonii* interpretatur, et quoniam acervus ille testimonii, qui Galaad dicitur, a Laban et Jacob de lapidibus factus agnoscitur (Gen. iii), bene per hunc Galaaditen duri ac lapidei homines designantur, qui, dum ad amorem spiritualis vitæ cor non emolliunt, tanquam lapides facti in

perduaci sæcularium negotiorum vigore durescunt. A
Ad quam duritiam pertinet quod idem quoque Berze'lai *ferrum meum* interpretari dicitur. Quid est durius ferro? et quid obstinatius corde perverso?
« In malevolam enim animam nunquam introibit sapientia (*Sop. 1*). » Et congrue ferrum meum, quasi de se quilibet homo durus et obstinatus dicit, quia dum statuit in propria perseverare duritia, in consilia se nunquam projicit aliena, et quia rigidus et inflexibilis ad cœlestem Hierusalem cum David rege non graditur, de via quam cœperat cum Berzellai, ad terram Madian, hoc est, ad vitæ veteris primordia revocatur.

CAPUT XIV.

In eadem epistola.

« Cumque venisset rex David in Hierusalem, tulit B
decem concubinas suas, quas reliquerat ad custodiendam domum et tradidit eas in custodiam; nec est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque ad diem mortis suæ in viduitate viventes (*II Reg. xx*). »
Concubinæ quæ non sequentes David domum servant, hi sunt qui in veteris Legis custodia perseverant. De quibus profecto concubinis dicitur: « Quia de cætero non est David ingressus ad eas: Sed erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate viventes. » Judæi plane nunc clausi sunt et in viduitate vivunt quoniam ad virum sanctæ Ecclesiæ non accedunt, nec ad eos cœlestis ille Sponsus ingreditur, quia tanquam mulierculis a diabolo prostitutis suum præbere contubernium dedignatur eisque, quia pollutum sunt per adulterium, repudii dat libellum. Et C
hæ quæ non sequuntur virum merito concubinæ, nec vocantur uxores, quia, dotali fœdere ac nuptiali copula prorsus indignæ, non illam pariunt sobolem quæ paternæ benedictionis possideat hæreditatem. Nobis autem e contrario dicitur: « In hoc vocati estis, ut benedictionem hæreditate possideatis (*I Petr. iii*). » Nam et idem dicit Apostolus: « Igitur qui ex fide sunt, benedicentur cum fidei Abraham. Quicumque autem ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt (*Gal. iii*). »

200 CAPUT XV.

*In epistola ad Albericum, in qua ei super de em
questionibus respondet.*

« David postmodum non est ingressus ad eas, sed erant clausæ usque in diem mortis suæ in viduitate D
viventis (*II Reg. xx*). » Perdiderunt enim virum, de quo per Isaiam dicitur: « Quoniam acceperunt septem mulieres virum unum (*Isa. iv*). » De quibus et per Salomonem dicitur: « Quia septingentæ sunt reginæ (*III Reg. xi*). » Acceperunt itaque septem, quæ amiserunt decem. Cœlestem quippe Sponsam sancta sibi confœderavit Ecclesia septiformi scilicet Spiritus dono repleta. Quem Sponsam Synagoga, quæ Decalogi mandata perceperat, perdidit viduaque pertransit, quia dum in domo consueti ritus et legalium cæremoniarum immobiliter persistit, cum rege David in desertum gentilium exire contempsit.

CAPUT XVI.

In eadem epistola.

« Tertium quoque fuit bellum in Gob contra Philistæos, in quo percussit Adeodatus filius saltus polimitarius Bethleemites Goliath Gethcum (*II Reg. xxi*). » Quod nimirum facile valet intelligi. Nam Gob interpretatur *lacus*. Et sicut periclitatur qui in lacum leonum mittitur, sic David quasi leonis se dentibus tradidit, cum in rabiem Goliath se præliaturus immersit. Idem David Adeodatus jure dicitur; quoniam a Deo est electus in regnum. Qui etiam filius saltus vocatur, quia de pascuis saltuum, ubi oves alebat, eductus agnoscitur. Nec sine causa idem David polimitarius dicitur; quia mater ejus de genere Beselehel existit, qui tabernaculum fœderis in deserto construxit, in quo etiam nonnulla polimitaria operatione contexuit. Bethleemites quoque non incongrue dicitur, quia a Noemi duxit originem, et de Bethleem fuerant tempore famis egressæ atque ad eandem Bethleem sunt, resplendente postmodum ubertate, reductæ. Quod autem Adeodatus cum omnibus suis his adjectivis, ipse procul dubio sit David, sequentia declarant, ubi dicitur: « Hi quatuor nati sunt de Arapha in Geth, et ceciderunt in manum David et servorum ejus (*Ibid.*). » Sane quid etiam per hæc mystice significetur exponerem, nisi quod perspicuum est epistolaris mihi brevis prohiberet. Juxta mysticum scilicet intellectum, hæc omnia referuntur ad Christum. Ipse enim Adeodatus est, de quo per Isaiam dicitur: « Puer natus est nobis, et filius datus est nobis (*Isa. ix*). » Qui filius saltus non incongrue dicitur, quoniam ex Judæis secundum carnem nasci dignatus est, qui dum nullum fructum spiritualis germinis attulerunt, velut agrestes arbores non in horto plantatæ, sed in saltu natæ steriles existerunt. Unde legitur: « Vox clamantis in deserto (*Isa. xl*); » hoc est, infructuoso Judæorum populo. Polimitarius quoque Redemptor noster merito dicitur, quia velut texturini operis studio vacat, dum et se suis fidelibus induit et ex illis justitiæ vestimenta contexuit. De suis 201 quippe vestibus per Apostolum dicitur: « Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam neque rugam (*Ephes. v*). » Et per prophetam: « Omnibus his velut ornamento vestieris (*Isa. xlix*). » De Christi vero fidelibus Psalmista canit: « Sacerdotes tui induantur justitiam (*Psal. cxxx*). » Et per Ezechielem Dominus impropere animæ, quam spiritualibus indumentis decenter ornavit, sed eum ipsa mœchiæ sordibus polluta deseruit: « Vestivi te, inquit, discoloribus et calcavi te hyacintho, et cinxi te bysso, et indui te subtilibus et ornavi te ornamento. » Et paulo post: « Et vestita es bysso, et polimito et multis coloribus (*Ezech. xvi*). » Quid ergo mirum, si Redemptor noster polimitarius dicitur, qui virtutis decore polimito induit animam quam sponsali jure sortitur? Ipse est enim Dei sapientia, de qua per Salomonem dicitur: « Quia quæsit lanam et linum, et operata est

consilio manuum suarum (*Prov. xxxi*). » Cujus A
 digiti apprehenderunt fusum, cujus omnes domestici
 vestiti sunt duplicibus, cujus etiam caro stragula ve-
 stis facta est in passione. Sed eadem byssus et
 regalis purpura indumentum illius est in resurre-
 ctione; qui etiam Bethleemites jure vocatur, quia
 in Bethleem de Virgine natus agnoscitur. Quod
 autem dicitur: « Quia tertium bellum fuit in Goh, »
 hoc intelligitur quia verus David Salvator Israel,
 ante legem et sub lege, ac postmodum in evangelica
 gratia fideles semper bellatores habuit, per quos
 contra Philistæos, id est, adversus malignos spiritus
 dimicavit. Ad hoc itaque tertium bellum David venit
 in Goh, qui interpretatur *lacus*, quia Redemptor
 noster dum velut forti armato fortior supervenit
 (*Luc. xi*), ipse per se etiam usque ad inferna descen-
 dit. Unde per Psalmistam dicit: « Posuerunt me in
 laeu inferiori, in tenebris et umbra mortis (*Psal.*
lxxxvii). » Illic percussit Goliath Getheum, quia
 dum electorum animas de gehennæ claustris eripuit,
 antiquum hostem, qui super eos tyrannidem exerce-
 bat, lethali vulnere sauciavit.

CAPUT XVII.

In sermone de virginibus.

« David sedens in cathedra, sapientissimus prin-
 ceptus inter tres. Ipse quasi tenerrimus ligni vermicu-
 lus, qui octingentos interfecit impetu uno (*II Reg.*
xxiii). » Quid est quod David tam novæ, tam inaudita
 præconio laudis attollitur? Quis est iste tam humilis
 tamque sublimis? Quis, inquam, est iste David ita
 debilis atque despectus ut vermiculi speciem gerat?
 ita fortis et validus, ut uno impetu octingentos ho-
 mines interficiat? In palea nempe litteræ videtur
 esse ridiculum, si non in medulla spiritus lateat
 sacramentum. Quis ergo vermiculus iste, nisi ille
 qui per eundem David canit in psalmo: « Ego autem
 sum vermis, et non homo? » (*Psal. xxi*) Sicut enim
 vermis ex sola ligni materia gignitur, ita Christum
 absque virilis semine de solo virginali utero geni-
 tum fides catholica confitetur. Sed quamvis sit
 vermis tener et debilis, ligni vero duritia fortis ac
 solida, vermis tamen lignum vertit in cariem et ca-
 vernosum reddit et cavum. Ita Redemptor noster
 verus **202** utique manu fortis atque desiderabilis,
 qui semetipsum exinanivit, qui non habens speciem, D
 neque decorem, invalidus ac despectus apparuit,
 humanum genus, unde ortus est, paulatim a suo
 rigore mollivit, magnumque sibimet in electis suis
 habitationis spatium procuravit. Hic itaque David
 sedet in cathedra, quia in paternæ majestatis gloria
 constitutus omnia judicat. Cui Pater ait: « Sede a
 dextris mei (*Psal. cix*). » Sapientissimus est, quia
 ipsa Patris sapientia est. Sed quomodo David dicitur
 princeps inter tres, cum ille non inter alios quemlibet
 principatum, sed super omnes potius regalis sceptri te-
 neret imperium? Laus enim ista depretiatur, non exaltat;
 deprimat, non attollit, cum ille non tam tribus inter-
 esset; quam omnibus superesset. Sed cum ab illo David
 videatur sententia ista dissidere, est cui valeat aq tis-

sime convenire. Beatus enim ac singularis, ille
 homo, qui mystice dictus est vermis, mox ut a
 Verbo in unitate personæ suscipitur, in sancta Tri-
 nitate non inæqualiter principatur. Princeps est ergo
 inter tres, quia unitus est Verbo, quæ est in sancta
 Trinitate persona. Hic octingentos interfecit impetu
 uno. Octonarius numerus ad resurrectionem, cente-
 narius pertinet ad perfectionem. David ergo uno
 impetu octingentos interfecit, quia Salvator noster
 omnes, qui vel perfectionem fidei appetunt, vel re-
 surrectionis gloriam concupiscunt, gladio sui spi-
 ritus interfecit, dum eos per incarnationis ac crucis
 suæ mysterium ab amore mundi hujus mortuos red-
 didit, et hoc uno operatus est impetu, id est, uno
 suo incarnationis adventu. « Semel enim pro pecca-
 tis nostris mortuus est, jam ultra non moritur
 (*Rom. vi*). » Annon ejus adventus jure vocatur im-
 petus, de quo Salomon ait: « Ecce iste venit saliens
 in montibus, transiliens colles? » (*Cant. ii*.) Et
 David: « Exsultavit, inquit, ut gigas ad currendam
 vitam? » (*Psal. xviii*.) Qui enim currit, procul dubio
 impetum facit. Nam et Verbum Dei tanquam rivus
 aquarum viventium cum impetu venit, et sicut tor-
 rens cuncta doctrinarum ardentium inquinamenta
 subvertit. Unde et in Canticis canticorum dicitur:
 « Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ
 fluunt impetu de Libano (*Cant. iv*). » Huic ergo
 Regi tam humili tamque sublimi, tam infirmo,
 sed ita fortissimo, gratias referamus qui idcirco
 fieri dignatus est vermis in ligno, ut nos constitueret
 cives in cælo. Ideo vetustum humani generis ini-
 micum in se permisit insurgere, ut ex eo postmo-
 dum non modo per viros, sed etiam per feminas
 triumpharet.

CAPUT XVIII.

*In epistola ad Albericum in qua ei super decem
 quæstionibus respondet.*

Quæris cur in Scripturis sacris sit ista diversitas, ut
 in libro Regum (*II Reg. xxiv*) legatur David redemisse
 aream Ornan Jebusæi, simul et boves qui offerendi
 erant in holocaustum, siclis argenti tantummodo
 quinquaginta; cum in Paralipomenon pro sola area
 dedisse narretur auri sexcentos siclos? (*I Paral. iii*.)
 Sed sciendum est procul dubio quia in libro Regum
 D boves tantummodo quinquaginta siclis argenti com-
 parasse **203** David legitur, quanti vero aream com-
 paraverit, illic omnino siletur. Paralipomenon vero
 liber de bobus e contrario tacet, sed emptam
 sexcentis auri siclis aream perhibet. Quod facile
 pervidetur, si in utroque libro ipsa verborum series
 diligenter attenditur. Nam in libro Regum hic est
 ordo verborum: « Emit ergo David aream, et boves
 argenti siclis quinquaginta. » Ubi sic distinguendum
 est, ut prius Scriptura dicat: « Emit David aream, »
 nec exprimat quanti; **204** deinde sequatur: « Et
 boves argenti siclos quinquaginta. » In libro vero
 Paralipomenon ita legitur: « Dedit ergo David
 ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sex-
 centos, et ædificavit ibi altare Domino » Sic igitur

utraque sibimet Scriptura divisit, ut illa boum, ista A tii mensura præfigitur discrepant, sed Scripturæ soli s areae numeret pretium: Res igitur quibus pre- sanctæ sibimet invicem non repugnant.

Expliciunt testimonia libri secundi Regum.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

1. De Abisag Sunamite quæ regi David ministrabat, et cum eo dormiens senilia eius membra fovebat, et tamen integra mansit.
2. Quod David, dum vivit, et Joab et Semei pepercit; moriens vero perdendos eos mandavit.
3. Quod dicitur Salomon quadraginta millia præseptra equorum curilium habuisse, duodecim millia eques riam.
4. Quod de eo tem dicitur: quia locutus est tria millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque millia; et disputasse etiam de lignis, et de jumentis, et volucris, et reptilibus, et piscibus.
5. Quod Salomon duas a dextra lævaque columnas in templi vestibulo statuit, quarum unam Jachim, alteram Booz vocavit.
6. Quod vasa templi Domini in campestri regione Jorpanis in argillosa terra fusa sunt inter Socho et Sarthan.
7. De eo quod cum sacerdotes exissent de sanctuario, nebula domus Dei repleta est, ita ut sacerdotes non possent prope stare propter nebulam.
8. Quod non esse dicitur argentum nec ullius pretii putari in tempore Salomonis.
9. Quod Salomoni fuerant uxores quasi reginæ septingentæ et concubinæ trecentæ.
10. De muliere Sareptana, ad quam Elias transmissus, invenit eam duo ligna colligentem, ut coqueret et sibi panem ac filio suo.
11. De eo quod, orante Elia, nebula parva quasi vestigium hominis de mari conscendens apparuit.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI TERTII REGUM.

CAPUT PRIMUM.

Ad. C. præfectum, ubi eam ad certamen provocat.

Quæsierunt David regi servi sui adolescentulam speciosam in cunctis finibus Israel, et invenerunt Abisag Sunamitem, et adduxerunt ad regem; quæ dormiebat cum rege, et ministrabat ei, et non cognovit eam rex (*III Reg. i.*) Quæ est autem hæc puella, quæ de cunctis finibus Israel tanquam singularis eligitur, et David regi, ut cum eo dormiat, et frigescentes artus calefaciat copulatur? Interroga Salomonem et ipse tibi puellæ hujus aperiet sacramentum: « Posside, inquit, sapientiam, posside intelligentiam (*Prov. iv.*) » Vis etiam audire virginis hujus amplexus? ait: « Ne derelinquas eam et apprehendet te; ama illam, exaltabit te; circumda illam, et glorificabit te; honora illam, et amplexabitur te (*Ibid.*) » Sapientiam ergo, hoc est, sanctam vitam amplectamini, uxorem, ut ingenuam, et hæreditate cendignam sobolem procreemus. Non enim ex hac uxore moritura nobis est successura posteritas, sed quæ perpetuo sit victura. Nam quod de corruptione nascitur, necesse est corrumpatur; at quod virginitas gignit interire non novit: nec est vitio corruptionis obnoxium quod ex incorruptione fuerit procreatum. Sed videamus interpretationem istorum nominum, ut valeamus comprehendere sacramentum. Abisag namque interpretatur *pater meus superfluus*, vel, *patris mei rugitus*. Hic superfluus, non superfluitatem, quasi non necessariam, sed abundantiorum Dei Patris significat gratiam; rugitus autem, vehementem sanctæ prædicationis indicat fremitum, ut leonem de tribu Juda, quasi per intonantem sanctæ prædicationis fremitum insonet, quisquis in Abisag, id est, religiosæ vitæ complexibus jacet. Sunamitis autem in nostra lin-

B gua, *coccinea* dicitur. Anima quippe sancta sicut **205** Domini sanguinis mysterio rubet, ita nihilominus et igne sancti Spiritus fervet. Unde et in manu Phares coccinum alligatur, qui maceriam sub mystica duorum populorum sequestratione divisit. Et Raab meretrix, in typo Ecclesiæ, coccineum funiculum, ut domus sua, pereunte Jericho, salvaretur, appendit. Hinc etiam, et alibi de sanctis viris Scriptura commemorat: Hi sunt, qui venerunt de calore domus Raab. Et ipsa in Evangelio Veritas: « Ignem, inquit, veni mittere in terram (*Luc. xii.*): » qui videlicet ignis in discipulorum cordibus æstuans, eos dicere compellebat: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, et aperiret nobis Scripturas? » (*Luc. xviii.*) Hoc itaque mysticum et spiritale conjugium, et in Sunamite fervorem gratiæ concipit, et in Abisag sanctæ prædicationis sobolem parit; ut quem in cordis quisque visceribus portat, per oris officium parere non omittat; et quod concipit in corde per coccinum, pariat in ore per prædicationis sanctæ rugitum. Fervorem ergo divinæ charitatis in Sunamite concipimus, ut prædicationis rugitum Abisag quasi sobolem pariamus.

CAPUT II.

In epistola ad Albericum, ubi super decem questionibus tractat.

Ego sæpius, fateor, dubitavi cur David Joab et Semei, quibus iratus erat, dum adhuc viveret, clementer indulset; moriens autem Salomoni sibimet in sceptrum regia succedenti perdendos esse mandavit. D « Tu, inquit, nosti quæ fecerit mihi Joab filius Sarviae, quæ fecerit duobus principibus exercitus Israel, Abner filio Ner et Amasæ filio Jether, quos occidit et effudit sanguinem belii in pace. » Atque paulo post addidit: « Facies ergo juxta sapientiam tuam, et non deduces canitiem ejus pacifice ad inferos. »

De Semei quoque sic ait: « Habes et Semei apud te, A
filium Gera, filii Gemini de Baurim, qui maledixit
mihi maledictione pessima, quando ibam ad castra. »
Denique, quibusdam interpositis, addidit: « Ducesque
canos ejus cum sanguine in infernum (*III Reg. 11*). »
Quid est enim quod eos David moriens damnat qui-
bus vivendo pepercerat, cum profecto rationis ordo
deposcat ut in perduelliones, vel quoslibet inimicos
vivens sententiam ultionis exereret, moriens autem
eis misericorditer in hulgeret? Sed sciendum est quia
per regnum David, qui tot persecutionibus et ærum-
nis attritus, tot adversitatibus et ineptiis cum suis
commilitonibus est afflictus, hoc præsens sæculum
designatur, in quo cum suis membris Christus affli-
gitur multisque tribulationibus Ecclesia laceratur. B
Regnum vero Salomonis, qui divitiis et gloria cun-
cta regaliū dignitatum jura transcendit, omnia
principalis imperii fastigia superavit, futuræ vitæ
denuntiat gloriam, in qua Christus vere pacificus
æterna cum suis quiete perfruitur ac cœlestis con-
vivii dapibus solemniter epulatur.

Unus igitur idemque Redemptor noster et nunc
David est, et tunc Salomon erit; quia et modo tan-
quam manu fortis per membra sua contra diabolū
pugnare non desinit, et tunc sopita 206 prorsus
omni carnis et spiritus controversia, cum corpore
suo, quod est Ecclesia, ut revera pacificus æterna
tranquillitate regnabit. Nunc in electis suis quasi
David calamitatum fascibus premitur, persecutionum
ac diversis adversitatum pressuris urgetur, tribula-
tionibus et ærumnis atteritur, postmodum tanquam C
Salomon exuberanti divitiarum immortalium copia
potietur. David ergo vivens tolerat, quos in fine con-
demnat, quia iudex humani generis Christus, quem
ille signabat, illis nunc misericorditer parcit quibus
in fine sæculi sententiam juste damnationis infligit.
David itaque misericordiam prorogat, Salomon ju-
stitiam judicat, quia unus idemque Redemptor no-
ster et nunc quasi David reproborum iniquitates
æquanimitè tolerat, et postmodum tanquam Salo-
mon, in gloria sua veniens, eos quasi vibrato judicii
sui mucrone trucidat. Hæc alternitas divini examinis
frequenter in eisdem sermonibus invenitur, sicut
illuc: « Misericordiam, inquit, et iudicium cantabo
tibi, Domine (*Psal. c*): » Et: « Misericordiam et
veritatem diligit Deus (*Psal. LXXXIII*): Misericordia D
et veritas obviaverunt sibi (*Psal. LXXXIV*). » Sic ita-
que dum misericordia veritati, quasi David præpo-
nitur Salomoni; ut quos pie David per misericordiam
sustinet, Salomon per iudicium juste condemnet.
Et notandum quod per Joab, qui suis homicidium
manibus perpetravit, illi designantur qui mala fa-
ciunt; per Semei vero, qui regi tantummodo male-
dixerat, illi figurati sunt qui prava loquuntur. Nam
et hi qui nequiter agunt, et illi qui sermonibus re-
probis ac falsis insistunt, in extremæ discussionis
examine procul dubio damnabuntur; sicut idem Da-
vid ait: « Odisti omnes qui operantur iniquitatem;
perdes eos qui loquuntur mendacium (*Psal. v*). »

CAPUT III.

In epistola ad Agnetem reginam.

« Et habebat Salomon quadraginta millia præsepia
equorum curriliū et duodecim equestrium (*III
Reg. iv*). » Quid per quaternarium numerum, nisi
quadriga præstruitur evangelistarum? Et quid per
duodenarium, nisi senatus exprimitur apostolorum?
Per doctrinam quippe evangelicam et apostolicam ve-
ctatur Dominus per omnem latitudinem orbis terra-
rum. « Currus enim Dei decem millibus multiplex,
millia letantium; Dominus in illis, in Sina in sancto
(*Psal. LXXII*). » Nam quia Sina *mandatum* interpre-
tatur, constat in eis tantummodo vectari Dominum,
ubi sit cœlestium observatio mandatorum. Notandum
autem quia sicut David regnum, qui tot est pressu-
ris attritus, Dominum designat in mortalis adhuc
vitæ stadio laborantem, sic Salomonis istius incom-
parabilis gloria præfiguratur, eundem Dominum post
mundi finem in paterni culminis majestate regnan-
tem. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam
omnium Orientalium et Ægyptiorum, quia nimirum
Redemptor noster superat intellectum et angelorum
et hominum.

207 CAPUT IV.

In eadem epistola.

De illo quoque dicitur: « Quia locutus est tria
millia parabolas, et fuerunt carmina ejus quinque
millia; » ubi præsto subjungitur: « Quia disputavit
etiam super lignis a cedro quæ est in Libano usque
ad hyssopum quæ egreditur de pariete, et disseruit
de jumentis, et volueribus, et reptilibus, et piscibus
(*III Reg. iv*). » Quæ videlicet Redemptori nostro
non ambigitur cuncta congruere, cui vacat hæc di-
ligenti consideratione tractare. Ipse nimirum tria
millia parabolas est locutus, qui et per mystica præ-
cedentium facta et per allegorica prophetarum ora-
cula, vel etiam per coruscantis Evangelii documenta,
dum sub figurarum velamine pene cuncta disseruit,
quasi tria millia in verbis suis parabolas numeravit.
Unde et in Evangelio Matthæus ait: « Hæc omnia
locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine pa-
rabolis non loquebatur eis (*Matth. xiii*). » Cujus
etiam carmina quinque millia sunt, quia chorus
virginum, quæ sub quinario numero describuntur
ante thronum ejus, sicut Joannes in Apocalypsi di-
cit: « Canticum novum jugiter modulatur (*Apoc.
xiv*). » Vel quia quinque sunt vulnera Dominici
corporis, quibus per universum orbem triumphalis
ejus gloria prædicatur, sub eodem numero carmina
supputantur, sub quo tenentur et vulnera, per quæ
victoria singularis laudis æternæ gloriam promeretur.
Unde cum in Canticis dicitur: « Surge, amica mea,
sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus
petræ et in caverna maceræ; » protinus additur:
« Ostende mihi faciem tuam; sonet vox tua in auri-
bus meis, quia vox tua dulcis (*Cant. II*): »

Sane quia non hæc exacte tractamus, sed sucein-
cte, celeriterque transcurrimus, sufficiat dicere: Quia
cum petra sit Christus, foramina petræ procul dubio

sunt Dominici corporis cicatrices. Sed cum post A hujus petrae foramina, dulcis vox sponsae in sponsi auribus sonare praecipitur, quid aliud quam quinque vulneribus sub eodem quinario numero carmina laudum reddere pia quaelibet anima, vel sancta universalis Ecclesia, commonetur, ut ejus lem quodammodo numeri carmina referat quot per se suscepta vulnera non ignorat, illique cunctos sui corporis sensus dedicet, quem totidem pro se sauciatum vulneribus videt? Quinque nimirum nostrorum sensuum vulnera, illis quinque Dominici corporis cicatricibus sunt sanata. Quo autem Salomon super lignis a cedro, quae est in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete, disputasse dicitur; hic necessario ad spirituales remittitur intellectum, cum nullatenus stare valeat superficies litterarum. Hyssopus enim nequaquam de parietibus egredi, sed de saxosis cernitur montibus germinari. Paries itaque noster ipsa mortalitatis nostrae conditio est, quae nos a contemplatione Conditoris velut abditae domus obstaculum dividit, et in ima proclivius, declinare compellit. « Corpus enim quod corrumpitur, aggravat animam; et deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem (Sap. ix). » Ex hoc ergo pariete 208 hyssopus egreditur, quia de fragilitate nostrae mortalitatis erumpit, quod semper necesse est ferro poenitentiae resecuri. Hyssopo nimirum purificantur intima viscera, per quae non incongrue designatur confessio peccatorum. Disputavit igitur noster Salomon super lignis, hominibus videlicet intra germinantis Ecclesiae membra radicatis, a cedro quae est C in Libano, usque ad hyssopum, quae egreditur de pariete, id est, ab ipsis eminentibus sanctis nitore justitiae candidatis usque ad peccatores et lapsos atque ad poenitentiae demum lamenta conversos. Hinc est quod sequitur: « Disservit et de jumentis, » sanctorum scilicet adjutoribus, catholicis viris; « et de volucribus, » hominibus nimirum, per sancta desideria ad superna suspensis; « et de reptilibus et piscibus, » hoc est, de his qui pectus concupiscentiae per terram trahunt et qui per saecularium negotiorum fluentia vagantur.

CAPUT V.

In epistola ad Albericum, ubi dicitur de mansionibus Israelitarum.

« Statuit Salomon duas in vestibulo templi Domini columnas, unum a dextris, et alteram a sinistris: eam, quae a dextris erat, vocavit Jaehim, hoc est firmitas: et quae ad levam, Booz, hoc est, in robore (III Reg. vii; II Par. iii). » Quid enim per columnam, quae a dextris est et vocatur firmitas, nisi dilectio Dei; et quae a sinistris est, et vocatur in robore, nisi dilectio proximi? Aliud est enim firmitas, hoc est, ipsum robur, aliud in robore, quoniam aliud est diligere ipsum Dominum, aliud diligere proximum in Deo. In dilectione quippe proximi mensura ponitur; Dominum vero diligere sine ulla prorsus mensura jubemur. In vestibulo ergo templi columnam, quae firmitas vocatur, erigimus, cum in hac

praesenti Ecclesia, quae caelestis illius Ecclesiae vestibulum est, Dominum totis viribus firmiter et constanter amamus. Ipsa quippe dilectio, sicut Joannes evangelista perhibet, Deus est (I Joan. iv). Et de Deo Propheta psallit: « Deus meus, et fortitudo mea (Psal. xlii) » Columnam vero, quae vocatur in robore in sinistra ejusdem vestibuli parte statuimus, cum proximum nostrum in Deo sicut nosmetipsos amamus. Ubi notandum quod Scriptura prosequitur: « Nec non et quasi catenulas in oraculo, et superposuit eas capitibus columnarum (II Par. iii). » In nostrae quippe mentis oraculo capitibus columnarum catenulas superponimus, quibus scilicet utramque columnam sibi invicem connectamus, quia nec Deum sine proximo, nec proximum vere diligimus sine Deo.

CAPUT VI.

In epistola ad A. P. P. ubi conqueritur de insolentia pravorum hominum.

De vasis, quae Hiran jussu Salomonis regis fecit in domo Domini scriptum est: « Quia in campestri regione Jordanis fudit ea rex in argillosa terra inter Sohot et Sartan (III Reg. vii). » 209 Sohot in tabernacula vertitur, Sartan vero interpretatur tribulatio eorum, sive demolitorum aut coangustantium. Quid igitur per Sohot, quod interpretari tabernacula diximus, nisi sanctos viros accipimus, qui videlicet dicunt: « Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus? (Hebr. xiii.) » Et Petrus: « Certus sum, inquit, quod velox est depositio tabernaculi mei (II Petr. i). » Quid vero per Sartan, quae tribulatio eorum dicitur, nisi reproborum tribulantium nos persecutio designatur? Ii nimirum et demolitores et coangustantes sunt, quia dum demoliri atque destruere fidei nostrae vel boni operis aedificium tentant, duris injuriarum ac pressurarum nos calamitatibus coangustant. Vasa ergo templi, id est omnes electi funduntur in campestri regione Jordanis, id est in humilitate baptismi; inter Sohot et Sartan, id est inter justos atque perversos, ut et honorum forma proponatur illis ad imitandum rectae conversationis exemplum, et pravorum persecutio ad cumulum illis proficiat meritum. « Vasa quidem figuli probat fornax, et homines justos tentatio tribulationis (Eccli. xxvii). »

D In arida ergo terra templi vasa funduntur, quia mens hominis ad suscipiendum supernae gratiae munus non est congrua, nisi prius ab omni carnalis illecebrae fuerit humore siccata. Sicca quippe corda clarum harmoniae sonitum, humida reddunt obtusum. Tympanum quoque surdum sonat, si quilibet eum liquor humectat. Sic necesse est ut mens hominis a carnis voluptate sit arida, quatenus in Dei omnipotentis auribus ejus oratio sit arguta. Eum vero sicut oculus, dum solis se radiis objicit, videre frustra contendit, et cavos quidem orbes ac vacuas pupillis palpebras pandere nititur, sed splendorem quo perfunditur nullatenus intuetur, sic ad concupiscendam contemplationis lucem sese inaniter eri-

git, qui per sæcularis vitæ meritum aciem cordis amisit. Nam si quilibet ignotus cubiculum regis irrumpat eique præsens tanquam familiaris assistat, regis tamen alloquio non perfruitur, quia charus ei per anterioris notitiæ gratiam non habetur, ita nos infelices et miseri, quod quidem de meis similibus loquor, sæpe soli in angusta cellulæ remotione consistimus, solis divinæ majestatis obtutibus trementes astamus, peccatis tamen obstantibus, vel intimi splendoris igniculum, vel compunctionis gratiam non meremur. Sic itaque velut ante regis videmur astare præsentiam, sed quia per vitæ rectitudinem sibi noti non sumus, colloquutionis internæ dulcedinem non gustamus. Sed, o dulcedo melliflua, cum Dominus in servo, et servus delectatur in Domino! Unde Psalmista: « Suavis sit, inquit, ei laudatio-meæ; ego vero delectabor in Domino (*Psal. ciii.*) »

CAPUT VII.

In sermone de nativitate S. Mariæ

« Factum est, cum exissent sacerdotes de sanctuario, nebula implebit domum Domini, et non poterant sacerdotes stare prope propter nebulam; impleverat enim gloria Domini domum Domini (*III Reg. xiii.*) » « Quæ omnia, » sicut egregius prædicator **210** dicit, « in figura comingebant illis (*I Cor. x.*) » Gloria quippe Domini intelligitur Christus, cujus fide repletus est mundus; de qua gloria cum pro adorato vitulo deprecaretur Dominum Moyses ut parceret populo peccatori, respondit Dominus: « Propitius ero illi; verumtamen vivo ego, et vivit nomen meum, quia implebitur gloria mea omnis terra (*Num. xxiv.*) » Quod autem nebula implevit domum Dei, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam, hæc sententia superbos Judæorum pontifices ac doctores insinuat, qui dum incarnationis Christi sacramenta investigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium per erroris nebulam perdunt: ita enim eorum mentes infidelitatis caligo replevit, ut propriis exigentibus meritis non agnoscant cultum credulitatis. Ad illud ergo templum Dominus in nebula descendit, ut cæcam Judaicæ infidelitatis caliginem designaret. In hoc sic scriptum est: « In sole posuit tabernaculum suum (*Psal. xviii.*), ut sedentem in tenebris et umbra mortis illuminaret (*Luc. i.*) » Illi denique templo Deus omnipotens gloriam sui adventus contulit, sed nihil ex eo in sua natura suscepit. In beatissimæ autem Virginis uterum, non solum est dignatus descendere, sed ex eo etiam perfectam sibi substantiam nostræ mortalitatis unire. Quanto igitur nostri templi major est dignitas, tanto gloriosior ejus debet esse solemnitas. Illud siquidem corpus Christi, quod beatissima Virgo genuit, quod in gremio fovit, quod fascis cinxit, quod materna cura nutrit, illud, inquam, absque ulla dubietate, non aliud nunc de sacro altari percipimus, et ejus sanguinem in sacramentum nostræ redemptionis haurimus. Hoc catholica fides habet, hoc sancta Ecclesia fideliter docet.

CAPUT VIII.

In epistola ad Agnetem reginam.

« Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis (*III Reg. x.*) » Quod nimirum quomodo juxta litteram stabit, ut credi valeat tempore Salomonis argentum vel penitus non fuisse, ac propter hoc omnino de terra deletum, vel nullius, vel exiliis saltem pretii constitisse. Nam si nullius erat pretii, sicut dicitur, ergo mille talenta argenti, ne unius quidem ovi poterant appendio supputari; quod sane credi, quam frivolum, quam videatur ineptum ipse revinxit textus et ordo verborum, qui postquam præmittit: « Non erat argentum, nec ullius pretii putabatur in diebus Salomonis, » præsto subjungit: « Quia classis regis per mare cum classe Hiram semel per tres annos ibat Tharsis, deferens inde aurum et argentum. » Cur enim per tot marina discrimina metallum hoc classis illa deferret, quod pretium penitus non haberet? Et paulo post dicitur: « Quia offerebantur ei vasa aurea et argentea; » deinde subinfertur: « Egrediebatur quadriga ex Ægypto sexcentis siclis argenti et equis centum quinquaginta (*Ibid.*) » Non ergo pretio carebat argentum, quo vehicula redimebantur equorum, sed argento designatur claritas ecclesiasticæ prædicationis, de qua dicitur: « Eloquia Domini eloquia casta, argentum (*Psal. xi.*) » Nullius, ut ita loquar, pretii **211** reputabimus, nec aliquatenus erimus ejus indigi, postquam ad veri Salomonis regnum ex hac fuerimus calamitate translati; non enim tunc prædicationis indigemus eloquio, ubi datur in decore suo regem gloriæ facie ad faciem cernere, quem ubique consuevimus ex ore prædicatoris audire. Sic per prophetam pollicetur Dominus, diceas: « Nemo dicet: Agnosco Dominum; omnes enim cognoscent me a maximo usque ad minimum, dicit Dominus (*Jer. iii, xxxi.*) » Sed forte quis asserat Scripturæ verba nos ad nostrum intellectum violenter inflectere, et quod Salomon de se videtur asserere ad Salvatorem perhibeat specialiter per omnia pertinere. Dicat itaque objectionis assertor qua Salomon valeat ratione competere quod quasi de se dicit: « Dominus enim dedit mihi horum quæ sunt scientiam veram, ut sciam dispositionem orbis terrarum et virtutes elementorum, initium et consummationem et medietatem temporum, vicissitudinem, permutationes hominum, et quæcunque sunt absconsa et improvisa didicit (*Prov. vii.*) » Nam, ut de cæteris interim si leamus, quomodo nosse potuit Salomon hominum cogitationes, cum ipse Deo alibi dicat: « Tu solus nosti corda omnium filiorum hominum? » (*II Par. vi.*) Sed et quis absconsa omnia et improvisa didicit, nisi Redemptor noster, in cujus pectore sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi (*Col. ii.*), qui profecto per humanitatem didicit quod per divinitatem naturaliter novit.

CAPUT IX.

In sermone de S. Antimo.

Legitur quia « Salomoni fuerunt uxores quasi

reginæ septingentæ et concubinæ trecentæ (III Reg. xxi). » Quid autem mihi cum gynæceo Salomonis? Sed, excussa palea verborum, invenitur in medulla mysterium. Quid enim per septingentas, quæ uxores simul et reginæ memorantur, nisi illæ intelliguntur animæ, quæ et septiformis habent gratiæ Spiritum et super resultantium vitiorum motus quasi regalem obtinent principatum? Quid autem per trecentas easdemque concubinas, nisi illæ animæ figurantur, quæ per solam S. Trinitatis fidem thalamum quidem regis ingressæ sunt, sed castæ conversationis et quodammodo matronalis pudicitæ munditiam non habentes, dotales uxorum tabulas non merentur? Hæ nimirum et Salomoni per commercium junctæ sunt, quia Salvatoris nostri veri pacifici sacramenta percipiunt, et tamen per degenerem lenocinantis vitæ torporem, nec habentes uni viro pudoris affectum, ad nuptialis fœderis dotalitium non assurgunt. Enimvero illæ animæ uxorio ac regali nomine dignæ sunt, quæ in solo cœlestis sponsi desiderio requiescunt, quæ infœderabiliter contra malignorum spirituum tentamenta configunt. Sic de eodem Salomone Scriptura testatur, quia « alienigenas quoque tributarios fecit; de filiis autem Israël non constituit rex servire quemquam; sed erant viri bellatores, et ministri ejus, et principes, et duces, et præfecti curruum et equorum (III Reg. i.), » ubi patenter ostenditur quæ inter concubinas distantia sit et reginas; quid differat inter eos qui servi peccati duræ exactionis tributa persolvunt, et eos qui per scdãta bella certaminum principatum C infulas sortiuntur.

CAPUT X.

In sermone de inventione S. crucis.

« Ait Sareptana mulier ad Eliam, ad quam ille pascendus fuerat missus a Domino: En colligo duo ligna, ut ingrediar et faciam mihi et filio meo pau-

lulam farinæ atque olei quod habeo, ut comedamus et moriamur (III Reg. xvii). » Hæc mulier duo ligna colligebat, quibus posset inopem sibi cibum et filio providere; sed hujus viduæ farina et oleum ad proventus abundantiam benedicuntur, ut charitatis fructus et hilaritatis jam tunc in sacramento Ecclesiæ commendetur: « Hilarum enim datorem diligit Deus (II Cor. iiii). » Vidua hæc sancta erat Ecclesiã, de qua dicitur: « Viduam ejus benedicens benedicam (Psal. cxxxii). » Cui licebat cuicumque vellet mortuo viro conjungi, quia, desinente lege, mox Christo, qui finis legis est, ad justitiam omni credenti (Rom. x), meruit Ecclesiã copulari. Illa cibum anhelabat, qui duobus esset lignis excoctus, et sancta Ecclesiã panem de cœlo viventem esurit, qui in ara crucis est torridus.

CAPUT XI.

In sermone de inventione S. crucis.

« Ecce nubecula parva quasi vestigium hominis ascendebat de mari (III Reg. xviii). » Quia enim non quasi homo, sed quasi vestigium hominis dicitur, recte per hoc crux, quæ membris est apta Dominicis, designatur. Et bene crux vestigium hominis dicitur, quia per eam Deus homo transitum fecit; cum ad Patrem rellit. Sicut per Joannem dicitur: « Sciens Jesus quia venit ejus hora ut transeat ex hoc mundo ad Patrem (Joan. xiii). » Pascha quidem transitus dicitur. Et hic transitus per crucem factus est; sicut dicit Apostolus: « Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v). » Sicut ergo per Virginem descendit ad nostra, sic per crucem est reversus ad propria. Quod congruenter expressit illud factum sub Eliseo miraculum. Nam cum juxta Jordanem ligna cæderentur, repente securis cujusdam materiam succidentis in aquam cecidit (IV Reg. vi).

Expliciunt testimonia libri tertii Regum.

213 214 INCIPIUNT CAPITULA LIBRI QUARTI REGUM.

1. Quod Eliseus aquas Jericho salis admistione sanavit.
2. De eo quod Eliseo ascendenti ad Bethel pueri illudebant dicentes: Ascende, calve, ascende, calve.
3. Obsecro, inquit Naaman Eliseo, concede mihi servo tuo, ut tollam opus duorum burdonum de terra.
4. De eo quod dum Eliseus lignum in aquam misisset, securis, quæ ceciderat, ad manubrium rediit.
5. De eo quod Ezechias decem lineis per gradus horologii umbram reverti postulavit, ut esset sibi signum recuperandæ salutis.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI QUARTI REGUM.

CAPUT PRIMUM.

In sermone de exaltatione S. Crucis.

Cum viri Jericho Eliseo conquererentur quod aquæ essent pessimæ, et terra sterilis. Afferte, inquit, mihi vas novum, et mittite in illud sal; deinde aquarum fonti sal illud immersit sicque aquas ab omni morte et sterilitate sanavit (IV Reg. ii). » Quod nimirum, ut totum brevi sermone concludam, nihil aliud insinuat, nisi quod Verbum caro fieret et habitaret in nobis (Joan. i). Quid enim aquæ nisi

D mundani sunt populi? quid vas novum nisi corpus Dominicum, nulla scilicet prævaricationis iniquæ labe nigratum, nulla veteris hominis abusione detritum? Quid porro sal, nisi cœlestis est sapientiã? Sapientiã igitur Patris in corpus descendit humanum, et sic ad fertilitatem et vitalis intelligentiæ dulcedinem omnium convertit fidelium mentes. Quæ nimirum dulcedo tandiu latuit usque dum sal mergeretur in aquam, id est, usque dum ille penderet in cruce, qui dicit: « Salvum me fac, Deus, quo-

nam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Psal. lxxviii). » Ex tunc enim homo didicit quid deberet appetere, quid vitare.

CAPUT II.

In sermone de S. Cassiano.

Cum Eliseus ascenderet viam quæ ducit Bethel, pueri parvuli egressi de civitate illudebant ei, dicentes : « Ascende, calve, ascende, calve. Qui cum respexisset, vidit eos, et maledixit eis in nomine Domini. » Moxque Scriptura subjunxit : « Quia egressi sunt duo ursi de saltu et laceraverunt ex eis quadraginta duos pueros (IV Reg. ii). » Sane quid per Eliseum, nisi Mediator Dei et hominum debet intelligi? Quid vero per Bethel, quæ domus Dei interpretatur, nisi beatitudo cœlestis exprimitur? Per viam ergo quæ ducit Bethel, Redemptor noster ascendebat, quando passioni appropinquabat; sicut jam in ipsa sacrosancta et mystica cœna dicit discipulis : « Vado ad eum qui misit me (Joan. xvi). » Sed dum ascendit Bethel, id est, dum per sanctissimæ passionis suæ mysterium redire contendit ad Patrem, pueri parvi egressi de civitate illudunt ei, dicentes : « Ascende, calve, ascende, calve, » quia Judæi omni gravitatis et sapientiæ pondere vacui, illaque pueritia parvuli, de qua dicitur : « Maledictus puer centum annorum (Isa. lxxv), » eum ad locum, qui dicitur Calvariæ, pertrahunt, atque adversus eum viperinis irrisionum et opprobriorum furiis inardescunt. Calvariæ autem locus ille dicebatur a calvitiis amputatis, quia illic damnati decolari consueverant. Et notandum quia pueri egressi de civitate dicuntur, quoniam, sicut Apostolus ait : « Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est Dominus (Hebr. xiii). » Porro quod sequitur : « Quoniam egressi sunt duo ursi de saltu et dilaceraverunt ex eis quadraginta duos pueros, » per numerum puerorum, numerus signatur annorum; quadragesimo secundo quippe anno post Domini passionem, sicut historiæ tradunt, Titus et Vespasianus, duo reges, de silvis gentium tanquam duo feroces ursi de saltu ferarum, dilaceraverunt pueros, quia venientes ad excidium Hierusalem debellaverunt in furore Judæos.

CAPUT III.

In epistola ad Hildebrandum et Stephanum, ubi dicitur quomodo rationalis anima ad perfectionem veniat.

« Obsecro, inquit Naaman, concede mihi servo tuo, ut tollam onus duorum burdonum de terra (IV Reg. v). » Quid autem per allegoriam Naaman Syrus, nisi genus designat humanum? Sicut enim Naaman ante leprosus, mox ut septies aqua Jordanis abluitur, ab omni lepræ squalore purgatur; ita mundanus populus septem charismata illius columbæ percipiens, quæ super Dominum in Jordane descendit (Matth. iii; Marc. i; Luc. iii; Joan. i), per sacri baptismatis lavacrum contagia deposuit peccatorum. Quid vero terra, quam Naaman postulat, nisi incarnationem significat Redemptoris? Hæc est per

mysterium illa repromissionis terra, quæ lac et mel fluere dicitur. Lac enim de carne fluit, mel de superioribus venit. Quia igitur in uno Mediatore Dei et hominum et humanitatis lac et mel divinitatis inesse cognoscitur, recte per terram lac et mel emanantem incarnationis ejus mysterium figuratur. Quod autem ex hac terra onus duorum burdonum petit, quid aliud quam duorum Apostolorum, Petri scilicet et Pauli, documenta deposcit? Unde et unus eorum dicit : « Qui operatus est Petro in apostolatuum circumcisionis, operatus est et mihi inter gentes (Gal. ii). » Et quia non modo apostolos, sed omnes prædicatores scientiam et operationem habere necesse est, duos in castellum, quod contra se erat, Dominus discipulos misit; atque, sicut Lucas testatur, in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus, geminos destinavit (Luc. x). Quod ergo Naaman in terra sancta duorum burdonum expetit sarcinam super incarnationem Dominicam genus humanum apostolicam videtur efflagitare doctrinam, ut hi sagmarii mundo terram invehant, ex qua ad offerenda sacrificia altare in conspectu Conditoris fiat. Unde filiis Israel præcipit, dicens : « Altare de terra facietis mihi (Exod. xx). » Quod autem Naaman non ob aliud terram prophetæ poposcisset, nisi ut ex ea Domino altare construeret, in suis ipse verbis ostendit, cum illic præsto subjungit : « Non enim ultra faciet servus tuus holocaustum, et victimam diis alienis, nisi Domino (IV Reg. v). »

CAPUT IV.

In sermone de inventione S. Crucis.

« Cum filii prophetarum juxta Jordanem ligna cæderent, repente securis cujusdam materiam succidentis in aquam cecidit; tunc propheta lignum in aquam misit, et mox ferrum natavit atque ad manubrium rediit (IV Reg. vi). » Quid est autem securis, nisi sapientia Dei operata per corpus? quid ferrum, nisi divinitas? quid lignum, nisi humanitas? Et recte corpus Christi lignum dicitur, quod in ligno pependit. Securis igitur juxta Jordanem arbores succidebat, quia Dei sapientia juxta fluidum mortalitatis nostræ decursum, dignata est impios Judæos suæ prædicationis austeritate corripere et velut infructuosas arbores a statu rigidæ superbiæ desecare. Unde et Joannes dicit : « Jam securis ad radicem arborum posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur (Matth. iii; Luc. iii). » Itaque dum ligna cæduntur, ferrum in aquas de manubrio cecidit, quia dum silvestres Judæorum mentes Veritas corripit, divinitas carnem tamen non deserens ad inferni profunda cum spiritu comitante descendit. Sed lignum in aquam nititur et ferrum redit, quia corpus Domini, quod in ligno pependit, in sepulcro ponitur deinde ex profundis inferni spiritu redeunte surrexit. Unde notandum est et diligentissime perpendendum quia ipse Redemptor noster ante per crucem transit, et sic humanitatem suam in paternæ dexteræ gloriam sublevavit. Exemplum quippe nobis exhibuit,

ut unde caput præcessisse cognoscitur, per eandem A
viam et membra subsequencia gradientur.

216 CAPUT V.

In sermone de S. Bonifacio.

« Petivit rex Ezechias ut umbra decem linearum gradibus reverteretur, quibus jam in horologio descenderat (*IV Reg. xx*). » Quid isti gradus illius horologii, in quo rex Ezechias umbram reverti decem lineis petiit, mystice innuunt, nisi quia totidem Salvator noster gradibus ad nostræ mortalitatis ima descendit, cum ad redimendum genus humanum venit? Quasi quosdam enim gradus exhibuit, cum de cælo venit in uterum Virginis, de utero venit in præsepe, de præsepe transit ad circumcisionem, de circumcisione ad templum, de templo ad baptismum, de baptismo ad crucem, de cruce ad mortem, de morte ad sepulcrum; postremo descendit ad infernum, ut inde sanctos erueret, quos ad cælestem gloriam calcato mortis imperio revocaret. Plane ut nos post se currere faceret, istos pro nobis gradus manifestata per carnem Veritas ad nos descendendo disposuit; et quodammodo cujusdam mystici horologii sol justitiæ, Christus hæc ad nos se inclinando momenta distinxit. « Qui nimirum exsultavit ut gigas ad currendam viam (*Psal. xviii*); » ut nos ei ex corde diceremus: « Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (*Cant. i*). » Descenderat itaque sol emensis jam decem gradibus horologii, sed per eosdem gradus iterum rediit; quod videlicet signum esset, per quod se rex Ezechias salutis pristinae restituendum esse confideret. Enimvero nec genus humanum ad incolumitatem, quam amiserat, de sui languoris erogatione convaluit, cum diei lux vera Christus decem eos, quos enumeravimus, mystici horologii gradus ad occasum nostrum se humiliando percurrit, quanquam per umbram decem graduum et aliter supernæ dispensationis possumus intelligere sacramentum. Diversitates quippe temporum quasi quædam distinctiones sunt in ho-

rologio linearum. Soli namque justitiæ, Christo, primus ad nos descensionis gradus fuit de Deo in Angelum. Unde est quod per Isaiam dicitur: « Magni consilii Angelus (*Isa. ix*). » Et qui cum Jacob loquebatur Deus angelus nuncupatur. Hinc est quod per eundem Jacob dicitur: « Dixit angelus Domini ad me in somnis: Ego sum Dominus Bethel, ubi unxisti lapidem et votum vovisti mihi (*Gen. iii*); » nimirum ut idem ipse qui loquitur et Deus simul et angelus ostendatur. Secundus descensionis gradus fuit in patriarchis, per quos scilicet ipse Dominus unius Dei cultum ac veræ fidei fundamenta constituit. Tertius in promulgatione legis, quam et ipse prius audiente populo protulit, et postmodum in lapideis tabulis proprio digito exarante descripsit. Quartus in Jesu Nave, in quo, sicut nomine, sic et opere degens, in terram repromissionis populum introduxit. Quintus fuit gradus in iudicibus, per quos nimirum Israeliticam plebem et ipse regebat. Sextus in regibus Judæorum, quia in eis principaliter ipse regnabat. Septimus in prophetis, quia per eos ipse et annuntiatus est et locutus. Octavus in pontificibus, **217** in quibus ipse, qui summus est Pontifex, veri et æterni sui sacerdotii mysterium figuravit. Nonus autem gradus designatus est in homine. Decimus in passione. Per hos itaque decem gradus, quasi per umbram veteris testamenti, Sol justitiæ, Christus, in nostræ mortalitatis descendit occasum; et per eos iter post resurrectionem suam in cælum victor ascendit omnemque illam vetustæ legis umbram veritatis suæ ac novæ gratiæ radiis illustravit, obscura revelans, clausa referans et omnia sub vel mine literæ recta denudans. Et sicut tunc sol lineatim quidem ac morose processerat, repente autem ad ortus sui est reversus originem; sic nimirum, sic signaverat Redemptor noster ea quæ de incarnationis suæ mysterio per longa temporum intervalla in sola resurrectionis atque ascensionis suæ gloria subito patefecit.

Explicunt testimonia de libro IV Regum.

DE LIBRO ESDRÆ.

In epistola ad Cunibertum, episcopum Taurinensem. D

« Quod quidam sacerdotes quesierunt scripturam genealogiæ suæ. Unde, cum non invenirent, ejecti sunt de sacerdotio. »

Pium enim est credere quia quisquis, nunc peccata propria recognoscens ac deserens, a suo se ministerio humiliter reprimit, in die iudicii eundem, quo se sponte privaverat, ordinem obtinebit. Quod in libro Esdræ significari videtur, ubi sacerdotum genealogia describitur. Ibi quippe sacra narrat historia quia « quidam sacerdotum quesierunt scripturam genealogiæ suæ, et quoniam reperire non potuerunt, ejecti sunt de sacerdotio (*II Esdr. ii*). » Illi plane veraciter sacerdotes sunt qui sacerdotaliter vivunt. Hi sacerdotalis generis lineam servant qui vitam suam Domino sacrificium offerunt ac de sa-

cerdotali se prodire prosapia religiose vivendo testantur, dum sanctorum sacerdotum imitantur exempla, quæ legunt, tunc in sacris eloquiis sacerdotum se filios recognoscunt. At hi qui carnaliter vivunt, et pravorum sequendo vestigia quasi de sæcularium generatione descendunt, merito de sacerdotum projiciuntur ordine, quorum se per vitam reprobam nequeunt filios invenire. Et notandum quod illic sequitur: « Dixit Athersatha eis ut non comederent de sanctis sanctorum, donec surgeret sacerdos Dei doctus atque perfectus (*Ibid.*). » In qua nimirum prohibitione quid aliud per allegoriæ mysterium debet intelligi, nisi ut is qui dignus est sacerdotio, percipiendis se sacramentis et sacerdotalis ordinis administratione comescat, donec Christus in iudicio, qui vere Sacerdos est doctus atque per-

fectus exurgat? Sicut per Psalmistam dicitur: « Terra tremuit et quievit, dum exurgeret in iudicio Deus (*Psal. lxxv*), » ut is, cujus terroris instinctu quilibet lapsus hic sua se dignitate sponte privaverat, eum in **218** iudicio grata vice restituens ad amissi ordinis culmen attollat, dicens: « Amice, ascende superius, et tunc sit tibi gloria coram simul discumbentibus (*Luc. xiv*). » Sed sunt nonnulli, quod prætereundum non est, qui, juxta Apostolum, « desperantes semetipsos immunditiæ tradiderunt (*Ephes. iv*); » nam continentiam funditus desperantes a suscepti ordinis administratione se reprimunt; sicque se delinquere velut impune confidunt, ac si servus domino suo dicat: Quia quod præcipis implere non valeo, ad hostium tuorum castra transfugio illisque me ad pugnandum contra te dedititum trado; **B** tanquam possit dominum suum placare, quod fugit, et non possit irritare, quod adversus eum in arma consurgit. Quibus ego constanter et sine ulla prorsus ambiguitate denuntio quoniam cassa se ac frivola pollicitatione decipiunt, si non exsequentes officium officio se exutos esse confidunt. Licet enim a frequentatione, vel executione cesset ordo cujuslibet, vel officium in ordinato tamen nihilominus permanet ordinis sacramentum. Et sicut vir quisquam etsi cesset ab opere conjugali, nullo modo tamen absolvitur copulatione conjugii; ita clericus, etsi sui ordinis non fungatur officio, ejusdem tamen ordinis non exiit Sacramento. Cavendum est ergo illis ne super eos veniat formidolosa illa sententia, qua per Apostolum dicitur: « Impossibile est, inquit, eos, **C** qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœlestes, et participes sunt facti Spiritus sancti,

gustaverunt nihilominus donum Dei verbum virtutesque sæculi venturi et prolapsi sunt, rursus renovari ad poenitentiam, rursus crucifigentes in sibi metipsis Filium Dei et ostentui habentes (*Hebr. vi*). » Ita plane videntur agere ac si Israelitarum quispiam, volens fornicari cum idolis, dicat: quia nequeo observare duram ac rigidam Dei legem, ad ritum transibo gentilem tanquam recedens a lege, non sit debitor legi et hoc modo quanquam de servatâ lege non sit præmio dignus, ultioni tamen de contempta non teneatur obnoxius. Sed audiamus quid talibus divina severitas in Deuteronomio dicat: « Cumque audierit quisquam verba juramenti hujus, benedicat sibi in corde suo dicens: Pax erit mihi et ambulabo in pravitate cordis mei, et assumat ebrius sipientem et Dominus ignoscat ei; sed tunc quam maxime fumus ejus fumet et zelus contra hominem illum, et sedeant supra eum omnia maledicta, quæ scripta sunt in hoc volumine, et deleat nomen ejus sub cœlo, et consumat eum in perditionem ex omnibus tribubus Israel juxta maledictiones, quæ in libro legis hujus ac foederis continentur (*Deut. xxix*). » Sed et Psalmista dicit, « Maledicti, qui declinant a mandatis tuis (*Psal. cxviii*). » Et per Ezechielem Dominus ait: « Neque cogitatio mentis vestræ fiet dicentium: Erimus sicut gentes et sicut cognationes terræ, ut colamus ligna et lapides. Vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam in manu forti et brachio extento et in furore effuso regnabo super vos et educam vos de populis, et congregabo vos de terris in quibus dispersi estis, et subjiciam vos in sceptro meo (*Ezech. xx*). »

219 DE LIBRO TOBIÆ.

Illud ad memoriam revoca, quod de Tobia viro justo Scriptura testatur: « Contigit, inquit, cum una die fatigatus a sepultura, veniens domum, jactasset se juxta parietem et obdormisset, atque ex nido hirundinum dormienti illi calida stercora insiderent super oculos ejus fieretque cæcus (*Tob. ii*). » Fatigatus a sepultura, dum se velut effractis viribus projicit, lumen amittit. Illæsum quippe cordis oculum servat, quisquis in bonis operibus infatigabilis perseverat, cum vero pusillanimitè frangitur, non immerito luce privatur. Hinc enim scriptum est: « Væ his qui perdidit sustinentiam (*Eccli. ii*). » Hinc Paulus ait: « Vigilate, state in fide, viriliter agite (*I Cor. xvi*). » Quid vero leviter volantes hirundines, nisi leves adulantium et blanda loquentium significant mores? qui dum blandiloqui sua suavitate demulcent, dum adulationis oleo caput audientis impingunt, interiores oculos, ne solita luce fruantur, excæcant. « Corripiet me, inquit, justus in misericordia et increpabit me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum (*Psal. cxl*). » Et tanquam stercus oculis ingeritur, dum lenocinantis eloquia quemlibet blanda verbositate

perungunt a quibus scilicet hæc sæpe dicuntur: Vive, dum vivis, recrea corpus edulium, ne si se districtius atterat, tot oppressa laboribus caro fragilis mox succumbat; persona tua excellentioribus excolatur induviis, ut ejus, quam tenes, servetur genium dignitatis; agglomeretur lateribus tuis turba clientium, ut dum te comitantium multitudo condecorat, honoris officio tunc vilescat. Sed si nobis hæc diabolicæ malignitatis amaritudo detegitur, tentationis ingestæ caligines funditus evanescent. Unde et illic dicitur: « Tunc sumens Tobias de felle piscis linivit oculos patri suo, moxque coepit albugo ex oculis ejus quasi membrana ovi egredi, statimque visum recepit (*Tob. xi*). » Fel etenim piscis est malitia Behemot, qui caput est et initium totius iniquitatis. Cæcus itaque felle piscis oblitur et protinus cæcitas effugatur, quia cum amaritudo diabolicæ versutiae nostris oculis ostensa proponitur, tenebrarum mox caligo **220** propellitur, et lux interior, quæ velut eclipsim passa fuerat, reformatur. Et notandum quod dicitur quia prius albugo de oculis est illius egressa et sic lux illico reparata. Ille quippe in oculis gerit albuginem qui de se sanctitatis habet opinio-

nem. Quisquis ergo recuperare vult lucem amputet a se prius affectatæ æstimationis albuginem, ut se non abneget peccatorem, qui peccati vult evadere cæcitatem. « Beati mundo corde, quoniam ipsi

Deum videbunt (*Math. v.*) » Isti sunt oculi, de quibus in Canticis dicitur: « Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (*Cant. iv.*) »

DE LIBRO JOB.

Ex sermone de S. Georgio.

« Quis conclusit ostiis mare, quando erumpebat quasi de vulva procedens? » Et paulo post: « Circumdedit illud terminis meis, et posui vectem et ostia, et dixi: Usque huc venies et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos (*Job xxxviii.*) » Enimvero recte per mare cor pravi hominis designatur, quod videlicet furore est turbidum, rixis amarum, elatione superbiæ tumidum, caligine malitiôsæ fraudis obscurum. Separavit ergo tunc Deus mare et minaces fluctus ab inundatione terræ compescuit, ut terra virentes herbas et ligna pomifera germinaret ac deinde segetum fructus afferret. Separat etiam nunc ab electis

suis reproborum turbines persequentium et quasi furentes coercet impetus tempestatum; quod etsi furere usque ad infingenda corporibus tormenta concedit, ne tamen animas, lædant invicta eos atque pervigili brachii sui protectione custodit quodammodo dicens mari: « Hucusque venies, et non procedes amplius, et hic confringes tumentes fluctus tuos. » Ac si patenter dicat: Usque ad inferenda corporibus te tormenta relaxo; ne autem usque ad animam cumulis intumescens profluas, legis meæ tibi littus oppono, ut dum furori fluctuum tuorum littus objicitur, terra cordis ad proferenda fructuum germina libera relinquatur.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PSALMORUM.

1. De impio exaltato et depresso.
2. De impiis positus sicut oves in inferno.
3. Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tuæ.
4. De holocaustis medullatis.
5. Non me demergat tempestas aquæ, etc.
6. De reproborum exaltatione.
7. Filii Ephrem intendentes arcum.
8. Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis.
9. De eo quod dicitur: Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax.
10. De eo quod dicitur: Fiat manus tua, ut salvum me faciat.
11. Sicut unguentum in capite quod descendit, etc.
12. Non declines cor meum in verbum malum.

Expliciunt capitula.

221-222 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI PSALMORUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi super Dei omnipotentiam disputatur.

« Vidi impium superexaltatum, et elevatum super cedros Libani; transivi, et ecce non erat (*Psal. xxxvi.*) » Adhuc fortassis epulabatur ille splendide, fulciebatur cuneis obsequentium, ambiebatur agminibus bellatorum, quem Propheta superexaltatum et elevatum vidit; moxque ad contemplandum summa pertransiens, quem magnum aliquid forte crediderat, nihil esse cognovit tunc gestum. Tunc enim et cum divitiis intumescunt, cum se super alios arroganter extollunt, cum denique inferiores per tyrannidis violentiam opprimunt, tunc, inquam, eo verius nihil sunt, quo ab eo qui vere et summe est procul sunt.

CAPUT II.

In epistola ad Hermisindim.

« Sicut oves in inferno positi sunt, et mors depascet eos (*Psal. xlvii.*) » Oves habet Christus, quas ad amœna virentia caulis cœlestibus introducat; oves habet et ille leo rugiens, quas insatiabili cruentus ore deglutiat. Qui bene mors dicitur, quia, cum sit auctor mortis, ad inferendum nobis

C interitum crudeliter efferatur: unde Joannes: « Et ecce equus pallidus, et qui sedebat super eum, nomen illi Mors (*Apoc. vi.*) »

CAPUT III.

In epistola ad Desiderium abbatem, ubi dicit quod majori sit dignus honore qui dignitatem projicit quam qui in ea manet.

« Deus, Deus meus, ostende mihi bona super inimicos meos; ne occidas eos, ne obliviscantur legis tuæ (*Psal. lviii.*) » Provida quippe Redemptoris nostri dispensatione divinitus agitur, ut quasi ad servandam legis domum Judæorum reliquæ reserventur; ut ipsi quodammodo nostri sint scriuarii et libros cœlestis eloquii in eadem, in qua conditi sunt lingua, ubique terrarum ferant, quatenus ipsi, D qui nobis inimici sunt, si quando scrupulus dubitatis emergerit, omne nobis ambiguum tollant. Unde per Psalmistam dicitur: « Deus meus, ostende mihi bona inter inimicos meos, ne obliviscantur legis tuæ. » Hebraïca quippe lingua, quæ toto orbe dispersa, multum Christianæ fidei auctoritas adjuvatur. Nam nisi illud accederet testimonium quod apud nos scribitur, quodammodo putari posset esse figmentum. Sed cum illud testimonium adhibetur, il

lico dubietas tollitur. Unde et illic apte subjungitur: A
 « Disperge illos (*Psal. LVIII*); » dissemina per totum mundum eos qui superfuerint de populo Judæorum, ut ipsi de veteribus libris testimonium perhibeant novæ fidei veritati.

CAPUT IV.

In libro de contemptu sæculi.

« Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus (*Psal. LXV*). » David autem pro magno munere medullata se Deo sacrificia oblaturum esse pollicetur, dicens: « Holocausta medullata offeram tibi cum incenso et arietibus. » Imprimis itaque sciendum quia nequaquam Deus hostiarum pelles, sed interiora potius viscerum cum ipsis quoque medullis in sacrificio sibi met mandat offerri. Unde in ostendendo ipso sacrificiorum ritu, Moyses præcipit, dicens: « Subtracta pelle hostiæ artus in frusta concidat (*Levit. I*). » Quisquis sane negotiorum sæcularium exercitia delectabiliter fundit, holocausti sui medullas cum visceribus subtrahit et solam victimæ pellem Deo, cui offerri prohibetur, adolere contendit. Qui vero suave Deo sacrificium offerre desiderat, recessus petat, interiora sectetur, animam suam integram illibatamque in propria virginitate custodiat, ne discurrendo per lupanaria sæculi immundis corruptoribus, prostibuli more, substernat. Ut ergo interni Sponsi conspectui placeat, non se fucis pompæ sæcularis obducat, sed omnes mentis suæ sensus immortalis unguine castitatis obliniat, ne in mortem per incontinentiam corruens in fetore luxuriæ computrescat. C
 In conclavi igitur sanctæ Ecclesiæ anima se pudica concludat sicque in æterni Regis thalamo jugiter requiescat.

CAPUT V.

Ad Alexandrum papam, de canonicis.

« Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me puteus, neque urgeat super me puteus os suum (*Psal. LXVIII*). » Cum peccat homo, quasi in puteum labitur; cum vero peccata defendit, os putei super eum, ne pateat egressus, urgetur. Corruit ergo in puteum homo, cum peccat; claudit vero sibi met os putei, dum excusat. Ex hac porro defensione, vel excusatione crimen hæresis nascitur. Hæresis enim interpretatur *electio*, et dum quod elegit quis defendere nititur relicto veritatis tramite, D
 quia per abrupta perversi dogmatis rapitur, in hæresim necesse est prolabatur. Hoc autem inter peccatorem et hæreticum distat, quia peccator est qui delinquit, hæreticus autem qui peccatum per prævum dogma defendit.

CAPUT VI.

Ad Desiderium abbatem, ubi de Dei omnipotentia disputatur.

« Dejecistis eos, dum allevarentur (*Psal. LXXII*). » Dum de reproborum sese extollenium dejectione Propheta narraret, non ait: Postquam allevati sunt, dejecisti eos, Domine; sed, « dum allevarentur, » quia per hoc inanescunt, per **223** quod intumescunt; inde corruunt, unde sublimes fiunt.

CAPUT VII.

In sermone de S. Anastasio.

De quibusdam magna prædicantibus, sed desidiōse viventibus per Prophetam dicitur: « Filii Ephrem, intendentes arcum et mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli (*Psal. LXXVII*). » Qui enim adversus vitiorum tentationes ad conflictum alios provocant, sed configere ipsi sub ignobili desidiæ languore detrectant, hi nimirum sagittas quidem dirigunt, sed post terga conversi consummatæ victoriæ titulos non merentur, nec eis prodest quod bene cœperant, quia non usque ad finem magnanimitèr perseverant. Unde et de illis protinus sequitur: « Non custodierunt testamentum Dei, et in lege ejus noluerunt ambulare (*Ibid.*). » Ac si diceret: Susceperunt quidem testamentum, sed non custodierunt; posuerunt in lege pedem per initium sed non tenuerunt perseverantiæ egressum. Quisquis ergo ad spirituale certamen alios provocat, quisquis ad fortiter agendum proximorum mentes instigat, debet utique vita concordare cum lingua, ne, dum aliis proponit excelsa, ipse contentus imis prematur inertia. Hinc est quod in lege præcipitur: « Non habebis in sacco diversa pondera, majus et minus; nec erit in domo tua modius major et minor; pondus habebis justum, et modius æqualis et verus erit tibi (*Deut. XXV*). »

CAPUT VIII.

In epistola ad Blancam comitissam.

« Montes excelsi cervis, petra refugium herinacii (*Psal. CIII*). » Quid enim hoc loco per montes, nisi altæ Scripturarum intelligendæ sunt profunditates? Hi nimirum qui jam dare contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices quasi cacumina montana conscendunt, ad quæ profecto cacumina quia infirmi perfringere nequeunt, recte illic subditur: « Petra refugium herinacii: » quia videlicet invalidos quosque non intelligentia sublimis exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

CAPUT IX.

Ad Desiderium abbatem, ubi excessum suum excusat.

« Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax (*Psal. CXXV*). » Cui nimirum responderi potest: Si omnis, et tu; falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non mendax, vera jam sententia non erit, quia, dum tu es verax, non omnis homo cognoscitur esse mendax. Verum ne ad instar gentilium scripturarum, sacra quoque Scriptura calumniæ pateat, sed ipsa se propria potius auctoritate defendat, notandum est quod præmittitur: « Ego dixi in excessu mentis meæ. » Per excessum igitur mentis et semetipsum transiit, cum de qualitate hominis desinivit, ac si perspicue **224** dicat: De falsitate omnium hominum inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem fui. In tantum vero et ipse mendax, in tantum homo; in tantum autem omnino non mendax,

in quantum excessum mentis super hominem ad A
samma contemplanda conscendi.

CAPUT X.

In sermo de S. Columba.

« Fiat manus tua, ut salvet me (Psal. cxviii). » ac
si diceret: Fiat ille, per quem facta sunt omnia,
ut dum ille creatur, creatura a reatus sui contagio
liberetur.

CAPUT XI.

In sermone de S. Christophoro.

« Sicut unguentum in capite, quod descendit in
barbam, barbam Aaron; quod descendit in oram
vestimenti ejus (Psal. cxxxii). » Unguentum scilicet
in capite, Spiritus sanctus est in Salvatore, qui
nimirum per Aaron mystice designatur, qui *mons*
fortitudinis dicitur. Cum igitur Aaron mons sit for- B
titudinis, barba quoque signum est virilitatis. Hujus
ergo Aaron barba sancti apostoli sunt, qui virili-
tatis suæ robore, quod de sancti Spiritus unctione
conceperant, omnia furentium persecutorum bella
vicerunt et mundi principem tanquam leonem ad-
versus oves Christi immaniter rugientem cum gloria
triumpharunt. Unde Petrus: « Cui resistite, in-
quit, fortes in fide (I Petr. v). » Paulus etiam dicit:
« Arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia
Deo sunt, ad destructionem munitionum consilia
corporis destruentes et omnem altitudinem extol-
lentem se adversum scientiam Dei, et in captivi-
tatem redigentes omnem intellectum in obsequium
Christi (II-Cor. x). » Ab hac ergo barba summi pon-

tificis Aaron unguentum in ora vestimenti ejus in-
stillat, quia per beatos apostolos, consequenter et
sanctos martyres ac deinceps totam simul Ecclesiam
fluentum sancti Spiritus irrigat.

CAPUT XII.

In epistola ad Alexandrum papam, de auferenda pro-
prietate canonicis.

Quantum ad nostræ intelligentiæ modulum, nul-
lum in humano genere malum perniciosioris est
criminis quam defensio pravitatis. Unde David ait:
« Non declines cor meum in verbum malum, ad
excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxi). »
Offensio quippe Dei meretur iram; excusatio pro-
vocat ad vindictam. Hoc plane vitium, sicut ex ra-
dice humani generis prodiit, quotidie pullulat et
tanquam erumpentes arboris ramos germinare non
cessat. Consultus enim Adam cur ex interdicto
pomo comederit: « Mulier, inquit, quam dedisti
mihi sociam, dedit mihi de ligno, et comedi (Gen.
iii); » mulier etiam cur hoc fecerit, inquisita:
« Serpens, ait, decepit me, et comedi (Ibid.). » Ac
si **225** uterque in Conditorem oblique crimen in-
torqueat eumque, a quo redarguantur, incessant,
dicentes: Non nobis, sed tibi procul dubio debet
hic reatus ascribi, qui et conjugem viro junxisti
et serpentem in paradiso inter homines **226** vi-
vere decrevisti. Quorum utriusque tanquam pri-
mischulus ille discipulus erat, qui de Abel Domino
requirenti respondit: « Nunquid custos fratris mei
sum ego? » (Gen. iv.)

Expliciunt testimonia de Psalterio.

INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRO PROVERBIORUM.

1. De muliere, quæ dicitur aliena.
2. De muliere bona.
3. Sapientia immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam.
4. De utriusque mulieris differentia.
5. Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam.
6. De malis prædicatoribus.
7. Sicut qui mittit lapidem in æcerum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem.
8. Sanguisugæ duæ sunt filiæ, dicentes: Affer, affer.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA PROVERBIORUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad Cincium præfectum.

« Prudentia servabit te, ut eruaris a muliere
aliena, et ab extranea quæ mollit sermones suos. »
Et post pauca: « Omnes qui ingrediuntur ad eam
non revertentur, nec apprehendent semitas vitæ
(Prov. ii). » Quæ est autem meretrix, vel mulier
aliena, cujus nobis prohibetur accessus, nisi vita
sæcularis, vita carnalis atque terrena, in cujus miseri
hominis se oblectamenta projiciunt, in cujus se
captiosa jucunditate resolvunt ac adulterinis in eam,
ut ita fatear, amplexibus immergunt?

CAPUT II.

In eadem epistola.

De bona vero muliere audi quid idem Salomon

C dicat: « Sit veña tuâ benedicta, et lætare cum mu-
liere adolescentiæ tuæ (Prov. v). » Mulier enim ado-
lescentiæ nostræ, sancta procul dubio est vita, cui
scilicet ex tunc jam quasi per arrham et sponsio-
nem conjuncti sumus, cum abrenuntiavimus nos dia-
bolo et omnibus pompis ejus in baptismo promisi-
mus. Ubi mox subditur: « Cervæ charissima et gra-
tissimus hinnulus, ubera ejus inebrient te omni
tempore et in amore illius delectare jugiter (Ibid.). »
Quid per cervam, quæ montium celsa conscendit,
nisi sancta designatur Ecclesia, quæ sese in amore
coelestis patriæ attollit? Quid cervæ istius ubera,
nisi duo significant Testamenta? His uberibus in-
ebriamur, cum de sacræ Scripturæ fluentis infundi-
mur et spiritualis sapientiæ potum sitientes hauri-

mus. In hac igitur muliere delectari præcipimur, ut eloquiorum celestium pinguedine saginemur. Sequitur: « Quare seduceris; fili mi, ab aliena et foveris in sinu alterius? » (*Proverb. v.*) Ab aliena quippe muliere seducitur, qui carnalis vitæ illecebris delectatur. Nec immerito dicitur aliena, quia nobis ex divinæ legis est sanctione prohibita. Rursus super utraque muliere loquitur, dicens: « Dic sapientiæ: Soror mea es, et prudentiam voca amicam tuam, et custodi te a muliere extranea et ab aliena, quæ verba sua dulcia fecit. » Moxque subjungit: « De fenestra domus meæ per cancellos prospexi, et video parvulos; considero vecordem juvenem, qui transit per plateas juxta angulum, et prope viam domus illius graditur (*Prov. vii.*) » Ubi notandum quia vita carnalis, quæ meretrix dicitur, non alios nisi parvulos et vecordes decipere posse perhibetur. Unde et alibi idem Salomon ait: « Mulier stulta et clamosa, pleneque illecebris et nihil omnino sciens, sedit in foribus domus suæ super sellam in excelso urbis loco, et vocat transeuntes viam et pergentes in itinere suo: Quis est parvulus, declinet ad me, et vecordi locuta est (*Prov. ix.*) » Nam qui perfectus est vir et mentis sanæ nequaquam poterit carnalis illecebræ lenocinio decipi, vel quantumlibet ingruenti scaturientium passionum certamine superari. Illos enim duntaxat hæc mulier superat, de illis vita carnalis et terrena triumphat quos pravæ voluntatis intentio et terrenæ concupiscentiæ teter fumus obæcat. Unde illic apte subjungitur: « In obscuro, advesperascente die, in noctis tenebris et caligine ecce mulier occurrit illi in ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas (*Prov. vii.*) » Inebriat enim carnalis vita cor luxuriæ deditum et tanquam nocturna caligine reddit obscurum, dum interiores oculos non in cælum erigit, sed in terra defigit. Deinde subjicit: « Garrula, vaga et quietis **227** impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis; nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulos insidians (*Ibid.*) » Hic porro carnalium hominum exprimit inconstantiam levitatis vitio subditam, gravitatis turpiter alienam. Quod autem subjungitur: « Intexui funibus, lectum meum stravi tapetibus pictis ex Ægypto (*Ibid.*) » Quid per hoc aliud innuitur, nisi quia delectatio carnis, in quam luxuriosus quisque ultro tanquam in cubile prosternitur, perplexis peccatorum vinculis obligatur? Quod autem lectus ille ex pictis ex Ægypto tapetibus sternitur, quid est aliud, nisi quia vita luxuriantium nequaquam fundamento solidæ veritatis innititur, sed mendacii fucis et adumbratis imaginibus coloratur? Quod autem meretrix ista dicit: « Veni, inebriemur uberibus, et mutuis fruamur amplexibus, donec illucescat dies; non est enim vir meus in domo sua, abiit via longissima (*ibid.*); » tale est: Vir animæ cujusque fidelis Christus est, qui non est in domo sua, sed abiit via longissima, quando pollutam cujuslibet conscientiam cernit, atque ideo mox ab eo procul abscedit; deinde subdit: « Sacculum pecuniæ secum tulit, in die

A plenæ lunæ reversurus est (*Ibid.*). » Redemptor enim noster pecuniæ secum sacculum tulit, cum ascendens in cælum, fidei nostræ secum lucra portavit. Qui reversurus est in die plenæ lunæ, id est in consummatione universalis Ecclesiæ; veniet enim Dominus ad judicium, cum expletus fuerit numerus electorum. Sed cum multa dicat de pestilentissima hujus mulieris astutia, quibus venatur animas hominum perditorum, quæ nos ob prolixitatem inserenda non ducimus, hoc in fine subjicit: « Multos, inquit, vulneratos dejecit et fortissimi quique interfecti sunt ab ea viæ inferi domus ejus penetrantes inferiora mortis (*Ibid.*) »

CAPUT III.

In sermone de S. Bartholomæo.

B Audiamus itaque per os Salomonis Sapientiam nos ad mensam spiritualis alimonie claris vocibus invitantem: « Sapientia, inquit, immolavit victimas suas, miscuit vinum et proposuit mensam suam; misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem et ad ræcena civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me. Venite, comedite panem meum et bibite vinum quod miscui vobis (*Prov. ix.*) » Christus enim, qui Sapientia Patris est, victimas immolavit, cum ad nostræ imitationis exemplum beatos martyres permisit occidi; miscuit vinum, quia propinavit credentibus Spiritum sanctum; proposuit mensam, quia celestem paravit hominibus gloriam; misit ancillas suas, id est sanctos verbi ministros, qui se infirmos et fragiles assēverant. Quid ergo jam restat, nisi ut relicta fame sæculi properemus ad mensam Dei? Sed ad hanc ingrediendi aditum reperire non possumus, nisi per sanctos apostolos, quibus claves commissæ sunt regni cælorum (*Matth. xvi.*) Unde scriptum est: « Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum, clamitat in foribus portarum (*Prov. i.*) » Ipsi quoque **228** sunt caput turbarum foresque portarum, quia ipsi sunt populorum principes ac supremæ Hierusalem per sublimioris excellentiæ privilegium janitores.

CAPUT IV.

In epistola ad Cincium præfectum, super cohortatione ad castitatem.

D Audi rursus sub mulierum specie, quid inter spirituales vitam distet atque carnalem: « Mulier, inquit, diligens corona est viro suo, et putredo in ossibus ejus quæ confusione res dignas gerit (*Prov. xii.*) » In hujus itaque mulieris ossibus est putredo, quia dum quilibet carnali vitæ conjunctus superare alios nititur, dum forte quid, quod ossa significant, agere gloriatur, fœda per populum famia diffunditur et quasi fetor olidæ putredinis exhalatur. De quibus utique mulieribus et alius Sapiens dicit: « Mulier si est tibi secundum animam tuam, ne projicias illam, et odibili non credas te in toto corde (*Ecclesi. vii.*) » Mulier quippe secundum animam, est vita virtutum, conversatio sancta; mulier vero odibilis, carnalis est vita, quæ certe odio est habenda, cui profecto si in toto corde nos credimus, necesse jam erit ut

sicut Samson per Dalilam (*Jud. xvi*), ita et nos per A istam in manus hostium incidamus. De qua videlicet olibili muliere in Deuteronomio scriptum est: « Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribat libellum repudii, et dabit in manu ejus et dimittat eam de domo sua (*Deut. xxiv*). »

CAPUT V.

In epistola ad fratres Gamagnii, ubi de transgressione suorum mandatorum agit.

Qui virtutum lapidibus festinat atrium sublime construere, prius eum necesse est inhorrescentia carnalium delectationum dumeta purgare. Unde recte per Salomonem dicitur: « Diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam (*Prov. xxiv*). » Ille quippe bene domum mentis ædificat, qui prius agrum corporis spinis vitiorum purgat; alioquin si desideriorum passionumque carnalium sentes in carnis agro proliferare sinuntur, fame boni crescente tota intus virtutum structura collabitur. Hinc rursus ait: « Per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti, et ecce totum repleverant urticæ, operuerunt superficiem ejus spinæ et mæceria lapidum destructa erat (*Ibid.*). » Quid enim ager, vel vinea pigri hominis, nisi caro cujuslibet otiosi in spiritualis agriculturæ laboribus desudare nolentis? Quid autem urticæ, nisi gulæ pruriginis et carnales illecebræ? Quid denique spinæ sunt, nisi passionum carnalium punctiones? Quid postremo mæceria lapidum, nisi charitate media cum permista C cohærentium structura virtutum? Ager ergo pigri et stulti hominis urticis spinisque repletur, cum caro cujuspiam otiose viventis non per disciplinam 229 continui laboris excolitur sed in voluptatis atque lasciviæ mollitur desiderio et enutritur. Lapidum quoque materia labefactata diruitur, quia tota virtutum fabrica, velut impactis incontinentiæ arietibus dissipatur. « Princeps enim coquorum destruxit muros Hierusalem (*IV Reg. xxv*). » Coquorum autem princeps jure asseritur venter, cui nimirum a coquis laborioso opere servitur. Quisquis ergo desiderat spiritualium segetum ubertate ditescere, deudet nunc agrum sui corporis disciplinæ ac continentiæ vomere continuo labore sulcare, et, tanquam novialium suorum glebas, sarculo sapiente confringat, dum quidquid durum, dum quidquid infecundum in se reprehenderit, jugis pœnitentiæ contusionibus terat; nec desinat gulæ prurientis urticas atque inhorrescentes carnalium desideriorum vepres radicibus extirpare, quo uberes proventus spiritualium segetum valeant sui cordis rura proferre. Unde et idem Salomon ait: « Qui operatur terram suam saturabitur panibus; qui sectatur otium replebitur egestate (*Prov. xii*). »

CAPUT VI.

In epistola ad Alexandrum papam de canonicis.

« Claudus pedibus et iniquitatem bibens qui mittit verba per nuntium, stultum (*Prov. xxvi*). » Quibus

nimirum verbis quid aliud videtur expressum, nisi ut carnaliter sapienti ac per hoc stulto cuilibet non committatur prædicationis officium? De sanctis enim prædicatoribus dicitur: « Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! » (*Isa. lxi; Rom. x*.) Itaque quilibet ordinator Ecclesiæ, si dignos et idoneos in dignitate constituit, quasi pedibus rectis incedit. Per eos enim verbum spargendo circumquaque discurrit, et quod per semetipsum non valet agere, per illos satagit efficaciter adimplere. Sin autem carnales quosque ac reprobos ordinare præsumat, hic claudus pedibus ambulat. Qui etiam iniquitatem bibere dicitur, quia, dum verba sanctæ prædicationis per stultum nuntium mittit et, contra Apostolum, cito manus imponit (*I Tim. v*) peccatis communicat alienis. Nam etsi prudenter quisque loquatur, si tamen non agit ipse quod loquitur, in spiritali claudus itinere non immerito judicatur. Unde et illic apte subjungitur: « Quomodo pulchras frustra habet claudus tibias, sic indecens est in ore stultorum parabola (*Prov. xx*). » Pulchris plane innititur tibiis qui luculenti nitet claritate sermonis. Sed, dum sine bonis operibus accuratum deprimit eloquium, velut sine gressu promovet recta cœura verborum. Quasi pulchras ergo habet tibias ad videndum, sed non utiles ad gradiendum, qui, pœdagogicis vitiorum laqueis innodatus, ipse quidem turpiter claudicat, dum alios ut agiliter gradientur invitatur. In istorum ergo stultorum ore indecens est parabola, quia, dum spiritaliter sonant et carnaliter vitiant, eorum vita cum labiis non concordat; quos nimirum honesta loquentes, sed inhoneste viventes, prædicatione recta non liberat sed mordax conscientia vehementer accusat. Unde illic non incongrue subdit: « Quomodo si spina nascatur in manu temulenti, 230 sic parabola in ore stultorum (*Ibid.*). » Spina quippe in manu temulenti nascitur, cum illi qui hujus vitæ amore est ebrius reprehensionis in mente aculeus generatur: In ore itaque stultorum parabola quasi spina est, quia dum aliud loquuntur, aliud agunt, mens eorum in semetipsa aliquando redarguitur et quodam quasi spinæ pungentis aculeo perforatur; velut spina certe male viventis et bene dicentis conscientia pungit, dum in eo quod extrinsecus loquitur quodam pudoris atque formidinis stimulo intrinsecus sauciatur.

CAPUT VII.

In eadem epistola.

« Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii, ita qui tribuit insipienti honorem (*Prov. xxvi*). » Nam qui apud gentes Mercurius deus Sacelli [f., Lucelli], sive pecuniæ dicebatur, acervus Mercurii, cumulus atque congeries est nummorum. Et quia nummo regula metallica imprimitur, quid per nummorum designatur acervum, nisi regularium ac veræ sanctitatis imaginem præferentium concio clericorum? Quid vero per lapidem, nisi duram, stolidam

et insensibilem illius mentem accepimus, qui dum A Deum esse indubitata fide non credit, spem suam in terrena qualibet possessione constituit. De quo per Prophetam dicitur: « Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus (Psal. XIII). » Huic autem insipienti tunc honor tribuitur, cum ad ecclesiastici gradus apicem quispiam non Deo, sed pecuniæ deditus promovetur. Sed sicut nummorum dissipatur acervus, si desuper lapis immittitur, ita per indigni, sive lapidei pastoris accessum quasi constipatus ordo destruitur regulariter gradientium et in charitate obedientium clericorum; gravatur enim mali pastoris umbraculo et, tanquam nummorum coelestium cumulus, tartarei lapidis mole diruitur. Stulto igitur et insipienti denegandus est honor ecclesiasticus, ne sanctorum clericorum tanquam B nummorum spiritualium mergatur acervus. De quo videlicet stulto paulo superius idem Salomon ait: « Claudus pedibus et iniquitatem bibens, qui mittit verba per nuntium stultum (Prov. XXVI). »

Expliciunt testimonia de libro Proverbiorum.

INCIPIUNT CAPITULA DE ECCLESIASTE.

1. Quod omnia flumina intrant in mare et mare non redundat.
2. Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti.
3. De Spiritu potestatem habente.
4. De eo quod dicitur: Da partem septem, nec non et octo.
5. Finem loquendi omnes pariter audiamus.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE ECCLESIASTE.

CAPUT PRIMUM.

[In libro GRATISSIMO.]

« Omnia flumina intrant in mare et mare non redundat; ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant (Eccle. I). » Hunc excursus atque recursum spiritualium fluminum mystice Lucas evangelista describit, cum ait: « Quia convocatus Jesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia dæmonia, et ut languores curarent; et misit illos prædicare regnum Dei (Luc. IX). » Ecce egressus fluminum; ac postmodum subdit: « Et reversi apostoli narraverunt illi quæcunque fecerunt (Ibid.). » Ecce reditum fluminum. Ad locum ergo unde exeunt flumina revertuntur, quia electi, quique illi se debitores esse non ambigunt, a quo, videlicet hauserant omne quod spiritualiter D fluit. Unde et Paulus ait: « Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus; et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus; et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus (I Cor. XII). » Nempe cum primum ponat Spiritum, deinde subjungat Dominum, postremo Deum, ostendit sanctam Trinitatem, unum scilicet Deum omnium gratiarum esse indubitanter auctorem. Ipse enim sua dona distribuit, qui singulorum merita et operum diversitates occulta provisione discernit.

CAPUT VIII.

In epistola ad Alexandrum papam, super insolentia malorum hominum.

« Sanguisugæ duæ sunt filiae, dicentes: Affer, affer (Prov. XXX). » Nam quo quisque immoderatus vescitur, eo necesse est ut ad potum æstuantius accendatur. Et dum congesta sibi moles fervescente stomachi lebetes decoquitur, crebris necesse est haustibus irrigetur. Sed cum cibus venter ac potibus intumescat, consequens est ut, alterius utrinque meatibus, et fæces per podicem in cuniculos egerat et humorem de genitali conceptaculo per pudenda profundat. Sicut enim in torcularibus vinarium a vino, sic in ilibus stercus separatur a viru. Sanguisugæ ergo, quæ edacitas est, duæ sunt filiae, ebrietas et libido, quia dum una pestis delectabiliter 231 concepit, geminam necessario sobolem parit; quæ nimirum dicunt: « Affer, affer, » quia, 232 cum sint insatiabiles, violentæ quoque sunt exactrices.

C

CAPUT II.

G. G.

« Muscæ morientes perdunt suavitatem unguenti (Eccle. X); » quia cogitationes superflue, quæ assidue in animo carnalia cogitante nascuntur, atque deficiunt, eam suavitatem, qua unusquisque intrinsecus per Spiritum unctus est, perdunt. Unde cum miro pietatis opere ad cor Veritas venit, prius ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, et post in eo virtutum dona disponit. Quod bene nobis innuitur, ubi de Domino ad filiam principis resuscitandam deducto in Evangelio dicitur: « Et cum ejecta esset turba, intravit, et tenuit manum ejus et surrexit puella (Matth. IX). » Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur, quia nisi prius a secretioribus D cordis expellatur importuna sæcularium multitudo curarum, anima, quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeris terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit. Nullus quippe sapientiam, quæ Deus est, plene percipit, nisi qui ab omni se abstrahere actionum carnalium fluctuatione contendit. Unde alias dicitur: « Sapientiam scriba in tempore otii, et qui minoratur actu, ipse percipit eam (Eccle. XXXVIII). »

CAPUT III.

Ad Mainardum abbatem.

« Si spiritus potestatem habentis ascendit super te, locum tuum ne dimiseris (Eccle. X). » Ac si

aperte dicat : Si tentatoris spiritum in aliquo prævalere consideras, humilitatem pœnitentiæ non relinquant. Et alibi scriptum est : « Noli altum sapere, sed time et ultimum in spiritualibus nuptiis accubitum pete (Rom. xi). »

CAPUT IV.

In epistola ad Bonifacium Causidicum, ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientiæ præferatur.

« Da partem septem, nec non et octo (Eccle. xi). » Sic præsentem vitam, quæ per septenarium numerum designatur, excurrere, ut jam in amore futuræ, quæ per octonarium resurrectionis exprimit gloriam, totis studeas visceribus habitare. Illi perfunctoriam atque volaticam exhibe curam; in hac perseverantem atque perpetuam, sicut æterna est, indeficacæ illectionis fige sententiam.

233 CAPUT V.

In epistola ad Alexandrum papam, contra papam ne dijudicet.

« Finem loquendi pariter omnes audiamus : Deum time et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo (Eccle. xii). » Quis est autem finis loquendi, nisi ille, de quo dicit Apostolus : « Finis enim legis ad justitiam, Christus, omni credenti? » (Rom. x.) Finis quippe legis ad justitiam, Christus est, quia quidquid sive vetus, sive nova lex loquitur, ad illum sine dubitatione refertur. Ad justitiam vero non otiose dicitur quia divinæ legis sermo justificat et animam a sordibus mundat. Sicut discipulis Veritas ait : « Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. xv). » Deum vero timere, est cuncta quæ Deus prohibet exsecrando et abominando contemnere. Mandata illius observare, est omnia quæ præcipit operibus exercere. Ille ergo Deum timet qui satagit cavere quod prohibet; ille mandata ejus observat qui studet implere quod imperat. « Deum ergo time et mandata illius observa; hoc est enim omnis homo. » Ac si perspicue dicat : Qui non studuerit cavere prohibita, qui neglexerit implere præcepta, quia ratione caret, vocabulum quidem hominis habet, sed hominis esse non habet, quia non veraciter utitur virtute nominis quo censetur. Ille nimirum se credat veraciter ho-

minem qui hominum recognoscit Auctorem; alioqui, « qui ignorat, ignorabitur (I Cor. xiv) » Quid autem sine his sit homo, perspicue desinit Scriptura, cum dicit : « Stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus, quanto magis homo putredo et filius hominis vermis? » (Job xxv.)

Unde et Abraham cum ad summæ colloutionis culmen attollitur, cum divinæ familiaritatis gratiam peculiariter promeretur, hujus humilitatis recordatione deprimitur, cum dicit : « Loquar ad Dominum meum cum sim pulvis et cinis (Gen. xviii). » Nam et apud Græcos hæc teneri consuetudo perhibetur, ut cum imperator quis in dignitate creatur, mox ut imperialibus fuerit infulis redimitus, coronæ simul ac sceptri gloria decoratur, cum denique procerum vallatur obsequiis, cum excipitur modulantibus psallentium choris; quidam sibi præsto sit obvius, qui videlicet una manu vasculum plenum mortuorum ossibus ac pulveribus offerat, in alia vero stupam lini subtiliter pexam ac pilis pensilibus molliter demolitam, cui protinus ignis adhibetur et repente in ictu oculi flamma subito vorante consumitur : ut in altero debeat considerare quod est, in altero valeat videre quod habet. In cineribus siquidem se cinerem recognoscit, in stupa jam colligit in die judicii quam subito mundus ardebit, quatenus dum se simul ac sua tam vana, tam floccipendenda considerat, de imperiali culminis ascenso fastigio nullatenus insolescat; et dum possessor atque possessio subjacere communi omnium casui non ambigitur, jam quasi de singulari dignitatis apice, qui ad summa projectus est, non infletur. Pulchrum ergo mundanæ conditionis ordinem homo consideret, et dum suis usibus omnia cernit attribui, non sibi, sed suo referat gratias Conditori; lenocinantem mundi gloriam sub judicii sui calcibus deprimat; virorem carnis aridum jam pulverem credat, diem suæ vocationis tanquam speculum suis semper obtutibus anteponat, districtum ultimæ discussionis judicium contremiscat, quatenus dum nunc Creatoris sui legibus subditur qui inter creaturas, quæ terrenæ sunt, videtur insignis, in cœlesti quoque gloria veraciter sit sublimis.

Expliciunt testimonia de Ecclesiaste.

INCIPIUNT CAPITULA DE CANTICIS CANTICORUM.

1. De oleo effuso.
2. De nigredine sponsæ.
3. De fasciculo myrrhæ.
4. De lilio convallium.
5. De ordinata charitate.
6. De utraque vita.
7. De foraminibus petrae.
8. De lectulo Salomonis.
9. De oculis columbarum.
10. De dentibus Ecclesiæ.
11. De duobus uberibus.
12. De pulchritudine amicæ.
13. De coronâ animæ, vel sanctiæ Ecclesiæ.
14. De aquilone et austro.
15. De eo quod dicit Ecclesia : Ego dormio, et cor meum vigilat.
16. Quod dilectus dicitur candidus et rubicundus.
17. De sanctis doctoribus.
18. De ventre Christi eburneo.

19. De gutture Christi.
 20. De malo punico.
 235-236 21. De quadrigis Aminadab.
 22. De umbilico Christi.
 23. De comis capitis Christi.
 24. De pulchritudine sponsæ.
 25. De fructu crucis.
 26. De arbore malo.
 27. De signaculo cordis et brachii.

Expliciunt capitula de Canticis canticorum.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE CANTICIS CANTICORUM.

CAPUT PRIMUM.

Ex sermone in natali virginum.

« Oleum effusum nomen tuum (Cant. 1). » Chrisma Græce, Latine dicitur *unctio*. A chrismate ergo Christus, et a Christo dicitur Christianus. Per oleum autem Spiritus sanctus debet intelligi, sicut per Psalmistam Salvatori nostro dicitur : « Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. XLIV). » Oleum ergo effusum est nomen Christi, quia in tot Spiritus sancti gratia propagatur quot sunt qui Christi vocabulum veraciter sortiuntur.

CAPUT II.

« Nigra sum, sed formosa, filia Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pellis Salomonis (Cant. 1). » Cedar interpretatur *tenebræ*; hi sunt infideles lucem fidei non habentes. Nigra sum, inquit, propter persecutionis æstum propter adversa, quæ patior a filiis tenebrarum; sed intrinsecus formosa sum, quia concupivit rex speciem meam, et omnis gloria mea ab intus. Formosa sum, inquit, sicut pellis, hoc est, tabernaculum Salomonis. Sicut enim tabernaculum ex mortuorum fit pellibus animalium, ita duntaxat illi sunt habitaculum Dei (Ephes. 11), qui Christo commortui, vitiis quoque carnisque concupiscentiis sunt extincti (Ephes. 11). Sequitur: « Nolite, inquit, me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol, o filia Hierusalem (Cant. 1). » Idem et fideles animæ, in illa jam cœlesti gloria per desiderium constitutæ: Nolite me considerare, quod fusca sim, id est, nolite desperare, vel nimis expavescere, quod me tribulationes opprimunt, quod persecutiones afficiunt, quod in hoc tempestatis procellarumque naufragio intumescetes me fluctus illidunt; quia decoloravit me sol, quoniam super me persecutionis æstus incanduit decoremque meæ venustatis ac pulchritudinis offuscavit. Ac si dicat: Nolite tam ea, quibus intrinsecus affligor, attendere, quam vernantem interioris venustatis speciem cogitare. Tale est quod Apostolus dicit: « Nolite deficere in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Non enim condignæ sunt passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. VIII). » Hanc autem interiorem pulchritudinem exterioremque nigredinem breviter Jeremias comprehendit, dicens: « Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores (Thren. IV). » Ecce pulchritudo; sed aut si nigredinem, nam illico sequitur: « Deni-

A grata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis; adhæsit cutis eorum ossibus: aruit et facta est quasi lignum (Ibid.). » Sed aspiciamus exteriorem nigredinem, aperiat ipsa, unde sit interior pulchritudo: « Indica mihi, inquit, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie (Cant. 1). » Ac si dicat: O sponse cœlestis, quem anima mea inenarrabiliter diligit, in quo per desiderium jugiter requiescit, quem ulnis intimæ dilectionis amplectitur, in quo totis visceribus delectatur; die mihi ubi pascas; hoc est: Tu qui pastor bonus es, ubi oves tuas pascere facias; ipse etiam ubi cubes, id est ubi requiescas in æstu persecutionis et fervore tentationis nostræ, ubi scilicet, nisi in his, qui furenti vesaniæ cedere nesciunt, et grassantis malitiæ conatibus enerviter non succumbunt? Non ergo immerito formosam se sponsa ista dicebat, quia ille in ipso persecutionis articulo in ea delectabiliter quiescebat, qui serenitate vultus sui cuncta clarificat.

CAPUT III.

In sermone de SS. Flora et Lucilla.

« Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi: inter ubera mea commorabitur (Cant. 1). » Myrrha planè species est aromatica, nimis amaritudinis, qua mortuorum cadavera condiuntur, ne facile computrescant. Hinc est quod et ipsius Sponsi corpus a Nicodemo et Joseph de cruce depositum myrrha et aloë conditur, et linteis involutum sepulturæ committitur (Joan. XIX). Quid ergo per myrrhæ fasciculum, nisi multiplex mortificatio designatur? Non enim dicit: Surculus myrrhæ, sed, fasciculus, inquit, myrrhæ dilectus meus mihi. Ac si dicat: Quia in omni mea conversatione me mortifico et nullis jam propriæ voluntatis operibus vivo, dilectus meus non mihi simplex factus est ramus, sed myrrhæ fasciculus. Unde et prædicator eximius: « Ego, inquit, stigmata Jesu in corpore meo porto (Gal. VI). » Ad quam videlicet multiplicem mortificationem et nos secum hortatur, dicens: « Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali (II Cor. IV). » Ab eo namque quod corpore nostro circumferimus, nullam corporis partem vacuam reservamus. Ille ergo mortificationem Jesu in corpore suo circumfert qui de se sibi nihil relinquit, 237 qui non sibi, sed Christo in omnibus vivit, cui certe se a voluntatibus propriis undique crucifi-

git. Hic itaque dilectus myrrhæ fasciculus fit, quia in cunctis suis actionibus se velut extinctum præbens, multiplicem quoddammodo mortificationis Christi manipulum colligit. Ubi et apte subjungitur: « Inter ubera mea commorabitur. » Nemo dubitat inter ubera pectoris esse locum cordis. Dilectus ergo inter sponsæ ubera commorabitur, quia indeficiens ejus amor ac desiderium ex ejus memoria non deletur. Inter ubera mea commorabitur, tanquam diceret: Qui mihi fasciculus myrrhæ factus est per amaritudinem passionis, inter ubera mea jugiter commorabitur per dulcedinem cordis: et qui extrinsecus per exemplum susceptæ mortis exasperat, per infusam gratiam me intimæ suavitatis obdulcat.

CAPUT IV.

Ex sermone in natali virginum.

« Ego sum liliū convallium (*Cant. II*). » Liliū plane se sponsus nominat propter niveum candorem mundissimæ castitatis. Liliū non montium, sed convallium, quia pius eligit mentes humilium, non scopulos inhabitat superbiorum.

CAPUT V.

« Introduxit me rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem (*Cant. II*). » Non ait: Dedit quam non reperit, sed « ordinavit, » quam inordinatam invenit. Nonnulli namque in principali cordis sui loco habent uxores, filios, prædia, vel honores: in secundo autem quoddammodo Deum ponunt, dum eam minus diligunt. Hi nimirum videntur quidem habere charitatem, sed inordinatam; nec illum servant ordinem charitatis quem Veritas ipsa disposuit, cum dicit: « Diliges Deum ex toto corde, hoc est maximum primumque mandatum, secundum autem simile est huic, ut diligas proximum (*Matth. XXI*). » Non ergo se jactet quis habere charitatem, si ordinata non est; sicut nec etiam fidem, si sine operibus, ac per hoc otiosa est.

CAPUT VI.

« Læva ejus sub capite meo et dextera illius amplexabitur me (*Can. II*). » Læva quippe subesse capiti dicitur, cum præsens vita a mente, quæ cogitationum caput est, despecta calcatur. Dextræ vero amplexibus stringitur, quia solius æternæ vitæ desiderii undique delectatur.

CAPUT VII.

« Surge, amica mea, sponsa mea, et veni, columba mea, in foraminibus petrae, et in caverna maceræ; ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, et facies tua decora (*Cant. II*). » Anima quippe sancta jure Christi amica et sponsa vocatur; quia illi per fidem dilectionemque conjungitur. Sed hæc sponsa quasi adhuc jacet, dum in mundanis actionibus implicatur; tunc surgit, cum **233** ad procinctum divinæ servitutis erigitur. Ac si dicat: Quæ in sæcularis vitæ mollitie jaces, jam surge, atque ad familiare contubernium meæ contemplationis erige. « Columba mea, in foraminibus petrae. » Si, juxta Apostolum, « petra Christus est (*I Cor. X*), » foramina petrae vulnera sunt Redemptoris;

quæ profecto non casu quinque sunt, lanceæ scilicet et clavorum; sed quia nos fuimus quinque sensuum vulneribus sauciati, per has quinque plagas saluti sumus perpetuæ restituti. Istæ siquidem portæ erant, per quas die Sabbati propheta ne inferrentur onera gravia prohibebat. In his ergo foraminibus Dei columba consistit, quia sancta quælibet anima totam propriæ salutis spem in sui Redemptoris passione constituit. Ibi velut ab accipitris incursu defenditur, quia a cunctis malignorum spirituum insidiis custoditur. Ibi plane nidificat, quia illic fetus bonorum operum coacervat. De hac petra per Psalmistam dicitur: « Montes excelsi cervis, petra refugium herinacis (*Psal. CIII*). » Quod autem additur: « In caverna maceræ, » solent ex lapidibus maceræ fieri

ad custodiam vinearum; sicut per Isaiam dicitur: « Vineam factam dilecto in cornu in loco uberi, et maceria circumdedit et circumfodit eam (*Isa. V*). » Quid ergo per maceriam lapidum, nisi præsidium et excubias intelligimus angelorum, quibus videlicet anima in certamine posita, dum vallatur atque circumdatur, a cunctis adversantium spirituum tentationibus custoditur? Porro quod sequitur: « Ostende mihi faciem tuam, » tunc anima coelesti sponso faciem suam ostendere dicitur, cum ejus speciem internis obtutibus quasi revelata facie contempletur: « Sonet, inquit, vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis et facies tua decora. » O quam suave commercium! imo quam inenarrabilis dulcedo in humanis visceribus oritur, cum Creator et creatura alternis in se invicem affectibus delectantur, sicut per Prophetam dicitur: « Suavis sit ei laudatio mea, Ego vero delectabor in Domino! » (*Psal. CIII*.)

CAPUT VIII.

« En lectulum Salomonis, sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (*Cant. III*). » Fortes enim lectulum Salomonis ambiunt, dum intimam pacifice Redemptoris nostri requiem sancti quique indefessa desiderii sedulitate custodiunt.

CAPUT IX.

« Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet (*Cant. IV*). » Isti sunt oculi de quibus Dominus in Evangelio: « Beati, inquit, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (*Matth. V*). » Absque eo quod intrinsecus latet. Quia licet sancti doctores nunc Creatorem suum per contemplationis gratiam aspiciunt, latet tamen adhuc magnū aliquid, ad quod in hac corruptibili carne humanæ mentis acies non aspirat. Ubi mox sequitur: « Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de Galaad (*Cant. IV*). » Sicut enim per oculos, Ecclesiæ doctores intelliguntur, qui ad videnda in inferioribus membris summa, ac specialia sunt prælati, sic etiam per capillos gregesque caprarum designantur simplices et subjecti; **239** qui nimirum, etsi præ simplicitate mystica quæque ac summa non penetrant, multitudine tamen et comparatione sua sanctam Ecclesiam velut capilli caput exornant, quia plerumque pro peccato auferitur figura peccati. Galaad, acervus est

testimonii. Per Galaad ergo Christum, cui sanctorum omnium multitudo perhibet testimonium. Per capillos vero, vel caprarum greges, multitudinem intelligimus subjectorum. Greges ergo caprarum ascendunt de monte Galaad, quia sanctorum omnium multitudo de Christo, quem sibimet faciunt fundamentum, conscendere satagunt excelsa virtutum. Unde colligere possumus quia quantum distat inter oculos et capillos, tantum fere in contemplationis studio inter praelatos distare debeat et subjectos, quatenus eorum qui sibi sunt commissi, spiritualibus studiis sint intenti, et videant non modo sibi, sed et illis.

CAPUT X.

« Dentes tui sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro (*Cant. iv.*) » Porro dentes Ecclesie sancti noscuntur esse doctores; quorum primo dictum est: « Macta et manduca (*Act. ii.*) » Ac si diceret: Ab eo quod sunt, gladio Spiritus, hoc est, verbo prædicationis occide et in corpus transfer Ecclesie. Dentes igitur sponsæ, sunt doctores sancti, qui quoniam simplices per innocentiam sunt, et omnia relinquentes facultatum suarum velleibus sunt exuli, ac sacri baptismatis unda purificati, sicut grex tonsarum sunt, quæ ascenderunt de lavacro.

CAPUT XI.

« Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli (*Cant. iv.*) » Sicut enim duo ubera duo sunt Testamenta; ita duo hinnuli, duo populi sunt, Ecclesie filii Judaicus scilicet et gentilis.

CAPUT XII.

Ex sermone in natali virginum.

« Tota pulchra es, amica mea; tota pulchra (*Cant. iv.*) » interius scilicet et exterius. Foris in perfectione clari operis, intrinsecus in munditia purissimæ cogitationis.

CAPUT XIII.

In sermone de SS. Flora et Lucilla.

« Coronaberis de vertice Sanir, de capite Aman et Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum (*Cant. iv.*) » Aman siquidem mons est Ciliciæ, qui et Taurus a compluribus appellatur. Sanir vero et Hermon, Judaicæ terræ montes sunt, in quibus leones et pardi habitare creduntur. Per hos ergo montes, reges et principes, diversæque mundi hujus intelligendæ sunt potestates; quæ velut montes in superbix se cacumen attollunt et malignis spiritibus tanquam pardis atque leonibus habitaculum ferunt. Perversi quippe spiritus, leones vocantur propter crudelitatem; 240 pardi autem, quia hoc animal varii coloris est, propter deceptionis ac fraudis multimodam varietatem. De his ergo montibus vel quæque fidelis anima, vel sancta coronatur Ecclesia, quando sæculi principes convertit ad fidem, vel ad sanctæ conversationis dirigit rectitudinem. Coronatur autem, vel quia pro apportato eorum lucro remuneratur a Christo, vel ab eisdem, quibus antea premebatur, honoratur in sæculo. Coronatur, inquam, de cubilibus leonum et montibus pardorum, quando superbos quosque atque dolosos a sua pra-

avitate convertit, et pro correctis eorum moribus æterna præmia recipit.

CAPUT XIV.

Ex sermone in natali virginum.

« Surge, Aquilo, et veni, auster, perfla hortum meum, et fluent aromata illius (*Cant. -iv.*) » Quid per Aquilonem, qui nimirum ventus est frigidus, nisi persecutionis asperitas? Quid per austri tempora, nisi male blandientium remissio designatur? Sed inter utriusque persecutionis genera, inter utraque maligni spiritus argumenta ecclesiastici horti fluere jubentur aromata, quia fortis animus inter hæc certamina deprehensus aperit quidquid virium, quidquid fidei, quidquid invictæ fortitudinis eatenus occultavit, et velut aromata foras profluunt, dum ad humanam notitiam virtutes prodeunt ac piæ opinionis odores longe lateque diffundunt.

CAPUT XV.

« Ego dormio, et cor meum vigilat. Vox dilecti mei pulsantis: Aperi, soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea, quia caput meum plenum est rore et cincinni mei guttis noctium (*Cant. v.*) » Dicit Ecclesia: « Ego dormio, et cor meum vigilat; » quia videlicet sancta mens quo se a strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eo verius interna cognoscit; et tanto ad intima vigilat, quanto se ab exteriori inquietudine solerter occultat. Dormit itaque sponsa a negotiis et concupiscentia sæculi, sed apertos atque pervigiles tenet oculos in æstu amoris Dei. Sed quia non est hoc tempus plenæ quietis, sed laboris potius atque certaminis, repente dilectus ostium pulsat, eamque ad procinctum conserendi belli suis exhortationibus excitat: « Vox inquit, dilecti mei pulsantis. » Pulsat dilectus, cum fideles suos provocat Christus aut ad suarum incrementa virtutum, aut certe ad lucrandas animas proximorum. « Aperi mihi, soror mea. » Soror utique, quia regni mei mihi cohæres effecta, et in necessitudine mihi fraternæ adoptionis ascita. « Amica mea, » quia de jugo servitutis erepta, cognovisti meæ veritatis arcana. « Columba mea, » quia fellis amaritudine vacua, et Spiritus mei, qui in columba descendit, dono ditata. « Immaculata mea, » effusione mei sanguinis ab omni peccatorum tuorum labe purgata es. Aperi itaque mihi, hoc est, de quiete et otio dilectæ tibi contemplationis egredere, et ad perhibendum veritati meæ testimonium ferventissime te, et constanter impende 241 « Quia caput meum plenum est rore, et cincinni mei guttis noctium. » Caput Christi Deus est, ut dicit Apostolus (*I Cor. xi*); cincinni vero intimæ sanctorum cogitationes sunt; quæ non laxæ fluunt et dissolutæ, sed timoris et amoris Dei sunt vinculo colligatæ. Enimvero quid per rorem et guttas noctium, nisi tenebras et frigiditas quorundam reproborum mentes accipimus? Caput ergo sponsi in reprobis plenum est rore, cum sæculares quique a Dei charitate torpescunt et per voluptatum suarum lasciviam defluunt, juxta id quod Dominus dicit:

« Abundabit iniquitas, et refrigescet charitas multorum (*Matth. xxiiv*). » Hujusmodi plane cum sanctos Dei persequuntur et odiunt in illorum cordibus quasi cincinni sponsi guttis noctium pleni sunt; cumque tales multiplicantur et Ecclesiam persecutionibus aggravant, tunc Sponsus sponsam exhortatur ut surgat et studio prævaricationis valenter insistat. Et sponsa ad eum: « Exspoliavi me, inquit tunica mea, quomodo induam illam? » (*Cant. v*.) Ac si dicat: Exui me curis et occupationibus sæculi et in solo me tuæ contemplationis amore constrinxi quomodo nunc discursionis iter arripiam? quomodo strepitus et luctamen obloquentium feram? Quod autem tunica curas sollicitudinesque significet, ostendit Dominus cum dicit: « Qui in tecto est, non descendat tollere tunicam suam (*Matth. xxv*), » quod est aperte dicere: Qui sublimi contemplationis arce subnititur nequaquam descendat, ut iterum sæcularis negotii occupationibus implicetur. « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? » (*Cant. v*.) id est, gressus mei operis ab aspersione terreni pulveris dignis pœnitentiæ fletibus ablui, quo pacto jam potero, nisi quibus assueta sum, cœlestia meditari? Verumtamen postponit contemplationis requiem et ad fervorem obedientiæ intrinsecus accensa mox perhibet, dicens: « Dilectus meus misit manum suam per foramen et venter meus intremuit ad tactum ejus (*Ibid.*). » Dilectus plane manum per foramen mittit et ventrem tangit, cum occulta Conditor inspiratione cor visitat atque ad agonem certaminis et sancti laboris inflammat. Nam quod venter cor significet, ostendit propheta cum dicit: « Ventrem meum doleo (*Jer. iv*); » quod profecto quid esset aperit, cum subjungit: « Sensus cordis mei dissipati sunt. Surrexi, ut aperirem dilecto meo (*Cant. v*). » Surgit, ut aperiat, quia promptissimo animo humiliter obediens calcet propriam, ut totis viribus voluntatem impleat mens sancta divinam.

CAPUT XVI.

In epistola ad Blancam et in sermone de SS. Flora et Lucilla.

« Dilectus meus candidus et rubicundus, electus ex millibus; caput ejus aurum optimum (*Cant. v*). » Dilectus siquidem candidus virginitate, rubicundus est passione. Candidus, quia dicit: « Ego lilium convallium (*Cant. ii*); » rubicundus, de quo Joannes dicit: « Quia lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo (*Apoc. i*). » Electus ex millibus, quia ex omnium sanctorum multitudine solus est, qui dignus fuit audire: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui (*Matth. iii, xii, xvii*). » De quo et Salomon **242**: « Virum inquit, de mille unum reperi (*Ecc. vii*). » Millenarius quippe numerus totius humani generis est intelligenda perfectio, in quo Salvator tanquam passer est unicus in ædificio: « Caput ejus aurum optimum; » quia « caput Christi Deus (*I Cor. xi*); » qui nimirum sicut aurum metallis, ita, licet incomparabiliter omnibus supereminei creaturis.

CAPUT XVII.

« Oculi ejus sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et resident juxta fluentia plenissima (*Cant. v*). » Sancti quippe doctores Ecclesiæ juxta fluentia plenissima resident Scripturarum, ex quibus nimirum exuberantem ipsi veræ sapientiæ gurgitem hauriunt, et auditoribus suis mysterii cœlestis arcana transfundunt.

CAPUT XVIII.

In sermone de S. Joanne apostolo et evangelista.

« Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris (*Cant. v*). » In membris nempe humani corporis, vix aliquid ventre fragilius sive tenerius invenitur; ideoque per ventrem, recte fragilitas in Christo, assumptæ humanitatis accipitur. Ebur autem os est elephantis, quod videlicet animal fertur esse castissimum frigidissimæque naturæ. Venter ergo sponsi eburneus est, quia suscepta Redemptoris humanitas ab omni peccatorum contagio casta prorsus et inviolata permansit. Siquidem « peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (*I Petr. ii*). » Sapphirus autem lapis est sereni cœli colorem habens. Unde et in visione Domini dicitur: « Erat sub pedibus ejus quasi opus lapidis sapphiri, et quasi cœlum cum serenum est (*Exod. xxiv*). » Per sapphiros ergo opera divinitatis intelliguntur, quæ in carne Dominus ostendebat. Venter ergo sponsi distinctus erat sapphiris, quia Christi humanitas divinis virtutibus refulgebat. Nec plenus esse sapphiris dicitur, sed distinctus; ita videlicet ut inter sapphiros candor eboris appareret, quia sic Dominus ex parte assumpti hominis operabatur humana, ut aliquando nihilominus ex parte deitatis ostenderet et divina. Nam esurire, flere, postremo crucifigi et mori, humanitatis erant opera; miracula vero facere, et non solum alios, sed semetipsum etiam a mortuis suscitare evidentissima erant divinitatis indicia.

CAPUT XIX.

« Guttur illius suavissimum (*Cant. v*), » quia suorum melliflua suavitate verborum mentes audientium obdulcantur. « Quam dulcia, inquit, faucibus meis eloquia tua; super mel et favum ori meo! » (*Psal. cxviii*.) Totus etiam desiderabilis; quia in eo, testante Petro, desiderant angeli prospicere (*I Petr. i*): » vel quia humanitatis ejus omne mysterium, desiderium accendit in mentibus electorum; ut eos videlicet non modo resurrectionis gloria provocet, sed ad imitationis exemplum ipsa quoque ignominia passionis invitet. Desiderabilis est, quia præclarus atque conspicuus est in singulari nativitate, in vivifica morte, in gloriosa **243** resurrectione, in triumphali ascensione; desiderabilis est dum loquitur, dum mirabilia operetur.

CAPUT XX.

In homilia de nativitate B. virginis Mariæ.

« Descendi in hortum nucum, ut viderem pomum convallium, et inspicerem si florisset vinea et germinasset mala punica (*Cant. vi*). » Malum, quippe

punicum amaro quidem cortice tegitur, sed dulcis in ejus granulis suavitas occultatur. Sunt autem nonnulli, qui dum per afflictionis amaritudinem crucem Christi assidue patiuntur in corpore, dulcedine contemplationis intimæ reficiuntur in mente. Mala ergo sponsi vinea germinat, quia tales parere sancta Ecclesia nunquam cessat. De hac eadem vinea in eisdem Canticis sponsa ad sponsum loquitur, dicens: « Mane surgamus ad vineam, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica (*Cant. vii*). » Hujus vineæ ille vindemiator exstitit, qui in torculari passionis suæ pressus, mysticos nobis divini eloquii sensus aperuit, et vino nos evangelicæ gratiæ propinavit. De quo videlicet vino sponsæ voce ad sponsum iterum dicitur: « Guttur tuum sicut vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum (*Ibid.*). »

CAPUT XXI.

In sermone de S. Marco evangelista.

« Nescivi; anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab (*Cant. vi*). » Vox est Synagogæ quæ, videns tantam sanctæ Ecclesiæ gratiam esse collatam, dolet se tardius recepisse fidem, eo quod Evangelii non agnoverit veritatem. Aminadab autem abnepos Judæ fuisse cognoscitur; qui in genealogia Domini cum patribus numeratur. Interpretatur autem Aminadab *populi mei spontaneus*; ideoque non incongrue significat Christum, qui populi sui spontaneus fuit, quia, cum Deus esset, sponte factus est homo; qui enim non necessitate, sed sola bonitate nos condidit propria nihilominus voluntate redemit. Unde et Jacobus ait: « Voluntarie genuit nos verbo veritatis (*Jac. i*). » Spontaneus ergo factus est populi sui, quia quem a se humana pravitas repulit, sola voluntas divinæ gratiæ redonavit. Quadriga vero Aminadab, Christi est Evangelium, concordissima quatuor evangelistarum diversitate compactum. Quam sane quadrigam Christus auriga disponit et quadristellam mundi machinam agillima prædicationis celeritate percurrit, sicut per Psalmistam dicitur: « Qui emittit eloquium suum terræ, velociter currit sermo ejus (*Psal. cxlvii*). » Videns ergo Synagoga repente gratiam Evangelicæ prædicationis erumpere cunctasque mundi provincias agiliter pervolare, subito turbata conqueritur quod sola in sua perfidia, conversis ad fidem gentibus, deseratur: « Nescivi, inquiens, turbavit me anima mea propter quadrigas Aminadab. »

246 CAPUT XXII.

« Umbilicus tuus crater tornatilis nunquam indigens poculis (*Cant. vii*). » Umbilicus autem fragilissima pars corporis est. Quid ergo per Ecclesiæ designatur umbilicum, nisi coetus infirmorum atque debili-um? Quid vero per craterem, nisi prædicatorum intelligimus ordinem? Qui nimirum mentibus auditorum cælestis doctrinæ vira propinant easque poculis sanctæ prædicationis inebriant. Umbilicus ergo Ecclesiæ crateri merito comparatur, quia plerumque debilis et infirmus quilibet vas doctrinæ cœle-

stis efficitur. qui non indiget poculis, quia cælestis eloquii non desinit irriguus esse fluentis. Unde bene crater hic tornatilis dicitur; torno siquidem quis facilius operatur. Expeditius enim sæpe atque inoffense in sancta prædicatione discurrunt, qui prædicationis gratiam non suo studio, sed divinitus acceperunt. Hanc prædicationis gratiam viris simplicibus, sive sanctis mulieribus tribuendam illa Samson victoria figuravit, qua videlicet mandibulam asini fervefactus arripiens, mille Philistinorum viros occidit.

CAPUT XXIII.

« Comæ capitis tui, ut purpura regis juncta canalibus (*Cant. vii*). » Sicut per caput intelligimus mentem, ita per comas capitis non inconvenienter accipimus cogitationes. Sicut enim capilli de vertice prodeunt, ita cogitationes ex mente procedunt. Purpureus vero color, quia sanguinis habet speciem, quid per mysterium, nisi Dominicam innuit passionem. Quid vero canales, nisi sanctorum significant mentes? Sicut enim in canalibus conchiliorum sanguis effunditur, ut in purpureum colorem lana vertatur, sic in sanctorum mentibus Dominicæ passionis cruor assidua meditatione recolitur, et ita quodammodo pia quælibet anima sanguine tingitur, ut æterni Regis purpuram imitetur. Hoc nimirum modo efficimur Salvatori nostro conformes, ut simus etiam merito postmodum cohæredes.

CAPUT XXIV.

« Quam pulchra es et decora, charissima, in deliciis; statura tua assimilata est palmæ (*Cant. vii*). » Mens quippe sancta charissima in deliciis dicitur, quia, dum persecutionibus attrita foris affligitur, piis æstuans desideriis suavitatis intimæ dulcedine recreatur. Cujus statura palmæ similis dicitur, quia sicut non vitiorum titillantium flatibus, ita nec persecutionum quarumlibet terroribus inclinatur; dumque eam persequentium rabies, velut impactis minarum arietibus pulsat, illa fundamento invictæ fidei constanter innixa, revera stans et supereminens, insuperabilis perseverat. Nequaquam illi similis, cui per prophetam de malignis spiritibus dicitur: Quia, « humiliaverunt te et dixerunt animæ tuæ: Incurvare ut transeam (*Isa. li*); » sed illud potius servans, quod filiis Israel Dominus ait: « Ego sum Dominus Deus, qui eripui vos de ergastulo Ægyptiorum, ut incederetis recti. » Et quoniam palma solet manum ornare victricem, recte sancta et insuperabilis anima palmæ esse similis perhibetur, quia per omnem sui certaminis cursum peractæ victoriæ præmium meditatatur, atque idcirco floccipendit omne quod in infirmis tolerat, quia erecta velut palma, id quod in cælestibus aspicit, firmiter sperat.

CAPUT XXV.

In sermone de inventionem S. crucis.

« Dixi, inquit ad sponsam sponsus: Ascendam in palmam et apprehendam fructus ejus, et erunt ubera

tua, sicut botri vineæ; odores tui, sicut malorum; A guttur tuum, sicut vinum optimum (*Cant. vii.*). » Fructus nempe crucis omnes electi sunt. Ascendit igitur Dominus in palmam et apprehendit fructus ejus, quia mox ut in cruce pro nostra salute pependit, omnes electos ad semetipsum per amoris desiderium traxit. Et tunc sancta Ecclesia per duorum Testamentorum ubera spiritualis cœpit lætitiæ vina diffluere, atque odorem cœlestis concupiscentiæ humanarum mentium naribus inspirare; ut incitata ad sequendum, mens nostra sibi gratulans dicat: « Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum (*Cant. i.*). »

CAPUT XXVI.

« Sub arbore malo suscitavi te (*Cant. viii.*). » Cum dilectæ suæ sponsus præmisisset: « Sub arbore B malo suscitavi te: » consequenter adjunxit: « Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (*Ibid.*); » ac si dicat: Quia ego te in tantum dilexi, ut per mortem crucis te mortuam suscitarem, tu etiam me alterutrum dilige, inque interius non modo cogitationibus sed et operibus, velut integri atque perfecti amoris signaculum pone. Nam arborem malam debemus Domini nam crucem accipere; cui videlicet arbori ipsam alibi Christum comparat, dicens: « Sicut malus inter ligna silvarum, sic dilectus meus inter filios (*Cant. ii.*). » Arbor ergo mali crux est Christi, per quam suscitata est anima, a mortis scilicet æternæ vinculis absoluta. « Pone me, inquit, ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum C (*Cant. viii.*). » 246 Quid per cor, nisi cogitationem? Quid per brachium, nisi operis debemus intelligere fortitudinem? Christum ergo tanquam signaculum cordi nostro debemus imprimere, ut nulla hæc valeat hostilis irruptio violare. Christum etiam operibus nostris debemus insculpere, ut, per omne quod agimus, crucifixi nos præceptoris discipulos demonstramus.

Expliciunt testimonia de Canticis canticorum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SAPIENTIÆ.

1. Quod benignus est spiritus sapientiæ.
2. Dum medium silentium tenerent omnia.

Expliciunt capitula.

247 INCIPIUNT TESTIMONIA LIBRI SAPIENTIÆ.

CAPUT PRIMUM.

In libro GRATISSIMO.

« Benignus est enim Spiritus sapientiæ, et non liberabit maledictum a labiis suis (*Sap. i.*). » Benignus namque Spiritus sanctus congrue dicitur, quia mala merentibus bona retribuit, et dignis supplicio gratiæ suæ munus impertit. Quis autem hoc loco maledicti nomine, nisi Redemptor noster debet intelligi, qui ut nos a maledictionis vinculo solveret, ipse non respuit maledictionibus subjacere? Unde et Paulus dicit: « Christus, inquit, nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum quia

CAPUT XXVII.

In epistola ad Blancam, et in sermone de sancto Cassiano.

« Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum (*Cant. viii.*). » Sæpe nos ob rei memoriam, quam oblivioni tradere nolumus, digito nostro, vel brachio signum aliquod in-nodamus, ut, dum signum frequenter attenditur, res, quam interciderere potuisset oblivio, jugiter in memoria teneatur. Quisquis autem Christum quasi amat, sed operari bonâ dissimulat, jam quodammodo sponsum super cor signaculum posuit. Quisquis vero bonis operibus videtur intentus, sed a divini amoris torpet incendio frigidus; jam iste sanctitatis imaginem super brachium posuit, sed adhuc in corde Christi signaculum non expressit. Ut ergo sancta anima Christi caractere utrobique signetur, enim in corde suo signaculum ponat, ut amoris ejus facibus medullitus inardescat. Ponat etiam consequenter in brachio, ut piis operibus valenter insistat. Signaculum Paulus in corpore suo velut in brachio Jesum posuerat, cum dicebat: « Ego stigmata Jesu in corpore meo porto (*Gal. vi.*). » Signaculum super cor posuerat, cum alibi gratulabundus aiebat: « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est et ego mundo (*Ibid.*). » Cujus sane stigmata expressa gerebat in corpore, ejus se signaculum habere gloriabatur in mente. Porro autem et ipse cœlestis Sponsus electum quemque suum sibi signaculum ponit eumque grata vice tanquam ne de memoria deleatur, attendit: Juxta quod Zorobabel duci Judææ pollicetur, dicens: « In illa die suscipiam te, Zorobabel serve meus, et ponam te sicut signaculum in conspectu meo (*Agg. ii.*). » Et contra de quodam reprobo rege Dominus dicit: « Si fuerit Jechonias annulus dexter in manu mea, inde evellam eum (*Jer. xxii.*). »

D scriptum est: Maledictus omnis qui pendet in ligno (*Gal. iii.*), ut in gentibus benedictio Abraham fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem (*Deut. xxi.*). » Benignus ergo Spiritus sanctus non liberavit maledictum a labiis suis, quia cuncta Domini passionis mortisque supplicia, quæ de Christo per ora prophetarum ante prædixerat, congruo tempore per exhibitionem operum efficaciter adimplevit. Tunc enim quodammodo a suis cum labiis liberaret, si quod de illo prophetice enuntiaret oraculis, per rerum ordinem non implevisset. Ubi notandum quam profunde, quam mystice simul

congruat doctoris utriusque sententia. Quod enim A unus dixit quia Spiritus non liberabit maledictum a labiis suis, hoc est, quod alter asseruit, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem; atque ut ostendat vir Sapiens, de quo maledicto loqueretur, præmissa sententia protinus addidit: « Quoniam renum illius testis est Deus, et cordis illius scrutator est verus et linguæ illius auditor (*Sap. 1*). » Quia enim Patris et Filii inseparabilis et coessentialis est unitas, renum Filii testis et cordis ejus scrutator jure Pater asseritur, cujus nimirum virtus et sapientia ipse Filius nulla ab eo creditur inæqualitate diversus, nulla probatur adjunctione semotus. Linguæ etiam illius auditor est, sicut ipse testatur: « Pater, inquit, gratias ago tibi, quoniam audisti me, ego autem sciebam, quia semper me audis (*Joan. xi*). » B Idcirco igitur spiritus non liberavit maledictum a labiis suis, quia Deus testis atque scrutator est cordis illius et linguæ auditor. Ac si patenter diceret: Ideo Dei Filius passionis supplicia pertulit, quia ipse Filius, cui cum Patre et eodem 248 Spiritu sancto una voluntas, una est providentia, id fieri pro humani generis salute decrevit. De quo nimirum Apostolus: « Qui dilexit me, inquit, tradidit semetipsum pro me (*Gal. ii*). »

CAPUT II.

In sermone secundo de S. Bartholomæo apostolo.

« Dum medium silentium tenerent omnia et nox in suo cursu medium iter haberet, omnipotens sermo tuus, Domine, de cælo a regalibus sedibus venit (*Sap. xviii*). » C In adventu quippe Domini medium silentium omnia continebant, quia jam prophetæ cessaverant, et nondum apostoli ad prædicandum

Expliciunt testimonia de libro Sapientiæ.

INCIPIIT CAPITULUM DE LIBRO ECCLESIASTICI.

CAPUT UNICUM.

In sermone secundo de S. Matthæo apostolo et evangelista.

« Legem mandavit Moyses in præceptis justitiarum, et hæreditatem domui Jacob et Israel promissiones (*Eccli. xxiv*). » Ut autem in his verbis non diutius immoremur, lex ista, quæ hæreditas promissionis dicitur sanctum est Evangelium, quod quidem antiquis Patribus est promissum, nobis autem hæreditario jure, Christo veniente, collatum; ubi præsto subjungitur: « Posuit David puero suo excitare regem ex ipso 249 fortissimum in throno honoris sedentem in sempiternum. Qui implet quasi Phison sapientiam, et sicut Tigris in diebus novorum; qui adimplet quasi Euphrates sensum; qui multiplicat quasi Jordanis in tempore messis; qui mittit disciplinam sicut lucem, et assistens quasi Geon in die vindemiæ (*Ibid.*). » Hæc itaque, fratres mei, tam lucide, tam aperte de Christo et sanctis evangelistis dicta sunt ut ad hoc insinuandum exponi non egeant, sed

novæ fidei gratiam veniebant. In quodam plane mundus medullis consistebat, dum et prophetarum nequaquam oracula superessent et apostolica nondum prædicatio coruscaret. Quo autem hic per nox intelligitur, nisi diabolus, qui auctor est tenebrarum? Qui nimirum quodammodo tunc ambulat, cum non facile valet implere quod optat; tunc vero currit, cum malitiæ suæ vota absque ullo contradictionis obstaculo perficit, et non jam viæ marginem, sed medium iter tenet, dum nihil sibi videt occurrere quod sui cursus impetum valeat retardare. Cum igitur sub tam noxio mundo silentio conticesceret, et hæc ad perdendos homines occasio diabolum vocaret, ille non modo medium iter habebat, sed et currebat, quia quidquid nequitæ suæ mentem conceperat efficaciter adimplebat. Nam et cuncta jam Romanum occupabat imperium, et necesse erat eos, qui legem Dei eatenus saltem utcumque tenuerant, jam subesse legibus paganorum. Sub hoc igitur perentis mundi silentio sermo Domini a regalibus sedibus venit, quia de pectoribus apostolicis, quæ Regis æterni veraciter sedes sunt, verbum evangelicæ prædicationis erupit. Ipsi quippe regales sunt sedes quas Deus inhabitat, ipsi reges et Patres Ecclesiæ, sicut dicitur: « Omnis gloria ejus filiarum regum ab intus (*Psal. xlv*). » Isti sane reges armati gladio spiritus, quod est verbum Dei (*Ephes. vi*), debellarunt principem mundi. De quo nimirum apostolorum gladio legitur: « Durus debellator in mediam exterminii terram prosilivit, gladius acutus insinulatum imperium tuum portans, et stans replevit omnia morte, et usque ad cælum attingebat stans in terra (*Sap. xviii*). »

dum in sanctis ac mysticis verbis vindemiæ nomen auditis, qui ex temporis occasione terrenas vindemias præ manibus habetis, debet a circumstantibus ad interiora recurrere, et spiritualem vindemiam sanctam vestra prudentia cogitare. Ait enim in fine sententiæ: « Qui mittit disciplinam sicut 250 lucem, et assistens quasi Geon in die vindemiæ (*Ibid.*). » Quis est ille, qui mittit disciplinam sicut lucem, nisi is qui, post velatam faciem Moysi, possessore tenebris mundo, radiantem Evangelii sui ingerit claritatem? Assistit itaque quasi Geon, de quo et per Prophetam dicitur: « Dominus Deus noster fluvius gloriosius exsiliens in terram sitientem (*Ibid.*). » Quæ est autem vinea, cui quasi Geon assistit, et prædicationis suæ madioribus irrigare non desinit, nisi illa de qua per Prophetam dicitur: « Vineam Domini Sabaoth domus Israel est? » (*Isa. v*.) Hanc vineam de Ægypto vetustæ legis Dominus transtulit, et ad terram Evangelii, quæ mel et lac manat, induxit.

Expliciunt testimonia de libro Ecclesiastici.

INCIPUUNT CAPITULA LIBRI ISAIÆ PROPHETÆ.

1. De eo quod dicitur : Et conflagrant gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces.
2. Quod dies Domini sit super omne superbum.
3. Quod Seraphim, senas alas habentes, volabant ante faciem Dei.
4. Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus.
5. Ponam super his, qui fuerunt de Moab, Leonem. Emitte Agnum, Domine, Dominatorem terræ, de petra deserti ad montem filie Sion.
6. Quod visio omnium erit, sicut verba libri signati.
7. Glorificabit me bestia agræ, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas.
8. Propter scelus populi mei percussit eum, et dabit impium pro sepultura et divitem pro morte sua.
9. Quis est iste qui venit de Edom tinctis vestibibus de Bosra?
10. Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus?

Expliciunt capitula.

INCIPUUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM.

« Et conflagrant gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces (Isa. II). » Impatientibus sane correptiones quasi gladii sunt, sed si volunt ut hi gladii vertantur in falces, hirsuta vitiorum suorum dumeta, quibus horrent, permutantur in messes. Unde propheta cum præmisisset de Salvatore nostro « quia iudicabit gentes et arguet populos multos : » protinus addidit : « Et conflagrant gladios suos in vomeres et lanceas suas in falces (Ibid.). » Nimirum congruus ordo, dum primo quidem peccator arguitur, deinde et gladii in vomeres et lanceæ constantur in falces. Nam dum impatiens quispiam per disciplinam mitior factus tanquam planus ager increpationis cultro proscinditur, deinde suavi semine sanctæ prædicationis aspergitur, et sic demum fecunda honorum operum fruge vestitur, huic scilicet et gladii facti sunt vomeres et lanceæ convertuntur in falces; quia qui reprehendi prius tanquam gladio percussus deputabat, nunc et vomerem sacræ doctrinæ libenter sustinet, ut fruges ferat et falcem supernæ messis expectat, ut horrei cœlestis promptuarium repleat.

CAPUT II.

In epistola ad Blancam.

« Dies Domini super omnem superbum et excelsum, super omnem arrogantem et humiliabitur, et super omnes cedros Libani sublimes et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes montes excelsos, et super omnes colles elevatos, et super omnem turrem excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis et super omne quod pulchrum visu est (Isa. II). » Ex rebus insensibilibus dies divini iudicii dicitur imminere, sed per figuras rerum ratione carentium, stoliditas intelligitur hominum reproborum. Cedri quippe Libani sublimes et erectæ, potentes sunt hujus sæculi, per excellentiam quidem terrenæ sublimitatis elati, sed honorum operum fructibus infecundi. Quercus autem fructus quidem proferunt, sed non quibus homo reficitur, sed unde succi aluntur. Succus autem immundi intelligendi sunt spiritus, qui spurcis sordentium hominum saginantur. Porro montes excelsi

A et colles elevati, superbi quique sunt, quasi per aggestum tumidæ cogitationis in alta 251 porrecti, sed frumento, quo valles abundant (Psal. LIIII), cunctisque spiritualium studiorum frugibus alieni. Jam vero turris excelsa et murus munitus illos insinuat qui, cum peccatores sint, in quodam se velut innocentiae arce constituunt seseque defensionis clypeo contegentes reprehensorum suorum jacula ad se pertingere non permittunt. Tharsis autem exploratio gaudii dicitur; quisquis enim in hoc sæculo, unde gaudere possit, explorat, huic superveniens dies Domini, quibus perpetualiter amarescat, mœroris atque tristitiæ molestias irrogat. Venit etiam dies Domini, non super omne quod pulchrum est, sed super omne quod visu pulchrum est, quia in die divini iudicii pondere premitur qui intrinsecus quidem vitiorum latenter ingruentium deformitate confunditur; foris autem quadam adumbratæ virtutis, vel potius honestatis pulchritudine palliatur.

CAPUT III.

Ad Oldericum, episcopum Firminum.

Quæcunque humana mens sano viget sulca consilio, si se subtiliter et solerter inquirat, vix in se suis facultatibus invenit, unde merito sperare præconium possit. Mortalis quippe conditio undique coarctata atque constricta, quid novit unde possit extolli? Quis enim sciât quid in æternitate fuerit, antequam Deus hunc conderet mundum? Sed cum ignoret quid fuerit ante mundi principium, novit forsitan quid post ejus terminum sit futurum; utrum scilicet in ministerio sui cursus ulterius astra deserviant, et utrumne, post ea quæ nunc sunt alia rursus elementa succedant. Unde et Seraphim illa, quæ Isaias propheta in conspectu Domini stare conspexit, senas alas habuisse describit : « Duabus, inquit, velabant faciem, et duabus velabant pedes, et duabus velabant (Isa. VI). » Velabant porro faciem, sive pedes, non suos, sed utique Dei. Et quid per faciem Dei, nisi mundi principium? quid per pedes, nisi ejusdem mundi finis debet intelligi? Alarum ergo seraphim et plures sunt quæ velant et paucae quæ volant, quia ex divinorum operum celsitudine cum perpauca ad nostram permittantur advolare notitiam, plurima in thesauris secretorum cœlestium servantur occulta. Nam quod

funditus ignoremus quid ante mundi principium fuerit et quid jam post consummationem jam sit futurum, idem perhibet Isaias : « Priora, inquit, annuntiate mihi et novissima quæ futura sunt, et dicam quia dii estis (Isa. xli). » De mediis autem pauca utcumque cognoscimus, quæ ex Scripturarum attestazione nobis panduntur. Porro autem et in his ipsis quantam notitiæ patiamur inopiam, qui sapientissimus inter homines exstitit, non erubuit confiteri. Ait enim Salomon : « Sunt justi et sapientes, quorum opera in manu Domini; et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta (Eclli. ix). » Ubi notandum quia cum justos dicat et sapientes, qui nimirum debuerant subtilius nosse, ipsos etiam perhibet quæ futura sunt ignorare.

252 CAPUT IV.

In epistola ad Hermisindim, quod ædificium humanæ superbiæ cito destruitur.

Qui, contempta terrenæ conversationis concupiscentiæque structura spiritualis ædificiî fabricam construunt, hi quasi lateres in lapidem vertunt; et non in arena mundanæ spei, sed in petrâ fidei, quæ Christus est, atria nunquam lapsura constituunt. Unde per Isaiam dicitur : « Lateres ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus; sycomoros succiderunt, sed cedros immutabimus (Isa. ix). » Lateribus quippe candentibus et lapidibus quadris ædificat quisquis vitiorum voluptatumque lasciviam districtioris vitæ rigore castigat, qui legem carnis lege spiritus superat, qui fortitudinem corporis animi virtute demutat. Unde rursus per Isaiam dicitur : « Qui confidunt in Domino mutabunt fortitudinem (Isa. xl). » Nam dum non assument, sed mutabunt, dixit, patenter innotuit, aliam esse fortitudinem, quæ deponitur, aliam, quæ noviter inchoatur. Hinc electis per Psalmistam dicitur : « Viriliter agite et confortetur cor vestrum, omnes qui speratis in Domino (Psal. xxx). » Hinc Salomon ait : « En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel (Cant. ii). »

CAPUT V.

In libro contra Judæos.

Isaias perhibens testimonium de Christo : « Ponam, inquit, super his qui fuerunt de Moab leonem, et reliquis terræ. Emitte Agnum, Domine, dominatorem terræ de petra deserti ad montem filia Sion (Isa. xv, xvi). » De hac enim gente Moabitarum egressus est Agnus immaculatus, qui tollit peccata mundi, qui dominatur in orbe terrarum. Nam qui leo propter fortitudinem dicitur, ipse agnus propter mansuetudinem perhibetur. Petra autem deserti Ruth intelligitur, quæ deserta prioris morte conjugis, Obed de Booz genuit (Matth. i); de quorum Christus stirpe descendit.

CAPUT VI.

In sermone de S. Luca evangelista.

« Et erit vobis visio omnium sicut verba libri signati, quem cum dederint scienti litteras, dicent :

A Lege istum; et respondet : Non possum; signatus est enim (Isa. xxix). » Quis enim est liber ille signatus, nisi sanctum Evangelium mysticis figuram sententiis obvolutum et ab humanæ mentis intelligentia procul arcana quadam profunditate remotum? Hic profecto liber ille est, de quo Joannes ait : « Vidi in dextra sedentis super thronum librum scriptum intus et foris, signatum sigillis septem (Apoc. v). » Quæ sunt autem sigilla, quibus liber evangelicus obsignatus dicitur, nisi septem illa sacramenta, quibus utique totus ordo Dominicæ dispensationis impletur, videlicet incarnatio Domini, 253 nativitas, passio, resurrectio, ad cœlos ascensio, deinde iudicium, postremo regnum? His itaque sigillis liber evangelicus ita signatus est, ut nisi B eum Christus aperuisset cuilibet omnino patere non posset. Unde subjungitur : « Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire librum, et solvere septem signacula ejus (Ibid.). »

CAPUT VII.

In eadem epistola.

« Glorificabit me bestia agri, dracones et struthiones, quia dedi in deserto aquas, flumina in invio; ut darem potum populo meo, electo meo (Isa. xliii). » Quid enim bestia designat agri, nisi gentilitatem utique rationis expertem? Quid per dracones, nisi malitiosi? Quid vero per struthiones, qui penati sunt, sed volare nequeunt, nisi hypocritæ figurantur? Hæ ergo bestię Deum glorificant, dum Christus gentili populo, qui desertus erat et invius, C exuberantis Evangelii verba propinat. Scyphus itaque evangelicæ prædicationis in Benjamin datus est Paulo, ut ipse desertum gentilitatis specialiter excolat et ariditatem ejus largo sanctæ prædicationis imbri perfundat. De quo scilicet imbri scriptum est : « Qui operit cœlum nubibus et parat terræ pluviam (Psal. cxlvi). »

CAPUT VIII.

In epistola ad Albericum card., de decem quæstionibus.

Illud etiam Isaïæ, quod tibi petis exponi : « Propter scelus populi mei percussi eum, et dabit impium pro sepultura et divitem pro morte sua (Isa. lii); » ut nobis videtur tale est : Pater omnipotens Filium propter populi sui peccata percussit, quia D illum, ut nostra peccata deleret, crucis patibulum subire constituit. Ad hoc enim est Filius a Patre traditus, ut servus fieret absolutus, sicut et Apostolus : « Qui proprio, inquit, Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom. viii). » Ad hoc innocens vulneribus est percussus, ut peccator exulset a suorum vulnerum livore sanatus. Sicut per eundem Isaiam dicitur : « Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, cujus livore sanati sumus (Isa. liii). » Sed Redemptor noster pro duobus populis, gentili videlicet et Judaico pati dignatus est, quorum alter impius, alter dives merito dicebatur. Et gentilis quidem populus impius erat; quia idcirco

serviens, pietatem divini cultus ignorabat. Hæc autem pietas Græce dicitur θεοσεβείαν. Judaicus vero populus dives exstiterat, quia dum Sabbata, circumcisionem, neomenias omnesque cæremonias divinæ legis accepit, tanquam copiosis thesauri cælestis divitiis abundavit. Quibus exuberare divitiis Corinthios jam conversus Paulus exultabat, cum diceret : « Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu, quia in omnibus divites facti estis in illo, **254** in omni verbo et in omni scientia, ita ut nihil vobis desit in ulla gratia (I Cor. 1). » Salvator ergo noster pro morte, quam in se suscepit, duos de morte resuscitatos Patri populos reddidit : Gentilem scilicet, qui dæmonibus olim impie serviebat; et Judaicum, qui, quamvis occidentem litteram tenens et vivificantem spiritum nesciens, divinæ tamen legis divitias possidebat.

CAPUT IX.

In homilia de natiuitate S. Mariæ virginis.

« Quis est iste, qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra? » Et paulo post : « Quare ergo rubrum est indumentum tuum; et vestimentum tuum sicut calcantium in torculari? » (Isai. LXIII.) Indumentum quippe Christi nihil est aliud, nisi corpus, quod sumpsit ex domina et virgine Maria. Nec tamen aliud est vestimentum ejus atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos sumus caro, qua vestimur. De quo vestimento per Joannem dicitur : « Habebat in vestimento et in femore suo scriptum : Rex regum et Dominus dominantium (Apoc. XIX). » Per femur quippe propagatio carnis fit. Qui ergo per propagi-

Expliciunt testimonia Isaia.

255-256 INCIPIUNT CAPITULA JEREMIAE.

1. De occisione, quam Dominus minatur Hierusalem, quia dereliquerunt eum.
2. Præcepit Dominus Jeremiae, ut vadat ad Euphratem, et abscondat ibi in foramine petrae lumbare quo erat præcinctus.
3. De eo quod dicitur : Quod perdidit fovit, quæ non peperit : fecit divitias, et non in judicio, in dimidio dierum suorum relinquet eas.
4. Quod Dominus ait per Jeremiam : Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram?
5. Quod intentat Dominus habitatoribus Hierusalem gladium, et famem, et pestem : eo quod non audierint prophetas quos miserat ad eos.
6. Quod dum Jeremias de puteo in quem projectus fuerat, levatur, funes et veteres pannos ad eum deponunt.
7. Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine.
8. Inebriavit me absinthio.
9. Ex ore Altissimi non exierunt nec bona, nec mala.
10. Filii Agar, qui exquisierunt prudentiam, quæ de terra est, viam sapientia.

Expliciunt capitula Jeremiae.

INCIPIUNT TESTIMONIA.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad P. archipresbyterum, ubi loquitur de animæ egressione a corpore.

« Ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum aquilonis, ait Dominus; et venient, et ponent unusquisque solium suum in introitu portarum Hierusalem, et super omnes muros ejus in circuitu, et super universas urbes Juda; et loquar judicia mea

PATROL. CXLV.

A nem generis humani in mundum nunc venit ex Virgine, et per incarnationis suæ mysterium, qui Rex esset et Dominus cunctis gentibus indicavit, in vestimento et femore scriptum habuit : « Rex regum et Dominus dominantium. » Unde enim mundo innotuit, ibi scientiam suæ majestatis inscripsit. Hoc autem indumentum rubrum prophetæ apparuit, quia Redemptor noster proprium pro redemptione nostra sanguinem fudit. Cui ipse respondit : « Torcular calcavi solus et de gentibus non est vir mecuni (Isai. LXIII). » Solus enim torcular, in quo calcatus est, calcavit, quia sua potentia eam quam suslinuit passionem vicit. Nam qui usque ad mortem crucis patibulum pertulit, de morte ipsa cum gloria resurrexit. Bene autem dicitur : « Et de gentibus non est vir mecuni (Ibid.); » quia ii, pro quibus pati venerat, passionis ejus esse participes debebant; qui pro eo, quod necdum crediderant, de ipsis in resurrectione conqueritur quorum vita in ejus morte quærebatur.

CAPUT X.

In epistola ad Cunibertum episcopum Taurinensem, de incontinentia clericorum.

In pastoribus quidem inutilis esse castitas jure decernitur, quæ se sic exhibet sterilem, ut aliam non pariat castitatem, præsertim cum ipse Deus omnipotens per Isaïam : « Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? » (Isai. LXVI.) Ubi notandum quia dum, non alias, sed alios parere facio, dicat, virorum potius ac pastorum Ecclesiæ fetus expectat. Malus autem pastor cum eodem propheta potest lugendo cantare : « Non parturivi, et non peperivi, et non enutrivivi juvenes, nec ad incrementum perduxivi virgines (Isai. XXIII). »

C

ponunt, cum egredientem de corpore infelicem animam, circumposita, ne libera prodeat, obsidione custodiunt, ut eam secum nunc ad ignis supplicium pertrahant, in cujus antea frigida mente regnabant. O quam luctuosa, quam lugubris est sera et infructuosa illa poenitentia, cum peccatrix anima jam incipiens carnis carcere, quo inclusa tenebatur, absolvi, respicit post se, dirigit oculos ante se! Videt post se velut angustissimum atque brevissimum stadium vitæ mortalis emensum, videt ante se interminabilem longitudinem sæculorum. Perpendit quasi momentum temporis celeriter advolasse, quod vixit; contemplatur infinitam prolixitatem temporum instare quam incipit. Id enim brevissimum quod est, velut in puncto, transcurrit: huic autem vitæ quam nunc ingreditur nullus omnino finis occurrit. **B**

CAPUT II.

In epistola ad P. archipresbyterum, de incontinentiâ clericorum.

« Vade, inquit Dominus ad Jeremiam, et posside tibi lombare lineum, et pones illud super lombos tuos (*Jer. XIII*). » De quo et paulo post: « Surgens, inquit, vade ad Euphratem, et absconde illud ibi in foramine petræ. » Quod cum fecisset, et in Euphrate, sicut jussus fuerat, abscondisset, post plurimos dies ait Dominus ad eum: « Surge, et vade ad Euphratem, et tolle inde lombare. Et abii, inquit, ad Euphratem, et tuli lombare de loco ubi absconderam illud; et ecce computruerat, ita ut nulli usui aptum esset. Et ait Dominus: Sic putrescere faciam superbiam Juda, et superbiam Hierusalem multam, populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulant in pravitate cordis sui, et erunt sicut lombare istud, quod nulli usui aptum est (*Ibid.*). » Quid hic Jeremiæ persona, nisi Dominum? Quid lombare, nisi ordinem significat clericorum? Omnis Ecclesia vestis est Christi, de cujus sibi membris per prophetam dicitur: « Omnibus his velut ornamento vestieris (*Isai. XLIX*). » Sed sicut lombare intimum est humano corpori et arctius adhæret quam reliquæ vestes, ita clericalis ordo familiaris divinis agglutinatur obsequiis, quam cæteri homines; sicut illic de Israelitico populo divina vox ait: « Sicut enim adhæret lombare ad lombos viri, sic agglutinaui mihi omnem domum Israel, et omnem domum Juda, ut esset mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam; et non audierunt (*Jer. XIII*). » Quibus, quæso, tam apte, tam expresse, sicut clericis possunt ista congruere, qui nomen Dei, laudem et gloriam specialiter constituti sunt prædicare? Sicut enim Israel, et Juda peculiaris erat populus Deo inter omnes gentes terræ, ita nunc clerici specialiter adherent **257** Christo præ cunctis membris Ecclesiæ. Isti nempe sunt lombare lineum arctiori divino corpori familiaritate connexum. Linum siquidem laboriose pervenit ad candorem; et clerici modo litterarum studiis insudando, modo per intervalla tem-

porum quibusdam gradibus ascendendo, difficile promoventur ad sacri ordinis dignitatem; alioquin si quis contentiosius astruat hoc juxta Scripturæ seriem historialiter factum, nec spiritualiter intelligendum; quomodo Jeremias potuit inter innumerabiles Assyriorum Chaldæorumque nationes urbem Hierusalem constipatis agminibus obsidentes, lombari præcinctus exire, idque in Euphrate, qui tam longe decurrit abscondere? Postmodum quoque profligato diurni temporis cursu, quo pacto quasi securius rediit illudque putrefactum; sicut Scriptura testatur, invenit, cum Hierusalem videlicet fossa, vallo, castellis et tam crebra undique esset munitione circumdata? Nam cum aliquando idem propheta ad Anathoth-vicium suum in tertio milliario ab urbe situm conaretur exire, in porta protinus capitur, ad principes trahitur, graviter verberatur et tanquam transfuga, sive patriæ proditor in carcerem traditur (*Jer. XXXII*). Quia ergo non consequitur ut intelligatur historialiter factum, constat procul dubio typicæ figuræ non deesse mysterium. Bene ergo per lombare lineum, juxta hæc quæ superius dicta sunt, chorus exprimitur clericorum. Quod autem hoc lombare in Euphrate, hoc est in aquoso loco, et in foramine petræ, id est in obscuritate atque umbra poni jubetur, quid per hoc exprimitur nisi illa clericorum pars quæ sub voluptatis umbra et in fluxu luxuriæ commoratur? De quorum duce in libro Job Dominus dicit: *Sub umbra dormit, in secreto calami, et locis humentibus. Protegunt umbræ umbram ejus, circumdant eum salices torrentis* (*Job XL*); atque ut ostendat quantum cum suis familiaribus in habitatione fluminis delectetur, protinus addidit: *Ecce absorbebit fluvium, et non mirabitur: habet enim fiduciam, quod influat Jordanis in os ejus.* Quod autem dicitur fuisse positum in foramine petræ, potest non inconvenienter intelligi intra septa Ecclesiæ. Quasi enim in foramine petræ clerici recluduntur, dum intra Ecclesiæ limina suis excubare ministeriis sedula frequentatione jubentur. Lombare ergo in humenti loco positum putruit; quia de his qui in luxuriæ fluxibus immorantur, propheta testatur: *Computruerunt jumenta in stercore suo* (*Joel. I*). Jumenta quippe in stercore suo computrescunt, dum quique carnales ac sordidi vitam suam in luxuriæ fetore concludunt. Nulli enim usui aptum repertum est; quia et Dominus ait: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, et respiciens retro, aptus est regno Dei* (*Luc. IX*). Ac si aperte dicat: Quisquis dictante sui ordinis regula pudicitiae semel arripit stivam, si postmodum per ardorem libidinis oculos reflectit ad Sodomam; quia jam montana desperat, regno Dei se prorsus inutilem factum esse demonstrat. Ad instar ergo lombaris in humecto loco positi clerici computrescunt, dum humidus crapula et ebrietate ventres ingurgitant, dum illuvie se libidinis et cœnosæ luxuriæ fluentis inundant; sicque cunctis usibus redduntur inutiles; **258** quia quo magis videntur in carne virescere, eo deterius marcescentes

obsolescunt in squalentis animæ fœditate. De quibus **A** in psalmo : « Corrupti sunt, inquit, et abominabiles facti sunt in voluptatibus suis (*Psal.* xlii). »

CAPUT III.

In epistola ad P. abbatem.

« Perdix fovit quæ non peperit; fecit divitias, et non in iudicio, in dimidio dierum suorum relinquet eas, et in novissimo suo erit insipiens (*Jer.* xvii). » Nempe salvo eo, ut de his qui alienos furantur alumnos hoc possit intelligi, videtur tamen de totius auctore nequitie principaliter dici. Diabolus enim tanquam doctor in cathedra pestilentie super homines sibi magisterium usurpavit quos ipse non condidit, et errorem eos docendo quasi fovit quos creando non peperit. Fecit itaque divitias, et non in iudicio; quia dum rebus alieni juris ditescere voluit, **B** æquitatis iudicium temeravit; sed in dimidio dierum suorum relinquet eos. Diabolus enim quasi adhuc vivit, dum eum ultimi iudicii gladius necdum transfodit. Nondum itaque mortuus suas divitias jam relinquit; quoniam ad Creatorem suum genus humanum ex maxima parte jam rediit. In novissimo autem suo erit insipiens, quem, sicut Apostolus ait : « Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illustratione adventus sui (*II Thess.* i). » Et propheta : « Spiritu, inquit, labiorum suorum interficiet impium (*Isai.* xi). » Homo igitur magistrum deserit abusivum et redit ad proprium, cum novum damnat errorem et ad suæ revertitur conditionis originem. Unde illic apte subjungitur : « Solium gloriæ altitudinis a principio, locus sanctificationis nostræ, expectatio Israel (*Jer.* xvii). » Deus itaque, qui est principium gloriæ, ipse est expectatio Israel; quoniam a quo genus humanum prodiit per conditionis revertitur sacramentum. Qui ergo sedebat in solio gloriæ altitudinis a principio et hominem edocebat, ipse est expectatio Israel, ut in loco sanctificationis nostræ, id est, in sancta Ecclesia eundem hominem iterum doceat. Unde per Psalmistam dicitur : « Remiscentur et convertentur ad Dominum universi fines terræ, et adorabunt in conspectu ejus omnes patriæ gentium (*Psal.* xxi). » Quisquis ergo alienum tollit violata fide discipulum, Antichristi procul dubio imitatur exemplum. Et sicut ille, quod alienum est, more perdicis amittit; sic iste, quod **D** usurpatum est, æquitatis interveniente iudicio non tenebit.

CAPUT IV.

In epistola ad cardinales episcopos.

Non sufficit, cum a diabolo raptus, ad Deum quisque pia devotione convertitur, nisi mox etiam a status sui duritia, quasi crebro sanctæ prædicationis malleo conteratur. Unde per Jeremiam : « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? » (*Jer.* xxiii.) Verba quippe Domini quasi ignis sunt, quia frigus expellunt, **259** calorem mentibus ingerunt; malleus autem sunt, quoniam obstinationis et pervicaciæ duritiam molliunt.

CAPUT V.

In epistola ad P. archipresbyterum, super egressione animæ de corpore.

« Ecce, ait Dominus, mittam in eos (in cives videlicet Hierusalem) gladium, et famem, et pestem, et erunt in maledictionem, et stuporem, et in sibi, et in opprobrium. » Cur sit hoc factum, aperit, cum subjungit : « Eo quod non audierint, inquit, verba mea, quæ misi ad eos per servos meos prophetas, de nocte consurgens et mittens (*Jer.* xxix). » Quod autem dicit, de nocte consurgens, mittendi sollicitudinem indicat et velocitatem ut non in verbi prædicatoribus, sed in auditoribus potius torpor desidie valeat inveniri. Cum itaque Deus omnipotens humano more hominibus loquens, de nocte consurrexisse se ac per hoc quasi somnum se interrupisse conqueritur; quod nobis opprobrium valet obijcere, si nobis in ultimo necessitatis periculo constitutis velut hæc per merito responderet : Ego propter vos, cum essem Creator, factus sum creatura; ego propter vos irrisiones et opprobria pertuli; crucem subii et cuncta quæ vobis debebantur tormenta percurri; vos tamen me non audistis et legis meæ ceremonias et mandata spreveritis. Porro si illis improperebat servos a se missos, quanto terribilius nobis improperebit semetipsum? Si illis somnum improperebat interruptum, quanto magis nobis valet obijcere, se pro nobis mortuum ac sepultum? Non liberat Deus Judæos vallantium hostium obsidione conclusos, quia destinatos ad se famulos contempserunt : et quomodo Christianos audiet qui **C** missa per Filium evangelica præcepta spreverunt? Nam qui non audit Deum, non auditur a Deo. Unum est quod mens cujusque fidelis debet assidue et solerter attendere, et intra semetipsum sollicita semper inquisitione versare : scilicet utrum placeat Deo quod egit et an in ejus vita Deus vel operibus delectetur. Quid enim prodest quidquid faciat homo si hoc non placeat Deo? Sic de David dicitur : « Quæsit sibi Deus virum juxta cor suum (*II Reg.* iii; *Act.* xiii). » Nam si nunc Conditor non delectatur in homine, homo postmodum delectari non poterit in Conditore. Unde legitur in vita Patrum : Quia cum falsus quidam famosus et magni nominis solitarius propinquaret ad exitum, tartareus ad eum spiritus venit qui tridentem igneum in manibus attulit; et ecce vox ad eum facta est : Sicut, inquit, anima ista vel una hora me in se requiescere non permisit, sic neque tu miserearis evellens eam. Tunc nequam spiritus tridentem igneum cordi morientis infixit, et animam ejus, sicut erat jussus, evulsit.

260 CAPUT VI.

In epistola ad fratres Sanvicini, ubi ad patientiam provocat.

Duo sunt, quæ si vigilanter attendimus, facile violatorum quorumlibet insolentias injuriarumque molestias superamus : præcepta videlicet et exempla. Quia et Scripturæ sanctæ nos ad poenitentiam cohortantur; et electi quique quidquid a furiosis

diaboli membris inferri potuit æquanimitèr pertulerunt. Nam quod divinis admonitionibus et præcedentium exemplis adjuti, de profundo nobis illatæ tribulationis eripimur, recte Jeremia propheta de puteo prodeunte, signatur: « Projecerant quippe eum, sicut Scriptura testatur, in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum; qui postmodum, ut levetur, funes ad eum, et panni veteres depoñuntur (*Jer. xxxviii*). » Quid enim funibus, nisi præcepta Dominica figurantur? Quæ quia nos in mala operatione positos et convinciunt et eripiunt, quasi ligant et trahunt, cõarctant et levant; sed ne ligatus his funibus dum trahitur, incidatur, simul etiam veteres panni deponuntur: quia ne divina præcepta nos terreat, antiquorum Patrum nos exempla confortant, ut ex eorum nos comparatione facere præsumamus quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si ergo nos de hoc profundo tribulantis vitæ levare festinamus, ligemur funibus, id est, præceptis Dominicis astringamur. Intersint etiam panni veteres cum quibus melius teneantur funes, id est, præcedentium confortemur exemplis, ne infirmos nos ac timidos præcepta subtilia vulnerent, dum levant. Quasi quosdam pannos veteres Paulus apostolus subjungebat, cum ad sublevandos discipulos præceptis suis spiritualibus exempla veterum commendaret, dicens: « Justi ludibria, et verbera experti, insuper et vincula, et carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt (*Hebr. xi*). » Et paulo post: « Habentes itaque tantam impositam nubem testium, deponentes omne pondus, et circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen (*Hebr. xii*). » Et iterum: « Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem (*Hebr. xiii*). » Superius videlicet dum spiritualia præcepta loqueretur, quasi funes miserat; postmodum vero memorans exempla majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Enimvero servus Dei tunc debet timere cum temporale quid percipit; tunc gaudere cum perdit: quia cui propositum est cœlestia scandere, expeditius procul dubio vacuus, quam gradiatur onustus.

CAPUT VII.

In epistola ad N. papam, super incontinentia clericorum.

Sicut benedictione digni sunt qui culpas corrigunt; ita nihilominus maledictioni obnoxii sunt qui peccantibus blandiuntur, sicut per **261** prophetam dicitur: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine* (*Jer. xlviii*). A sanguine, quippe gladium suum prohibet qui se ab inferenda reprobis dignæ sententiæ animadversione coercet. Facti siquidem culpam habet qui, quod potest, negligit emendare. Unde et præfato Eli vir Dei, qui et Phinees fuisse putatur, ait: *Hæc dicit Dominus: Quare calce abjicistis victimam meam, et munera mea, quæ præcepi, ut offerren-*

tur in templo, et magis honorasti filios tuos quam me? (*I Reg. ii*.) Si ergo Eli propter duos duntaxat filios, quos non ea qua digni erant invectione corripuit, cum eis simul et cum tot hominum multitudine periit; qua arbitramur dignos esse sententia qui in aula ecclesiastica et solis judicantium præsent, et super non ignotis pravorum hominum criminibus tacent? Qui dum dehonestare homines in publico metuunt, ad contumeliam superni judicis divinæ legis mandata confundunt.

CAPUT VIII.

In epistola ad Hermisindem.

Inebriavit me absynthio (*Thren. iii*). Ebrius quippe, quod tolerat, velut arreptitius pene vel mente captus ignorat. Quilibet ergo perversus dum mundi lucra phrenetice concupiscit, qui tot laboribus premitur, ea quæ patitur mala non sentit, quoniam ad cuncta delectabiliter ducitur in quibus pœnaliter fatigatur.

CAPUT IX.

In epistola ad Albericum cara. super decem questionibus.

Postremo, quod quæris, illud Jeremiæ prophetæ quid sit: « Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala (*Thren. viii*); » famosa quæstio est pene totius Ecclesiæ. A plurimis enim quæritur et celebris currit per ora multorum. Sed eo largiente: « Qui aperit librum, et solvit signacula ejus (*Apoc. v*), » hæc facile quæstio solvitur, si non ex nobis, sed ex illo confidentia præsumatur. Omnipotens Pater et innocentem filium impiorum manibus tradidit, et tamen a recto justitiæ tramite non recessit; quoniam inde justitiam resorere constituit, unde illum ad tempus injustitiæ subjacere permisit. Sicut in libro Sapientiæ legitur: « Cum sis, inquit, justus, omnia disponis: ipsum quoque, qui non debet puniri, condemnas (*Sap. xii*). » Pater itaque filium mortem subire permisit, verumtamen ut eum perirent peremptoribus non præcepit; alioquin inculpabiles exstitissent, dum ministerium impietatis ascriberent pietatis auctori. Potestatem ergo Deus Christi persecutoribus præbuit, sed **262** ut eum persequentes occiderent non mandavit. Unde illic præmittit propheta dicens: « Ut perverteret hominem in judicio suo, Dominus ignoravit. » Perverteret quippe Dominus in judicio hominem, si condemnari præciperet innocentem. Sed aliud est condemnare, aliud a condemnationis supplicio non eripere; aliud in conatus sacrilegos furentes impellere, aliud nequaquam accepti furoris insaniam refrenare. Unde illic non ignerando, sed reprobando subjungitur: « Quis est iste qui dixit, ut fieret Domino non jubente? » Domino dicit non jubente, non tamen prohibente. Non ergo persecutoribus Deus ut Salvatorem nostrum crucifigerent jussit; quia nihil in eo, quod puniendum esset, invenit: non tamen ne crucifigeretur inhibuit, quia pro mundi salute passurum,

nullatenus eum ex impiorum manibus liberavit. Unde bene mox additur: « Ex ore Altissimi non egredientur nec bona, nec mala. » Bona quippe procederent, si eum de supplicio quod irrogabatur eriperet; mala vero, si crimen in eo quo suppliciiis adjudicandus fuerit reperiret. In passione ergo Christi, ex ore Altissimi nec bona egrediuntur, nec mala; quia Pater eum nec ex potestate liberat, nec ex legis æquitate condemnat; quia licet non reperiat peccatorem, pro salute tamen mundi in passione positum non eripit innocentem; nullis videt peccatis obnoxium, nec tamen reddit impiorum manibus absolutum: ut dum subit innocens poenam, qui peccator est; revertatur ad veniam; et dum unus, qui non debet, solvit omnium debita, omnes qui sub originali vetustæ cautionis fenore tenebantur astricti, rescissi chirographi reddantur legibus absoluti.

Expliciunt testimonia ex Jeremia.

263—264 INCIPIUNT CAPITULA DE LIBRIS PROPHETARUM.

1. Quod domus Israel versa est mihi in scoriam.
2. Ibi Assur, et sepulera ejus.
3. Quod terra usque ad fenestras, et fenestræ clausæ.
4. Quod iudicium sedit, et libri aperti sunt,
5. Quod odio habuerunt in porta corripientem.
6. Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur.
7. Quod Domini sunt cardines terræ.
8. Quod Jesus indutus erat sordidis vestibus.
9. De lapide qui habet septem oculos.
10. De quadrigis evangelistarum.

Expliciunt capitula.

INCIPIUNT TESTIMONIA DE LIBRIS PROPHETARUM.

CAPUT PRIMUM.

In epistola ad V. episcopum.

« Omnis domus Israel mihi versa est in scoriam (Ezech. xxii). » Tunc enim domus Israel in scoriam vertitur, cum divina peccator animadversione percussus, vel in desperationis voraginem labitur vel contra juste sævientis imperium per impatientiam effertur. At contra, quasi manente metallo scoria sub divinis percussionebus avolat, cum quilibet poenitens superno verberare vapulans, et inhorrescentium a se vitiorum rubiginem projicit, et resplendentium candore virtutum ac resplendentis vitæ nitore clarescit.

CAPUT II.

In sermone de S. Stephano papa et martyre.

« Ibi Assur et sepulera ejus (Ezech. xxxii). » Quid enim per Assur, superbum videlicet regem, nisi diabolus intelligitur: « Qui, juxta quod scriptum est, ipse est rex super omnes filios superbiæ? » (Job xli.) Quid sepulera nisi mortuorum sunt habitacula? Tunc autem diabolus in mortem corrumpitur cum ab auctore vitæ superbiendo recessit: Quisquis ergo nequitie spiritum, qui vere mortuus est, in sui cordis hospitio per pravam voluntatem habitare permittit, procul dubio de semetipso sepulcrum facit. Et necesse est ut cum ipso simul illic tormentorum supplicia perferat, cui semetipsum hic habitaculum per nequitiam perversi operis exhibebat.

CAPUT X.

In epistola ad Bonifacium ut exteriori prudentiæ spiritualis sapientiæ præferatur.

Sicut coelestis sapientiæ coelestes facit et legitimos Ecclesiæ filios, ita terrena prudentia terrenos reddit et spurios. De quibus per Baruch dicitur: « Filii quoque Agar, qui exquisierunt prudentiam, quæ de terra est; negotiatores terræ, et Theman, et fabulatores, et exquisitores prudentiæ, viam sapientiæ nescierunt, neque meminerunt semitarum ejus (Baruch iii). » Sæcularem ergo prudentiam assequi cupientes et spiritualem sapientiam contemnentes filii sunt Agar, non Saræ: et mauzeres facti Israëlitarum, jure censendi sunt non Israëlitarum. Et quoniam Agar, advena interpretatur, ii non sunt sapientiæ filii, sed advenæ et peregrini. Nec ex illis sunt quibus aiebat Apostolus: « Jam non estis hospites et advenæ, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei (Ephes. ii). »

CAPUT III.

In sermone primo synodali.

« Terra usque ad fenestras, et fenestræ clausæ (Ezech. xxi). » Ait Apostolus: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). » Hujus autem templi fenestræ sacerdotes sunt qui fidelium populo lumen sanctæ prædicationis infundunt. Sed cum terra usque ad fenestras aggeritur, clausis fenestris templum continuo tenebratur; et cum terrena negotia sacerdotes implicant, quasi fenestræ clausæ, templum quod amittit lumen obscuratur. Nos ergo necesse est, in quantum possumus, ab actibus vacare terrenis ut sacris jugiter invigilemus eloquiis. Sicut sponsa dicit in Canticis: « Oculi tui sicut columbæ super rivos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, et residet juxta fluentia plenissima (Cant. v). »

CAPUT IV.

In epistola ad Blancam.

« Iudicium sedit, et libri aperti sunt (Dan. vii). » Qui nimirum libri ipsi intelligendi sunt sancti, quorum nunc meritum ab eis per custodiam humilitatis absconditur et tanquam volumen codicis ne legatur involvitur. Tunc autem ad eorum gloriam universorum oculis aperitur, ut in eis prævaricatores tanquam per digestæ scriptionis articulum legant divinæ legis mandata, quæ dum adviverent, servare contempserant. Illic jam compelluntur et legere qui hic per arrogantiam fastum verba Dei dedignabantur audire.

Illic jugum Domini leve, et onus ejus suave (*Matth.* xi) mitibus et pat'entibus fuisse considerant, quod hic superbix suæ cervicibus intolerabile judicabant. Illic superbum omne confunditur, et quidquid elevatum fuerat sub tantæ majestatis indignatione curvatur. Unde per Isaiam dicitur: « Oculi sublimis hominis humiliati sunt, et incurvabitur altitudo virorum: exaltabitur **265** autem Dominus solus in die illa, quia dies Domini super omnem superbum et excelsum; super omnem arrogantem, et humiliabitur; et super omnes cedros Libani sublimes, et erectas, et super omnes quercus Basan, et super omnes colles elevatis, et super omnem turrim excelsam, et super omnem murum munitum, et super omnes naves Tharsis, et super omne, quod visu pulchrum est; et incurvabitur sublimitas hominum, et humiliabitur altitudo virorum, et elevabitur Dominus solus in die illa, et idola penitus conterentur; et introibunt in speluncas petrarum, et in voragines terræ a facie formidinis Domini et a gloria majestatis ejus, cum surrexerit percutere terram (*Isai.* ii). »

CAPUT V.

In epistola ad Honcstum.

« Odio habuerunt in porta corripientem, et loquentem perfecte abominati sunt. » Quibus et paulo post ait: « Domus quadro lapide ædificabitur, et non habitabit in eis (*Amos* v). » In porta quippe corripit qui ad hoc reprehensibilem quemque castigat, ut eum ad reditum patriæ cœlestis impellat. Sed is qui corripientem odit in domo a se ædificata non habitat; quia licet ædificium posuerit boni operis, in eo tamen non merebitur habitare, quia per correctionis portam dedignatus est introire; et qui noluit per angusti aditus asperitatem ingredi, interioris atrii non poterit amœnitate potiri.

CAPUT VI.

In homilia de nativitate B. Mariæ virginis.

« Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (*Jon.* iii). » Quod quia tunc non legitur historialiter factum, expectatur adhuc spiritualiter adimplendum. Per Niniven quippe mundus iste designatur; per quadraginta vero dies, omnis status vitæ præsentis innuitur. Post quadraginta ergo dies Ninive subvertetur; quia post hujus mortalis vitæ decursum, completo videlicet electorum numero, mundus iste destruetur.

CAPUT VII.

In sermone I de S. Matthæo apostolo et evang.

« Domini sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem (*I Reg.* ii). » Orbis enim super terræ cardines ponitur, cum sancta Ecclesia, tanquam super bases doctrinis evangelicis solidatur. De qua et alibi dicitur: « Fundamenta ejus in montibus sanctis (*Psal.* lxxxvi). » Qui enim illic cardines, hic appellati sunt montes. Evangelistarum plane numero congruit, et mundi situs, et temporum cursus; quia et quatuor mundi partes, et totidem sunt temporum diversitates. Non ergo mirum, si spiritualis mundus visibili huic conferatur; **266** dum

A nonnullas invicem habere similitudines uterque dignoscitur.

CAPUT VIII.

In epistola ad Mainardum abbatem.

Jesus erat indutus vestibus sordidis, et stabat ante faciem angeli: Qui respondit et ait ad eos qui stabant coram se, dicens: Auferte vestimenta sordida ab eo. Et dixit ad eum: Ecce abstuli a te iniquitatem tuam, et indui te mutatoriis. Et dixit: Ponite cidarim mundam super caput ejus (*Zach.* iii). » Quid enim per Jesum, sacerdotem videlicet magnum, nisi mediator Dei et hominum debet intelligi? Plane sicut per Zorobabel filium Salathiel, qui de regali Judæ stirpe processerat, et Jesum filium Josedech, qui jus sacerdotalis administrabat officii, Israeliticus populus per septuaginta annos jugum Babylonicæ captivitatis evasit, templumque Hierusalem quod dirutam fuerat rediviva novitate construxit; ita numerus electorum post hujus vitæ tempora quæ septenaria dierum repetitione decurrunt, per Jesum Christum, qui verus rex est et sacerdos, de servitute hujus mortalitatis eripitur, et in cœlesti Hierusalem templum Dei, quod est sancta Ecclesia, renovatur. De qua nimirum servitute dicit Apostolus: Nam « et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei (*Rom.* viii). » Tunc itaque Jesus in corpore suo, quod est Ecclesia, sordida vestimenta deponit; tunc honoris ac gloriæ regimen assumit, quia omnis electorum chorus a lugubri squalore temporalis tristitiæ liberatur, et immortalitatis stola in illo splendore sempiternæ felicitatis induitur. Quod etiam in psalmo dedicandæ domus apertissime canit Ecclesia: « Convertisti, inquit, planctum meum in gaudium mihi, conscidisti saccum meum et præcinxisti me lætitia; ut cantem tibi gloria mea et non compungar (*Psal.* xxix). » Cidaris etiam munda in ejus capite ponitur, quia felicitatis æternæ gloria coronatur.

CAPUT IX.

In epistola ad cardinales episcopos; de dignitate Romanæ Ecclesiæ.

« Ecce lapis, quem dedi coram Jesu: super lapidem unum septem oculi sunt (*Zach.* iii). » Lapis autem iste, illa procul dubio petra est de qua verus Jesus Petro pollicetur, dicens: « Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (*Matth.* xvi). » Septem igitur oculos habet hæc petra; quia totidem sancti Spiritus donis sancta præfulget Ecclesia: quibus nimirum velut candelabrum aureum inextinguibiliter rutilans ignorantix tenebras effugat, et ad contemplandum justitiæ Solem hominum mentes illustrat. De quo idem propheta: « Vidi, ait, et ecce candelabrum aureum totum, et lampas ejus super caput ipsius, et septem lucernæ ejus super illud (*Zach.* iv). » Quod utique sacramentum et B. Joannes in Apocalypsi se didicisse non tacuit, cui dictum **267** est: « Mysterium septem stellarum, quas

vidisti in dextera mea, et septem candelabra aurea (Apoc. 1). » Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum, et candelabra septem, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT X

In sermone II de S. Matthæo apost. et evang.

Porro quadrigæ illæ quas Zacharias propheta designat, cum dicit: « Et conversus sum, et vidi, et ecce quatuor quadrigæ egredientes de medio duorum montium, et erant montes ærei. » De quibus et paulo post dicit: « Isti sunt quatuor venti cœli, qui egrediuntur, ut stent coram dominatore omnis terræ (Zach. vi). » Et notandum quia non una quatuor evangelistarum quadriga dicitur; sed unusquisque eorum quadriga vocatur, quia et unus in quatuor, et quatuor sunt in uno; dum per eundem fidei intentionem quod scribitur a singulis re-

A peritur in cunctis; et quod dicitur ab universis invenitur in singulis. Duo vero montes ærei, de quorum medio dicuntur egressi, duo sunt Testamenta, quæ ad instar æris durabilia sunt et sonora, quia usque ad finem sæculi non inveniunt terminum et per omnia mundi spatia dant tinnitum. « In omnem enim terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). » Qui et venti esse referuntur, quia de his scriptum est: « Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur (Ezech. i). » Qui etiam egrediuntur ut stent coram Dominatore omnis terræ; quia quod sancti prædicatores ex fidelium fructificatione proficiunt, non sibi tribuunt, sed auctori a quo eorum omnia lucra procedunt. De quibus ad B. Job dicitur: « Nunquid immittes fulgura, et ibunt, et revertentia dicent tibi: Adsumus? » (Job xxxviii.)

Expliciuñt testimonia de libris prophetarum.

INCIPIUNT

TESTIMONIA DE LIBRO MACHABÆORUM.

CAPUT PRIMUM.

« Cum in Persidem (inquit Scriptura) ducerentur patres nostri, sacerdotes qui tunc Dei cultores erant, acceptum ignem de altari occulte absconderunt in valle, ubi erat puteus altus et siccus, et in eo contutati sunt eum; ita ut omnibus ignotus esset locus. Cum præterissent autem multi anni, placuit Domino ut mitteretur Nehemias a rege Persidis. Hic misit nepotes sacerdotum illorum, qui absconderant, ad requirendum ignem; et, sicut narraverunt nobis, non invenerunt ignem, sed aquam crassam (II Machab. 1). » In quibus omnibus verbis illud unum specialiter attendendum est quod in alto et sicco vallis puteo prius ignis absconditur, et postmodum **268** non ignis, sed aqua crassa a requirentibus invenitur. Mens quippe sincera atque perfecta Domini intentione quærentis, non incongrue per puteum vallis altum designatur et siccum; quæ nimirum et a fluidis illecebrarum carnalium voluptatibus arida, et terrenæ concupiscentiæ ruderibus alte defossa, et in veræ humilitatis est convalle fundata. Huic itaque puteo sacrificii ignis immittitur, cum in electi cujuslibet mente divini amoris flamma concipitur atque ad cœleste desiderium prius animus inflammatur. Sed hic ignis in aquam vertitur, quia ex igne divini amoris lacrymarum compunctio generatur. Et notandum quod non pura duntaxat aqua, sed crassa aqua narratur illic fuisse reperta. Quid enim crassa est aqua nisi lacrymarum compunctio divinæ gratiæ pinguedine saginata? Quia videlicet saginari pinguedine æstuabat Propheta, cum diceret: « Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea (Psal. lxi). » Et per alium prophetam hæc eadem promittitur crassitudo, cum ait: « Delectabitur in crassitudine anima vestra (Isai. lv). » Nec prætereundum quod abscondentes hunc ignem, con-

tutati quidem fuisse, non autem funditus extinxisse referuntur. Quia nimirum ignis divini amoris, quem in anima nostri cordis accendimus, ut ex aromatibus honorum operum suave Deo sacrificium offeramus, in ipsa nostræ conversationis initio intus quidem debet occulte semper ardere, non autem foras se per vanæ gloriæ flammam expandere. Contutatur ergo sopitis flammis, non autem vi privatur ardoris; ut non prorsus intereat, sed sese postmodum mirabiliter ignis in aquam vertat. Hæc porro aqua, compunctio videlicet lacrymarum, non solum a peccatorum nos contagione purificat, sed etiam ut placeant ipsa Deo bona nostra commendat. Omne namque operum sacrificium in conspectu superni Judicis suavius redditur, si contritæ mentis lacrymis aspergatur. Unde illic apte subjungitur: « Et sacrificia, inquit, quæ imposita erant, jussit sacerdos Nehemias aspergi aqua ipsa, et ligna quæ erant superposita. » Protinus historiæ series addidit: « Hoc ut factum est, tempus adfuit, quo sol refulsit, qui prius erat in nubilo; et accensus est ignis magnus, ita ut omnes mirarentur. » Audivimus antea, quia aqua pro igne reperta est; nunc econtrario dicitur, quia per aspersionem aquæ ignis magnus accensus est. Ergo et ex igne aqua nascitur, et ex aqua ignis invicem procreatur. Quia videlicet et ex igne divini amoris gratia compunctionis oritur, et rursus ex compunctione lacrymarum desiderii cœlestis ardor augetur. Alterum siquidem pendet ex altero, et sibi met ipsum utrumque invicem præstat, dum et ex amore Dei lacrymarum compunctio profluit, et rursus per lacrymas ad amorem Dei mens nostra ferventius inardescit. In qua autem mente hujus alternitatis reciproca varietas agitur, ab omni procul dubio reatu sui squalore purgatur. Unde illic non incongrue postremo subjungitur: « Appellavit autem Nehemias

hunc locum, Nephtar, quod interpretatur *purificatio*. » Locus itaque noster ubi sacrificium offertur, ubi aquæ, nec non et ignis, ut dictum est, varietas alternatur, fidelis est anima; quæ profecto non incongrue purificatio dicitur; quia dum nunc superni amoris **269** igne decoquitur, nunc contriti cordis fletibus inundatur, et velut secundi baptismi fluentis abluitur. Has autem successionum alternantium vicissitudines et mutationum spiritualium varietates Isaias profunde perspexerat, cum dicebat: « Orietur, inquit, in tenebris lux tua, et tenebræ tuæ erunt sicut meridies, et requiem dabit tibi Dominus semper, et implebit splendoribus ossa tua, et animam tuam liberabit (*Isai. LVIII*). » Ecce ignis in puteo absconditus. Sed audi, ignis hic quomodo vertatur in aquam, protinus subdit: « Et eris quasi hortus irriguus, et sicut fons aquarum, cujus non deficient aquæ. » Postremo ut noveris, quia hæc rursus aqua in ignem convertitur, et per lacrymarum gratiam divini amoris ardor ferventius excitatur, paulo inferius addidit: « Tunc delectaberis super Domino, et sustollam te super altitudinem terræ. »

CAPUT II.

In epistola ad Albericum card.

Illud præterea, quod quæris quid factum sit de arca Domini et tabernaculo fœderis quæ fabricata sunt in deserto; sicut hujus rei pene nil officit ignorantia, ita vix aliquid utilitatis probatur conferre notitia. Verumtamen, sicut Scripturæ tradit auctoritas, in monte Abarim, ubi Moyses sepultus agnoscitur, tabernaculum simul cum arca nec non et altare incensi reconditum Jeremiæ prophætæ manibus invenitur. Quod evidenti declaratur indicio, si secundi libri Machabæorum diligenter attendatur exordium: « Erat, inquit, in ipsa Scriptura, quomodo tabernaculum et arcam jussit propheta, divina responso ad se facto, comitari secum, usquequo exiit in montem, in quem Moyses ascendit, et vidit Dei claritatem. Et veniens ibi Jeremias, invenit locum speluncæ, et tabernaculum,

A et arcam, et altare incensi intulit illuc, et ostium obstruxit (*II Mach. II; Deut. xxxiv*). » Hæc igitur tria sacramenta, sicut dictum est, Jeremias in præfato Abarim monte recondidit. Si quid autem ex his aliud postmodum factum fuerit aut certe sic intacta permanserint, quia nusquam Scriptura commemorat, nostra quoque disquirere curiositas non præsumat.

B Delicatus siquidem miles est qui ante vult triumphare quam arma conserere, prius triturare quam rura proscindere. Considerato nempe ordine Scripturarum, rite perpenditur nostrarum series actionum: prius enim lex, deinde judicium, postremo subsequitur historia regum. Nunc sane nos expedit indicta nobis divinæ legis mandata servare; postea compellimur ante tribunal tremendi Judicis rationem de nostris operibus reddere; postremo dabitur in illa supernæ claritatis gloria sine fine regnare. Teneat ergo ordinem qui vitare vult Babylonem. Ille nimirum vitæ suæ ordinem vivendo confundit qui ante vult ridere quam flere. Cum Salomon dicat: « Tempus flendi et tempus ridendi (*Eccle. III*). » Ille etiam recti ordinis lineam deserit qui creatis rebus Creatorem omnium in amore postponit. Sicut perverso homini divinâ voce dicitur: « Posuisti me post corpus tuum. » Dominum quippe **270** post corpus suum ponit qui magis studet utilitati, vel voluptati carnis suæ consulere quam Dei præcepta servare. Hinc est quod sponsa dicit in Canticis: « Ordinavit in me charitatem (*Cant. II*). » Nusquam certe præceptum in Veteris Testamenti cæremoniis invenitur ut mel sacrificiis misceatur. Per quod intelligitur, quia his, qui vitæ suæ Deo sacrificium offerunt, nullam Deus carnalem vult inesse dulcedinem, nihil in eis vivere quod ad carnalem pertineat voluptatem. Oleum autem frequenter immittitur, ut omnis nostræ operationis oblatio hilariter offeratur. « Hilarem enim datorem diligit Deus (*II Cor. IX*). » In omnibus etiam sal præcipitur admisceri ut omne boni operis sacrificium, rationis, discretionis ac cœlestis sapientiæ sit sale conditum.

DE PETITIONIBUS LINCIDARII ET RESPONSIONIBUS EJUSDEM.

(*Opp. tom. III, opusc. 3.*)

Quæst. 1. Si Christus non venit solvere legem, sed implere, cur carne non circumciditur Christianus?

Respons. Imo jam se ideo Christianus minime circumcidit; quia quod circumcisione prophetabatur Christus implevit. Exspoliatio quippe vitæ carnalis, quæ in veteri lege fuerat figurata, in Christi jam cernitur resurrectione completa; et quod exspectamus in nostra resurrectione futurum, jam in sacri baptismatis mysterio commendatur. Carnalis itaque circumcisio tanquam superflua jure contemnitur, cum jam spiritualis, propter quam significandam illa præcesserat, figuratur.

Quæst. 2. Cur omittit Christianus Sabbatum co-

D lere, si Christus non venit legem solvere, sed implere?

Respons. A nobis Sabbatum ideo non servatur: quia quod tunc erat in figura præmissum, per exhibitionem rei jam videmus impletum. In Christo quippe verum spiritualis otii Sabbatum colimus, cum in eo solo spem ponimus, et sic in illo toto cordis amore ac devotione quiescimus, ut ab omni vitiorum servili opere ac terrenarum rerum ambitione cessemus. Ad quod Sabbatum celebrandum ipse nos provocat, dum clamat: « Venite, inquit, ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, et discite

a me, quia mitis sum et humilis corde, et invenietis A
requiem animabus vestris (*Matth. xiii.*) » Carnalis
ergo Sabbati cultum supervacuum dicimus, cum jam
illud verum et salutiferum, propter quod institutum
est, celebramus.

Quaest. 3. Si Christus non venit legem solvere,
sed implere, cur Christianus negligit ciborum diffe-
rentiam quæ in lege præcipitur observari?

Respons. Imo idcirco hæc a Christianis cibo-
rum differentia non admittitur; quoniam a Christo
quod per hanc figurabatur impletur. Immunditia
quippe, quæ tunc cavebatur in cibis, nunc in mori-
bus reprobatur humanis. Sicut enim sancti quique
ac justi transferuntur in **271** corpus Christi; sic
ab eo reprobi et iniqui tanquam cibi repelluntur
immundi. Postquam ergo ipsa Veritas quæ signifi- B
cabatur advenit, merito significationis umbra ces-
savit.

Quaest. 4. Si Christus non venit legem solvere,
sed implere, cur et animalium carnibus sacrificium
Deo Christianus non curat offerre?

Respons. Imo idcirco a Christianis hujusmodi
sacrificium non offertur; quia quidquid in illis ho-
stis typice gerebatur, totum in immolatione Agni,
« qui tollit peccata mundi (*Joan. iii.*) » veraciter
adimpletur: et quia omnia illa nil aliud salutis
habebant, nisi ut ad hoc nostrum sacrificium una-
nimiter tenderent, hoc unum omnis cæremoniarum
diversitas designaret, postquam hostia singularis
illuxit, multiplex umbra quæ præcedebat evanuit.
Quis enim nesciat eadem sacrificia potius ad hoc C
inobediendi populo, ne cum idolis fornicaretur,
imposita, quam Deo tanquam ipse desideraret
oblata?

Quaest. 5. Si Christus non venit legem solvere,
sed implere, cur Christianus azymam quam lex
præcipit non observat?

Respons. Idcirco a Christianis visibilis illa et cor-
poralis azyma floccipenditur; quoniam expurgato
veteris vitæ fermento, nova conspersio spiritualiter
adimpletur. Tunc enim erat legis scriptura præce-
ptum, nunc est testimonium, et postquam id quod
significabatur advenit, hoc quod significabat inter-
iit.

Quaest. 6. Si Christus legem venit implere, cur
Christianus paschalis agni sanguine Pascha non cele- D
brat, cum hoc tantopere lex ipsa decernat?

Respons. Hic idipsum respondendum quod jam
superius dictum est; quia postquam verus ille
Agnus qui significabatur advenisse cognoscitur, ille
qui significabat superfluum judicatur. Cujus utique
sanguine non jam ligneas sive lapideas fores inun-
gimus, sed interioris potius hominis viscera consi-
gnamus.

Quaest. 7. Si non solvit legem Christus, cur lege
mandatam non celebrat neomeniam Christianus?

Respons. Propter hoc etiam Christianus cele-
brare contemnit; quoniam id totum, propter quod
olim celebratum est, Christus implevit, novæ quippe

lunæ solemnitas novam designat in homine fieri
creaturam, de qua dicit Apostolus: « Si qua igitur
in Christo nova creatura, vetera transierunt, et
ecce facta sunt omnia nova (*II Cor. v.*) »

Quaest. 8. Si Christus non venit legem solvere,
cur Christianus illa ablutionum baptismata quæ lex
præcipit non observat?

Respons. Ideo hæc Christianæ non merentur
observantiæ cultum, quia tunc umbræ fuerunt fu-
tutorum quorum nunc perspicuum possidemus ef-
fectum. « Consepulti enim sumus Christo per ba-
ptismum in morte; ut quomodo surrexit Christus a
mortuis per gloriam Patris, sic et nos in novitate
vitæ ambulemus (*Rom. vi.*) »

Quaest. 9. Si lex a Christo impleta est, non soluta,
quid rationis obicitur ut a Christianis scenopægiæ
solemnitas non colatur?

Respons. Tabernaculum Dei societas est populi
Christiani, et quoniam illud tabernaculum sanctam
præfigurabat Ecclesiam, contemnitur signum post-
quam venit quod fuerat præsignatum. Nec enim
diceretur tabernaculum testimonii, nisi **272** atte-
staretur alicui quæ declaranda erant suo tempore
veritatis. Quod itaque tunc agebatur præcepto figu-
ratum, nunc præsentialiter cernitur testimonio
revelatum: et cum jam id quod figurabatur aspici-
tur, quod figurabat superfluum per omnia judicatur.

Quaest. 10. Si Christus legem solvere noluit, sed
implere, quare Christianus septimum remissionis
annum, vel etiam jubilæum negligit observare?

Respons. Quoniam Veritas ac Sapientia Dei, quæ
cum doceat angelos in cælo, homines etiam docere
venit in terra. Quod prius jusserat carnaliter sub
æpigmatis umbra servari, postmodum discipulis
suis spiritualiter mandavit intelligi. Sic enim dies
septimus feriatu esse præcipitur ut æterna per eum
requies designetur. Sic et in anno septimo, sic et in
Jubilæo, qui per annorum circulum septenario nu-
mero septies replicato et monade superaddita, in
quingagenarium ducitur, secunda quies perpetuæ
beatitudinis intimatur. Incipiente quippe Jubilæo
tubis canitur, omnesque ad possessiones proprias
revertuntur. Quia, sicut dicit Apostolus: « Ipse Do-
minus in jussu, et in voce archangeli, et in tuba
Dei descendet de cælo, canet enim tuba, et mortui
resurgent incorrupti (*I Thess. iv.*) » Ad possessiones
autem suas unumquemque redire, est corpora sua
protinus incorrupta recipere. Tunc revertetur Adam
ad antiquam carnis suæ terram in qua primitus
habitaverat; tunc Noe, Abraham, Moyses cunctisque
propria possessio redditur, dum corpus illis incor-
ruptibile reformatur. Redemptor itaque noster, qui
« discipulis aperuit sensum, ut intelligerent myste-
ria Scripturarum (*Luc. xxiv.*) » noluit Jubilæum,
noluit septimum remissionis annum vel cæteras
legalis ritus cæremonias carnaliter observari,
postquam hæc omnia spiritualiter fecit intelligi:
tunc enim mandata legalia veraciter adimpletur,

eum, juxta spirituales intelligentiam ad quam A scilicet, et imago rei, non ipsa res, cum carnaliter instituta sunt, fiunt. Nam tunc erant vacua, umbra servabantur.

DE MINITATIONIBUS ET PROMISSIONIBUS DEI.

(Opp. tom. III, opusc. 4.)

Nullatenus debuit immutari quod Papa concessit, quod decreto constituit (PET. DAM. tom. III, opusc. 4.) Quid miram si homines statuta mutant, quando omnipotens Deus ea quoque, quæ a semetipso constituuntur, immutat? Nam ex eo, quod promittit aliquando minuit, vel etiam totum subtrahit; aliquando mala minatur, et non infligit. Quid est quod Deus nunquam promisit, et minuit? Si non excidit, B reminisci potes, quia dixit Dominus ad Noe: « Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, eruntque dies illius centum viginti annorum (Gen. vi). » Sed cum Scriptura commemoret quingentorum tunc annorum existisse Noe, quando hæc sibi Dominus loquebatur; sexcentorum vero tunc jam esse cum cataclismus erupit, liquido patet viginti annos de præscripti 273 numeri spatio fuisse subtractos. Vitæ itaque spatium quod humano generi Deus promisit imminuit, quia perversitatis eorum reatus excrevit. Judæ quoque per os patriarchæ promisit Spiritus sanctus, dicens: « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est (Gen. XLIX); » et tamen nec temporibus Judicum legimus C viros de tribu Juda semper super Israel tenuisse ducatum; nec reges ex eadem tribu principatum tenuisse usque ad Christi reperiuntur adventum. Constat ergo quia sæpe Deus omnipotens quod homini promisit imminuit, quoniam homo quod Deo debuerat non implevit.

Ubi Deus promisit bonum aliquod; et non implevit? Recordare, quia dixit Dominus ad Josiam regem Juda: « Pro eo, inquit, quod vidisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum, et humiliatus es coram Domino, auditis sermonibus contra locum istum et habitatores ejus; et scidisti vestimenta tua, et flevisi coram me, idcirco colligam te ad patres tuos, et colligeris ad sepulcrum tuum in pace; » et tamen paulo post Scriptura dicit: « In diebus ejus D ascendit Pharaon Nechao rex Ægypti contra regem Assyriorum ad flumen Euphratem, et abiit Josias in occursum ejus, et occisus est in Mageddo, cum vidisset eum (IV Reg. xxiii). » Ad Sedechiam quoque regem Juda per Jeremiam dicitur: Audi verbum Domini, Sedechia rex Juda: Hæc dicit Dominus ad te: « Non morieris in gladio, sed in pace morieris, sed secundum combustiones patrum tuorum, regum priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te; quia verbum hoc ego locutus sum, dicit Dominus (Jer. xxxiv). » Quod nimirum quomodo potuerit fieri, qui seriem scrutatur historiæ nunquam poterit invenire. Nam postquam a rege Babylonis semel est captus, Babyloniamque translatus, ulterius nunquam

legitur ab ejus vinculis absolutus. Justo ergo judicio subtraxit Deus homini nonnunquam bona quæ promisit, cum rebellis homo illius servare mandata contempsit.

Prosequere etiam, quomodo Deus quod minatus est non infligit?

Nemo qui limen Ecclesiæ terit ignorat quia Jonas ad Niniven a Domino missus exclamavit, dicens: « Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur (Jon. iii). » Sed quia civitas illa ad Dominum toto est corde conversa, nequaquam juxta minacem Domini sententiam excidii est eversione deleta. Cum ergo Deus omnipotens non modo verax, sed et ipsa sit veritas, inviolato consilii sui manente proposito, exterioris judicii sui sæpe variat ordinem juxta humani, sive probi, sive improbi meriti qualitatem; quatenus et a pravitate correctus, quod Deus juste minatur, evadat: et prolapsus in culpam, nullatenus quæ pollicetur bona percipiat. Hinc est quod per Jeremiam dicit: « Bonas facite vias vestras et studia vestra, et audite vocem Domini Dei vestri, et poenitebit Dominum mali, quod locutus est adversum vos (Jer. xvii). » Hinc est quod ad Heli quoque per virum Dei Dominus ait: « Loquens locutus sum, et domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum: nunc autem dicit Dominus: Absit hoc a me, sed quicumque 274 glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnant me, erunt ignobiles (I Reg. ii). »

Recte plane cuncta quæ proposueras perspicuis roborasti testimoniis Scripturarum, nunc autem de Domini mei regis injuria rationem redde.

Glorioso regi, nobis eligendo pontificem, absit ut nos intulissemus injuriam; cum ad hoc nos necessitas impulerit, non rapina. Ad hoc, inquam, nos invitos attraxit imminens periculum civilis belli, non lædendi livor imperii.

D Quid mihi omnia hæc? dum constet quia quidquid accideret, nullo pacto sancti papæ sententiam debuisti infringere; nulla ratione synodalis decreti mysterium licuit violare? Sicut enim Scriptura perhibet: « Melius est ut oriatur scandalum quam, ut veritas relinquatur. » Nam si hoc bellum timuissent beati martyres, fierent procul dubio sanctæ utilitatis desertores.

Non ignoras quod inter omnes sanctos martyres, Petrus et Paulus in apostolici senatus culmine possideant principatum. Eorum sunt nobis tenenda vestigia, eorum forma nostris est actibus imprimenda; sub eorum magistra debemus vivere disciplina.

Hoc utique clarum est.

Audi ergo Paulum de coarctato suo Petro vera-

clter perhibentem : « Priusquam, ait, venirent quidam a Jacobo, cum gentibus edebat; cum autem venissent, subtrahabat se et segregabat, timens eos qui ex circumcisione erant (Galat. ii). » Cernimus ergo Petrum non rigidum, sed discretum : timebat enim Judæos ne per occasionem gentium a fide recederent Christianorum ; et ne perderet gregem perditum, boni pastoris est imitatus exemplum : « Factus est enim Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrifaceret ; » sicut Christus apparuit in forma carnis peccati, ut a peccatis hominem liberaret ; et cum legem Moysi non ambigeret abolendam, consulens tamen adhuc rudibus et infirmis fratribus, tenuit ad tempus umbram legis ut eos quandoque proveheret ad perfecte noscendam plenitudinem veritatis. In hoc ergo B. Petrus discretionis nobis regulam dedit, quatenus aliquando, ubi tamen non plurimum noceat, declinemus aliquantulum a tramite rectitudinis ut consulere valeamus infirmis.

Qui dicis, quod Petrus aliquando legem Judaicam tenuit ; cur non etiam dicis quod in eadem Epistola legitur : Nimirum, quia « Paulus eum in faciem reprehendit ? In faciem, inquit, ei restiti, quia reprehensibilis erat, eique dixi : Si tu cum sis Judæus, gentiliter, et non Judaice vivis, quomodo cogis gentes judaizare ? »

Quod Petrus egit compassione misericordiae, hoc Paulus arguit pro magisterio disciplinae. Ille hoc fecit dispensative ut infirmis tolleretur scandalum ; hoc iste corripuit ne indiscretus quilibet passim adduceret in exemplum. In Petro discamus, ut periculo simus imminente discreti. In Pauli sermonibus instruamur, ut sanis rebus vita nostra mere deserviat rectitudini. Audi etiam consequenter et Paulum, discretionis aureae lineam nostris oculis opponentem, ejusdemque dispensativae compassionis auctorem. **275** Sicut enim apostolicorum Actuum testatur historia : « Perambulabat Paulus Syriam et Ciliciam, confirmans Ecclesias, pervenitque in Derben et Lystram, et ecce discipulus quidam erat, nomine Timotheus, filius mulieris viduae fidelis, patre autem gentili (Act. xvi). » Hunc ergo, ut ad compendium veniamus, Apostolus circumcidit ; quoniam Judæos, imo Judæis, qui in illis erant regionibus timuit. Cur itaque circumcidit fidelem hominem non Judæum, qui videlicet incircumcisus erat, sed natione gentilem ? nisi ut discretionis studio deserviret, ne Judæi fideles in scandalum corruentes a fide recederent. Hoc etiam nunc ad memoriam redit ; quoniam aliquando juxta morem Nazaræorum comam ex voto nutritus ; et postquam navigasset in Syriam, in Cenchris positus, caput juxta legis mandata totondit (Act. xviii). Refer: adhuc Lucas sacræ scriptor historiae : « Cum venissemus, inquit, Hierosolymam, libenter susceperunt nos fratres ; et sequenti die Jacobus et omnes seniores qui cum eo erant, Evangelio illius comprobato, dixerunt ei : Vides, frater, quot millia sunt in Judæa, qui credidere in Christo, et ii omnes æmulatores legis. Audierunt autem de

te, quod dissensionem doccas a Moyse eorum, qui per gentes sunt Judæorum, dicens : Non debere eos circumcidere filios suos, neque secundum consuetudinem ingredi. Quid ergo est ? utique oportet convenire multitudinem ; audierunt enim te supervenisse. Hoc ergo fac quod tibi dicimus : sunt nobis viri quatuor votum habentes super se ; his assumptis, sanctifica te cum ipsis : et impende in eos, ut radant capita et sciant omnes, quia quæ de te audierunt, falsa sunt ; sed ambulas et ipse custodiens legem. Tunc Paulus assumptis viris, posteriori die purificatus cum illis intravit in templum (Act. xxi). »

Nulli liceat ignorare : Omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, Sanctum sanctorum erit Domino, et ad jus pertinet sacerdotum ; propter quod inexcusabilis erit omnis qui a Domino et Ecclesia civem petit, aufert, vastat, invadit, vel eripit ut sacrilegus dijudicetur, et si emendare non poterit excommunicetur. Qui abstulerit aliquid patri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est qui nos creavit ; mater vero nostra sancta Ecclesia quæ nos in baptismo regeneravit. Ergo qui Christi pecuniam et Ecclesiam aufert, rapit aut fraudat, homicida est atque ante Dominum homicida deputatur. Qui enim res Ecclesiae abstulerit, sacrilegium facit et ut sacrilegus judicandus est. Ut nos ergo contra malignos spiritus spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse **276** est ut per charitatem semper uniti atque constricti, et nunquam interrupti per discordiam inveniamur ; quia quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos valeat hostis intrare. Antiquus vero inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet ; quia ipse nec premitur carne ut ejus luxuria dissolvatur. Abstinenciam non timet, quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit ; quia divitiarum subsidiis nec ipse eget. Valde autem in nobis charitatem veram, item amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet, et nimis concordiae nostræ invidet ; quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cælo. Bene ergo dicitur : **D** « Terribilis ut castrorum acies ordinata ; » quia electorum multitudinem eo maligni spiritus pertimescunt, quo eos per charitatis concordiam unitos contra se et conglobatos aspiciunt. Quanta autem sit concordiae virtus, ostenditur, cum sine illa reliquæ virtutes, virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentiæ ; sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut cæteros in cibo dijudicet, et alimenta eadem, quæ Deus creavit ad percipiendum, cum gratiarum actione fidelibus damnet ; quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ ? Unde Psalmista quoque nullam esse abstinentiam sine concordia designans, ait : « Laudate eum in tympano et choro. » In tympano enim corium siccum

resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia? quid per chorum nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet ut concordiam deserat, laudat quidem in tympano, sed non in choro. Quisquis vero vitæ suæ custodiam negligit, discutereque agit quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se ipse non ambulat; quia qualis sit in suis moribus vel actibus ignorat; nec sibi metipsum præsens est, quia semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Illi autem veraciter se anteponit, sibi que præsens est qui se in suis

actibus tanquam alium attendit. Nam sunt multa peccata quæ committimus, sed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut et nostra gravia leviter, et proximorum mala leviter graviter judicemus. Erunt homines semetipsos amantes; et scimus quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit ut hoc quod nos agimus grave esse non aestimemus, et plerumque quod agitur a proximo, nimis nobis detestabile esse videatur.

Cætera desiderantur.

Lectori suo dominus CONSTANTINUS abbas Cajetanus.

Admonendum te putamus, lector optime, hujusmodi collectanea ex Operibus S. Petri Damiani excerpta, magna cum diligentia a nobis fuisse conquisita. Sed tamen in Vetus duntaxat Testamentum, eaque imperfecta, ut apparet, quæ nunc in lucem damus, fuisse inventa. Nam expositiones Novi Testamenti, quas etiam (ut vetus inscriptio indicat) idem auctor, sancti doctoris discipulus, compilavit, reperiri minime potuerunt (63). Vale.

(63) Hæc nuper ab eminentissimo cardinale Maio edita recudimus supra, ad calcem tomi seu partis III Operum S. Petri Damiani cum duobus aliis opuscu-

lis quibus carebat editio Cajetani. EDITOR PATROLOGIÆ.

INDEX RERUM NOTABILIUM

QUÆ

IN DUOBUS ULTIMIS S. PETRI DAMIANI OPERUM TOMIS SEU PARTIBUS CONTINENTUR.

Numeri arabici lectorem ad ciffras crassiores textui intermixtas revocant; numeri romani tomum seu partem demonstrant.

A

Abarem interpretatio et allegoria, 369, t. III.
 Abbas qua ratione subditos castigare debeat, 303, t. III.
 Humilitatem debet ostendere, *ibid.* Bona monasterii custodire, *ibid.* Adulationibus non nutrir, *ibid.* Ei virtus patientiæ maxime necessaria, 354, t. III. Abbatum in præfidendo summa difficultas, 459, t. III. Abbatum miseriæ 53, t. IV.
 Abimelech cur clericos luxuriosos mystice adumbret, 385, t. III. Quid intelligatur per 70 viros, quos occidit Abimelech, *ibid.* *Abimelech* allegoriæ interpretatio alia, 388, t. III. In Abimelech Antichristus mystice qua ratione expressus, *ibid.*
 Abraham ab accipiendis muneribus aversus, 543, t. III.
 Abrenuntiata repetentes monachi in gis peccant, *ibid.*
 Absalon designat populum Judæorum. *Collect. V. T.*, 195, t. IV.
 Abstinentia Cæsaris Augusti quanta, 578, t. III. Abstinentia quorundam fratrum eremitarum commendatur, 535, t. III. Abstinentia in rebus despicabilibus est gravissima, 536, t. III. Cujusdam abstin., 557, t. III.
 Abundantia rerum necessariarum liberiores facit religiosos in virtutum comparatione, 528, t. III.
 Adam idem quod terra rubra, 552, t. III. Adam cur terra rubra, *ibid.*
 Adamantis natura, 651, t. III.
 Adelbertus martyr episcopus Bohemiensis, 444, t. III.
 Adraldus abbas monasterii Bremetensis, 595, t. III.
 Adulatio in clericis simonia est, 463, t. III.
 Adversa prævisa fortius excipiuntur, 552, t. III.
 Ætas requisita in consecrandis virginibus, 367, t. III.
 Æternitas Dei, 624, t. III.
 Affinitas qua ratione computanda, 188, t. III. In numerandis gradibus una debet abundare persona, 189, t. III.
 Agricola laborantis melior status quam nobilis præliantis, 49, t. IV.
 Albizo et B. Petrus Damianus quantas difficultates simul passi, 798, t. III.

Albuini Parisiensis episcopi intemperantia divinitus puniatur, 601, t. III.
 Aliquando aliud est gradus, aliud generatio, 190, t. III.
 In generationibus supputandis quæ regula servanda, 195, t. III. Quomodo a transmigratione Babylonis ad Christum fuerint generationes quatuordecim, 194, t. III. S. Hieronymi mens super hac re, *ibid.* Item et S. Augustini, *ibid.* Ab eorum sententia quam modeste discedat B. doctor, *ibid.*
 Allegoria ad 42 Hebræorum mansiones, 557, t. III.
 Altare ædificatum a filiis Ruben et Gad in signum unitatis, 230, t. III. Altaris sacrificium a multis offertur, 227, t. III.
 Ambrosii (S.) ordinatio, 70, t. III.
 Amicitia fœdus quomodo violetur, 63, t. III.
 Amore Dei ferventes sæcularibus negotiis se implicare non debent, 808, t. III. Ex amore Dei lacrymæ et ex lacrymis amor Dei nascitur, 301, t. III.
 Anachoretarum origo, 331, t. III.
 Ananias et Saphyra sola corporum morte mulctati, 245, t. III.
 Anathema juste timendum, 589, t. III.
 Anatolus CP. post scelerata primordia se dignum suis ordinibus ostendit, 109, t. III. Discrimen anachoretæ et eremitæ, *ibid.*
 Andabatarum mos in pugnando, 62, t. III.
 Angeli per totum mundum discurrunt in auxilium hominum, 478, t. III. Angeli custodis officium, *ibid.* et seq. Quantum abhorreat sui clientis sordes et peccata, 479, t. III. Comparatio pulchra, *ibid.* Angeli et dæmones mortuis adsunt, 74 et seq., t. III. Angelorum præsidium tentatis præsens, 771, t. III.
 Anima egrediens, quibus dolorum anxietatibus coarctetur, 774, t. III. Anima ideo debet plangi, quia non plangit, 167, t. III. Anima depositis vitiis radiat virtutibus *Collect. V. T.*, 79, t. IV. Animæ sicut et corpora nostra debent esse Spiritus sancti templum, 401, t. III. Animæ rubigo rebus adversis purgatur, 640, t. III. Animæ, mo s quæ sit, 565, t. III. Animæ languores qui sunt